

**ოთარ ჯანელიძე მირიან ხოსიტაშვილი
ლევან თაქთაქიშვილი**

**ბეჭდვითი სიტყვა თბილისში
1918 - 1921 წწ.**

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

ოთარ ჯანელიძე
მირიან ხოსიტაშვილი
ლევან თაქთაქიშვილი

ბეჭდვითი სიტყვა (1918-1921 წწ.)

თბილისი
2020

UDC: (უკ)050/070/(479.22)+655.11(479.22)
ჯ-221

რედაქტორი: **გიორგი კაკალიძე**
დიზაინი: **გივი გელაშვილი**
თარგმანი: **ელენე დოლაძე**
ფოტომასალა: **საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა**

© საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა
© ოთარ ჯანელიძე
© მირიან ხოსიტაშვილი
© ლევან თაქთაქიშვილი
ISBN: 978 - 9941- 9736- 9 -7

მთავარი ნაკლი, რაც ჩვენს ისტორიულ მეხსიერებას თან სდევს, ეპოქების ჩადრმავებული, დეტალური ანალიზის ნაკლებობაა. ილია ჭავჭავაძის პერიფრაზს თუ გამოვიყენებთ, ჩვენი მათიანე ომებისა და მეფეების ისტორიაა, ხალხი კი არ ჩანს. ხალხი ანუ პროცესი, -ინსტიტუციები, უფრო გვიან - მედიები. ბეჭდური სიტყვა მედიაციის დომინანტი იარაღი იყო, განსაკუთრებით მეოცე საუკუნის დასაწყისში და მით უფრო საინტერესოა მისი კვლევა დამოუკიდებელი საქართველოს (1918-1921 წწ.) კონტექსტში. მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში, დიდწილად ილიას ღვაწლით, ქართული ბეჭდური ორგანოები თუ ცალკეული გამოცემები ქართული იდეენტობის ძირითად ნიშნად იქცა, სწორედ ეს გამოცდილება იმემკვიდრევა იმ დროის საქართველომ და თუ რა საინტერესოდაც, ამას წარმოდგენილ, ძალიან კვალიფიციურ ნაშრომში იხილავთ. ავტორების, კომპეტენცია და გიგინატური სამუშაო მოიცავს ყველა აქამდე დაცულ მასალას და ქმნის სრულ სურათს - ენა პოპულარულია და ნებისმიერი დაინტერესებული მკითხველისთვის, დარწმუნებული ვარ, გამოცემა, სამაგიდო წიგნად იქცევა.

გიორგი კეკელიძე

შინაარსი

წინათქმა.....	4
ო. ჭანელიძე	
სტამბები და გამოცემლობები თბილისში.....	10
ლ. თაქთაქიშვილი	
წიგნის ბაჭდვა და გავრცელება.....	26
ლ. თაქთაქიშვილი	
ბიბლიოთეკები თბილისში.....	30
ლ. თაქთაქიშვილი	
მხატვრული და საბავშვო ლიტერატურა.....	38
მ. ხოსიტაშვილი	
სამეცნიერო წიგნი.....	52
ო. ჭანელიძე	
სახელმძღვანელოები.....	66
მ. ხოსიტაშვილი	
სამხედრო წიგნი.....	80
მ. ხოსიტაშვილი	
წიგნის გრაფიკა და დიზაინი.....	94
ლ. თაქთაქიშვილი	
ჟურნალები.....	104
ო. ჭანელიძე	
ქართული გაზეთები.....	120
ო. ჭანელიძე	
უცხოური კერიოდული კრება თბილისში.....	142
ო. ჭანელიძე	
საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საფოსტო მარკები.....	166
ლ. თაქთაქიშვილი	
კლაკატი და აფიშა.....	184
მ. ხოსიტაშვილი	
PRINT MEDIA IN TBILISI (1918-1921). SUMMARY.....	184

წინათქმა

როდესაც იოჰან გუტენბერგმა XV საუკუნის შუა ხანებში ლითონის ასობი ჩამოასხა და კაცობრიობას წიგნის საბეჭდი დაზგა შეუქმნა, საქართველოს მძიმე დრო ედგა და ეს ეპოქალური გამოგონება მისი ყურადღების მიღმა დარჩა. პირველი ქართული წიგნი ამ მოვლენიდან მხოლოდ 190 წლის შემდეგ - 1629 წელს დაიბეჭდა, ოღონდ არა საქართველოში, არამედ - უცხოეთში. ეს იყო „ქართულ-იტალიური ლექსიკონი“, რომელმაც მზის სინათლე რომში იხილა. ქართლის მეფე ვახტანგ VI-მ 1708-1709 წლებისათვის სტამბა თბილისშიც მოაწყო, რომელიც თავის ევროპულ ანალოგებს არ ჩამოუვარდებოდა და 1723 წლამდე იარსება. სტამბა საკმაოდ ძვირი - „ასი ათას მანეთზედ მეტი“ დამჭდარა (პირველი ქართული სტამბის ადგილზე დედაქალაქში დღეს ძეგლია აღმართული). აქ 20-მდე დასახელების წიგნი დაიბეჭდა, მათ შორის: „სახარება“, „დავითნი“, „სამოციქულო“, „ვეფხისტყაოსანი“ და სხვები. სტამბას ხელი უნდა შეეწყო განათლების, წიგნიერებისა და მეცნიერული აზრის განვითარებისათვის (მემატინის სიტყვით, რათა „მამულსა შინა ჩუენსა განმრავლდნენ მეცნიერებითნი ნათელნი“).

ხელნაწერი წიგნის მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციის ქვეყანაში ბეჭდვითი სიტყვის მნიშვნელობაც კარგად გააცნობიერეს და მტრისაგან დარბეული სტამბის ნაცვლად, 1749 წელს ერეკლე II-მ სამეფო კარზე ახალი საბეჭდავი გაამართინა. „წიგნების ბეჭდვა ამ სტამბაში უხვად და მრავლად დაუწყიათ“. განახლებულმა სამწიგნობრო კერამ უფრო დიდხანს - ალა-მაჰმად ხანის საქართველოზე თავდასხმამდე გაძლო, 1795 წელს კი თბილისის აოხრების შემდეგ „სტამბა დაშთა უქმად და მბეჭდავნი უსაქმოდ“ (პ. იოსელიანი, ცხოვრება მეფის გიორგის მეათცამეტისა, თბ., 1978, გვ. 106).

გიორგი XII-მ მხოლოდ ნაწილობრივ აღადგინა ერეკლესეული სტამბა, რომლის ნაწილი სპარსელთა შემოსევის წინ მიწაში დაუფლავთ, ნაწილი კი გორში გადაუმალავთ. ეს სტამბა 1801 წლიდან, გაუქმებულ ქართლ-კახეთის სამეფოსთან ერთად, რუსთა ხელში გადავიდა.

კავკასიის რუსულმა ადმინისტრაციამ თავისი პირველი სტამბა თბილისში 1802 წელს დააფუძნა. მას კავკასიის სამხედრო ოკრუგის შტაბის სტამბა ეწოდებოდა. 1918 წელს თბილისში დაარსდა პირველი ქართული გაზეთი „საქართველოს გაზეთი“, რომლითაც, საერთოდ, საფუძველი ჩაეყარა კავკასიურ პრესას („საქართველოს გაზეთი“ იყო პირველი არარუსული გაზეთი რუსეთის იმპერიაში. იხ. პ. გუგუშვილი, საქართველოსა და ამიერკავკასიის ეკონომიკური განვითარება XIX - XX საუკუნეებში, ტომი მეშვიდე, თბ., 1984, გვ. 400).

1828 წელს სოლომონ დოდაშვილმა მნიგნობარი ბერის, იონა ხელაშვილის ფინანსური ხელშეწყობით თბილისში გახსნა ქართული სტამბა (ნიკოლოზ ბესარიონის ძე ლოლობერიძე და ქართული სტამბა 1627-1913 წ. აღწერილი ზაქარია ჭიჭინაძისაგან, თბ., 1916, გვ. 93). აქ იბეჭდებოდა გაზეთი „ტფილისის უწყებანი“ და მისი დამატება ჟურნალი „სალიტერატურონი ნაწილი ტფილისის უწყებათანი“. მერე გაიხსნა კავკასიის მეფისნაცვლის კანცელარიის სტამბა (იბეჭდებოდა გაზეთი „კავკაზი“, ხოლო XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან გაჩნდნენ კერძო სტამბებიც (დუბლერის, როტინოვის, ივანე კერესელიძის, ექვთიმე ხელაძის, სტეფანე და იოსებ მელიქიშვილების, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისა და სხვ.). ამ პერიოდიდან თბილისში ბეჭდური პროდუქცია, მათ შორის, წიგნები, ბროშურები და სხვ. ქართულის გარდა გამოდიოდა სომხურ, აზერბაიჯანულ, ოსურ, აფხაზურ, ჩეჩნურ, ყაბარდოულ, ხუნძურ, გერმანულ ენებზეც (ო. ჭანელიძე, თბილისი - კავკასიის ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული ცენტრი (XIX საუკუნე), გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ისტორიისა და არქეოლოგიის ცენტრი, შრომათა კრებული, 2020, #19, გვ. 252).

XIX-XX საუკუნეთა მიჯნიდან, საქართველოში პოლიტიკური პარტიებისა და მიმართულებების წარმოშობის შემდეგ, თბილისში იატაკქვეშა - არალეგალური სტამბებიც აღმოცენდა. მათგან ყველაზე ცნობილი იყო 1903-1906 წლებში მოქმედი ავლაბრის არალეგალური სტამბა, რომელშიც ბოლშევიკური გაზეთები, ფურცლები და პროკლამაციები იბეჭდებოდა. კერძო სტამბების ნაწილმა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამდეც მოაღწია.

ახლად შექმნილ ქართულ სახელმწიფოში, რომელმაც არასრული სამი წელი იარსება, მაგრამ დემოკრატიული გარემო, პოლიტიკური პლურალიზმი და მედიის თავისუფლება დაამკვიდრა, გამოცოცხლება დაეტყო და აღმავლობით ვითარდებოდა ბეჭდური სიტყვაც. სახელმწიფო სტამბებისა და გამომცემლობების გვერდით, გაჩნდნენ კერძო და კოპერატიული ბეჭდვითი სიტყვის საწარმოები. პოლიგრაფიული და საგამომცემლო კომპანიები საქართველოს არაერთ ქალაქსა და დაბაში არსებობდა, რომელთა რიცხვი ორ ათეულამდე აღწევდა.

თავისუფალ საქართველოს დედაქალაქსაც 1918 წლის 28 მაისის შემდგომ რამდენიმე ახალი სტამბა შეემატა, კერძოდ: სახელმწიფო სტამბა, საქართველოს მთავრობის, დამფუძნებელი კრების, ქალაქთა კავშირისა და ცენტრალური კოოპერატიული კავშირის სტამბები, სტამბები: „სორაპანი“, „განათლება“, „ძმობა“; ბ. კილაძის, ვ. რუხაძის, დ. პიტნავას, ა. კალანდაძის, მარტიროსიანცების სტამბები და სხვ.

სტამბები გააჩნდათ ცალკეულ სამინისტროებსა და უწყებებს (მაგა-

ლითად, სამხედრო, იუსტიციის სამინისტროები, რკინიგზა). მანამდეც მოქმედი თუ ახლად დაფუძნებული გამომცემლობებიდან აღსანიშნავია „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამომცემლობა“, „ტფილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“, „არაბიძისა და ამხანაგობის წიგნების გამომცემლობა“ და სხვები.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა მდიდარია კულტურული მიღწევებით. მათ შორის, ბეჭდური გამოცემების - წიგნების, ჟურნალების, გაზეთების სიუხვითა და თემატური მრავალფეროვნებით. ასევე, პლაკატებით, სარეკლამო აფიშებით, საფოსტო მარკებით, ღია ბარათებითა და სხვა, რომლებიც ძირითადად თბილისში გამოდიოდა. ბეჭდური პროდუქციის აბსოლუტური უმრავლესობა ქართულ ენაზე გამოიცემოდა, რადგან ქართულ სახელმწიფოში განსაზღვრული იყო ენობრივი პოლიტიკა, რომელსაც საფუძველი სკოლის გაქართულებით, განათლების ეროვნულ სისტემაზე გადასვლით დაედო.

ამ პერიოდის ნაბეჭდ წიგნთა შორის თვალსაჩინოა სამეცნიერო წიგნის წილი, რისი წინაპირობაც თბილისში ქართული უნივერსიტეტის დაფუძნებამ შექმნა. სასწავლო პროცესის ორგანიზების პარალელურად, უნივერსიტეტის კათედრებზე დიდი ყურადღება დაეთმო მეცნიერულ მუშაობას. ამ უმაღლესი სასწავლებლის პროფესორ-მასწავლებლები იყვნენ სხვადასხვა დარგში სამეცნიერო წიგნების ავტორები და რედაქტორები, მათვე უკავშირდება ქართულენოვანი ტერმინოლოგიის შემუშავება, ქართულ ენაზე სახელმძღვანელოების მომზადება და გამოცემაც.

მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენდა წიგნების შექმნა და გამოცემა სამხედრო სფეროში, რისი პრეცედენტიც ჩვენში მანამდე არ არსებულა. ქართულენოვანი სამხედრო ლიტერატურის შინაარსი მრავალფეროვანი იყო, ორიგინალურ წიგნებისა და ბროშურების გვერდით, არსებობდა ნათარგმნი გამოცემებიც.

სკოლის გაეროვნულების პარალელურად, სახელმწიფოს შესაბამისმა უწყებამ დიდი მუშაობა გასწია ახალი სახელმძღვანელოების შესადგენად, მათი შინაარსის, მეთოდის დასახვეწად და სასწავლო პროცესში დასანერგად. განათლების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკა ითვალისწინებდა ყოველ სამაზრო ცენტრში ბიბლიოთეკის, სკოლებთან კი სამკითხველოების გახსნას. თბილისში შეიქმნა ორი ახალი ბიბლიოთეკა: საქართველოს დამფუძნებელი კრების და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, რომელთა წიგნადი ფონდი დღითი-დღე ივსებოდა.

1918-1921 წლებში თავისუფალი საქართველოს დედაქალაქში გამოიცა ათეულობით ჟურნალი და გაზეთი. აღსანიშნავია, რომ ქართული პერიოდიკის გარდა თბილისში არაერთი უცხოენოვანი გაზეთიც გამოდიოდა. მათ შორის, გერმანულ, ინგლისურ, ფრანგულ, რუსულ და სომხურ ენებზე.

რესპუბლიკის მწირი ფინანსური შესაძლებლობების მიუხედავად, შეიქმნა და დაიბეჭდა საგერბო და საფოსტო მარკებიც და განხორციელდა მათი რამდენიმე ოფიციალურ ემისია.

სწორედ თბილისში გაშლილი მრავალფეროვანი საგამომცემლო საქმიანობა, აქაური ბიბლიოთეკები, სტამბები და მათი მფლობელები, გამომცემლობები და მათი ნაბეჭდი პროდუქცია, წიგნები, პერიოდული და სხვა გამოცემები არის ამ წიგნის მთავარი თემა.

ბეჭდური სიტყვა თავისი ნაირსახეობებით ზოგადად კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილია. მისი მრავალფეროვნება, თემატიკა და ხარისხი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს თავად კულტურის დონესა და ხასიათს.

საქართველოს პირველ რესპუბლიკაში, სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის პარალელურად, გარკვეული ყურადღება მიექცა ეროვნული კულტურის დაცვას, მოვლა-პატრონობას, შესწავლასა და პოპულარიზაციას. დაფუძნდა საქართველოს მუზეუმი, ცენტრალური სამეცნიერო არქივი, ეროვნული გალერეა, საქართველოს დამფუძნებელ კრებასთან ჩამოყალიბდა ბიბლიოთეკა, მოეწყო ძველი ქართული ხუროთმოძღვრების გამოფენა, ქართველ მხატვართა ნამუშევრების ექსპოზიცია, განხორციელდა რამდენიმე კვლევითი ხასიათის ექსპედიცია ისტორიულ-კულტურული ძეგლების აღწერა-ფიქსაციის მიზნით და სხვა.

საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის მთავრობას არ ჰქონია სპეციალურად შემუშავებული ხედვა და კულტურის სტრატეგია, მაგრამ ქვეყნის კულტურული პოლიტიკის მიმართულეაზე წარმოდგენას გვიქმნის ხელისუფალთა დამოკიდებულება ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის მიმართ. უნდა აღინიშნოს, რომ პირველი რესპუბლიკის მესვეურებსა და პოლიტიკურ ლიდერებს კარგად ესმოდათ წიგნის, ჟურნალისა თუ გაზეთის ისტორიული ფასეულობა. არაერთი მათგანი თვითონ იყო წიგნის ავტორი, ხოლო ბევრის ბიოგრაფიაში გამორჩეული ადგილი ეკავა პერიოდულ პრესას, - ისინი ფართო საზოგადოებამ ამა თუ იმ გაზეთის ან ჟურნალის რედაქციასთან თანამშრომლობით, გამოცემათა რედაქტორობით ან პუბლიცისტობით გაიცნო. ამის შედეგი იყო საქართველოს დამფუძნებელი კრების მიერ მიღებული კანონი „ბეჭდვითი სიტყვის ნაწარმოების მთავრობისათვის წარდგენის შესახებ“.

კანონმა წარმატებით იმუშავა: 1918-1921 წლებში გამოცემული თითქმის ყველა ნაბეჭდი პროდუქცია შემორჩა ჩვენს სიძველეთსაცავებს, პირველ რიგში საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის, საქართველოს ეროვნული მუზეუმის, ეროვნული არქივის, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის ფონდებს.

კვლევამ ცხადყო, რომ საქართველოს პირველი რესპუბლიკის არსებობის განმავლობაში აქ 600-მდე დასახელების წიგნი, 60-მდე ჟურნალი

და 150-ზე მეტი გაზეთი გამოიცა. ამ მასალის, - ქვეყნის ისტორიისა და კულტურის შეუცვლელი პირველწყაროს კომპლექსური შესწავლა, გააზრება და ერთ წიგნში თავმოყრა გააადვილებს საქართველოს პირველი რესპუბლიკის, განსაკუთრებით კი მისი დედაქალაქის კულტურული პროგრესის სრულფასოვნად აღქმას.

არსებობს სამი საცნობარო გამოცემა: 1. „ქართული წიგნი“, ტომი 1, თბილისი, 1941; და 2. გიორგი ბაქრაძის მიერ შედგენილი „ქართული პერიოდიკის ბიბლიოგრაფია (1819-1945“, თბილისი, 1947 და 3. „Г. Зерцалов, Библиография Русской периодики Грузии ч.1“, Тб., 1941“. მაგრამ ჰუმანიტარული მეცნიერებისათვის შეუცვლელი ეს წიგნები დღეს ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობას წარმოადგენენ.

წინამდებარე წიგნში 1918-1921 წლების ბეჭდვითი სიტყვა კლასიფიცირებულია თემატურად, დალაგებულია ქრონოლოგიისა და ანბანის რიგის მიხედვით, ახლავს სათანადო გამოკვლევა და ილუსტრირებულია მრავალრიცხოვანი ფოტო მასალით.

თბილისი 1918 - 1921

სტამბები და გამოცემლობები

კერძო თუ სახელმწიფო სტამბა დარჩა სრულიად გამართული და მუშა მდგომარეობაში. მეტიც, სახელმწიფო სტამბათა უმეტესობის წარმადობა კავკასიის რუსულ ადმინისტრაციას მთელი რეგიონისათვის ჰქონდა გათვლილი. ამ სტამბათა ხელმძღვანელები რუსი მოხელენი იყვნენ, ასოთამწყობთა და მუშათა შემადგენლობაც ძირითადად არაქართველი იყო.

თბილისში არსებულ კერძო სტამბების მეპატრონეთა შორისაც არაქართველები ჭარბობდნენ. მაგრამ, ცხადია, ფუნქციონირებდნენ კერძო ქართული სტამბებიც.

სტამბათა მდგომარეობას შთამბეჭდავად აღწერს გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ 1918 წლის აგვისტოში გამოქვეყნებული ინფორმაცია სათაურით: „სახელმწიფო სტამბების შესახებ“. ავტორი, შენიღბული ფსევდონიმით „მეთვალყურე“ გვამცნობს:

„სხვა შემკვიდრეობის გარდა საქართველოს მთავრობას დარჩა რამდენიმე საკმაოდ მოზრდილი და მდიდარი სტამბა. ეს სტამბები ამდენ ხანს უმთავრესად ემსახურებოდნენ სახელმწიფო დაწესებულებებს, საქმეები სრულდებოდა რუსულად და დღეს, საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, როდესაც ხდება სახელმწიფო დაწესებულებათა ნაციონალიზაცია, მას აღარ შეუძლია, შეასრულოს ამ დაწესებულებათა საქმეები, რადგან არ მოეპოვებათ ქართული შრიფტი, ხოლო ამ ხანად შრიფტების ჩამოსხმა მეტად გაძნელებულია. ამას უნდა დაემატოს ის გარემოებაც, რომ რუსული სამუშაოების შემცირების გამო ხდება დათხოვნა რუსი მუშებისა სამი თვისა და კიდევ მეტი სალიკვიდაციო ფულის მიცემით. ამის გამო ეს სტამბები

დღეს საშინელ დიდ ხარჯად აწევს მთავრობას და ეს ასე იქნება, სანამ მთლად არ გადაკეთდება სტამბები და არ მოენწყობა ისე, რომ ქართული საქმეების ასრულებაც შეძლოს.

ავიღოთ უძველესი სტამბა. ყოფილი ნამესტნიკისა. იგი საკმაოდ მდიდარია სასტამბო მანქანებით თუ მასალებით, მაგრამ მეტად ღარიბი ქართული შრიფტით. აქვს ასოს ჩამოსასხმელი, მაგრამ ნავთის უქონლობის გამო არ მუშაობს და რომ ქართული განყოფილება მოენწყოს, ამას აუარებელი ფული დასჭირდება.

მეორე არის რკინიგზის სტამბა. იგი მეტად კარგად არის მოწყობილი, ბევრი მანქანები და მასალებიც აქვს, ხოლო ქართული განყოფილება იქაც მეტად ღარიბია. ჯერ-ჯერობით არც არავინ შეცდილა ამ სტამბაში ქართული განყოფილების მოწყობას, შეეძლოთ კი უფრო ადვილათ მოეგვარებინათ საქმე, რადგან სტამბას აქვს საკუთარი ასოს ჩამოსასხმელი და ადვილათ მოხერხდებოდა ასობის ჩამოსხმა.

მესამე არის სამხედრო შტაბის სტამბა. იქ ქართული შრიფტი სულაც არ უნდა იყოს. ხსენებული სტამბაც საკმაოდ მობრდილია და მდიდარი, მასაც გადაქართულება ესაჭიროება.

არის კიდევ ორი სტამბა – ქალაქთა კავშირისა (ყოფილი მარტიროსიანცისა) და მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოსი (მეტეხის ციხეში). ეს სტამბებიც ამ მხრივ მოიკოჭლებენ და ამიტომ, უეჭველია, მათაც ხარჯის დაფარვა თავიანთი შემოსავლით გაუჭირდებათ.

ეს სტამბები, ასე თუ ისე, ეკუთვნიან ჩვენს სახელმწიფოს და შეადგენენ მის სიმდიდრეს, მაგრამ სიმდიდრეს, რომელიც დღეს-დღეობით დიდ ხარჯებს

ინვევს. აუცილებლად საჭიროა, რომ ხსენებული სტამბები მოეწყოს ქართული სამუშაოების შესასრულებლად, და მხოლოდ მაშინ შეეძლება ხარჯების დაფარვა და მომავალში შემოსავლის მოცემაც.

ერთი გარემოებაა კიდევ აღსანიშნავი: სამი ამ სტამბათაგანი ემსახურებოდა მთელს ამიერკავკასიას, დღეს კი უნდა ემსახუროს მარტო საქართველოს. ჩვენს სახელმწიფოს ამდენი და ასე დიდი სტამბები დღეს-დღეობით არ ესაჭიროება, მათი შენახვა კი დიდ ხარჯებს მოითხოვს. ...შეიძლებოდა რომელიმე მათგანის სრულიად შეჩერება, დანარჩენის შესაფერად მოწყობა და შემდეგში, დრო გარემოების მიხედვით, მისი გახსნაც. თორემ დღეს ყველა სტამბების მოწყობა მეტად ძნელია და ვერცერთს ვერ ექნება იმდენი სამუშაო, რომ ხარჯების დაფარვა შესძლოს. მთავრობა კი იძულებული იქნება სუბსიდია აძლიოს დაუსრულებლად“ (გაბ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1918 წ., 18 აგვისტო).

ფსევდონიმით „მეთვალყურე“ რამდენიმე პირი წერდა XX საუკუნის დასაწყისში. ვფიქრობთ, მათგან ამ პუბლიკაციის ავტორი იოსებ იმედაშვილია, რადგან 1. ამ იგი ამ ფსევდონიმს 1918-1921 წლებში სხვა დროსაც არაერთხელ იყენებს, და 2. ხსენებული სტატიის ავტორისათვის კარგად უნდა იყოს ცნობილი სასტამბო საქმე და იოსებ იმედაშვილი კი იყო როგორც მწერალი, ასევე გამომცემელი.

განვიხილოთ თბილისის სტამბები მათი სტატუსის მიხედვით:

1. სახელმწიფო სტამბები
2. კერძო სტამბები

სახელმწიფო სტამბები

სახელმწიფო სტამბათაგან ზემოთ მოხსენიებული 5 სტამბა ყველაზე დიდი წარმადობისა და ისტორიის მქონეა.

„ნამესტნიკის სტამბა“, რომელიც 1918 წლიდან საქართველოს მთავრობის სტამბა გახდა, საქართველოში რუსული მმართველობის დაწესებიდან ახლო ხანებში დაარსდა. მან მრავალი სახელწოდება გამოიცვალა: ჯერ თბილისის გუბერნიის სტამბა ერქვა (1844 წ.), შემდეგ ამიერკავკასიის მხარის მთავარი სამმართველოს სტამბად გადაკეთდა (1845 წ.), 1845-1858 წლებში კავკასიის მეფისნაცვლის კანცელარიის სტამბად, შემდეგ კავკასიის მეფისნაცვლის მთავარი სამმართველოს (1859-1882 წწ.), კავკასიის მთავარმართებლის კანცელარიის (1882-1904 წწ.), კავკასიის მეფინაცვლის კანცელარიის (1905-1917 წწ.), ოზაკომის კანცელარიის (1917-1918 წწ.), ხოლო 1918-1921 წლებში საქართველოს მთავრობის სტამბად იწოდებოდა.

საქართველოს რკინიგზის სტამბა (1918-1921) ისიც ძველი სტამბაა, მას 1917 წელს ამიერკავკასიის რკინიგზის სტამბა ერქვა, 1913 წელს კი კავკასიის მე-2 რკინიგზის კანცელარიის სტამბა. რომელ წელს და რომელი სტამბის საფუძველზე შეიქმნა. ზუსტად უცნობია.

სამხედრო შტაბის სტამბა კავკასიისა და თბილისში ერთ-ერთი უძველესი სტამბა იყო. მას თავიდან კავკასიის კორპუსის შტაბის სტამბა ეწოდებოდა (1819-1857 წწ.), მოგვიანებით კავკასიის არმიის მთავარი შტაბის (1857-1864 წწ.), შემდეგ კავკასიის სამხედრო ოლქის საოლქო შტაბის (1865-1917 წწ.), დაბოლოს, კავკასიის ფრონტის ჯარების მთავარსარდლის შტაბის სტამბა (1917 წ.) ერქვა.

ამ სტამბის მდგომარეობას ასახავს

1918 წლის 17 აგვისტოს გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“ დაბეჭდილი სტატია სათაურით „საქართველოს ლაშქრის შტაბის სტამბა“. მასში აღნიშნულია: „მოგახსენებთ, ჩვენს დედაქალაქში არსებობს უძველესი სტამბათაგანი, დღემდე კავკასიის ჯარის სტამბად წოდებული, რომლის დაარსება-გაძლიერებაშიაც ქართველ მხედრობას არანაკლები ღვაწლი მიუძღვის. ამ სტამბას აქვს საკუთარი საელექტრონო სადგური 18 მანქანით, ასოჩამომსხმელი ქარხანა, საკაზმავი, საბეჭდავი და სხვა. ასოც დიდძალი არის და მიუხედავად იმისა, რომ ეს სტამბა საქართველოს გულში არსებობს და თითქმის ყოველნაირი ასო (რუსული, ფრანგული, სომხური, აფხაზურიც კი და სხვა) მოეპოვება, ქართული ერთი ასოც კი არ იყო. მუშებიც უმეტესად ისეთი რუსები იყვნენ, და არიან, რომელნიც საქართველოს თვით არსებობას მტრულად უყურებენ. რევოლუციის ხანაში არა ერთმა და ორმა მოითბო აქ ხელი. ბოლოს როცა იგრძნეს ეს სტამბა ხელიდან წაგვივარო, დაღუპვაც კი მოუნდომეს. საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ საჭირო შეიქმნა ამ სტამბის პატრონობა და ახალ წესზე მოწყობა. სტამბის გამგედ მოიწვიეს (ივნისის 17) შტაბს კაპიტანი ალ. დათიაშვილი, რომელსაც პირველხანად მუშები დიდის სიყვარულით და სიხარულით შეხვდნენ. ალბათ იფიქრეს, ეს არის ახალგაზრდა კაპიტანს ხელში ჩავიგდებთ და ვისარგებლებთო“.

მაგრამ როდესაც ალ. დათიაშვილმა ხასიათი გამოიჩინა, რესპუბლიკის შტაბის ქონებას უპატრონა, კარებში ფხიზელი დარაჯები დააყენა, დაიწყო ქართული ასოს მატრიცების მომზადება, ... და უმაღლესი მთავრობის მონერილობის

თანახმად გაეროვნების მიზეზით ზოგიერთი მუშა დაითხოვა, – დაიწყო მის წინააღმდეგ გამოლაშქრებანი... გაჩაღდა შიგნით ქურდობა, მანქანების წახდენა და სხვა... ბოლოს იქამდე მივიდა საქმე, რომ მთელი ქარხნის გასაღებიც მოიპარეს. ყოველივე ეს იმით დაგვირგვინდა, რომ სტამბის გამგეს ალ. დათიაშვილს წერილი გამოუგზავნეს და ტერორიც დაუნიშნეს“. შემდეგ მოყვანილია წერილი, სადაც რუსი მუშები ემუქრებიან ალ. დათიაშვილს, თუ არ წახვალ სტამბიდან შენი სიცოცხლე არ იქნება გრძელიო.

წერილი ასე სრულდებოდა: „Ради спасения наших автономных „Традиции,, русских рабочих типографии, мы ни перед чем не остановимся! Да здравствует автономная комиссия русских рабочих типографии Кавказского Военного Округа! Да здравствует профессиональный союз печатников и наборщиков гор. Тифлиса!

Рабочая коллегия русских граждан“

სტამბა ქალაქთა კავშირისა – ყოფილი სწრაფმბეჭდავი მნაცაკან მარტიროსიანცის და კომპანიის. მარტიროსიანცის სტამბის არსებობის ყველაზე ადრინდელი თარიღი 1893 წელია. იქამდე არსებობდა ოვანეს მარტიროსიანცის სტამბა (1870-1898 წწ.), რომელიც შვილმა კ. ოვანესის ძე მარტიროსიანცმა ჩაიბარა და 1905 წლამდე ამუშავა. განსხვავებით მნაცაკანისაგან, ოვანესის სტამბა მძლავრი დანადგარებით გამოირჩეოდა. ეს სტამბა ერთადერთი სახელმწიფო სტამბა იყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პერიოდში, რომელმაც განაგრძო სომხური გამოცემების ბეჭდვა და ფუნქციონირებდა 1920 წლის ბოლომდე.

ჩვენი მოსაზრებით, ქალაქთა კავშირის სტამბას 1920 წელს ეწოდა საქა-

რთველოს ცენტრალური კოოპერატიული კავშირის სტამბა.

სტამბა მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოსი (მეტეხის ციხეში) – ყოფილი ტფილისის მეტეხის საპატიმრო ციხის სტამბა (1893-1913 წწ.), შემდგომ – ელექტროსაბეჭდავი თბილისის გუბერნიის #2 საპატიმროსი (1914-1917 წწ.), ბოლოს კი – სტამბა მუშათა და ჯარისკაცთა დეპუტატთა საბჭოსი (1917 წლიდან).

ჩამოთვლილ სახელმწიფო სტამბების რიცხვს 1919 წელს ემატება სტამბა სახელწოდებით „სახელმწიფო სტამბა“. ეს საქართველოს მთავრობის სტამბა უნდა იყოს.

დამფუძნებელი კრების სტამბა. 1919 წლის თებერვალში ჩატარდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნები და დემოკრატიული გზით ჩამოყალიბდა 130 დეპუტატისაგან შემდგარი საქართველოს დამფუძნებელი კრება (თავმჯდომარე ნიკოლოზ (კარლო) ჩხეიძე). კრებამ, როგორც შიდა მოხმარების ბეჭდური პროდუქციის დასასტამბად, აგრეთვე სტენოგრაფიული ანგარიშებისა თუ პროპაგანდისტული გამოცემების დასაბეჭდად, თავისი კანცელარიის სტამბა დააარსა. 1919 წლის ივლისში სტამბის გამართული მუშაობისათვის პირობების შესაქმნელად გამოიცა დამფუძნებელი კრებისა და რესპუბლიკის მთავრობის ერთობლივი დეკრეტი, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოიყო 37 250 მანეთი ყოველთვიური ხარჯი დამფუძნებელი კრების სტამბის მუშაობისათვის (გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1918 წ., 15 აგვისტო).

უნდა ითქვას, რომ სტამბებს ფინანსურად არ უჭირდათ, რადგან წიგნის ბეჭდ-

ვა საკმაოდ ძვირი ღირდა. მაგალითად, 1919 წლის გაზაფხულის მონაცემით, სტამბა ერთი ფორმის (16 გვერდის), აწყობა-დაბეჭდვაში 1600 მანეთს ოთხოვდა (ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი პროფესორთა საბჭოს ოქმები. 1917-1926, გამოსაცემად მოამზადეს და საძიებლები დაურთეს მანანა ლილუაშვილმა და ზურაბ გაიპარაშვილმა, თბ., 2006, გვ. 172).

კერძო სტამბები

ბართლომე კილაძის სტამბა 1918-1919 წლებში ერთ-ერთი წარმატებული სტამბა გახდა. სახელმწიფო სტამბების ახალ ცხოვრებაში ჩაბმა ძალზე რთული იყო, ამიტომ კერძო სტამბებს მუშაობა გაუდიდათ და, შესაბამისად, გაეზარდათ შემოსავალიც. ზაქარია ჭიჭინაძის ცნობით, ბართლომე კილაძეს თავდაპირველად ბათუმში ჰქონდა სტამბა გ. თავართქილაძესთან ერთად, იმას გამოეყო და თბილისში გადმოიტანა თავისი წილი... მის სტამბაში საქმეებიც იბეჭდება ანტიკად, სუფთად და ფრთხილად, ლამაზად, მასთან შეუცდომლად, ყოველივე ამას ხელს უწყობს ის გარემოება, რომ იგი სტამბის ხელოსანი არის და სტამბის მართვა-გამგეობის საქმეც კარგად ესმის. პირველი ეს არის სტამბის ღირსებისათვის. ტფილისში ეს სტამბა ითვლება პირველ ხარისხოვან სტამბათ“ (ზ. ჭიჭინაძე, ქართული სტამბები 1627-1916, თბ., 1916, გვ. 143).

ზაქარია ჭიჭინაძემ კილაძის სტამბა, სავარაუდოდ, მხოლოდ თბილისის კერძო სტამბებს შეადარა და არ ჩათვალა რუსული სახელმწიფო სტამბები, მაგრამ მისი სიტყვები რამდენიმე წელში ახდა და ბართლომე კილაძის სტამბა ყველაზე

მონესრიგებულ სტამბად იქცა საქართველოში.

ბართლომე კილაძე იყო ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ფოთისა და თბილისის განყოფილებათა წევრი. მის სტამბას 1919 წელს სტამბა „ხელოვნება“ ეწოდა.

გაზეთ „სახალხო საქმის“ სტამბა (1918-1921 წწ.). გაზეთი „სახალხო საქმე“ საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის მთავარი კომიტეტის ორგანო იყო. პოლიტიკურ ორგანიზაციას, ჩანს, ფინანსურად არ უჭირდა და საკუთარი სტამბა შეიძინა, მაშინ, როდესაც იმ დროინდელი სხვა პოლიტიკური პარტიების უმრავლესობა მსგავს შესაძლებლობას მოკლებული იყო.

ვარლამ ალ. რუხაძის სტამბა (1918-1920 წწ.) - იგივე რუხაძეების სტამბა.

ვარლამ რუხაძე (1874-1935) პოეტი, მთარგმნელი და გამომცემელი იყო. წერდა საბავშვო თხზულებებს, ნათარგმნი აქვს ალექსანდრ პუშკინის პოემები.

ქართველთა ბეჭდვითი ამხანაგობის სტამბა, - სხვა ფორმით: „ქართველთა ბეჭდვითი ამხანაგობა/ქართველ გამომცემელთა ამხანაგობის გამომცემლობის სტამბა“ (1892-1920 წწ.). ქართული წიგნებისა და პერიოდიკის გარდა, ზოგჯერ სომხურ გამოცემებსაც ბეჭდავდა. გარკვეული პერიოდი იყო ნოე ლეჟავას მფლობელობაში.

დ. ლ. პიტნავას სტამბა „განათლება“ (1916-1919 წწ.).

ასლან კალანდაძის სტამბა (1908-1921 წწ.). 1920 წლის წიგნზე აწერია ას. კალანდაძის სტამბა „ცხოვრება“. ბეჭდავდა რუსულ გამოცემებსაც. ასლან სამუელის ძე კალანდაძე იყო ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგა-

დოების თბილისის განყოფილების წევრი .

სტამბა „სორაპანი“ (1918-1920 წწ.). 1920 წელს ეკუთვნოდა მ. გაჩეჩილაძეს.

„იმედი“ - ტ. ი. თავართქილაძის სტამბა (1905-1917 წწ.).

სტამბა „შრომა“ (1904-1920 წწ.) – მეპატრონე დავით პაატას ძე მაჭავარიანი.

დავით მაჭავარიანი იყო ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ნამდვილი წევრი.

კონსტანტინე იოსების ძე მესხიშვილის ფოტოტიპოგრაფია (1885-1918 წწ.).

არაქართული კერძო სტამბები

კონსტანტინე პეტრეს ძე კობლოვსკის სტამბა (1886-1919 წწ.).

ამხანაგობა „კულტურას“ სტამბა მარკ სამუილის ძე ვიტენზონის (1909-1918 წწ.).

ლიბერმანის და კომპანიის სტამბა – ყოფილი პიტოვეის სტამბა 1886 წლიდან.

ამხანაგობა „მამულის“ სტამბა (1911-1920 წწ.). ბეჭდავდა რუსულ, სომხურ გამოცემებს.

ა.მ. ტარუმოვის (თარუმიანის) სტამბა (1907-1919 წწ.).

მატინიანის სტამბა (1918-1919 წწ.). ბეჭდავდა სომხურ გამოცემებს.

ვ. ვარდანიანის სტამბა (1918 წ.). ბეჭდავდა სომხურ გამოცემებს.

სტამბა „აშხატავორ“ (1918-1920 წწ.). აქ ისტამბებოდა თბილისური სომხური გაზეთი „აშხატავორ“-ი და იბეჭდებოდა სხვა სომხური გამოცემებიც.

სტამბა „ეკონომია“ მუგდუსი აკოპოვის (1908-1919 წწ.).

1919 წლის 21 აგვისტოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან არსებულმა საგანგებო რაზმმა ამ სტამბაში, რომელიც

ავაკ აკოპოვს ეკუთვნოდა, აღმოაჩინა ბოლშევიკური ბროშურები, პროკლამაციები, მონოდებები ქართულ და რუსულ ენაზე, დაახლოებით 5 ფუთი. აკოპოვი დააპატიმრეს.

მელიქ ტერ-გრიგუროვის სტამბა „ეპოქა“ (1907-1919 წწ.) - იგივე „ეპოხა“. ბეჭდავდა სომხურ გამოცემებსაც.

სტამბა „სლოვო“ (1916-1919 წწ.). ბეჭდავდა სომხურ და რუსულ გამოცემებს,

სტამბა „პროგრესი“ (1918-1920 წწ.). მფლობელი ლ. პოლოსიანი. ბეჭდავდა სომხურ გამოცემებს. 1907-1917 წლებში ი. შანსონი და კომპანია ფლობდა.

ა. მ ზაიდშერის სტამბა (1920 წ.).

არალეგალური სტამბები

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ საბჭოთა რუსეთი აფინანსებდა საქართველოში მოქმედ რსდმპ (ბ) კავკასიის სამხარეო კომიტეტსა და მის თბილისის კომიტეტს საქართველოში ბოლშევიკური აგიტაციის განხორციელების მიზნით და ამის უპირველესი იარაღი არალეგალური ლიტერატურა იყო. მისი შემოტანა რუსეთიდან ძალზე რთული იყო. დემოკრატიული რესპუბლიკის შესაბამისი სამსახური კარგად ახერხებდა საზღვრების დაცვას. არალეგალური ლიტერატურის დასაბეჭდად ბოლშევიკები არსებულ სტამბებს იყენებდნენ. თავდაპირველად ბევრ სტამბაში რუსი ეროვნების მხარდამჭერნი ჰყავდათ. თანდათანობით სიტუაცია შეიცვალა. მაგალითად გაზეთმა „კავკასკი რაბოჩიმ“ ოთხი სტამბა გამოიცვალა. პირველად იბეჭდებოდა სტამბა „ეკონომიაში“, შემდეგ სტამბა „ნადეჟდაში“ და „პროგრესში“, ბოლოს სტამბა „ტრუდში“. კომიტეტს ჰყავდა რუსეთის ბოლშევიკუ-

რი პარტიის წევრი მუშები, რომლებიც ასოთამწყობად, მბეჭდავად მუშაობდნენ სტამბებში. ამ საქმეს ხელმძღვანელობდა სილიბისტრო თოდრია, რომელიც თავად მბეჭდავი იყო. მან მალაქია ტოროშელიძესთან ერთად მოაგვარა ლეგალური ბოლშევიკური გაზეთის „ბრძოლის“ დაბეჭდვის საქმე. განზრახული იყო, „ბრძოლა“ რუხადის სტამბაში დაებეჭდათ. მაშინ ამ სტამბას ს. თოდრია განაგებდა, მაგრამ სოციალ-დემოკრატმა მენშევიკებმა თავიანთ სტამბაში ამ გაზეთის დაბეჭდვაზე უარი განაცხადეს.

1918 წლის თებერვალში გადაწყდა ამიერკავკასიის სეიმის მოწვევა. სეიმის მოწვევის წინა დღეებში, 8-9 თებერვალს, მთავრობამ დახურა სტამბა „ტრუდი“. სილიბისტრო თოდრიამ მაინც მოახერხა და ახლა სტამბა „მამულში“ დაიწყო გაზეთ „ზაკავკაზსკაია პრავდას“ ბეჭდვა. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ 1918 წლის 6 ნოემბრის ცირკულარით ყველა კერძო სტამბის მეპატრონეს გააცნო ინფორმაცია არალეგალური ლიტერატურის ბეჭდვის პასუხისმგებლობის შესახებ. ამიერიდან ბოლშევიკ აგიტატორებს ყველა სტამბის კარი თბილისში დაეკეტათ, სასტამბო პროცესები ბათუმსა და ქუთაისში გადაიტანეს. თბილისში სომხურენოვან ლიტერატურას ბეჭდავდნენ.

სამწუხაროდ, ქართული სტამბების ნაწილიც უთანაგრძნობდა რუსეთის აგენტურულ ქსელს. კერძოდ, 1918 წლის 7 ნოემბერს თბილისში ქართველთა ბეჭდვითი ამხანაგობის სტამბაში დაიბეჭდა ბოლშევიკური გაზეთი „ნაშა პრავდა“.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ძალოვან სტრუქტურებს ჰყავდათ აგენტურული ქსელი, რომლის მეშვეობითაც აღმოაჩინეს არალეგალური

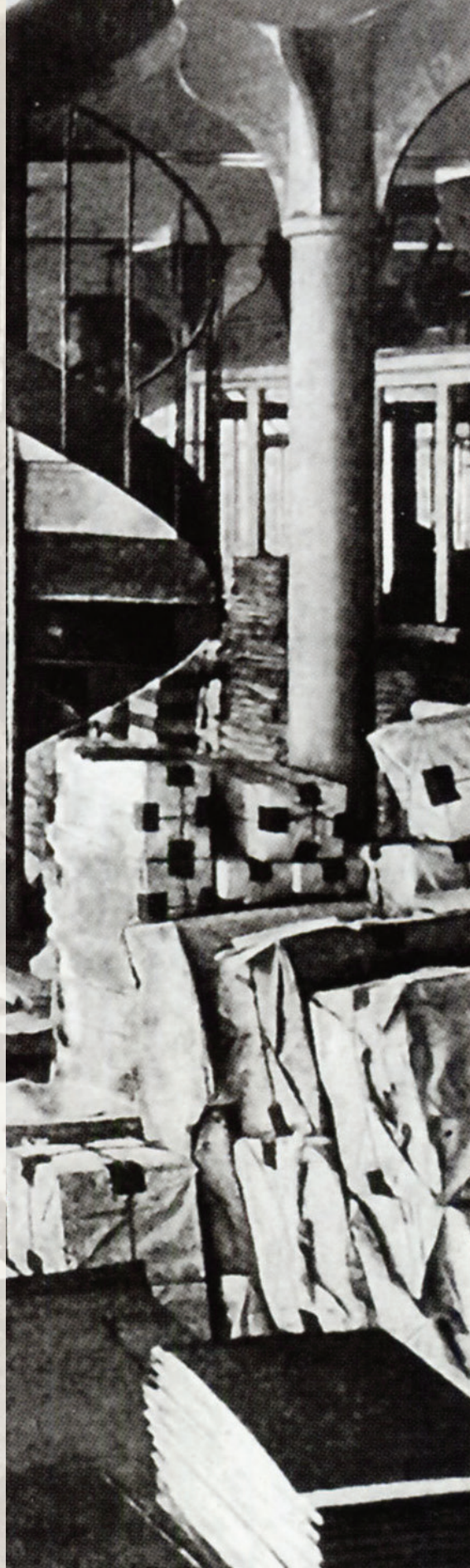
გაზეთის „კომუნას“ ბეჭდვის ადგილი - სტამბა „ეპოქა“. სტამბა დახურეს, მფლობელი დააპატიმრეს.

სილიბისტრო თოდრიამ ბოლოს მოახერხა, შეექმნა დიდი არალეგალური სტამბა ქალაქის განაპირა უბანში - კუკია ნაგორნაიას, შემდგომ დილომბარის ქუჩა # 4-ში. სახლი სომხეთში გასახლებულ პირს ეკუთვნოდა. ეს იყო რკპ(ბ) კავკასიის სამხარეო კომიტეტის არალეგალური სტამბა, დაარსებული 1919 წლის გაზაფხულიდან. ამავე დროს კომიტეტს ჰქონდა ორი მცირე არალეგალური სტამბა ავღაბარში.

1919 წლის ივნისში კვლავ ქართველთა ბეჭდვითი ამხანაგობის სტამბაში დაიბეჭდა გაზეთი „ვოლნას“ არალეგალური გამოცემა, სულ 18 ნომერი. საქართველოს კომუნისტური პარტიის (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა შეიძინა სტამბა „ეკონომია“ (დიდი ვანქის ქუჩაზე), ამ სტამბასაც სილიბისტრო თოდრია ხელმძღვანელობდა.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდგომ სტამბების მდგომარეობა სრულიად შეიცვალა. თუ აქამდე ქართული შრიფტი სახელმწიფო და არაქართულ კერძო სტამბებში არ სჭირდებოდათ, ახლა მასზე მოთხოვნა გაიზარდა. დაიწყო ქართული შრიფტის ახალი სახეობების დამზადება, სახელმწიფო სტამბების თანამშრომელთა დიდი ნაწილი, უმთავრესად რუსები, დაითხოვეს, რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტრომ სტამბის თანამშრომელთა საიმედოობის შესწავლა დაიწყო.

ერთი კურიოზიც საინტერესო უნდა იყოს მკითხველისათვის: 1921 წლის თებერვალში, თბილისის დატოვების დღე-

ებში, დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ სამუზეუმო განძის ტრანსპორტირებისათვის გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ ასოთამწყობი მუშები გამოიყენა. ამ მუშებს საბჭოთა პერიოდში არაერთხელ გაახსენეს ეს ფაქტი პარტიულ თათბირებზე. გაზეთ „კომუნისტის“ გამოცემაში მონაწილეთა პირადი საქმეები პარტიულ არქივში (დღეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი) ინახებოდა. საბჭოთა სისტემაც განსაკუთრებულ კონტროლს აწარმოებდა სტამბებზე.

გამომცემლობები

საქართველოს დედაქალაქში არსებული გამომცემლობათა დიდი ნაწილი 1918-1920 წლებში სხვადასხვა სახელმწიფო თუ არასამთავრობო ორგანიზაციები იყვნენ, მათ შორის გაზეთების და ჟურნალების რედაქციები. ახლადგახსნილი უნივერსიტეტი, ბოტანიკური ბაღი, სახელმწიფო ინსტიტუტები და სხვ. მათ შორის ერთ-ერთი ძველი იყო ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, რომელსაც ფინანსური გასაჭირი ჰქონდა და სახელმწიფოც ეხმარებოდა საგამომცემლო საქმეში.

საქართველოს დამოუკიდებლობის წლებში თბილისში არაერთი ეფემერული გამომცემლობა შეიქმნა, რომლებიც მცირე ტირაჟით ბეჭდავდნენ გაზეთებს, პოეტურ კრებულებს, ჟურნალებს. სახსრების უქონლობის გამო, ამ პერიოდულ გამოცემათა ბეჭდვა მეორე ან მესამე ნომერზე წყდებოდა.

ამ ტიპის გამომცემლობებს აფუძნებდნენ იმ დროისათვის არასერიოზულ ხალხად მონათლული ფუტურისტები, რომელთაც ორი დაჯგუფება – გამომცემლო-

ბა ჩამოაყალიბეს: „ფუტურისტების სინდიკატი“ და „41 გრადუსი“. მათი ლიდერი ალექსანდრე კრუჩენიხი (1886-1968) იყო. ის საქართველოში ჩამოვიდა 1916 წელს. თბილისში დაუახლოვდა ილია და კირილ ზდანევიჩებს. ისინი, ი. ტერენტიევი და ნ. ჩერნიავსკი გაერთიანდნენ ჯგუფში „41 გრადუსი“. 1919 წლის 20 ივლისს თბილისელმა ფუტურისტებმა გამოსცეს ერთადერთი ნომერი გაზეთისა, რომელსაც თავისი დაჯგუფების სახელი დაარქვეს. „41 გრადუსი“ დაკავშირებულია იმ განედთან, რომელზეც თბილისია. აღსანიშნავია, რომ „41 გრადუსის“ მიერ დაბეჭდილი გამოცემები და თავად გაზეთი მსოფლიოს აუქციონებზე დღეისათვის ყველაზე ძვირად ფასობს აქამდე საქართველოში დაბეჭდილ გამოცემათა შორის.

1918-1920 წლებში თბილისში იქმნება ლიტერატურული ამხანაგობა „ხობო“, რომლის წევრნი იყვნენ ელენა ნიკოლაევა, მოვსეს აგაბაბოვი და სხვები. ასეთივე ჯგუფი „ფენიქსი“, აგრეთვე „კოლჩუგა“, რომელმაც გამოსცა 1918 წელს „ფანტასტიჩესკი კობაჩოკ“. არსებობდნენ რუსულენოვანი გამომცემლობები: „მომენტ“ და „შერშ“.

ქართული გამომცემლობები ბევრ ქართველ საზოგადო მოღვაწეს ჰქონდა სახლში, მაგრამ არსად მიუთითებდა, რომ ეს გამოცემა მისი იყო. წიგნების სატიტულე გვერდზე ეწერა: გამოცემა ამის და ამის. ამ მხრივ აღსანიშნავია იოსებ იმედაშვილი. მას პრაქტიკულად გამომცემლობა ჰქონდა სახლში, სცემდა წიგნებს, ლექსიკონს, ჟურნალს „თეატრი და ცხოვრებას“ და აწერდა მხოლოდ, რომ იყო მისი გამოცემა.

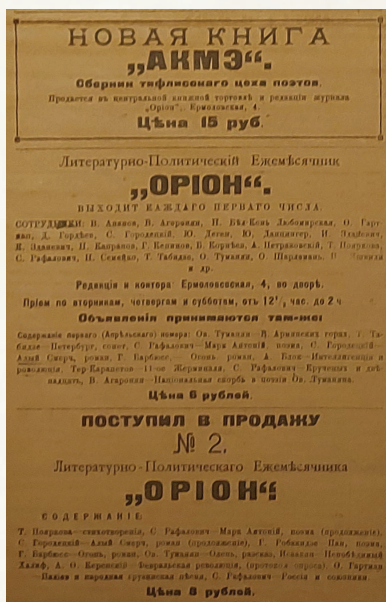
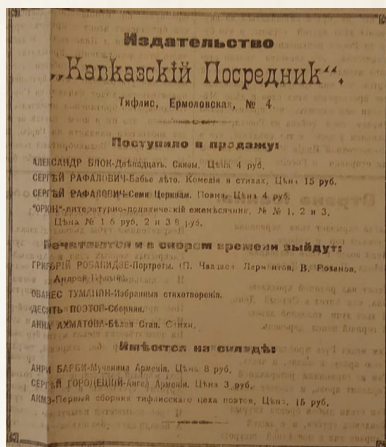
შემდეგ გადაეცა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს.

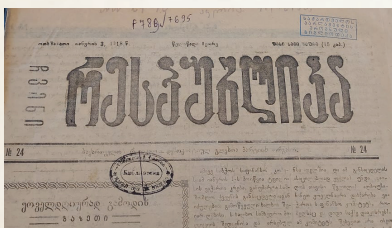
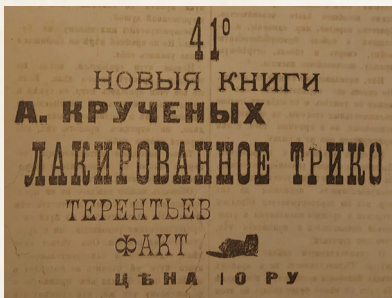

წიგნის ბეჭდვა და გავრცელება

საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის წინა პერიოდში მსოფლიო ომით გამოწვეულმა სიძნელებმა თავისი კვალი ცხოვრების ყველა სფეროს დაატყო. მათ შორის, შეფერხდა წიგნებისა და სახელმძღვანელოების გამოცემა. რა ვითარება იყო ამ მხრივ წიგნის ბაზარზე, კარგად წარმოაჩენს ვარლამ რუხაძის საგაზეთო წერილი, რომელიც 1919 წლის ივლისში გამოქვეყნდა. პუბლიკაციის მიხედვით, „უკვე ვერსად იპოვით აკაკისა და ილიას წიგნებს სასყიდლად. აგერ-იგერ თუ იპოვით მათ თითო ოროლა ბროშურებს, თორემ ნკ საზოგადოების მიერ უკვე კაი ხნის წინად გამოცემული ტომები კარგა ხანია გაყიდულია. თან ეს ტომები, როგორც ვიცით, სრულებით არ წარმოადგენს ამ მწერალთა თხზულებების სრულ კრებულებს... გაყიდულია და ვერსად იპოვით გიორგი ერისთავის ნაწერებს რაც ასე საჭიროა დღეს ჩვენი საშუალო სკოლისათვის. სანთლითა და საკმევლით ვერ იპოვნით ალექსანდრე ჭავჭავაძის, ბარათიშვილის, არდაზიანის, გ. წერეთლის, ნინოშვილის ნაწერებს. უდიდეს დანაკლისს შეადგენს ჩვენი სკოლისა და ბიბლიოთეკებისთვის ყაბბევის ნაწარმოებთა ცალკე უქონლობაც. სერიოზული ბიოგრაფიები უდიდეს საჭიროებას შეადგენს სკოლისთვის და ნკ საზოგადოებაც იმედია შესაბამისად იმუშავებს ამ დარგშიც... მშობლიურ ლიტერატურაზე არანაკლები ყურადღება უნდა მიექცეს ევროპის მწერალთა ნაწერებსაც. კარგა ვიცით, რომ ამ ძნელი საქმის მოგვარება არც ისე ადვილია ამ საშინელი სიძვირის დროს, მაგრამ ისიც უდავო ქვშმარიტებაა, რომ უამისობა ჩვენ არ შეგვიძლია - თუ გამოცემლობის კითხვა ასეთნაირად არ მოწესრიგდა, ჩვენი სკო-

1919 წელი. გაზეთებში იბაჭდებოდა სხვა და სხვა ინფორმაცია გამოცემლობების და კერძო პირების მიერ დაბაჭდილი ლიტერატურის გავრცელების მიზნით.

ლა ძლიერ ჩაიკოჭლებს“ (გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1919 წ., 24 ივლისი).

ქართული პერიოდული პრესა კიდევ ერთ საყურადღებო ინფორმაციას გვაცნობს. გაზეთ „სახალხო საქმე“-ში ვკითხულობთ: „ამ დღეებში მთავრობის თავმჯდომარეს ნოე ჟორდანიას წარუდგა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების საგამომცემლო სექციის თავმჯდომარე თედო კიკვაძე, რომელმაც ხსენებული საზოგადოების გამგეობის სახელით ვრცელი მოხსენება წარუდგინა საზოგადოების საქმიანობისა და მისი დღევანდელი მდგომარეობის შესახებ და სთხოვა ხუთი მილიონი სესხი საგამომცემლო საქმისათვის. მოახსენა რომ სკოლები და სამკითხველოები საზოგადოებამ უსასყიდლოდ გადასცა მთავრობას, აგრეთვე გადაეცემა სახელმწიფოს საზოგადოების ფასდაუდებელი მუზეუმი, რადგანაც დამოუკიდებელ და განთავისუფლებულ სამშობლოს ინტერესი ამას მოითხოვს და წერა-კითხვის საზოგადოებას სულ ახალ მიზანს უსახავს. საზოგადოებამ ხელი მიჰყო სკოლის სამსახურს შესაფერისი სახელმძღვანელოების გამოცემის საქმეში. ამ ნიადაგზე კიდევ გადადგა საზოგადოებამ ნაბიჯი, შეიძინა საკუთრებად თუ გამოსაცემად თითქმის მთელი მშობლიური ბელეტრისტიკა და პოეზია, შეუდგა კლასიკების გამოცემას. საზოგადოებას დასაბეჭდად გამზადებული აქვს 100-ზე მეტი ძველი და თხუთმეტამდე ახალი, ჯერ დაუბეჭდავი წიგნი. დასასრულ საზოგადოება სთხოვს ბატონ ჟორდანიას ხუთ მილიონ სესხს სამი წლის ვადით. ამ ფულით უპირველეს ყოვლისა დაიბეჭდება დედა-ენა და ბუნების კარი, რომელთა დაუბეჭდაობაც დანყებით სკოლებში შეუძლებელად ცნობს

სწავლის წარმოებას.

მთავრობის თავმჯდომარე შუამდგომლობას თანაგრძნობით შეხვდა“ (გაზ. „სახალხო საქმე“, 1920 წ., 10 თებერვალი).

• რუსეთის იმპერიის დანგრევის შემდეგ 1917-1920 წლებში სულ გამოსულა 595 ქართულენოვანი წიგნი, რომელთა დაახლოებითი ტირაჟი უდრიდა 2.271.000 ცალს.

• ეს პროდუქცია ასე ნაწილდებოდა:

1917 წ.	98	306.000
1918	91	402.000
1919	140	408.000
1920	266	1.155. 000

(ქ. რაჭველიშვილი, ქართული სტამბის წიგნი, თბ., 1934).

წელიწადში საშუალოდ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროს იბეჭდებოდა დაახლოებით 150 წიგნი – 560 000 ცალად. წიგნის გამომცემლობა გახშირდა ქუთაისში, უმეტესად სახელმძღვანელოები, რადგან იქაური ქართველი მასწავლებლობა ამ მხრივ უფრო მომზადებული აღმოჩნდა აღმოსავლეთ საქართველოს პედაგოგებთან შედარებით. კერძო გამომცემლები და სახელმწიფო ორგანიზაციებიც სიიაფეს და მოგებას მისდევდნენ და წიგნის გარეგნობას ყურადღებას ნაკლებად აქცევდნენ. ამ პერიოდის წიგნების უმრავლესობა ძალიან მდარე ქაღალდზე (ქაღალდის დიდი ნაკლებობაც იყო ამის მიზეზი), უხეიროდ ან სრულიად არ არის აკინძული. დასურათებული და მხატვრული გამოცემები იშვიათია.

ბიბლიოთეკები თბილისში

1918 წლის 26 მაისის დამოუკიდებლობის აქტი ითვალისწინებდა საქართველოს დამფუძნებელი კრების მოწვევას, რომელიც იქნებოდა რესპუბლიკის ლეგიტიმური, საყოველთაო არჩევნებით არჩეული საკანონმდებლო ორგანო. დამფუძნებელი კრების მოწვევის შემდეგ, 1919 წლის მარტში, კრებაში ჩამოყალიბდა 5 მუდმივმოქმედი კომისია, რომელთაგან ერთ-ერთი იყო საბიბლიოთეკო. იგი შედგებოდა 11 წევრისაგან: თავმჯდომარე - ექვთიმე თაყაიშვილი, მდივანი ანა სოლოდაშვილი, წევრები: გაბრიელ ცისკარიშვილი, პავლე ბიული, ნიკიფორე იმნაიშვილი, ლევან რუხაძე, დავით ჩხეიძე, ქრისტიანე შარაშიძე, შალვა ნუცუბიძე, ილია ნუცუბიძე, გრიგოლ ნათაძე. აღნიშნული კომისია ბიბლიოთეკა-სამკითხველოების დაარსებას, როგორც საგანმანათლებლო ასევე პოლიტიკურ მნიშვნელობას ანიჭებდა. ეროვნული იდეოლოგია და საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრიობა ყველასათვის გასაგები და მისაღები უნდა გამხდარიყო. სახელმწიფოში გამოცემული ჟურნალ-გაზეთების ხელმისაწვდომობა უნდა უზრუნველყო ბიბლიოთეკებს.

საქართველოში ჩატარებულმა საერობო რეფორმამ და ერობების შექმნამ ხელი შეუწყო ამ პროცესის განვითარებას. თითოეულ სკოლასთან იხსნებოდა სამკითხველო. ერობა ყველა რაიონში ხსნიდა ერთ ცენტრალურ ბიბლიოთეკას. სამაზრო ერობის ცენტრალურ ბიბლიოთეკასთან არსებობდა საბიბლიოთეკო კომისია, რომელიც საერთო

დამფუძნებელი კრების კრებიდში.

მათგან ძირითადი ნაწილი გაერთიანებული იყო საბიბლიოთეკო კომისიაში: მარცხნიდან მეორე გრიგოლ ნათაძე, მესამე ექვთიმე თაყაიშვილი (კომისიის თავმჯდომარე), მარჯვნიდან პირველი: ქრისტიანე შარაშიძე

ხელმძღვანელობას უწევდა მაზრის ბიბლიოთეკა-სამკითხველოების მუშაობას, ქმნიდა საბიბლიოთეკო ქსელს. 1918 წლის 8 ოქტომბერს საქართველოს პარლამენტს წარედგინა განსახილველად კანონპროექტი „ნიგნსაცავ-სამკითხველოების გახსნის შესახებ“. შინაგან საქმეთა მინისტრი ამ ღონისძიებას სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობას ანიჭებდა. ბიბლიოთეკების გახსნა სოფლებში საერობო თვითმმართველობების საქმე იყო, მაგრამ ეს ორგანოები ნელა ფორმირდებოდა, ზოგან კი ისინი არც ჩამოყალიბებულა ურთულესი სოციალურ-პოლიტიკური ვითარების გამო. ნოე რამიშვილის სიტყვით, ერის კულტურული და ზნეობრივი მხარე მოდუნდა, ბევრ სოფელში მძვინვარებდა ანარქია, რევოლუციით მონაპოვარი თავისუფლება და დემოკრატიული რეფორმები რომ უფრო მტკიცე

საფუძველზე ყოფილიყო აგებული, ის საჭიროდ თვლიდა ხალხის კულტურული შემოქმედების ხელშეწყობას და თვითშემეცნებას. ამ მიზნით სამინისტრო განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა სოფლებში წიგნსაცავ-სამკითხველოების მოწყობას. მინისტრის აზრით, სადაც სკოლა არ იყო, იქ წიგნსაცავ-სამკითხველო უნდა გახსნილიყო სოფლის სამმართველოსთან. სულ ქვეყნის ტერიტორიაზე 500 წიგნსაცავ-სამკითხველო უნდა დაარსებულიყო. კანონპროექტი ხანგრძლივი განხილვის შემდეგ დამტკიცებულ იქნა, კანონმა საბოლოოდ ასეთი სახე მიიღო:

გაბრიელ ცისკარიშვილი
1892-1924 წ. წ.

1. დაარსდეს რესპუბლიკის სოფლის ყოველ სკოლასთან წიგნთსაცავი-სამკითხველო.
2. იმ სოფლის საზოგადოებაში, სადაც სკოლა ჯერ კიდევ არ არსებობს, წიგნთსაცავ-სამკითხველო გახსნილ იქნეს სოფლის სამმართველოსთან.
3. სოფლის სკოლებთან დაარსებული წიგნთსაცავ-სამკითხველოების გამგებლობა დროებით დაევალოს სკოლების ზედამხედველებს, ხოლო სოფლის სამმართველოებთან - კომისრებს.
4. დღიდან საეროთო თვითმმართველობის შემოღებისა, წიგნთსაცავ-სამკითხველოები გადაეცეს საეროთო სამმართველოებს და ამ უკანასკნელს დაევალოს მათი პატრონობა.
5. დაეთმოს უფასოდ ყველა სახალხო წიგნთსაცავ-სამკითხველოს გაზეთ „საქართველოს“ რესპუბლიკის“ თითო ცალი ერთი წლის ვადით, დღიდან სამკითხველოს გახსნისა.
6. ამ მიზნით გაცემულ იქნას სახელმწიფო ხაზინიდან ერთდროულად 100 ათასი მანეთი შინაგან საქმეთა მინისტრის განკარგულებაში.
7. ამ კანონის განხორციელება დაევალოს შინაგან საქმეთა მინისტრს სახალხო განათლების სამინისტროსთან შეთანხმებით.
8. კანონი ძალაში შედის დღიდან მიღებისა პარლამენტის მიერ”
საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წარმოშობამდე, სკოლებისა და ბიბლიოთეკების შექმნაზე ზრუნავდა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, რომელმაც 1880 წლიდან

დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების საბიბლიოთეკო კომისიის წევრი. დააპატიმრეს 1923 წლის 30 მაისს. 1924 28 აგვისტოს დახვრიტეს.

მიზნად დაისახა ჯერ საზოგადოების გამგეობასთან იშვიათი გამოცემებით დაკომპლექტებული ბიბლიოთეკის შექმნა, ხოლო შემდეგ სკოლებში და საზოგადოების განყოფილებებთან სამკითხველოების გახსნა. 1918 წლიდან ამ საზოგადოებას ფინანსური და სტრუქტურული პრობლემები შეექმნა, კერძოდ, სკოლებზე მეთვალყურეობა და განათლებაზე ზრუნვა დემოკრატიული რესპუბლიკის სახალხო განათლების სამინისტრომ ითავა. წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წევრთა რაოდენობა დღით-დღე მცირდებოდა. 1918 წლისათვის საზოგადოების დამფუძნებელთაგან სულ რამდენიმე ადამიანი იყო ცოცხალი, საზოგადოების განყოფილებათა დიდი ნაწილი იხურებოდა, ნაწილში კი წევრთა რაოდენობა ხელოვნურად იყო გაზრდილი. საზოგადოებაში წევრიანდებოდნენ

ნიკიფორა იმნაიშვილი
1888-1937 წ წ.

დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების საბიბლიოთეკო კომისიის წევრი. ოკუპაციის შემდეგ დაკავშირებული 1921, 1922, 1923, 1931, 1937 წლებში. დახვრიტის 1937 წელს.

სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენლები, ქმნიდნენ უმრავლესობას, რომელიც ირჩევდა მათთვის სასურველ პირს გამგეობაში, რის შემდეგაც ისინი არც საწევრო გადასახადს იხდიდნენ და არც რაიმე სხვა სახით მონაწილეობდნენ საზოგადოების საქმიანობაში. ზოგიერთ შემთხვევაში საზოგადოების წევრი ხდებოდა არასრულწლოვანი მოქალაქეც (10 –12 წლის ბავშვები) (<http://www.nplg.gov.ge/ilia/ka/>)

ამ საზოგადოების პარალელურად, 1917 წლიდან ფუნქციონირებდა ქართველ მწერალთა კავშირი, რომლის საბჭოს თავმჯდომარე კოტე მაყაშვილი თავის 1919 წლის მოხსენებაში წერდა: „1918 წელს საბჭოს თვალსაჩინო არა გაუკეთებია რა. ამ დროს ხელოვნებისთვის არავის ეცალა, რადგან საქართველოს წინ ამართული იყო შინაური და გარეული საფრთხე და ყველა შეგნებული ქართველი იძულებული იყო მთელი თავისი ძალ-ღონე ერის ფიზიკურ არსებობის დაცვისთვის შეეღია. 1919 წელს მწერალთა კავშირმა სთხოვა მთავრობას დაეწალა მესტამბეებისათვის, რომ თვითოეული ეგზემპლარი მისთვის გადაეცა. მწერალთა კავშირის ყრილობაზე საბჭომ დააყენა საკითხი ავტორთა უფლების დაცვის შესახებ“ (მწერალთა კავშირის არქივი) მალე მწერალთა კავშირთან პატარა ბიბლიოთეკა ჩამოყალიბდა. მწერალთა კავშირის მოთხოვნა, გადასცემოდათ გამოცემული ლიტერატურის თითო ცალი, ეყრდნობოდა ერთ გა-

დანყვეტილებას:

სახელმწიფოსთვის ამ მძიმე ეკონომიური და სამხედრო-პოლიტიკური პრობლემების სიმრავლის მიუხედავად, 1918 წელს ექვთიმე თაყაიშვილი უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს ტრიბუნიდან აყენებს საკითხს დამფუძნებელ კრებასთან ბიბლიოთეკის შექმნის შესახებ, რომელსაც შემდგომ პარლამენტის ბიბლიოთეკა ეწოდა.

1918 წლის 1 ივლისს მოეწყო ეროვნული საბჭოს საბიბლიოთეკო კომისიის პირველი შეკრება. მთავარი საკითხი იყო ყოფილი მეფისნაცვლისა და მთავრობის სასახლის ბიბლიოთეკის მდგომარეობის გაცნობა. კომისიამ დაადგინა, რომ ბიბლიოთეკაში წიგნები არეული და მოუნესრიგებელ მდგომარეობაში იყო, ისინი კანცელარიის ორ ნესტიან სარდაფში ეყარა, ზოგი დერეფნის გასასვლელებში იყო შენახული. საბიბლიოთეკო კომისიამ ეროვნული საბჭოს დანარჩენ კომისიებსა და დაწესებულებებს მიმართა თხოვნით, ეცნობებინათ იმ წიგნების

სია, რომელთა შექმნაც მათ მიაჩნდათ საჭიროდ. მიმართვის ადრესატები იყვნენ: სარწმუნოების კომისია, საზავო კომისია, სამხედრო, საფინანსო, აგრარული, იურიდიული, საკონსტიტუციო, მუშათა და შრომის, მმართველობითი და თვითმმართველობითი, გზების, სამეურნეო საქმეთა, სახალხო განათლების, სახალხო ჯანმრთელობის კომისიები, ეროვნული გალერეა და დიდების ტაძარი.

ბიბლიოთეკის ფონდის შესაძენად ხელისუფლებამ გამოყო გარკვეული თანხა. კომისიამ შეადგინა მუშაობის გეგმა. თავმჯდომარეს დაევალა, გაცნობოდა ახლადგარდაცვლილი ცნობილი კავკასიოლოგის ევგენი ვეიდენბაუმის ბიბლიოთეკას, რომელიც ამ დროს იყიდებოდა და თავისი დასკვნა წარმოედგინა ფონდის შექმნის შესაძლებლობასა და საჭიროებაზე. ექვთიმე თაყაიშვილმა თავის მოხსენებაში აღწერა შესაძენი ფონდი, სადაც კავკა-

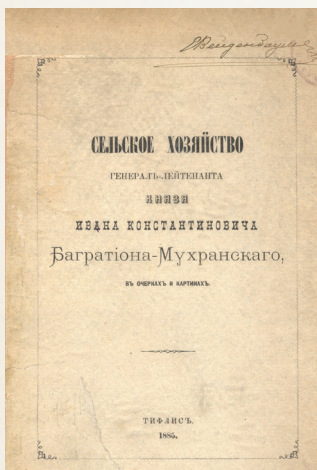

ლევან რუსბაძე
1884-1937 წ. წ.

დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების საბიბლიოთეკო კომისიის წევრი.

ოკუპაციის შემდეგ დაკავშირებული იყო 1922 წელს. გაგზავნეს საკონსტანტრაციო ბანაკში რუსეთში.

1937 წელს შინსახკომის სამეულმა ყაზახეთში გადასახლებულს დახვრება მიუსაჯა.

ევგენი ვეიდენაუმის ბიბლიოთეკის ეგვამკლარი მისი ავტოგრაფით

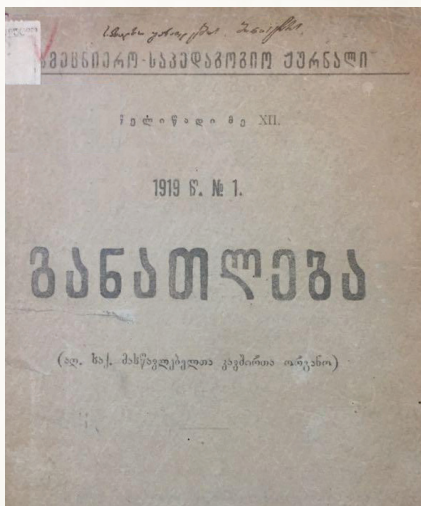
სიის შესახებ 2050 წიგნი იყო დაცული, ასევე იყო სხვა ლიტერატურაც, სულ 2607 ეგზემპლარი. პარლამენტის ბიბლიოთეკამ შეიძინა აღნიშნული ფონდი 40 ათას მანეთად. ხელისუფლებას წიგნსაცავის შესაძენად გამოყოფილი ჰქონდა 120 ათასი მანეთი. პარლამენტის ბიბლიოთეკისთვის წიგნების შეძენას უცხოეთში ავალებდნენ საქართველოს რესპუბლიკის წარმომადგენლებს. მაგალითად, გერმანიაში წიგნების შეძენა დაევალა ელჩს ვლადიმერ ახმეტელაშვილს.

1919 წლის 5 დეკემბერს ექვთიმე თაყაიშვილმა საქართველოს დამფუძნებელი კრების 68-ე სხდომაზე წარმოადგინა კანონპროექტი სავალდებულო ეგზემპლიარის შესახებ. „ჩვენ გვინდა ჩვენს წიგნთ-საცავებში მოიპოვებოდეს ყველა ის ნაწარმოები, რაც გამოიცემა რესპუბლიკის ტერიტორიაზე. ყველა გამოცემა, ბეჭდვითი ნაწარმოების ყოველი ცალი შეგროვებულ უნდა იყოს სხვადასხვა დაწესებულებათა ბიბლიოთეკებში, რომ ყოველ მოქალაქეს რესპუბლიკისა, როდესაც ესა თუ ის წიგნი ან სტატია დასჭირდება შეძლება ჰქონდეს, მოიპოვოს ეს ნაწარმოები. გარდა ამისა საჭიროა, რომ მთავრობამ იცოდეს თუ რა

დავით ახიშიძე 1888-1948 წ. წ.

დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების საბიბლიოთეკო კომისიის წევრი. ოკუპაციის შემდეგ დაპატიმრებული იყო 1922 წელს.

ჟურნალი „განათლება“ 1919 წ. N-1.
ნარწარმო: „სახალხო განათლების მინისტრს“. სავალდებულო ვიზუალური ერთ-ერთი ნიმუში.

გამოდის იმ სახელმწიფოში, რომელსაც თვითონ მართავს და ხშირად ამ მიზანს ის ვერ აღწევს, ვინაიდან არა გვაქვს კანონი, რომ თითო ეგზემპლიარი გამოცემულ ნაწარმოებისა ინახებოდეს სათანადო წიგნთსაცავში. ...წინად, როდესაც საცენზურო კომიტეტი არსებობდა, მიღებული იყო, რომ 13 ცალი ყოველ გამოცემისა წარდგენოდა ამ კომიტეტს და ეს კომიტეტი კი ანაწილებდა ამას სხვადასხვა წიგნთსაცავებს შორის. სამწუხაროდ, ჩვენ საქართველოში ეს არ იყო შემოღებული და როდესაც პეტერბურგის პროფესორებმა და სტუდენტებმა განიზრახეს ბიბლიოგრაფიული კრებულის გამოცემა, ეს საქართველოში არ

პარლამენტის ბიბლიოთეკის თავი
1919 წ. წ.

მოხერხდა, ვინაიდან არც ერთი ჟურნალ-გაზეთის სრული კომპლექტი არც ერთ ბიბლიოთეკაში არ მოიპოვებოდა და მხოლოდ პეტერბურგის საჯარო ბიბლიოთეკის საშუალებით შეძლეს შედგენა და გამოცემა პირველი ტომისა. ხოლო როდესაც ამ გამოცემის გაგრძელება განიზრახეს ტფილისში, ამისთვის ჩვენდა სამწუხაროდ ტფილისში არ აღმოჩნდა მასალა და აი, სწორედ რომ ასეთი ნაკლი თავიდან ავიცილოთ, ამიტომ ჩვენ შემოგვაქვს კანონი, დაევალოს ყველა სტამბებს, რომ მათში დაბეჭდილ ნაწარმოების

14 ცალი წარუდგინონ მთავრობას, 2 შინაგან საქმეთა სამინისტროს და 12 განათლების სამინისტროს. უკანასკნელი ვალდებულია გაანაწილოს ეს არსებულ წიგნთ-საცავთა შორის: - დამფუძნებელ კრების ბიბლიოთეკის, საეთნოგრაფიო საზოგადოების, უნივერსიტეტების, საჯარო წიგნთ-საცავებსა, ქუთაისის ეთნოგრაფიული საზოგადოების და სხვ. შორის, სადაც საჭიროდ დაინახავს. ...ეს დღემდე უნდა ყოფილიყო და ეხლა მაინც უნდა შემოიღოთ. დარწმუნებული ვარ, ნახევარს იმ ჟურნალ-გაზეთებისა რომლებიც გამოცემულია ჩვენს რესპუბლიკაში, თქვენ ვერ იპოვით, ვინაიდან წინეთ არ ყოფილა მიღებული ასეთი წესი, რომ რამოდენიმე ცალი ყოველ გამოცემისა ერთ ადგილას ყოფილიყო დაგროვილი. აი, ამ მიზნით არის წარმოდგენილი ეს კანონპროექტი“ ექვთიმე თაყაიშვილმა ასევე, 1919 წლის 29 დეკემბერს გამართულ დამფუძნებელი კრების 75-ე სხდომაზე, დააყენა საკითხი მილიონი მანეთის გადადების შესახებ დამფუძნებელი კრების ბიბლიოთეკისათვის წიგნების შესაძენად. ამავე დროს მან

მოსე ჯანაშვილი და აკაკი შანიძე თბილისის უნივერსიტეტის შენობაში არსებულ წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ბიბლიოთეკის დარბაზში

შეიტანა წინადადება დამფუძნებელი კრების ბიბლიოთეკისათვის დამატებითი ფართის გამოყოფის შესახებ.

პროფესორი ივანე ბერიტაშვილი სტატიაში „უნივერსიტეტის ძირითადი პრინციპები და ქართული სახელმწიფო უნივერსიტეტი“, რომელიც ჟურნალ „შვიდ მნათობში“ გამოქვეყნდა, იქ სადაც საუბრობს უნივერსიტეტის პრიორიტეტულ ამოცანებსა და „უმთავრეს საორგანიზაციო ნაბიჯებზე“, ერთ-ერთ უმ-

ნიშვნელოვანეს პრობლემად გამართული სამეცნიერო ბიბლიოთეკის შექმნას მიიჩნევს. მისი სიტყვით: „არავითარი სისტემატიური სამეცნიერო მუშაობა არ შეიძლება, თუ ხელთ არ არის შესაფერი ბიბლიოთეკა. უპირველესად ყოვლისა მასში უნდა მოიპოვებოდეს ყოველივე სამეცნიერო დარგის პერიოდული ჟურნალები უთუოდ მათი დაარსებიდან. ...ამას ბეჯითი ძებნა უნდა. უნდა დაევალოთ ყველა საზღვარგარეთ გაგზავნილ მეცნიერთ თავის დარგში საჭირო ჟურნალების მოძებნა; ბერლინის, ლეიპციგის, პარიჟის და სხვა ქალაქების ბუკინისტების წიგნთ-საწყობებში. უნდა არჩეულ იქმნას ცალკე კომისია, რომელსაც უნდა მიენდოს ყველა წინდანინვე აღნუსხული წიგნები-

ზუბალაშვილების სახალხო სახლის სამატიოხველო

სა და ჟურნალების მედგარი მოძებნა, როგორც სხვა ქალაქების ბუკინისტებთან, ასევე კომისიის წევრების სხვადასხვა ქალაქებში და საზღვარგარეთ გაგზავნით. ერთი სიტყვით, სამეცნიერო ბიბლიოთეკის საკითხი ძლიერ სერიოზულია. უნივერსიტეტი, როგორც მეცნიერების ცენტრი, ვერ იმოქმედებს უამისოდ. არც ერთ მეცნიერებაში არ შეიძლება სისტემატიური მუშაობა, ვინემ ბიბლიოთეკა ცოტათი თუ ბევრად შევსებული არ იქნება. ამიტომ არც დრო და შრომა, არც ფული არ უნდა დაიზოგოს მის თავის დროზედ მოსაპოვებლად“ (ჟურნ. „შვიდი მნათობი“, 1919, # 2., გვ. 361-362).

აღსანიშნავია ისიც, რომ ქართული საზოგადოებრიობა დაირაზმა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისათვის მდიდარი სამეცნიერო ბიბლიოთეკის შესაქმნელად. არაერთი გაუქმებული რუსული ორგანიზაციის საბიბლიოთეკო ფონდი გადაეცა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკას და მის შენობაში დაიდო ბინა წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების უმდიდრესმა წიგნთსაცავმაც.

გასინჯული

ვასილ ბარნოვი

თხზულებანი

ტომი I

მხატვრული და საბავშვო
ლიტერატურა

ტფილისი.

სტამბა ამხ. „შრომა“, პლეხანოვის პროსპექტი, № 67.

1920

XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის დასაწყისში ქართველი ერის ზნეობრივ-კულტურული განვითარების საქმეში დიდ როლს ასრულებდა ქართული მწერლობა. საზოგადოებაში იმპერიის თვითმპყრობელობის საწინააღმდეგო სულისკვეთებისა და თავისუფლების წყურვილის გაღრმავებაში ქართული ლიტერატურა ერთ-ერთ მთავარ მეგზურად იქცა.

ილია ჭავჭავაძე

ქართველ მწერალთა უმრავლესობა ლიტერატურულ-პუბლიცისტურ საქმიანობასთან ერთად, საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ მუშაობასაც აქტიურად ეწეოდა. სწორედ ამიტომ, მათი ნაწარმოებები გაჯერებული იყო ეროვნული იდეოლოგიით. ქართული მწერლობა რუსული კოლონიური უღლისაგან თავდახსნისათვის ბრძოლის ერთ-ერთ მედროშედ მოგვევლინა. თერგდალეულთა უდიდეს შემოქმედებას ახალი თაობის აქტიურობა და ახალი ენერჯია მოჰყვა. ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, ვაჟა ფშაველას, ალექსანდრე ყაზბეგის შემდეგ, სამწერლობო სარბიელზე გამოდიან: ნიკო ლორთქიფანიძე, ვასილ ბარნოვი, მიხეილ ჭავახიშვილი, დავით კლდიაშვილი, შიო არაგვისპირელი და სხვანი, რომელთა მოღვაწეობა რთული და ქართველობით სავსე იყო. ერთის მხრივ, მათ იმპერიული ცენზურის წნეხის პირობებში უხდებათ საქმიანობა, ხოლო მეორეს მხრივ, მძიმე სოციალურ მდგომარეობაში არსებობა. ქართველი მწერლების, ისევე როგორც საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვა სფეროთა წარმომადგენლების საქმიანობის ძირითად ცენტრს თბილისი წარმოადგენდა.

თბილისი არა მარტო ქართველ შემოქმედებს იზიდავდა, არამედ აქ თავს იყრიდნენ სხვადასხვა ქვეყნის წარმომადგენლები, რაც თავისთავად თბილისს განსაკუთრებულ სტატუსს სძენდა.

მას შემდეგ, რაც საქართველომ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა მოიპოვა, პირველი რესპუბლიკის მთავრობის მრავალ საზრუნავს შორის საგანმანათლებლო სფეროც იყო. განათლების სისტემის განვითარება კი წიგნიერებისა და ლიტერატურის გარეშე, ცხადია, წარმოუდგენელი იყო. ამიტომ გარკვეული მზრუნველობა და ხელშეწყობის მცდელობა იმ ხანად იგრძნობოდა განსაკუთრებით საბავშვო ლიტერატურის მიმართ.

ზედმეტია იმაზე ლაპარაკი, რა მნიშვნელობა აქვს თანამედროვე გა-

თბილისი 1918-1921 წლებში

ნათლების ზოგად სისტემაში საბავშვო ლიტერატურას. იმ პერიოდში მოსწავლეთა აღზრდა-განათლების საქმეში ჩართულმა ადამიანებმა მშვენივრად იცოდნენ, რომ საბავშვო ლიტერატურა ერთი მთავარი საშუალებაა ბავშვის, როგორც დამოუკიდებელი შემოქმედებითი აზროვნების ჩამოსაყალიბებლად, ისე მის გულსა და გონებაში უკვე აღძრული კითხვების დასაკმაყოფილებლად.

ქართული საზოგადოება და საგანმანათლებლო სფეროში მოღვაწე ადამიანები არა მხოლოდ ქართულ რეალობას და რეგიონის ამბებს იცნობდნენ, არამედ ევროპისა და ამერიკის ლიტერატურულ სიახლეებსაც იაზრებდნენ და აფასებდნენ.

„ევროპის მდიდარ საბავშვო ლიტერატურას თქვენ, რასაკვირველია, იცნობთ და მე დაწვრილებით არ შევჩერდები ამაზე. ევროპისა და ამერიკის ძველმა მგოსნებმა მრავალი საბავშვო წიგნი დაგვიტოვეს. არიან მწერლები, კლასიკურად ცნობილნი, რომელთა თხზულებანი, დიდებისთვის დაწერილნი, გადაიქცნენ თხზულებათ ბავშვებისთვის, როგორც მაგ., კუპერი და ვალტერ სკოტი, ან თანაბრად ემსახურებიან ახლა დიდებსაც და ბავშვებსაც, როგორც, მაგალითად, ლონგფელოს თხზულება (ჰაიავატა). მაგრამ დასავლეთის ძველ მწერლობაში არ იყო და არც შეიძლებოდა ისე დასმულიყო საკითხი, რომ მეცნიერება და მხატვრული შემოქმედება შეეთახებინათ ისე, რომ გამოეყენებინათ ბავშვის მსოფლთმხედველობისა და მსოფლიო შემეცნების შესამუშავებლად. ეს ახალი სიტყვა ეკუთვნის ჩვენ დროს. უწინდელი ლიტერატურა, განსაკუთრებით მოზარდთათვის განმეორება იყო იმ გზის, რომელიც თავის დროზე გაიარა საზოგადო ლიტერატურამ: იქ გამეფებული იყო სხვადასხვა შემთხვევათა რომანები, სწორედ ის რომანები გუსტავ ემრისა, მაინ რიდისა, ჟიულ ვერნისა, რომლებიც ყველა ჩვენგანს იტაცებდა ბავშვობაში და ყრმობის დროს“, - წერდა ჟურნალი

ჟიულ ვერნი

„განათლება“ (ჟურნ. „განათლება“, 1920, #2, გვ.12).

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პერიოდში აქტიურად წარმოებდა მთარგმნელობითი მუშაობა. ქართულად ითარგმნებოდა, როგორც საბავშვო, ისე ზოგადად მხატრული ლიტერატურა, სხვადასხვა ენიდან ცნობილი ავტორების ცალკეული ნაწარმოებები. წარმოგიდგინთ 1918-1921 წლებში თბილისში გამოცემულ ნათარგმნი ლიტერატურის გარკვეულ ნაწილს:

ბოკაჩიო, მონასტრის ამბები: (ნოველები დეკამერონიდან). - თბილისი, 1920 (სტ. "სორაპანი", მ. გაჩეჩილაძისა). - 16 გვ.

ბოკაჩიო, ჯოჯოხეთის ამბები: (ნოველები დეკამერონიდან). - თბილისი, 1920 (სტ. "სორაპანი" მ. გაჩეჩილაძისა). - 16 გვ., უთავფ. ; 18 სმ..

ჟიუნ-მავრი, ტყის ზღაპარი (სხვადასხვა დროის ფიქრები): [ლექსები]. - თბილისი : გამოცემა მეგობრისა, 1920. - 32 გვ. ; 25 სმ..

კიბროვი, მ. კომუნისტი ქალ : დრამატიული ეტიუდი ერთ მოქმედებად. - ტფილისი : სახელმწ. გამ-ბა, 1921 (საქ. სახალხო მეურნ. უმაღლ. საბჭოს სტ.). - 27გვ. ; - 1500 ც.

ლუნაჩარსკი, ა. მეფის დალაქი: პიესა 7 სურათად / თარგ. დ. ხოშტარია-სი. - ტფ. : სახელგამი, 1921 (საქ. რევკომის სტ.). - 71გვ. ; 20სმ.

მერიმე პროსპერ, ჟაკერია: პიესა / გადმოკეთებული ინ-ბანის მიერ. - თბ. : სახელგამი, 1921 (ცენტრ. კომ-ტის სტ.). - 44 გვ. ; 25 სმ- [ფ.ა.], 1500 ც.[

ოჟეშკო, ელიზა ლეგენდა: ძველი ბერძნული თქმულება / თარგმანი ელ. ელიავასი. - თბილისი : "ნორჩი საქართველო"-ს გამოცემა, 1920 (ქალაქთა კავშირის სტ.). - 16გვ.

დეფო, დანიელ, რობინზონ კრუზო / დანიელ დეფოსი ; შემოკლ. იახონტოვის მიერ ; გადმოლ. ქართულად ანასტასია თუმანიშვილი-წერეთლის მიერ. - მე-3 გამოცემა. - ტფილისი : ქ. შ. ნ.-კ. გამავრც. საზ-ბის გამოც. N151, 1919 (ვ. რუხაძის სტ.). - 116 გვ.

ბარბიერი, ლუჩაიანო, ოქროს წყარო / თარგმანი და წინასიტყვაობა იასონ ლაიასი.

რეზიუმე: იტალიის პანტეკორვოს სახალხო ბანკის მიერ დაჯილდოვებული და იტალიის სახალხო სკოლებში შემოღებული წიგნი.

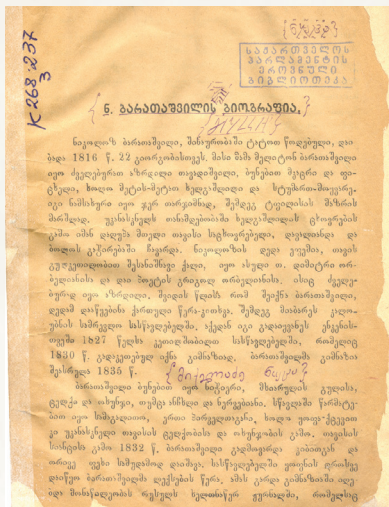
საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში ხშირად ეწყობოდა თარგმნილი თუ ადგილობრივ მწერალთ ნაწარმოების და წიგნების განხილვა, სხვადასხვა ლიტერატურულ სალონებში, როლებითაც

დანიელ დეფო

თბილისი საკმაოდ იყო დატვირთული. „გრიგოლ რობაქიძე 1919-1920 წლების თბილისზე წერდა: თბილისი გახდა პოეტების ქალაქი, კაფე „ინტერნაციონალში“ იგი კიდევაც გამოაცხადეს პოეტების ქალაქად, ...ტფილისი შეიქმნა ფანტასტიკური“ (ო. ჯანელიძე, ა. დაუშვილი, მ. ხოსიტაშვილი, თავისუფალი საქართველოს დედაქალაქი. თბილისი 1918-1921 წლებში, თბ., 2019, გვ.133).

იმ პერიოდში ხშირად იბეჭდებოდა ქართველ კლასიკოსთა ნაწარმოებები, რომლებსაც ხელახლა აცნობდნენ მკითხველს და გამომცემლები საკუთარი აზრის გამოთქმასაც არ ერიდებოდნენ. ერთ-ერთი ასეთი წიგნი დაიბეჭდა დავით კარიჭაშვილის რედაქტორობით „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“- ლექსების კრებული. ამ გამოცემას ახლავს რედაქტორის წინასიტყვაობა, სადაც ბარათაშვილი ასეა დახასიათებული: „ბარათაშვილი ბუნებით იყო ნიჭიერი, მხიარულის გულისა, ცელქი და ოხუნჯი, თუმცა ანჩხლი და ნერვებიანი. სწავლაში წარმატებით იყო სამაგალითო, ერთი პირველთაგანი, ხოლო ყოფა-ქცევით კი უკანასკნელი თავისის ცელქობისა და ოხუნჯობის გამო“ (დ. კარიჭაშვილი. ბარათაშვილი. ნ. ტფ. 1919, გვ. 3).

წიგნი ნიკოლოზ ბარათაშვილზე

იროდიონ ევლოშვილი

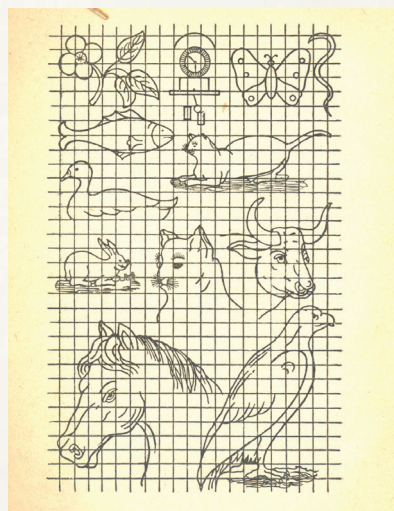
სამწერლობო საქმიანობა, როგორც აღვნიშნეთ, უამრავ სირთულესთან იყო დაკავშირებული, მაგრამ მთავარ სიძნელეს და ხშირად დაუძლეველ პრობლემას უსახსრობა და მძიმე სოციალური ვითარება წარმოადგენდა. ხშირი იყო შემთხვევა, როდესაც წარმატებულ მწერალს კალამზე უარის თქმა, ხოლო თავის სარჩენად სხვა საქმის კეთება უწევდა. ასეთ ფაქტებს ხშირად გულისტკივილით ეხმაურებოდა იმ პერიოდის პრესა. დავიმოწმებთ შურნალ „განათლების“ ერთ პუბლიკაციას, რომელშიც ვკითხულობთ: „მაშ რა არის, თუ არა ინიციატივის უქონლობა, თუნდ ეს ფაქტები რომ ავიღოთ, რომ ისეთმა საბავშვო მწერლებმა, როგორც ძმები რაზიკაშვილები არიან, თედო და ბაჩანა, თით-

ქოს მიატოვეს ამ დარგში მწერლობა, რომ დაჩუმდა ქიაჩელი და ბევრი სხვა მწერლებიც. თქვენ თვითონ იცით და აქ აღარ ჩამოვთვლი, რომ შიო მღვიმელი, საბავშვო მწერლობის დამამშვენებელი იყო, თავისი დრო და შრომა საბავშვო ლიტერატურის მაგიერ გულის გასაწყალებელ კორექტურას მიახმაროს? ისეთ შეუდარებელ მწერალს ბავშვებისთვის, როგორც იროდიონ ევდოშვილი იყო, თქვენ თვითონ იცით, რომ სიღარიბემ მოუღობოლო და მისი ოჯახი უნუგეშო მდგომარეობაში დარჩა“ (ჟურნ. „განათლება“, 1920, #2, გვ. 16).

როდესაც საუბარია საბავშვო და მხატვრულ ლიტერატურაზე, ზემოთ დასახელებულ პრობლემასთან ერთად, არ უნდა გამოგვჩეს სხვა მნიშვნელოვანი გამოწვევებიც: საბავშვო და მხატვრული წიგნების გამოცემის საქმე მოუწყობელი იყო. თარგმნილი ლიტერატურა ხშირად არსებობდა ცალ-ცალკე, არა ერთ წიგნად გამოცემული, არამედ ნაწარმოების ცალკეული დანაყოფი ჟურნალებში გამოქვეყნებული. ორიგინალური ნაწარმოებები რჩებოდნენ გამოუცემელი იმ დროინდელი საბავშვო ჟურნალების ფურცლებზე. ჟურნალებიც ძალიან სუსტად ვრცელდებოდა გართულებული კომუნიკაციის გამო. რედაქციები იძულებულნი იყვნენ ქველმოქმედებით ესულდგმულათ.

წიგნის გამომცემლობები ხელმძღვანელობდნენ ბაზრის მოთხოვნილებებით. სისტემა, გარკვეულწილად იყო გაუმართავი, არ არსებობდა განერილი მეთოდი, არც რაიმე მეცნიერულ-პედაგოგიური მოსაზრებით ხელმძღვანელობდნენ. თუმცა სირთულეების მიუხედავად, ბევრი უკვე კლასიკოსად ქცეული ავტორი გამოსცემდა საკუთარ ნაწარმოებებს. მათ შორის იყო ვასილ ბარნოვი. მან საკუთარი თხზულებათა რამდენიმე ტომეულიც კი გამოსცა. წინასიტყვაობა თვითონვე დაურთო: „თავი მოვუყარე ჩემს ნაწერებს. ცალ-ცალკე გამოვიდნენ ქვეყნად, ჟურნალ-გაზეთებში მიმოხილულნი, და მინდოდა ერთად მენახა იგინი, ხელი-ხელს ჩაბმულნი, რომ გამეგო, რა ფრხისა ან რა ხმის გამოლება შეუძლიანთ მათ“ (ვ. ბარნოვი, თხზულებანი, ტომი 1, ტფილისი, 1920, გვ. 2).

ცალკე აღნიშვნის ღირსია წიგნის გრაფიკა და მისი შინაარსი. 1918-1921 წლებში თბილისში გამოცემულ წიგნთა შორის მხატვრულ ლიტერატურასთან ერთად განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა საბავშვო წიგნებს. ილუსტრაციებით პირველ რიგში გამოირჩეოდა „დედა ენა“. გოგებაშვილისეულ განახლებულ „დედა

„დედა ენის“
ილუსტრაციები

ენას“ წლების განმავლობაში გრიგოლ ტატიშვილის მხატვრული ელემენტები ამშვენებდა. ტატიშვილის მხატვრობა ამკობდა სხვა ავტორთა ნაწარმოებებსაც. იმ პერიოდის მხატვრებიდან წიგნის მოხატვაში აქტიურად იყვნენ ჩართულები: ვალერიან სიდამონ-ერისთავი, მოსე და ირაკლი თოიძეები, შალვა ქიქოძე. მათი ილუსტრაციების შინაარსი ხშირად ნაწარმოების სიუჟეტს მიყვებოდა და ნახატით მოგვითხრობდა მწერლის ჩანაფიქრს. წიგნებში ხშირად ვხვდებით ასო-ნიშნების შემამკობელ დეკორს. მათ შედგენილ კომპოზიციებში მცენარეული მოტივები და ყოფითი ნივთები ქარბობს, ასევე ვხვდებით გარკვეულ გამოცემებში პეიზაჟის ელემენტებსაც და სხვა.

მნიშვნელოვანია გადავხედოთ იმ საბავშვო და მხატვრულ ლიტერატურას, რომელიც სწორედ 1918-1921 წლებში გამოიცა:

ამირაჯიბი. შ. შინაწერები : [ლექსები].

თბილისი : ალ. არაბიძის და ამხანაგობის წიგნის გამ-ბა, 1920. - 46 შინაარსი: სტანსები; მოგზაურს; ბანოვანს; მ. წერეთელს; ი. ნიკოლაძეს;

არაგვისპირელი. შიო

(დედაბრიშვილი, შიო) [თხზულებანი]. მე-2 გამოც.. - ტფ.. - 18სმ. ქმნგ საბ-ბის გამოცემა, N 168, 1919 (ქალაქთა კავშირის სტ.). - 172 გვ.. - 23 მ., 2000 ც.

შიო არაგვისპირელი

არდაზიანი ლ. სოლომონ ისაკირ მე-ჯანუაშვილი / ლ. არდაზიანი.

მე-5 გამოც.. - ტფ. : ქ.-შ. წერა-კითხვის გამავრც. საზ. გამოც. N 170, 1919 (სტ. "ქართველთა ამხანაგობისა"). - 203გვ. ; 18სმ.. - წიგნი დეფექტიანია, აკლია გვ. 193-203. - 20მ., 2000ც.

ასობაძე. ლ. ცხოვრების ტალღები : ლექსები /

[ავტორის ბოლოსიტყვაობით ; რედ. და წინასიტყვ. ავტ.: ი. მამულაშვილი]. - ტფილისი : ამქარი-ს გამომცემლობა, 1918 [1919] (ქართველთა ბეჭდვითი ამხანაგობ-ის სტ.). - 32გვ. : სურ. ; 20სმ..

**ბაბალაშვილი ივანე ღვთის სამართა-
ლი : მოთხრობა. -**

ტფილისი, 1921 (სტ. "პროგრესი" ლ. პოლოსოვისა). - 67გვ. : პორტ. ; 22სმ. - 300მან.

ბარათაშვილი. ნ (ნიკოლოზ),

ლექსები / დ. კარიჭაშვილის რედაქტორობით. - [ად.ა.] : ქშნგ საზ-ბის გამოცემა, N159, [1919]. - [49] გვ. ცალკ. პაგინაც. ; 22 სმ.. - შენიშვნები და სიტყვების განმარტება, გვ.: I-VII. - ფ. ა., 2000ც.

ნიკოლოზ ბარათაშვილი

**ბარნოვი ვასილ, აქერის მშვენება:
მოთხრობა ხელოსანთა
ცხოვრებიდან.**

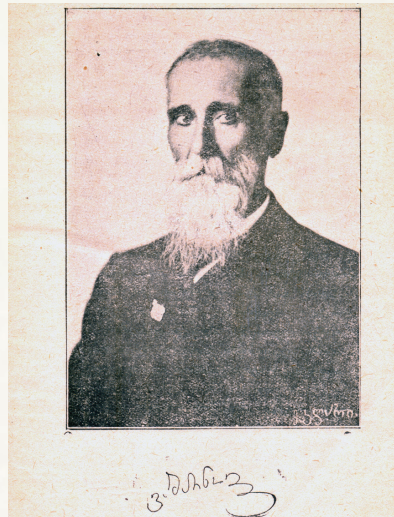
ტფილისი : გამოცემა თ. სახოკიასი, 1918 (სტამბა სახალხო საქმე). - 16გვ. ; 21სმ..

გაფრინდაშვილი. ვ. დაისები :

[ლექსები] 1915-1918.

გერასიმოძე. ა. ცხოვრების დარჯაკში :

(სურათები) / ალ. გერასიმოძე [ალ. რუხაძე]. - ქუთაისი, 1918 (საგუბერნიო სტ.). - 64გვ. ; 16სმ..

ვასილ ბარნოვი

გოგებაშვილი. ი, იაჰნანამ რა ჰქმნა? :

[მოთხრობა] / იაკობ გოგებაშვილისა. - მე-6 გამოც.. - თფილისი : ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამოცემა N 127, 1920 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 29გვ. ; 21სმ.. ამ გამოცემის ფოტო

გრიშაშვილი. ი. საიათნოვა :
[მონოგრაფია] / ი. გრიშაშვილი.

ტფ. : ის. სტურუას გამოცემა, 1918 (ქართველთა მბეჭდავი ამხ. სტ.). - 135გვ. ; 31სმ.. - დანართი: საიათნოვას ქართული ლექსები. - ლექსიკონი, გვ. 125-135

გულიაშვილი-კარდენახელი კოლა, სამი მოთხრობა.

[ად.ა.], 1918. - 16 გვ. : პორტრ. ; 14 სმ.. - 50 კ. შინაარსი: დაბადება და სიკვდილი; რათა მკლავ, რათა?; ცრემლების ცრემლები

ტერენტი გრანული

გრანული ტერენტი, სამგლოვიარო საზაბი :

ლექსები. - ტფილისი, 1921. - 8გვ. ; 23სმ. - [რეპრესირებული გამოცემა]

ღვალი ევგენი, აღმაფრენა / თავისუფალი ლექსები დიდი ევგენი ღვალისა ;

[წინასიტყვ. ავტ.: ლ. კოლხეთელი].
ტფილისი - ქალაქი. - 19სმ. ნაწ. 1. - 1918

ერთანდინდელი [ღრამები].

[თბილისი : სიკვდილით დასჯა

ეული სანდრო (ქურიძე), რევოლუციონის საყვირი.

ტფილისი : სახელმწ. გამ-ბა, 1921.
შინაარსი: რევოლუციონერი/ალ. კვირიკაძე; სოფლის აშვიკი/ნ. ლორთქიფანიძე; ფერმკრთალი ზღაპარი/დია ჩიანელი; არკაცი/ილია ჭყონია; სულ მეშინოდა/თეოდ. ხუსკივაძე; ვნახე-ვინა-

სამან ერთანდინდელი

ნე/თეოფ. ხუსკივაძე; შინიდან გაპარული ზღაპრები/ჯ. ჯორჯიკია; ფოლადის მესია/ვ. გორგაძე; ქალი და სიყვარული ქართულ ლიტერატურაში/კაპანელი

ვაჟა-ფშაველა, ბახტრიონი : კოემა (ავტორის სურათით და ნახატებით).

გამოცემა მე-3. ტფილისი : წკგ საზ-ბის გამოცემა N233, 1920 (სტ. "სორაპანი"). - 80გვ. : ილ. ; 16სმ. - 120მ.

ვაჟა ფშაველა

იეთიმ-გურჯი (დაბლიშვილი, იეთიმ), გმირი ანაბაჯის ლეჟსი.

ტფილისი, 1921 (სორაპანი). - 16გვ. ; (23x17)სმ.

იხადაშვილი იოსებ, ჟორნილი : ალეგორია სამ სანახაობად / თხზ. იოსებ იხადაშვილისა.

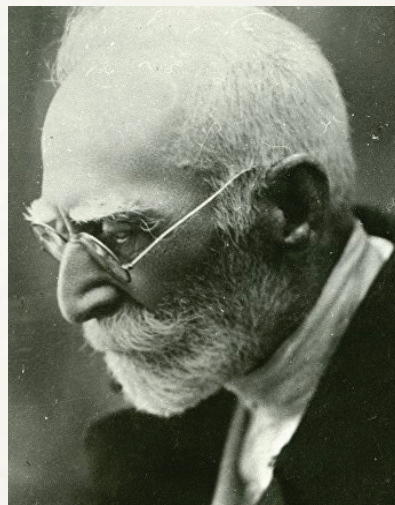
თბ. : ქართ. მწერლობის მოყვარულთა კავშირის გამოც. N1, 1918. - 68 გვ. ; 18 სმ. კოტეტიშვილი ვახტანგ. გუოლტ უიტმანი პროლეტარიატის პოეტი. - ტფ. : სახელგამი, 1921. - 34 გვ. ; 20 სმ.

კლდიაშვილი დავით, მოთხრობები.

ტფილისი. - 22

ლომონური ნიკო, ალი / მოთხრობა ნიკო ლომონურისა

ავტორის სურათით და მოკლე ბიოგრაფიით. - გამოცემა მე-4. - თბ. : ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების გამოცემა, N150, 1918 (ვ. რუხაძის სტ.). - 64გვ. ; 18სმ.

დავით კლდიაშვილი

ლომონური. ნ. ქაჯანა: მოთხრობა / ნიკო ლომონურისა.

მეექვსე გამოცემა [ავტორის] მოკლე ბიოგრაფიით. - თბილისი : ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების გამოცემა N 157, 1919 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 38გვ. : ილ. ; 20სმ.. - [ფ. ა., 1950ც.]

ნიკო ლომონური

მეგრული ღუბუ, პროფეთე : დრამა-პოემა 3 სურათად.

თბ., 1919 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 31გვ. ; 18სმ.. მჭედლიშვილი. ი. შვიდი ძმანი ხევსურნი : [პოემა]. - თბილისი : ი. იმედაშვილის გამოცემა N64, 1919 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 14გვ. ; რუხაძე, ვარლამ, ცხოვრების ყვავილები : [ლექსები]. - თფ.. - 22 სმ.

მღვიმელი შიო, სალაშქრო : ლექსები / შიო მღვიმელი.

ტფ. : გამოც. ნ. გელოვანისა, 1921 (ქალაქთა კავშირის სტ.). - 64გვ. ; 15სმ.. - 200მ. შინაარსი: გამოსაღმება; ჩემს მამულს; სიმღერა მეომარისა; ვაჟკაცს; მუქარა; ჩადრი; ამირანი და სხვ.

ნიკო ლომონური
„ალი“

ნინოშვილი. ე. თხზულებაანი.

ტფილისი. - 22 სმ.

ობოლი მუშა, საპატიმროს დღიურიდან : მოთხრობები.

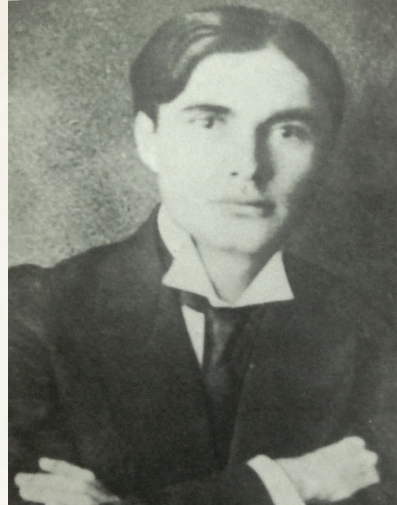
ტფილისი: გამოც. უშანგი ელიავასი, 1921 (საქ. სახაზინო რკინის-გზის სტ.-ლიტოგრაფია). - 104გვ. ; 52სმ. - 200მ ვაჟა-ფშაველა, ლომის მეჭლისი : არაკი მოზრდილთათვის. პოეტის მოკლე ბიოგრაფიით და სურათებით. - ტფილისი : წკგ საზ-ბის გამოც. N241, 1921 (სახ. სტ.). - 27გვ.

რუსთაველი შოთა. ვეფხისტყაოსანი: შინაარსის და ვრცელის ლექსიკონის დართვით / დ. კარიჭაშვილის რედაქტორობით.

საზოგადოების მე-2 გამოცემა. - თბილისი : წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამოცემა N201, 1920.

ტაბიძე, გალაქტიონ, CRANE AUX FLEURS ARTISTIGUES (1914-1919).

ტფ., 1919. - 123,[3]გვ. ; 21სმ.. - 25მ.

გალაქტიონ ტაბიძე

ქუჩიშვილი. გ. [ლექსები].

თბილისი : სორაპანი-ს გამოცემა, 1920. - 96გვ.

ყაზბეგი. ალ. ელგუჯა.

ტფილისი : წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამოცემა N230, 1920 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 170გვ. ; 22სმ.. - 500

ჭავჭავაძე ილია, განდევნილი : ლექნედა

: ავტორის სურათით და მოკლე ბიოგრაფიით / ილია ჭავჭავაძე. - თბ.

: ქ.-შ. წერა-კითხვის გამავრც. საზ. გამოც. N 154, 1919 (სტ.-ლიტოგრ. საქ. რესპ. რკინის გზისა). - 31გვ. ; 17სმ.

„განდევნილი“ - ჰ. ჰრინავსკის ილუსტრაცია

ჭანტურაია; კ. "ვეფხისტყაოსნის" ტიკები

კელენჯერიძე მ.; ნიკოლოზ მელიტონის ძე ბარათაშვილი/ი. ფანცხავა; ეგნატე ნინოშვილის [ინგოროყვას] მოწაფეობის გარშემო/ილ. ფერაძე; ქართველი გლეხი და დ. ჭონქაძის "სურამის ციხე"/ ილ. ფერაძე; ვაჟა-ფშაველას პოეზია/სილოვ. ხუნდაძე

ხუსკივაძე; ჰნახე-ჰინანე

თეოფ. ხუსკივაძე; შინიდან გაპარული ზღაპრები/ჭ. ჯორჯიკია; ფოლადის მესია/ვ. გორგაძე; ქალი და სიყვარული ქართულ ლიტერატურაში/კაპანელი

მღვიმელი, შიო. ოქროს თავთავი.

2000 წ. 25. სმ.

ღვიმელი, შიო. ჩაბი ყვავილები.

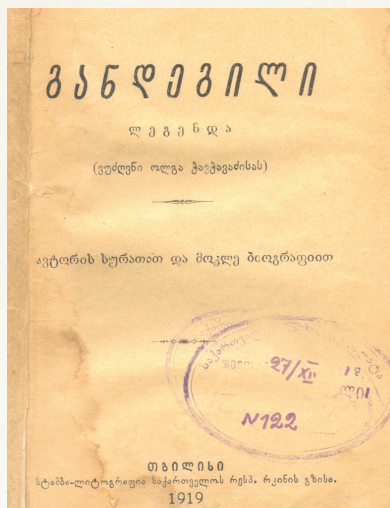
2000 წ.

მღვიმელი, შიო. ცვარი.

2000 წ.

მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან რევულუციური მოძრაობის აღმავლობას და ეკონომიკურ კრიზისს, მეფის რუსეთის მხრიდან წნეხი და შევიწროვება, ახალი ძალით დაატყდა თავს ქართულ საგანმანათლებლო სფეროს და კულტურას. საქართველოს რუსიფიკაციის გზაზე იმპერიის მთავარ ამოცანას წარმოადგენდა ქართული ენის განდევნა როგორც საერო სკოლებიდან ასევე სასულიერო სასწავლებლებიდან. ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებიდან ქართველ მასწავლებლებს მასობრივად ათავისუფლებდნენ და მათ ადგილს რუსი და სხვა ეროვნების პედაგოგი იკავებდა, შესაბამისი სტრატეგიით რომ ქართული ენის სწავლებისთვის ხელი შეეშალათ. ამ რუსიფიკაციის შემოტევას მტკიცედ აღუდგა წინ ქართველი ხალხი და ცნობილი საზოგადო მოღვაწეები. პირველი მსოფლიო ომის პერიოდში და მის დასასრულს ცარიზმის გარუსების პოლიტიკამ, რომელიც იმპერიის განაპირა მხარეებში ხორციელდებოდა, კრახი განიცადა.

საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემისთვის (ისევე როგორც მთელი ქვეყნისთვის) უდაოდ დიდი მოვლენა იყო 1917 წელს 19 ნოემბერს

„განდებელი“

„ოქროს თავთავი“

ჩატარებული ეროვნული ყრილობა. სხვა საკითხებთან ერთად, ყრილობამ საფუძვლიანად იმსჯელა და აუცილებლად მიიჩნია სკოლის ნაციონალიზაცია (გაქართულება). 1918 წელს საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო განათლების სფეროს. მიუხედავად იმისა, რომ იმ პერიოდში უამრავი სირთულე და გამონვევა იყო საქართველოს წინაშე, მთავრობა ახერხებდა ბიუჯეტის 7% განათლების საქმიანობისთვის გამოიყო (1919-1920 წლების სახელმწიფო ბიუჯეტით ეს თანხა 137 456 956 მანეთს შეადგენდა. ი. ირემაძე, „დემოკრატია სოციალურის ინერციით“ - რესპუბლიკა ახალი სკოლის შენებაში (<https://civil.ge/ka/archives/249198>).

ეს არასრული ჩამონათვალიც კი გამოცემებისა, რომლებიც თბილისში დაიბეჭდა 1918-1921 წლებში, ნათელი დადასტურებაა, რომ მხატვრული და საბავშვო ლიტერატურის გამოცემას დიდი ყურადღება ეთმობოდა. წიგნების მრავალფეროვნება და ავტორთა სიმრავლე ცხადყოფს, რომ იმხანად მკითხველის დიდი მოთხოვნა იყო მრავალფეროვან ლიტერატურაზე. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წლებში საგამომცემლო საქმიანობაში არსებული კონკურენცია, ცალკეულ ავტორთა თუ წიგნის ხარისხის კრიტიკა, ევროპული და ამერიკული საგამომცემლო საქმიანობის განხილვა ქართულ პერიოდულ პრესაში, ბავშვთა აღზრდა-განვითარებაში ლიტერატურის მნიშვნელობაზე მსჯელობა და სხვა, საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ ქართული სახელმწიფო განვითარების ევროპულ გზას ადგა, სადაც წიგნიერება ერთ-ერთ პრიორიტეტულ სფეროდ მოიაზრებოდა.

Monumenta Georgica

სამეცნიერო ნიშნი

№ 1

პროფ. ე. თაყაიშვილი

კელვინის ბარის გარეგნება

ტფილისის უნივერსიტეტის გამომცემი.

ტფილისი

1920

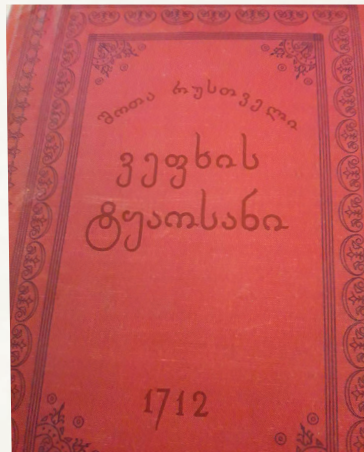
საქართველოში ორიგინალური სამეცნიერო ხასიათის ნაშრომების შექმნას, რომელიმე ენიდან გადმოთარგმნას, გადმოკეთებასა და გავრცელებას ხანგრძლივი ტრადიცია აქვს. ჩვენს სიძველეთსაცავებში დაცულია სამეცნიერო შინაარსის შემცველი მრავალრიცხოვანი ხელნაწერი წიგნი მეცნიერების სხვადასხვა სფეროდან, რომლებიც მკაფიოდ ასახავენ ეროვნული მეცნიერული აზრის განვითარებას წარსულის ამა თუ იმ ეტაპზე და წარმოაჩენენ მათ ავტორთა შემოქმედებითი ნააზრევის დონესა და მასშტაბებს.

აუცილებელია ითქვას სამეცნიერო წიგნების მთარგმნელთა შესახებაც, რადგან არც მათი შრომა და ძალისხმევა ყოფილა უმნიშვნელო. თარგმნილ ტექსტს ხშირად ერთვის ლექსიკონი, კომენტარები, განმარტებები, პრაქტიკული მითითებები, რაც სპეციალურ ცოდნასთან ერთად მის შემდგენელთა ერუდიციასა და ფართო განათლებასაც მოითხოვდა.

ქართულ ხელნაწერ სამეცნიერო თხზულებათა შორის გვხვდება ნაშრომები ასტრონომია-ასტროლოგიაში („სიდიდე და სიმცირე ვარსკვლავთა და ზოდიაქოები“, „ეტლთა და შვიდთა მნათობთათვის“, „ვარსკვლავთა კატალოგი“), ქიმიაში, ფიზიკაში, მათემატიკაში (ვახტანგ VI-ის მიერ შედგენილი „წიგნი ზეთების შეზავებისა და ქიმიისა ქმნის“, მისივე ფიზიკისა და ქიმიის ხელსაწყოთა ნახაზები), მინერალოგია-გეოლოგიაში (ეპიფანე კვიპრელის ტრაქტატის „თვალთაი“), მედიცინაში („უსწორო კარაბადინი“, „წიგნი სააქიმოი“, დავით ბაგრატიონის მიერ შედგენილი „იადიგარ დაუდი“), გეოგრაფიასა და კარტოგრაფიაში (ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიული ატლასები), ლექსიკოგრაფიაში (სულხან-საბა ორბელიანის „სიტყვის კონა“) და სხვ. (<http://geomanuscript.ge/?page=samecniero>).

ქართულ ენაზე პირველ ნაბეჭდ სამეცნიერო წიგნად შეიძლება „ვეფხისტყაოსნის“ 1712 წლის გამოცემა მივიჩნიოთ, რომელსაც ერთვის პოემის მეცნიერულ-კრიტიკული ანალიზის შემცველი მეფე ვახტანგ VI-ის საგულისხმო კომენტარები და განმარტებები.

ფილოსოფიური და ისტორიული ხასიათის წიგნები, მათ შორის, გაიოზ რექტორის მიერ რუსულიდან ქართულად გადმოღებული

ვეფხისტყაოსანი

„კითაიის სიბრძნე ანუ სწავლა ქუეყანას ზედა ბედნიერად ცხოურებისა“ (1784 წ.), დავით ბაგრატიონის „ნარკუევი“ (1800 წ.) და სხვა დაიბეჭდა თბილისში ერეკლე II-ის მიერ განახლებულ სტამბაში.

საქართველოში რუსული მართვა-გამგეობის დამყარების დროიდან ხუთი ათეული წლის განმავლობაში ჩვენში ფაქტობრივად ქართულენოვანი სამეცნიერო წიგნი აღარ დაბეჭდილა (1801-1851 წლებში თბილისში დაახლოებით 30-მდე წიგნი გამოიცა, რომელთაგან აბსოლუტური უმრავლესობა საეკლესიო ხასიათის ტექსტები იყო). სამეფო ოჯახის მრავალრიცხოვანი წევრები რუსეთში გადაასახლეს. ეროვნული სახელმწიფოებრიობის მოშლამ საქართველოში საფუძველი გამოაცალა მეცნიერების განვითარებას, მაგრამ ინტერესი კულტურის ამ სფეროსადმი არ ჩამკვდარა. ჩვენი თანამემამულენი სამშობლოს გარეთ, მოსკოვსა და პეტერბურგში განაგრძობდნენ სამეცნიერო თუ კვლევით საქმიანობას. მაგალითად, რუსეთის დედაქალაქებში დაბეჭდილი სამეცნიერო წიგნებიდან შეიძლება დავასახელოთ: 1827 წელს მოსკოვში გამოცემული სოლომონ დოდაშვილის ფილოსოფიური ნაშრომი „ლოგიკა“ (Курс философии. Ч. 1: Логика / Сочинение Соломона Додаева-Магарскаго. - Санктпетербург: В Типографии Александра Смирдина), რომელსაც მთელი რუსეთის საშუალო სასწავლებლებში სახელმძღვანელოდ იყენებდნენ; 1840 წელს სანკტ-პეტერბურგში გამოქვეყნებული „ქართულ-რუსულ-ფრანციკული ლექსიკონი / ქმნილი დავით ჩუბინოვის მიერ“; 1848 წელს ასევე სანკტ-პეტერბურგში დასტამბული რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის საპატიო წევრის, თეიმურაზ გიორგის ძე ბაგრატიონის ნაშრომი „ისტორია დაწყებითგან ივერიისა, ესე იგი გიორგიისა, რომელ არს სრულიად საქართველოისა / ქმნილი საქართველოს მეათცამეტის მეფის გიორგის-ძის თეიმურაზისაგან“ და სხვ.

XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან სამეცნიერო წიგნების გამოცემა განახლდა საქართველოში და უპირველესად თბილისში. 1858 წელს გამოქვეყნდა ცნობილი მღვდელმთავრის გაბრიელ ქიქოძის ნაშრომი „ცდისეული ფსიქოლოგიის საფუძვლები“, დაიბეჭდა პლატონ იოსელიანის, დიმიტრი ბაქრაძის, თედო ჟორდანიას, ალექსანდრე ცაგარელის, ალექსანდრე ხახანაშვილის, მოსე ჯანაშვილის, ექვთიმე თაყაიშვილის, თედო სახოკიას, ვასილ პეტრიაშვილისა და სხვათა წიგნები. მიუხედავად ამისა, ივანე ჯავახიშვილის სიტყვით, იმ დროს საქართველოში ეროვნულ-სამეცნიერო დაწესებულებათა არარსებობის გამო, განათლებული ინტელიგენცია ჩამოშორებული იყო თავის ქვეყანას და რომც მოენდომებინა მოღვაწეობა „სამეცნიერო მწერლობას და სამეცნიერო აზროვნებაში“, ამის შესაძლებლობა არ არსებობდა. ამიტომაც მრავალ-

თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ვლად იყვნენ სკეპტიკოსები, რომლებსაც არ ეჯერათ, რომ შესაძლებელი იქნებოდა „ქართული მეცნიერების დაფუძნება“ და „მეცნიერული მწერლობა“ ქართულ ენაზე. ყველაფერი შეიცვალა, როდესაც საქართველოში ეროვნული უმაღლესი სასწავლებელი - თბილისის უნივერსიტეტი დაარსდა.

უნივერსიტეტის დაფუძნება ქართული მეცნიერული აზრის განვითარების გზაზე სანიშანსვეტო მოვლენა იყო. მართალია, ის გაიხსნა, როგორც კერძო უმაღლესი სასწავლო დაწესებულება, მაგრამ 1918 წლის სექტემბრიდან სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტატუსი შეიძინა და სრულად ჩადგა ეროვნული კულტურის, განათლებისა და მეცნიერების სამსახურში. სწორედ ამ დროიდან იწყება უნივერსიტეტში პირველი სამეცნიერო კრებულების გამოცემა, პროფესორ-მასწავლებელთა ნაშრომების წიგნებად გამოქვეყნება და ამა თუ იმ ავტორის სამეცნიერო სტატიის ცალკე ამონაბეჭდების დამზადება საკუთარი თავფურცლების დართვით.

ივანე ჯავახიშვილი

მაღევე თბილისის უნივერსიტეტის გახსნიდან, ივანე ჯავახიშვილის წინადადებით, სასწავლებელთა საგამომცემლო კომისია ჩამოყალიბდა. მისი პირველი თავმჯდომარე აკაკი შანიძე იყო. მომდევნო პერიოდში კომისიას, რომელსაც სამეცნიერო პუბლიკაციების შერჩევა, რედაქტირება, რეცენზირება და დასაბეჭდად მომზადება ევალებოდა, კორნელი კეკელიძე, გიორგი ახვლედიანი, სიმონ ყაუხჩიშვილი და ანდრია რაზმაძე ხელმძღვანელობდნენ. საგამომცემლო კომისია მოწოდებული იყო ხელი შეეწყო უნივერსიტეტის სამეცნიერო, სასწავლო და საგანმანათლებლო საქმიანობისათვის.

უნივერსიტეტის გრიფით გამოცემულ პირველ წიგნად ბოტანიკაში ზაქარია ყანჩაველის დამხმარე სახელმძღვანელო მიიჩნევა, თუმცა თსუ-ს გამომცემლობის ვებგვერდზე ავტორი შეცდომით ლევან ყანჩაველადაა მოხსენიებული (<http://old.press.tsu.ge/GEO/istoria/istoria.html>). 1919 წელს დასტამბული ამ წიგნის ზუსტი სახელწოდებაა: „გვიმრანაირ და ყვავილოვან მცენარეთა სარკვევი. პრაქტიკული ვარჯიშობის დროს სახმარებელი“. ნაშრომი 94 გვერდს შეიცავს და დაბეჭდილია „ქართული ბეჭდვითი ამხანაგობის სტამბაში“.

არ ჩანს, რა პრინციპით შეირჩა ეს წიგნი, რის გამო მიენიჭა მას პატივი, ყოფილიყო კავკასიაში პირველი უნივერსიტეტის პირველი ბეჭდვური გამოცემა. 1919 წელს უნივერსიტეტის სულისჩამდგმლის - პროფესორ ივა-

ნე ჯავახიშვილის ორი ნაშრომი გამოქვეყნდება წიგნებად და უნდა ვიფიქროთ, ორივე ეს ნაშრომი ყანჩაველის წიგნის გამოცემის დროისათვისაც მზად იქნებოდა დასასტამბად, მაგრამ მათი ზნეკეთილი ავტორი არ ისარგებლებდა დამფუძნებლის უპირატესობით და პირველობას სხვას, -ნაკლებად ცნობილ მეცნიერს დაუთმოდა, რომელიც ჯერ მხოლოდ პროფესორის ასისტენტი იყო. უნივერსიტეტის საგამომცემლო კომისია არც იმას მიანიჭებდა მნიშვნელობას, რომ უნივერსიტეტში, რომელიც ერთადერთი - სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტით გაიხსნა, პირველი დასაბეჭდი წიგნი მაინცდამაინც ჰუმანიტარული მეცნიერების სფეროდან შეერჩია. სავარაუდოდ, ვინც პირველმა წარადგინა ნაშრომი, რომელიც გამოსაცემ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებდა, რეკომენდაციაც მას გაუწიეს.

ზაქარია ყანჩაველი

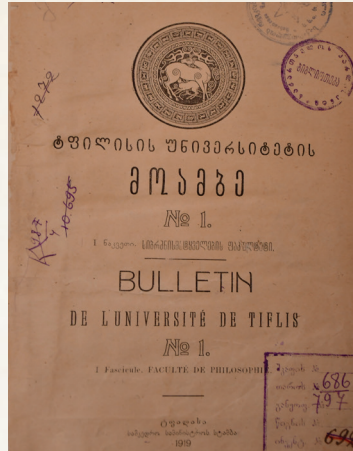
ასეა თუ ისე, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეგიდით გამოცემულმა პირველმა წიგნმა მისი ავტორი ერთგვარად უკვდავყო.

აღსანიშნავია, რომ იმავე 1919 წელს გამოქვეყნდა ზაქარია ყანჩაველის კიდევ ერთი სასწავლო რესურსი „ყვავილოვან მცენარეთა რკვევის დროს სახმარებელი რვეული“. მასზე მითითებულია, რომ არის „ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბოტანიკურ კაბინეტის გამოცემა“, ხოლო ფასად 2 მანეთი და 50 კაპიკი ადევს.

თბილისის უნივერსიტეტს პირველი რესპუბლიკის არსებობის წლებში საკუთარ სტამბა არ ჰქონია, მისი გამოცემები სხვადასხვა კერძო თუ სახელმწიფო სტამბებში იბეჭდებოდა. მათ შორის: გაზეთ „სახალხო საქმის“, „ქართული ბეჭდვითი ამხანაგობის“, ვ. რუხაძისა და გ. ბოლქვაძის, სამხედრო სამინისტროს სტამბები და სხვები.

1919 წელს დაფუძნდა „ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე“, რომლის პირველი ნომერი პროფესორთა საბჭოს განკარგულებით დაიბეჭდა და 1919/1920 წლის თარიღით გამოიცა. ეს იყო ქართულ სინამდვილეში გამოცემული კვლევითი შრომების პირველი ბეჭდვური კრებული. იგი საქართველოს სამხედრო სამინისტროს სტამბაში დაისტამბა და აიკინდა. კრებული უნივერსიტეტის სამივე საგანმანათლებლო ერთეულის - სიბრძნისმეტყველების, სამათემატიკო-საბუნებისმეტყველო და სამკურნალო ფაკულტეტების პროფესორ-მასწავლებელთა სამეცნიერო სტატიებს აერთიანებდა და სრულად წარმოაჩენდა ახალგაზრდა უმაღლესი სასწავლებლის მეცნიერულ დონეს (პირველი და მეორე ნაკვეთები გამოცემულია აგრეთვე ცალკე წიგნებად ფაკულტეტების მიხედვით). აი, ზოგიერთი ავტორი და მათი ნაშრომების სათაურები: იოსებ ყიფშიძე, ასიმილაციისა და დისიმილაციის წესი ქართულსა და მეგრულში; კორნელი კეკე-

ლიძე, ნაწყვეტი ქართული ჰაგიოგრაფიის ისტორიიდან (ცხოვრება ილარიონ ქართველისა); შალვა ნუცუბიძე, ბუნებისათვის ცნებისა; დიმიტრი უზნაძე, ლეიბნიცის Petites perceptions-თა ადგილი ფსიქოლოგიაში; ექვთიმე თაყაიშვილი, შენიშვნები ზარზმის ეკლესიის და მის სიძველეთა შესახებ; პეტრე მელიქიშვილი, ჩვენი ღვინის ქიმიური შემადგენლობა; მიხეილ წინამძღვრიშვილი, შემთხვევა Biermer-ის პერნიციოზული ანემიისა და სხვ.

უნივერსიტეტის მოამბე

საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში განსაზღვრული იყო ენობრივი პოლიტიკა, რომელსაც დამოუკიდებლობის აღდგენისთანავე საფუძველი სკოლის გაქართულებით, განათლების ეროვნულ სისტემაზე გადასვლით დაედო. 1921 წელს მიღებული კონსტიტუციის მესამე მუხლმა, ასახა რა რეალური ვითარება, დააკანონა: „საქართველოს სახელმწიფოებრივი ენა არის ქართული ენა“. შესაბამისად, ქართული უნდა გამხდარიყო მეცნიერების ენაც.

ზაქარია ყანჩაველი (1890 - 1932) - ბოტანიკოსი, სისტემატიკოს-ფლორისტი. პირველი ქართველი დოქტორი ბოტანიკის დარგში, პროფესორი (1924).

1915 დაამთავრა ხარკოვის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის საბუნებისმეტყველო განყოფილება. 1915-1917 წლებში მუშაობდა ბათუმის ბოტანიკურ ბაღში და ხელმძღვანელობდა შავი ზღვისა და თბილისის გუბერნიებში სამკურნალო მცენარეების შემსწავლელ ორგანიზაციას. 1918 წლის 13 სექტემბერს თბილისის ქართული უნივერსიტეტის პროფესორთა საბჭომ ბოტანიკის კათედრის ასისტენტად დაამტკიცა. 1919 წელს გამოსცა ნაშრომი „გვიმრანაირ და ყვავილოვან მცენარეთა ნარკვევი“.

1922-1932 წლებში ხელმძღვანელობდა თსუ-ის ბოტანიკის კათედრას. შეთავსებით განაგებდა თბილისის ბოტანიკური ბაღის ფლორისტულ კაბინეტს, ხოლო შემდეგ (გარდაცვალებამდე) იყო მისი დირექტორი. ყანჩაველმა ბოტანიკის კათედრები ჩამოაყალიბა სასოფლო-სამეურნეო, სამედიცინო და პედაგოგიურ ინსტიტუტებში; მის სახელთანაა დაკავშირებული ქართულ ენაზე ბოტანიკური ტერმინოლოგიის დამუშავება და უმაღლესი სასწავლებლებისათვის ბოტანიკის პირველი სახელმძღვანელოს შექმნა, რომელიც 1927 წელს გამოცა ორ ნაწილად (ნაწილი 1. ზოგადი ნაწილი და ნაწილი 2. მცენარეთა სისტემატიკა). ხელმძღვანელობდა შირაქ-ელდარის, ცივ-გომბორის, სოღანლუღის, სამგორის ფლორისტულ ექსპედიციებს. მონაწილეობდა ახალი სარწყავი რაიონების დაპროექტებაში. გარდაიცვალა 1932 წელს.

ეროვნული მეცნიერების განვითარება წარმოუდგენელი იყო ქართული სამეცნიერო ტერმინოლოგიის შექმნის გარეშე. დამოუკიდებელ სახელმწიფოსათვის აქტუალური გახდა ტერმინოლოგიის შემუშავება ისეთ დარგებში, როგორცაა ეკონომიკა, პოლიტიკა, ტექნიკა, სამხედრო საქმე, ბანკები, ფინანსები და სხვა. ამავე დროს აუცილებელი იყო ფართო ლექსიკოლოგიური და ლექსიკოგრაფიული საქმიანობა, რომელიც კომპეტენტურ კადრებთან ერთად, სოლიდურ ფინანსურ უზრუნველყოფასაც მოითხოვდა. უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობამ იმთავითვე გამორჩეული ყურადღება დაუთმო ტერმინთშემოქმედებითი მუშაობის ორგანიზაციას, ტერმინების სალექციო პრაქტიკასა თუ სამეცნიერო კვლევებში დანერგვასა და დამკვიდრებას.

უნივერსიტეტთან 1918 წელსვე დაარსდა სატერმინოლოგიო სექცია, რომელსაც სათავეში პროფესორი ივანე ჯავახიშვილი ჩაუდგა. გაზეთ „სახალხო საქმის“ ინფორმაციით, „ტერმინოლოგიის ხაზით უნივერსიტეტში სასწრაფო მუშაობა სწარმოებს ყველა დარგში, განსაკუთრებით კი ქართული ენის ტერმინების შედგენაში. ამიერიდან კი ვინც სახელმძღვანელოების შედგენაზე იმუშავებს, ანგარიში უნდა გაუწიოს იმ ტერმინებს, რომლებიც უკვე შემუშავებულია უნივერსიტეტის პროფესორების მიერ“ (გაზ. „სახალხო საქმე“, 1918 წლის 2 იანვარი).

ივანე ჯავახიშვილმა პირველმა დაიწყო და საფუძველი ჩაუყარა მეტროლოგიურ ტერმინოლოგიის შექმნას ქართულ ენაზე. მეცნიერმა შეისწავლა საქართველოში გავრცელებულ საზომებთან დაკავშირებული ცნებები, წონის ერთეულები, საწყაოები, სივრცის საზომები და სხვები. თავი მოუყარა, შექმნა და გააანალიზა ორასამდე საფას-საზომი ტერმინის მნიშვნელობა (ს. ჯორბენაძე, ცხოვრება და ღვაწლი ივანე ჯავახიშვილისა, თბ., 84, გვ. 370, 381). მან მრავალრიცხოვან წყაროებში პირველად მოიძია ცნობები ქართული საზომების შესახებ, „უჩვენა თითოეული საზომის გაჩენის თარიღი და მისი მოქმედების ხანგრძლიობა საქართველოში, განსაზღვრა საზომთა სადაურობა, მათი გავრცელების არეალი და ოდენობა“ (გ. ჯაფარიძე, ნარკვევები ქართული მეტროლოგიის ისტორიიდან, თბ., 1973, გვ. 25-26). ივანე ჯავახიშვილს ეკუთვნის ასევე, საქართველოში ფულის, კრედიტისა და ფინანსების განვითარების ისტორიის პირველი მეცნიერული გამოკვლევა.

საგულისხმოა, რომ პროფესორი ივანე ჯავახიშვილი მონაწილეობდა ზოგიერთი სხვა დარგის ტერმინოლოგიის შემუშავებაშიც. მაგალითად, სამხედრო სამინისტროსთან არსებული სამხედრო ტერმინოლოგიის ლექსიკონის შემდგენელი კომისიის თხოვნით, მეცნიერი აქტიურად ჩაერთო ამ კომისიის მუშაობაშიც (გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1920 წ., 25 იანვარი).

ქართული სამეცნიერო ტერმინოლოგიის შედგენაში წვლილი უნივერსიტეტის სხვა პროფესორებსაც მიუძღვით. მათ შორის, სამეცნიერო ლექსიკაში ფართოდ აისახა ასტრონომიული ტერმინები, რომლებიც ანდრია ბენაშვილმა შემოიღო, ასევე, სპირიდონ ვირსალაძის, ალექსანდრე ნათიშვილის, გრიგოლ მუხაძის მიერ გადმოქართულებული სამედიცინო ტერმინოლოგია და სხვა.

1919 წელს თბილისის უნივერსიტეტის ეგიდით გამოიცა რამდენიმე ტერმინოლოგიური ნაშრომი. კერძოდ: „საზოგადო ქირურგიის რუსულ-ქართული ტერმინოლოგია“ (მოამზადა ქირურგიული პათოლოგიის კათედრამ, დაიბეჭდა გაზეთ „სახალხო საქმის“ სტამბაში); „ტერმინოლოგია. ნაწილი III. ბიოლოგია. თავის და სახის კუნთები“ (მოამზადა ნორმალური ანატომიის კათედრამ). 1920 წელს გამოქვეყნდა: „მასალები დიაგნოსტიკის ტერმინოლოგიისა“ (პროფესორ ალექსანდრე ალადაშვილის წინასიტყვაობით, მოამზადა დიაგნოსტიკის კათედრამ); „ივანე თიკანაძე, სამეცნიერო ტერმინოლოგიის მასალები (რუსულ-ქართული სამეანო და საგინეკოლოგო. დაიბეჭდა „ქართული ამხანაგობის სტამბაში“).

თბილისის უნივერსიტეტის გარდა უცხოურ სამეცნიერო ტერმინთა შესატყვისი ქართული ცნებების მოძიებაში ჩართული იყო საქართველოს ტექნიკური საზოგადოებაც, რომლის „სატერმინო სექციამ“ რუსუდან და გიორგი ნიკოლაძეები აქტიური მონაწილეობით, მოამზადა და 1920 წელს გამოსცა „რუსულ-ქართული ტექნიკური ლექსიკონი (სიტყვარი) საშევარდნო-ტანვარჯიშის ტერმინოლოგიის დამატებით“. ამ ლექსიკონის მეშვეობით ქართული სამეცნიერო ენას შეემატა სიტყვები: აირი, დენი, თბოსადგური, სადენი, წნევა, ძრავა, ხსნარი და სხვა მრავალი. სპორტულ ლექსიკაში კი დამკვიდრდა სიტყვები: ტანვარჯიში, მძლეოსნობა, ბუქნი, ხტომი და ა. შ. 1920 წელსვე იუსტიციის სამინისტრომ დაბეჭდა არტემ ახნაზაროვის მიერ შედგენილი „რუსულ-ქართული იურიდიული ლექსიკონი“.

გიორგი ნიკოლაძე

თბილისის გამომცემლობებსა და სტამბებში 1919 წელს გამოიცა ივანე ჯავახიშვილის ორი წიგნი: 1. „დამოკიდებულება რუსეთსა და საქართველოს შორის XVIII-ე საუკუნეში“ (ქართული კლუბის გამოცემა) და 2. „საქართველოს საზღვრები ისტორიულად და თანამედროვე თვალსაზრისით განხილული“ (წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამოცემა). მეცნიერის ორივე ეს ნაშრომი სახელმწიფო სტამბაში აიწყო და დაისტამბა.

გიორგი ნიკოლაძე (1888-1931) - მათემატიკოსი, მეცნიერი, სპორტსმენი. ნიკო ნიკოლაძის ერთადერთი ვაჟი. თბილისის პირველი გიმნაზიის დასრულების შემდეგ ჩაირიცხა პეტერბურგის ტექნოლოგიურ ინსტიტუტში, რომელიც დაამთავრა 1913 წელს. მომდევნო პერიოდში მუშაობდა უკრაინის (დონეცკი, ენაკიევო) მეტალურგიულ ქარხნებში;

1918 წელს დაბრუნდა საქართველოში. იყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრის ამხანაგი. 1918 წელს დააარსა საქართველოში პირველი სატანვარჯიშო საზოგადოება „შევარდენი“, რომლის თავმჯდომარეც თვითონ იყო. 1923 წლის აგვისტოში მოაწყო ალპინისტური ასვლა მყინვარწვერზე, რითაც დასაბამი მისცა ქართულ ალპინიზმს. არის საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების ერთ-ერთი დამფუძნებელი (1924 წ.).

1927 წელს გიორგი ნიკოლაძემ შექმნა თეორია ალგებრული წილების ალგებრული სისტემების შესახებ, რომელიც გახდა 1928 წელს სორბონაში დაცული მისი სადოქტორო დისერტაციის საფუძველი. ნაშრომი მომდევნო წელს ცალკე წიგნად პარიზში გამოიცა.

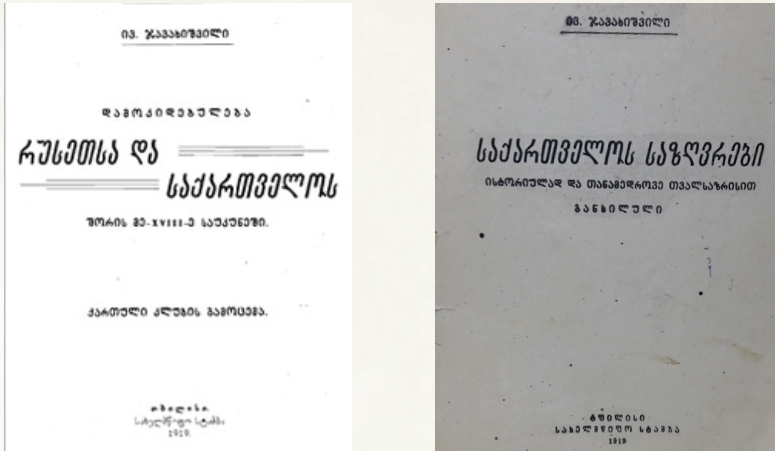
გიორგი ნიკოლაძე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში კითხულობდა სასწავლო კურსებს „ანალიზურ გეომეტრია“ და „დიფერენციალურ გეომეტრია“. იგი ავტორია ამ დარგში შექმნილი პირველი ქართულენოვანი სახელმძღვანელოებისა: „მხაზველობითი გეომეტრიის კურსი, თბ., 1926 და „დიფერენციალური გეომეტრიის ელემენტები“, თბ., 1934. მისი ხელმძღვანელობით გამოიცა ასევე პირველი ქართული სახელმძღვანელო ტანვარჯიშში. დიდი წვლილი მიუძღვის საქართველოში სპორტის სხვადასხვა სახეობის პოპულარიზაციის საქმეში.

გიორგი ნიკოლაძის სამეცნიერო-პრაქტიკული ცდების შედეგებმა სათავე დაუდო ფერომანგანუმის წარმოებას 1933 წელს გახსნილ ზესტაფონის ფეროშენადნობთა ქარხანაში, რომელსაც შემდგომ მისი სახელი მიენიჭა. გარდაიცვალა 1931 წელს.

1973 წელს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიამ დააარსა გიორგი ნიკოლაძის სახელობის პრემია ტექნიკურ დარგში საუკეთესო მეცნიერული ნაშრომისათვის. როგორც ბოლო დროს მკვლევარმა პაატა ნაცვლიშვილმა დაადგინა, გიორგი ნიკოლაძე არის პირველი ქართველი ოლიმპიური ჩემპიონი. მან ეს გამარჯვება 1900 წელს ნიჩბოსნობაში ჰოლანდიურ წყვილთან ერთად მოიპოვა.

პირველი წიგნი დიდი ისტორიკოსის კლასიკური ნაშრომებისაგან არსებითად განსხვავებულია. მასში ნაკლებად გვხვდება ავტორისათვის დამახასიათებელი პირველწყაროთა შეპირისპირება, გამოყენებული მასალის უხვი დამოწმება და არატრადიციულია სტილიც (ჭარბობს განზოგადება და პუბლიცისტური მისწრაფება). ივანე ჯავახიშვილი არ აღწერს განსახილველი პერიოდის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის კონკრეტულ ფაქტებსა და ეპიზოდებს, მაგრამ იძლევა ამ ურთიერთობის

უმნიშვნელოვანეს მოვლენათა განზოგადებულ ანალიზს, მკაფიო შეფასებებსა და დასკვნებს (ი. ჭავჭავაძე, ივანე ჭავჭავაძევილის კვლადკვალ, თბ., 2018, გვ. 74), რასაც სადღეისოდაც არ დაუკარგავს აქტუალობა.

ივ. ჭავჭავაძევილის ნაშრომები

თავის დანიშნულებიდან გამომდინარე, უაღრესად მნიშვნელოვანი პუბლიკაცა იყო „საქართველოს საზღვრები ისტორიულად და თანამედროვე თვალსაზრისით განხილული“. საზღვრების საკითხში ივანე ჭავჭავაძევილს მკაფიოდ ჩამოყალიბებული პოზიცია გააჩნდა. წერდა: „ქართველი ერი და მისი მთავრობა ისტორიის წინაშე მოვალეა თავის რესპუბლიკის სახელმწიფოებრივი საზღვრების მოხაზულობას ჯეროვანი ყურადღება მიაქციოს და ფხიზელ დარაჯად უდგეს“. ამასთან, მეცნიერის აზრით: „ზოგან, სადაც საქართველოს დამოუკიდებელი არსებობისათვის უვნებლად დათმობა შეიძლება, საქართველოს შეუძლიან დაუთმოს მეზობლებს, რომ მეზობლური განწყობილება, რომელიც საქართველოს წარსულშიც კარგი ჰქონდა, ეხლაც თანხმობითა და მშვიდობიანობით დაინყოს“ (ი. ჭავჭავაძევილი, საქართველოს საზღვრები ისტორიულად და თანამედროვე თვალსაზრისით განხილული, თბ., 1919, გვ. 5-6).

ამ ნაშრომებს უცნაური ბედი ხვდათ წილად. საბჭოთა პერიოდში ორივე მათგანი გადამაღული იყო. მათი ავტორი ივანე ჭავჭავაძევილი მეცნიერებაში იმ სიდიდის ვარსკვლავია, რომ მისი დაჩრდილვა ვერ მოხერხდებოდა (სცადეს, - უნივერსიტეტიდან გაუშვეს, მისი მეთოდოლოგია და მსოფლმხედველობა დაგმეს, მაგრამ ამაოდ!), წიგნებს კი ტაბუ დაადეს და სწავლულის თხზულებათა სრულ კრებულშიც კი არ შეიტანეს, სანამ საბჭოთა წყობა შეიცვლებოდა. ორივე წიგნმა მზის სინათლე ხელახლა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ იხილა (ნაშრომები შესულია ივანე ჭავჭავაძევილის თხზულებათა თორმეტტომეულის XII-ე ტომში, რომელიც 1998 წელს გამოიცა).

ქართული ეროვნული მეცნიერების განვითარებაში მნიშვნელოვანი თარიღია 1920 წლის 9 მაისი. ამ დღეს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში პირველი სადოქტორო დისერტაციის დაცვა გაიმართა. დისერტანტი აკაკი შანიძე იყო, რომელმაც სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტის პროფესორთა კოლეგიას დასაცავად წარუდგინა რამდენიმე თვის წინ წიგნად გამოცემული ნაშრომი სახელწოდებით: „სუბიექტური პრეფიქსი მეორე პირისა და ობიექტური პრეფიქსი მესამე პირისა ქართულ ზმნებში“. ოფიციალურმა ოპონენტებმა, პროფესორებმა გიორგი ახლედანიამ და ივანე ჯავახიშვილმა საკვალიფიკაციო ნაშრომს მაღალი შეფასება მისცეს. დაცვა, რომელიც 6 საათს გაგრძელდა, წარმატებით დამთავრდა: აკაკი შანიძეს ენათმეცნიერების დოქტორის ხარისხი მიენიჭა.

აკაკი შანიძე

1920 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო გამოცემებს კიდევ რამდენიმე წიგნი შეემატა. დაიბეჭდა გიორგი ახლედანიის „სანსკრიტი“. მოკლე გრამატიკა და ნაწყვეტები კლასიკური სანსკრიტიდან და რიგვედიდან ლექსიკონითურთ“, შალვა ნუცუბიძის „ფილოსოფიის შესავალი. ნაწილი პირველი. შემეცნების პრობლემა“, სიმონ ავალიანის „Крестьянский вопрос в Закавказье, т. IV“, ლეონ მელიქსეთბეგის „ძველი სომხური ქრესტომატია ლექსიკონითურთ, ნაკვეთი პირველი. ქრესტომატია“, დიმიტრი უზნაძის „ანრი ბერგსონი“, ანდრია რაზმაძის „მათემატიკური ანალიზის კურსი, ტ. I. შესავალი“, „პალეოგრაფიული ალბომი. რვეული II“ (ექვთიმე თაყაიშვილის რედაქტორობით) და სხვა.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ უნივერსიტეტში დაფუძნდა სერია „Monumenta Georgica“ და დაიწყო საისტორიო თხზულებათა გამოცემები. 1920 წელს ამ სერიიდან ოთხი წიგნი გამოიცა. მათგან პირველი იყო ექვთიმე თაყაიშვილის „ველმწიფის კარის გარიგება“, რომელიც სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტის 1920 წლის 5 მაისის გადაწყვეტილების საფუძველზე დაიბეჭდა.

XIV საუკუნეში შედგენილი ქართული სამართლის ამ ძეგლის ჩვენამდე მოღწეული ერთადერთი ხელნაწერი, რომელიც XVII საუკუნით თარიღდება, ექვთიმე თაყაიშვილს ქართლში მოგზაურობის დროს, ერთ გაპარტახებულ სახლში უპოვია და ამოუღია „ნავაგიდან, რომელიც მისი თვალის წინ გამოუგვიათ ოთახიდან“. მეცნიერმა თხზულების ტექსტს დაურთო წინასიტყვაობა და საყურადღებო გამოკვლევა, რომელიც დღემდე ინარჩუნებს მეცნიერულ ღირებულებას.

აკაკი შანიძე (1887-1987) - ქართველი ენათმეცნიერი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის თანადამფუძნებელი და აკადემიკოსი. 1904 წელს დაამთავრა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი, 1909 წელს ქუთაისის კლასიკური გიმნაზია, ხოლო 1913 წელს პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლური ენების ფაკულტეტი, სადაც დატოვებს საპროფესოროდ მოსამზადებლად. სტუდენტობის წლებიდანვე კრებდა დიალექტოლოგიურ მასალებს და აქვეყნებდა სამეცნიერო პუბლიკაციებს.

1917 წელს დაბრუნდა საქართველოში. აქტიური მონაწილეობა მიიღო თბილისის უნივერსიტეტის დაფუძნებაში, არჩეული იყო უნივერსიტეტის პროფესორთა საბჭოსა და სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტის მდივანად, 1919 წლიდან 1922 წლამდე განაგებდა უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკას. იგი საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საქმის ერთ-ერთი მესაძირკვლეა, წლების განმავლობაში სათავეში ედგა უნივერსიტეტის ბეჭდურ ორგანოს - „ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე“.

აკაკი შანიძემ უნივერსიტეტში საფუძველი ჩაუყარა კავკასიურ ენათა სწავლებას, ხელმძღვანელობდა ქართული ენის, არაბული ენის კათედრებს, დიდი ღვაწლი მიუძღვის ენათმეცნიერების ქართული სკოლის ჩამოყალიბებაში. მისი ნაშრომები ეხება ქართველური ენების სტრუქტურისა და ისტორიის, ქართული დიალექტოლოგიის, ლექსიკოლოგიის, ტექსტოლოგიის, ეპიგრაფიკის, ფოლკლორისტიკის, რუსთველოლოგიის, არმენისტიკის, ალბანოლოგიისა და ქართული სალიტერატურო ენის ნორმალიზაციის პრობლემატიკას. მეცნიერმა შექმნა საეტაპო მნიშვნელობის წიგნები: „ქართული ენის გრამატიკა“ და „ძველი ქართული ენის გრამატიკა“. დიდია მისი წვლილი „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის მეცნიერულად დადგენის საქმეში. აკაკი შანიძის კაპიტალურმა ნაშრომმა „ქართული ხალხური პოეზია - ხევსურული“ (თბ., 1931) სათავე დაუდო ქართულ მეცნიერულ ფოლკლორისტიკას.

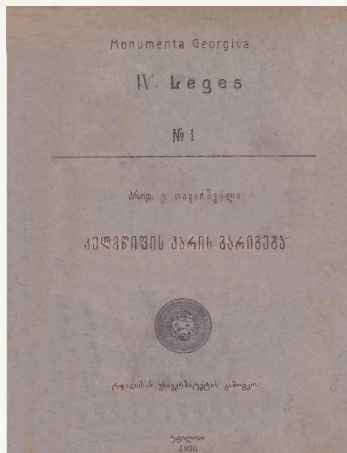
აკაკი შანიძე არჩეული იყო სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტად (1939), მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, იყო მრავალი საერთაშორისო სამეცნიერო საზოგადოების წევრი. 1946 წლიდან ხელმძღვანელობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილებას, ხოლო 1948-1951 წლებში იყო აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი. გარდაიცვალა 1987 წელს.

1960 წელს აკაკი შანიძემ, ირაკლი აბაშიძესა და გიორგი წერეთელთან ერთად იერუსალიმის ჯვრის მონასტერში შოთა რუსთაველის გადაღებილი ფრესკა აღმოაჩინა.

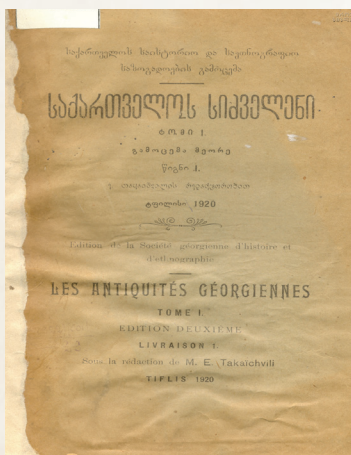
ძეგლი გვაცნობს ფეოდალური საქართველოს ვაზირთა და სხვა ძირითად მოხელეთა უფლება-მოვალეობებს, ცენტრალურ უწყებათა სამოხელეო აპარატს, ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებს, მოძღვართ-მოძღვარის ინსტიტუტსა და უმაღლეს სასამართლო დაწესებულებას - სააჯო კარს, რომლის თავმჯდომარე იყო მწიგნობართუხუცეს-ჭყონდიდელი. მემათიანე აღწერს სავაზიროს მუშაობის განაწესს, ვაზირობისა და დარბაზობის ეტიკეტს, დიდი დღესასწაულების - ახალი წლის, ნათლილების, აღდგომის აღნიშვნის წესებსა და სხვ.

ივანე ჯავახიშვილის შეფასებით, „გარიგება ჯელმწიფის კარისა“-ს შინაარსი იმდენად მრავალფეროვანია, რომ „მას საქართველოს როგორც სახელმწიფო წესწილობების, ისევე კულტურული, ეკონომიური და ნივთიერი კულტურის ისტორიის შესასწავლად უაღრესი მნიშვნელობა აქვს“ (ი. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, წიგნი მეოთხე, თბ., 1967, გვ. 417).

„Monumenta Georgica“-ს სერიის შემდეგ წიგნებად გამოვიდა კორნელი კეკელიძის „თარგმანება ეკლესიასტისა მიტროფანე ზმირნელ მიტროპოლიტისა“, სიმონ ყაუხჩიშვილის „ხრონოგრაფი გიორგი მონაზონისა“ (გიორგი ამარტოლის „ხრონოგრაფის“ ქართული თარგმანი), ნან. I, და ლეონ მელიქსეთბეგის „ცხოვრება წმ. გრიგოლ პართელისა“ (პროფესორთა საბჭოს ოქმები 1917-1926, გამოსაცემად მოამზადეს და საძიებლები დაურთეს მანანა ლილუაშვილმა და ზურაბ გაიპარაშვილმა, თბ., 2006, გვ. 37).

„ხელმწიფის კარის გარიგება“

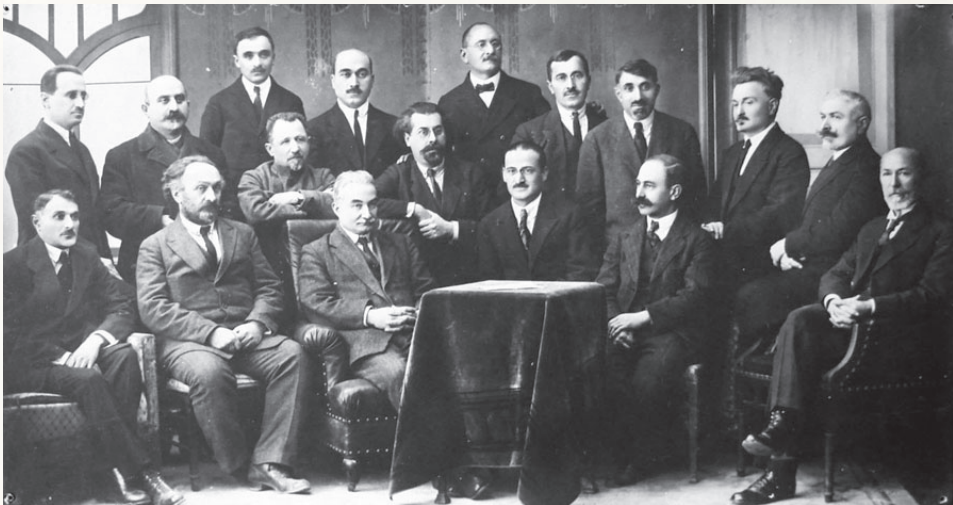
„საქართველოს სიძველენი“

1920 წელს საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებამ ექვთიმე თაყაიშვილის რედაქტორობით ხელმეორედ გამოსცა საისტორიო დოკუმენტების ცნობილი კრებულის „საქართველოს სიძველენი“-ს პირველი ტომის პირველი წიგნი.

საქართველოს დამოუკიდებლობის სულ რაღაც სამი წლის განმავლობაში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეგიდით ოთხ ათეულამდე წიგნის გამოცემა მოასწრო. უნდა ითქვას, რომ ეს წიგნები თავიანთი პოლიგრაფიული მახასიათებლებით (ყდა, ქაღალდი, ჩანართები და სხვ.) დიდად ვერ გამოირჩევიან, რაც მაშინდელ საქართველოში არსებული ბეჭდვითი ტექნოლოგი-

ბის ნაკლოვანებებით იყო განპირობებული. ამასთან, პუბლიკაციათა რიცხვიც მცირეა, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ ქართულ სახელმწიფოში არსებულ მძიმე ეკონომიკურ ფონსა და ბიუჯეტის სიმწირეს 1918-1921 წლებში, ამდენი სამეცნიერო წიგნის დაბეჭდვა შესაძლებლის მაქსიმუმად უნდა ჩაითვალოს. მომდევნო ხანებში, ქვეყნის სტაბილური განვითარების პირობებში, შინაგანი ავტონომიის მქონე უნივერსიტეტის ფინანსური მდგომარეობა გაუმჯობესდებოდა, სასწავლებელი საკუთარ სტამბას შეიძენდა, ახალი ფუნდამენტური ნაშრომებიც შეიქმნებოდა, გამოქვეყნებული წიგნების პოლიგრაფიული დონეცა და ხარისხიც ამაღლდებოდა და ნაბეჭდი პროდუქციის რაოდენობაც მოიმატებდა, მაგრამ 1921 წლის თებერვალ-მარტიდან რეალობა არსებითად შეიცვალა....

ივანე ჯავახიშვილი ოცნებობდა იმ დროზე, როდესაც მეცნიერება „საზოგადოებრივი და ეროვნული მოქმედების მტკიცე ხელმძღვანელი გახდებოდა“ და დარწმუნებულიც იყო, რომ ეს ასეც მოხდებოდა. საქართველოს პირველი რესპუბლიკის წლებში მის მიერ დაარსებულ თეთრ ტაძარში ამ ოცნებას მყარი საფუძველი ეყრებოდა. ცოტა მოგვიანებით, უკვე ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი მართლაც იქცა მძლავრ ეროვნულ სამეცნიერო და კულტურულ-საგანმანათლებლო კერად, ოღონდ თავისუფლების უკიდურესად შეზღუდვის ხარჯზე მარქსისტული იდეოლოგიისა და საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის მხრიდან.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებელთა პირველი შემაჯგნელობა

გამოცემა „წერა-კითხვის საზოგადოებისა“.

დედა ენა

პირველი ნაწილი

ქართული ანბანი

პატარა მოთხრობებით, ლექსებით, აღწერებით
და დედნით

ყველა სარწმუნოების ქართველთათვის

სახელმძღვანელოები

შედგენილი

იაკობ ბოგებაშვილის-მიერ

ოც-და-მეცამეტე გამოცემა, მრავალი სურათით და
დედნით.

ფასი ორი შუური, უდით სამი შუური.

თბილისი

ელექტ.-მბეჭდ. სტამბა ხ. ლოსაბერიძისა, მოსკოვ. ქ. საგ. სახ. № 5.

ამ ანბანს რო გაათავებენ მოსწავლენი, გადავლენ „დედა-ენის“ საკითხავ წიგნზედ,
რომელიც იპყრობს ორის წლის სრულს კურსსა.

განათლების სისტემის შეცვლასა და ახალი სისტემის დანერგვას სათავეში ჩაუდგა სახალხო განათლების სამინისტრო. განათლების სამინისტროს მუშაობის ძირითადი მიმართულება სკოლის გაქართულება, სხვადასხვა სასწავლებლების გახსნა და განათლების ეროვნული სისტემის შექმნა- ჩამოყალიბება იყო. ქართული სახელმწიფოს საგანმანათლებლო სისტემის ფორმირებაში მისი დედაქალაქი თბილისი, განსაკუთრებულ როლს თამაშობდა. იგი არა მხოლოდ ქვეყნის ცენტრს, არამედ სამხრეთ კავკასიის კულტურულ, ეკონომიკურ და საგანმანათლებლო მთავარ ქალაქს წარმოადგენდა. პირველი რესპუბლიკის მთავრობამ საგანმანათლებლო თვალსაზრისით მთელი რიგი რეფორმები გაატარა. მთავარი რაც დაიგეგმა იყო, საშუალო სკოლის მოზარდი თაობის აღზრდა და უმაღლესი სასწავლებლისთვის მომზადება. სასკოლო რეფორმის მოსამზადებელ კომისიას ცნობილი მეცნიერი დიმიტრი უზნაძე ხელმძღვანელობდა. კომისიამ შეიმუშავა სახალხო განათლების ერთიანი გეგმა და სასწავლო პროგრამები, რომელიც თანმიმდევრულად ინერგებოდა პრაქტიკაში. განხორციელებული რეფორმების მიხედვით, ერთიანი სასკოლო სისტემა სამი საფეხურისაგან

1917 წ. 19 ნოემბერი ეროვნული ყრილობის მონაწილენი

შედგებოდა, პირველი ე.წ. სახალხო სკოლა, მეორე უმაღლესი დაწყებითი სკოლა და მესამე ოთხკლასიანი საშუალო სკოლა, რომელიც მე-5 კლასიდან იწყებოდა. (ო. ჭანელიძე, ა. დაუშვილი, მ. ხოსიტაშვილი, თავისუფალი საქართველოს დედაქალაქი. თბილისი 1918-1921 წლებში, თბ., 2019, გვ.). სასწავლო საგნებიდან ამოიღეს კლასიკური ენები, სანაცვლოდ, სასწავლო პროგრამაში შეიტანეს გერმანული, ინგლისური და ფრანგული ენები. კომისია გულდასმით ეცნობოდა თითოეული საგნის შინაარსს, დიდი ყურადღებით ეკიდებოდა სწავლების მეთოდიკას, სახელმძღვანელოების შერჩევას, სწავლებისას თვალსაჩინოების გამოყენებას, თეორიული ცოდნის საფუძველზე პრაქტიკული უნარ-ჩვევების გამოყენებას.

ქვეყანაში საგანმანათლებლო რეფორმისას, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა ქართულ ენაზე სახელმძღვანელოების შექმნასა და სასწავლო კურსში ჩართვას. უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ისეთი სახე-

ლმძღვანელოების გამოცემას, როგორც იყო: იაკობ გოგებაშვილის „დედაენა“ და „ბუნების კარი“, დედაენის და ბუნების კარის ფოტოები დიმიტრი უზნაძის „ძველი საბერძნეთი“ და „რომის ისტორია“, მიხეილ ზაალიშვილის „ბუნების მოკლე სახელმძღვანელო - ადამიანის ანატომია და ფიზიოლოგია“, სიმონ ქვარიანის „საქართველოს ისტორია შემოკლებული და ეპიზოდური კურსი“, ილია ფერაძის „საქართველოს მოკლე ისტორია“, სიმონ ხუნდაძის „ქართული ლიტერატურის სახელმძღვანელო“, ალექსანდრე ჯანელიძის „დანყებითი ფიზიკა“, გიორგი ახვლედიანის „რუსული ენის გრამატიკა“. სამუალო სკოლებში გათვალისწინებული იყო: დედაენის, მშობლიური ლიტერატურის, სამშობლოს და მსოფლიო ისტორიის, გეოგრაფიის, ბუნებისმეტყველების, მათემატიკის, ზნეობისა და უფლებების, ფიზკულტურის, ხელგარჯილობის და სხვა დისციპლინების სწავლება (ტ. სარიშვილი. სკოლა და პედაგოგიური მიმდინარეობანი რევოლუციურ საქართველოში, განათლება. თბ., 1956, გვ.).

გიორგი ლასნიშვილი

სახელმძღვანელოები იბეჭდებოდა თბილისისა და ქუთაისის სტამბებში, ასევე ოზურგეთში. თბილისი როგორც საქართველოს დედაქალაქი, ისევე როგორც ბევრ სფეროში, წიგნის ბეჭდვა-გავრცელების საქმეშიც მთავარი ქალაქისა და ცენტრის როლს ასრულებდა. იმ პერიოდისთვის დედაქალაქში თავი მოიყარეს საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ცნობილმა ავტორებმა. თბილისში მუშაობდა რამდენიმე კომისია, რომლებსაც სახელმძღვანელოების შინაარსობრივი ნაწილის განხილვა ევალებოდათ. ასევე განათლების სამინისტრო ყურადღებით აკვირდებოდა მთარგმნელობით საქმიანობას, კონკრეტულად კი იმ ტიპის გამოცემებს რომელიც უცხო ენიდან ითარგმნებოდა, ხოლო შემდეგ სახელმძღვანელოდ გამოიყენებოდა.

დიმიტრი უზნაძე

აღსანიშნავია, რომ სასკოლო სახელმძღვანელოების პარალელურად ქართულენოვანი სახელმძღვანელოები შეიქმნა

უმალესი სასწავლებლის სტუდენტებისთვისაც, რაც მთლიანად თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებელთა დამსახურებაა. მათი ჩამონათვალი უტყუარი დადასტურებაა განსაკუთრებული შრომისა:

რადგან ყოველგვარი წიგნის, მათ შორის სახელმძღვანელოს გამოცემა ძვირი იყო, მაგალითად, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა წერილობით მიმართა საქართველოს დამფუძნებელი კრების განათლების კომისიას სტუდენტთათვის სახელმძღვანელო წიგნებისა და პროფესორთა სამეცნიერო შრომათა დასაბეჭდად თანხის გამოყოფის შესახებ. უნივერსიტეტის პროფესორთა საბჭოს სხდომის დადგენილებაში ამ საკითხზე აღნიშნულია: „გამოთხოვილი იქნეს უნივერსიტეტის ყოველგვარ გამოცემათათვის 1 1/2 მილიონი, თვითოეული ფაკულტეტისათვის ნახევარი მილიონი“ (ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი პროფესორთა საბჭოს ოქმები. 1917-1926, გამოსაცემად მოამზადეს და საძიებლები დაურთეს მანანა ლილუაშვილმა და ზურაბ გაიპარაშვილმა, თბ., 2006, გვ. 185).

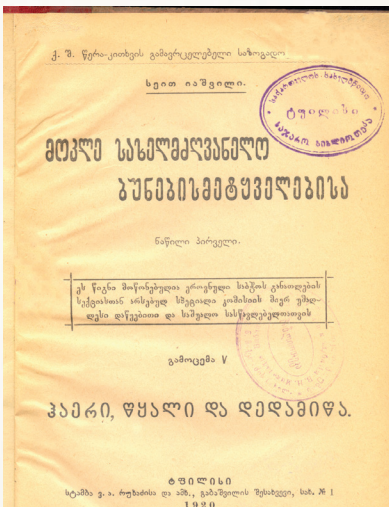
„ბუნების კარი“

კოოპერატორების სახელმძღვანელო,

1. მომხმარებ. საზ. მოწყობა და მართვა-გამგეობა. - ტფილისი, გამოცემა ამიერ-კავ. კოოპერტივთა კავშირის N 8. ელექტრო-მბეჭდავი „სორაპანი“. 95+[1]

კახელაძე, ალ. (ინსტრუქტორი).

მოკლე სახელმძღვანელო მომხმარებელ კოოპერატივი ანგარიშთა წარმოებისა. - ტფილისი. ამიერ-კავკასიის კოოპერატივთა კავშირის გამოცემა N 10. სტამბა ვ. რუხაძისა. (22 X 18) IV + 129 +[3] გვ. (მოწონებულია ინსტრუქტორთა კოლეგიის მიერ).

„მოკლე სახელმძღვანელო ბუნების მეცხველებისა“

**ტოროშელიძე, მ. (ამიერ-კავკ. კოოპ. კავშირის ინსტრუქტორი).
კოოპერატივის მოაზარება.**

(ნიმუშები კოოპერატივის ანგარიშების წარმოებისა). - ტფილისი. გამოცემა საქართველოს ცენტრალურ კოოპერატივთა კავშირისა. სტამბა ამიერ-კავკ. კოოპერატივთა კავშირისა. 160 გვ. (მოწონებულია ინსტრუქტორთა კოლეგიის მიერ).

ნათიშვილი ალ. ადამიანის ნორმალური ანატომია:

სახელმძღვ. კურსი 2 ნაწილად სტუდენტებისათვის : ნაწ. I-II / ალ. ნათიშვილი. - ტფილისი : სახ. უნ-ტის გამ-ბა, 1921 (სტ. "სახალხო საქმე"). - 470 გვ. ; 23 სმ.

**ჭიჭინაძე, ბ. ა., (ინჟინერი). პირველდაწყებითი პრაქტიკული
ჰიდრაულიკა (სახელმძღვანელო და საცნობო ნიშნი).**

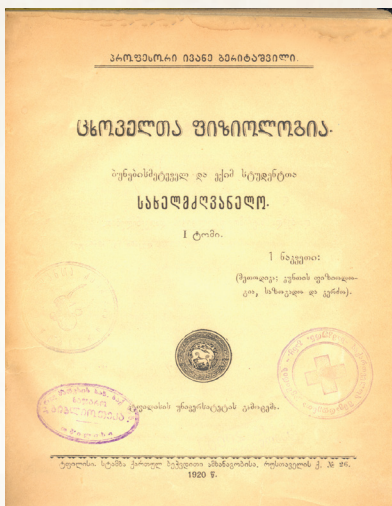
ტფილისი. საქართველოს სახაზინო რკინის გზების სტამბა-ლიტოგრაფია) (23X18). 35 + [1] გვ. + 23 სურათი.

**ბაქრაძე, ზ. ჰიგიენის და ეპიდემიოლოგიის სახელმძღვანელო და
ცნობანი ეპიზოოლოგიის შესახებ:**

სახ. უნ-ტის სტუდენტთათვის / გადმოკეთ. სხვა და სხვა სახელმძღვ., შევს. და შესწ. ზ.ი. ბაქრაძის მიერ ; წინასიტყვ. ავტ.: ს.ს. ამირაჯიბი ; თბილ. სახელმწ. უნ-ტის ჰიგიენის კათედრა. - თბ. : სახელგამი, 1921 (სახალხო მეურნ. უმაღლეს საბჭოს სტ.). - 349, გვ. ; 21 სმ.. - 1200გ.

ბერიტაშვილი ივანე. ცხოველთა ფიზიოლოგია:

ბუნებისმეტყველ და ექიმ სტუდენტთა სახელმძღვანელო / ივანე ბერიტაშვილი. - ტფ. : ტფილ. უნ-ტის გამოცემა (ქართული ბეჭდვითი ამხანაგობის სტ.). - 22 სმ., ტ. 2.

სოხველთა ფიზიოლოგია

საქართველოს პირველი რესპუბლიკის არსებობის პერიოდში არაერთი საინტერესო ჟურნალი და გაზეთი გამოდიოდა, რომლებიც დაკავშირებული იყო საგანმანათლებლო სფეროსთან. ამ გამოცემათაგან ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იყო ჟურნალი „განათლება“, სადაც აქტიურად შუქდებოდა სასკოლო რეფორმის მიმდინარეობა, სამეცნიერო-პედაგოგიური და სალიტერატურო ამბები. ყოველთვის ჟურნალში განსაკუთრებული ადგილი ეკავა საგამომცემლო საქმიანობას. იბეჭდებოდა ინფორმაცია თითქმის ყველა იმ სახელმძღვანელოს შესახებ, რომელიც იმ პერიოდში საქართველოში გამოიცემოდა. თითქმის ყველა ახლადგამოცემულ

სახელმძღვანელოს „განათლების“ ფურცლებიდან გარკვეული გამოხმაურებაც მოჰყვებოდა ხოლმე. ჟურნალის ერთ-ერთ ნომერში ვკითხულობთ:

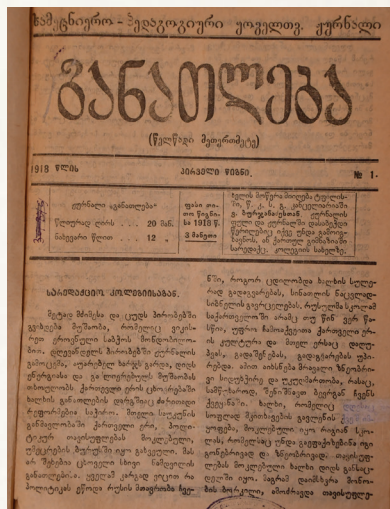
„რედაქციას მოუვიდა შემდეგი გამოცემა“

1. სიტყვიერების თეორია. სახელმძღვანელო წიგნი შედგენილი კათალ. კირიონ მეორისა და გრ. ყიფშიძის მიერ. მესამე გამოცემა თ. მთავრიშვილის ამხანაგობისა, ქუთაისი 1920 წ. ფასი 25 მ.

2. საშვლო ისტორიის სახელმძღვანელო, პროფ. ა. ვულფეუსისა, ჯიხაიშის გიმნაზიის დირექტორის სერ. ცაგარეიშვილის მიერ გადმოკეთებული და დასათარებული. მეორე გამოცემა თ. მთავრიშვილის ამხ-ის. ქუთაისი 1919 წ. ფასი 30 მ.

3. არითმეტიკის პროგრამა პირველი საბი კურსისა 31 ტიპიურის კონსპექტით და მეთოდიურის მეშვეობით. შედგენილი გორის სამასწავლებლო სემინარის დირექტორის კირილე არველაძის მიერ თ. მთავრიშვილის მიერ ამხ. გამოცემა. ქუთაისი 1919 წ. ფასი 15 მ.

4. ადამიანის ანატომია და ფიზიოლოგია. მოკლე სახელმძღვანელო

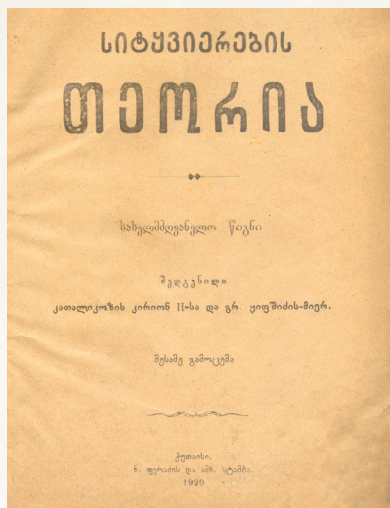
ჟურნალი განათლება ნ1.

ბუნებისმეტყველება, შემ. თბილისის ვაჟთა მეოთხე გიმნაზიის დირექტორის მ. ყ. ზაალიშვილის მიერ, მეორე შევსებული და შესწორებული გამოცემა თ. ა. მთვარიშვილის ამხანაგობისა. ქუთაისი, ფასი 15 მ.

5. რუსულ-ქართული ტექნიკური ლექსიკონი. (სიტყვარი). შემ. საქარ. ტექნიკურ საზოგადოების სატერმინო სექციის მიერ. საშევარდნო ტანვარჯიშის ტერმინოლოგიის დამატებით. საქართ. ტექნიკური საზოგადოების გამოცემა. თბილისი 1920 წ. ფასი 100 მ.

6. მსოფლიო ისტორია. აღ. წერეთელისა. დაწყებითი კურსი მეორე საშვალო საუკუნეები სურათებით. მეორე შესწორებული და შევსებული გამოცემა აღ. არაბიძისა და ამხ. თბილისი 1920 წ. ფასი 22 მ.

7. მელაკუდა, წერო და მამლაყინწა. მასხარა წრუნუნები. მელია და წერო. „სურათები ზღაპრები“ საყმანვილო წიგნაკი #6 გამოცემა დავ. დონდუასი და სიმ. ჯაფარიძის. ქუთაისი 1920 წ. ფასი 5 მ“. (ჟურნ. „განათლება“, 1920წ, #1).

„სიტყვიერების თეორია“

ჟურნალი „განათლება“ კიდევ ერთ საინტერესო ინფორმაციას გვანვდის ახლად გამოცემული სახელმძღვანელოების შესახებ, სადაც დეტალურადაა მიმოხილული წიგნების, როგორც შინაარსობრივი, ისე სწავლების მეთოდოლოგიური ასპექტები. პუბლიკაცია მკაფიო წარმოდგენას გვიქმნის, როგორ მუშაობდნენ სახელმძღვანელოებზე მათი ავტორები თუ რეცენზენტები.

ყოველი სახელმძღვანელო, რომელიც სკოლაში მეცნიერების ამა თუ იმ დარგის შესწავლას ემსახურება, მაშინდელი მოთხოვნებისა და რეკომენდაციების თანახმად, მარტივად და მოწაფის გონებაზე ძალდაუტანებლად უნდა ყოფილიყო შედგენილი. ენაც სახელმძღვანელო წიგნისა უსათუოდ სადა, ამა თუ იმ მოწაფის წლოვანების შესაფერი, წმინდა, ფაქიზი, მრავალ სიტყვაობას მოკლებული, მკაფიოდ აზრის გამომხატველი და გრამატიკულადაც სწორი უნდა ყოფილიყო. ყოველი მცნების გამომხატველი ახალი სიტყვა, ახალი ტერმინი სინამდვილით უნდა ჰხატავდეს ამა თუ იმ მცნებას, ასეთი მოკლე სახელმძღვანელო, რომელიც დანიშნულია 11-12 წლის მოწაფისათვის, რომელთაც განყენებულად აზროვნება არ შეუძლიათ, თავდაპირველად მხოლოდ კონკრეტულს, თვალსაჩინო და

ადვილად წარმოსადგენ მასალას უნდა შეიცავდეს და არ შეიძლება ავავსოთ ყოველგვარი ცნობებით, რომლის შესწავლა და ერთბაშად მონელება ბავშვის გონებას გაუჭირდება და მეხსიერებასაც მძიმე ტვირთად დააწვება. ამიტომ როცა ბავშვს პირველად რომელსაღმე საგნის შესახებ ვესაუბრებით, მხედველობაში უნდა გვქონდეს იმ საგნის არსებითი მხარეების გაცნობა და არ გაგვიტაცოს წვრილმანობამ, რომელსაც შეუძლია საგნის არსებითი მხარეების დაჩრდილვა, რასაც, რასაკვირველია, არასასურველი საგნის ზერელედ შეთვისება მოჰყვება. ბავშვის გონება ისეთი ჭურჭელია, რომლის ავსებაც ყველაფრით შეიძლება. პირიქით ეს ჭურჭელი ძლიერ ჭირვეულია, იშვიათად სტოვებს შიგ იმას, რაც შეუფერებელია ან ირღვევა უთავბოლოდ, ან ძირს დაილექებს, მძარდება და ჭურჭელსაც აშმორებს. ამიტომ დიდი სიფრთხილეა საჭირო, რომ ბავშვს უდროოდ და უწესრიგოდ არ მივანოძოთ რა, რასაც მისი გონება და ფსიქოლოგია ვერ ურიგდება“, - წერდა ჟურნალი (ჟურნ. „განათლება“, 1918 წ., #1).

ცალკე აღსანიშნავია, წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების საქმიანობა. რომელსაც დაფუძნებიდან მთელი მისი არსებობის განმავლობაში მრავალი ეროვნული საქმე აქვს გაკეთებული. ამ საზოგადოების უმთავრესი მიზანი საქართველოში განათლების დონის ამაღლება და ეროვნული საგანმანათლებლო სისტემის ჩამოყალიბება იყო.

პირველი რესპუბლიკის დროს, განათლების რეფორმა შეეხო წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებასაც, როგორც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კულტურულ-საზოგადოებრივ და საგანმანათლებლო ორგანიზაციას. ეს საზოგადოება დიდ ფინანსურ კრიზისს განიცდიდა, ამიტომ მთავრობამ, განათლების სამინისტროს მეშვეობით 10-მილიონიანი ფონდიდან გამოუყო წერა კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას 500.000 მანეთი, სახელმძღვანელოების და სხვა ლიტერატურის დასაბეჭდად. გამოსაცემ ნიგნთა სიაში იყო „დედა-ენა“, „ბუნების კარი“, მათემატიკის, ფიზიკის სახელმძღვანელოები, რუსულ-ქართული ლექსიკონი დ. კარიჭაშვილისა, ი. ჭავჭავაძის, აკ. წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას, დ.კლდიაშვილის, გ. წერეთლის, ალ. ყაბბეგის, რ. ერისთავის, ნ. ლომოურის თხზულებები, ასევე უცხო ენებიდან თარგმნილი საკითხავი ლიტერატურა. თანხა, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას უნდა მისცემოდა ნაწილ-ნაწილ, უპროცენტოდ, თავად ორგანიზაციას ასევე ეტაპობრივად უნდა დაებრუნებინა. მთავრო-

დავით კარიჭაშვილი

ბამ ეს გადანყვეტილება 1919 წლის 26 ივლისს მიიღო. გამოსაცემ წიგნებს არჩევდნენ წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებასთან არსებული სპეციალური კომისიები:

1. ლიტერატორ-კრიტიკოსთა (წევრები: ივანე გომართელი, დავით კასრაძე, ვ. ბაქრაძე, დ. ხოშტარია, შ. დედაბრიშვილი);
2. ისტორიკოსთა (ივანე ჯავახიშვილი, გრიგოლ ნათაძე, ალექსანდრე ჟორჟოლიანი, პავლე ინგოროყვა, სარგის კაკაბაძე, ექვთიმე თაყაიშვილი, კონსტანტინე ქავთარაძე, მოსე ჯანაშვილი);
3. საბუნებისმეტყველო (ს. იაშვილი, სოლომონ გულისაშვილი, ტ. ხარაძე, მ. სირაძე, თ. ყიფშიძე);
4. პირველდანიებითი სახელმძღვანელო წიგნების შემსწორებელი (ივ. გომელაური, თ. კიკვაძე, პ. კაკაბაძე, ივ. ვართაგავა და სხვა).

აღნიშნული კომისიების მუშაობის პერიოდში გამოიცა შემდეგი სახის უმნიშვნელოვანესი წიგნები: ახალი ვარიანტი წმ. ნინოს ცხოვრებისა, აზრის მნათობი. აჩრდილი, ი. ჭავჭავაძისა. ასპინძის ომი, ი. გოგებაშვილისა. ბუნების ცოდნა! პოლ ბერისა. ბარტე ქლევა-მოსილი. გეომეტრია, II ნაწ. ყიფიანისა. გულივერის მოგზაურობა. განდევილი, ი. ჭავჭავაძისა. გლახის ნამბობი, მისივე. გლეხთა განთავისუფლების პირველი დროის სცენები, მისივე. გიორგი სააკაძე, ს. კაკაბაძისა. გადამდები სნეულებანი, მ. წინამძღვრიშვილისა. დედა და შვილი, ი. ჭავჭავაძისა. დემეტრე თავდადებული, მისივე. დედა-ენა, პირველი ნაწილი, მაჰმადიანთათვის. დედა-ენა, მეორე ნაწილი, მაჰმადიანთათვის. აქ ამ წიგნის ფოტო თავდადებულნი ქართველნი, ი. გოგებაშვილისა. თავდადებული ქართული ეჯიბი, მისივე. ლექსები და პოემები, გ. ქუჩიშვილისა. მოგზაურობა სისხლის წვეთისა, თიკანაძისა. მოთხრობები, ი. ევდოშვილისა. მოთხრობები, ეკ. გაბაშვილისა, მეორე ნაწ. მცირეწლოვანთათვის. მეხის ამბავი. ოქროს თავთავი, შ. მღვიმელისა. რობიზონ კრუზო. საყმანვილო მოთხრობები, ი. ევდოშვილი. სახალხო ასტრონომია, პირველი ნაწ. ნ. კალანდაძისა. საქართველოს საზღვრები, ივ. ჯავახიშვილისა. ქართული ეროვნული ერთხმოვანი სიმღერები, დ. არაყიშვილისა. ქართული სიტყვიერების ისტორია მეთვრამეტე საუკ. აღ. ხახანაშვილისა. ჰაერი და სითბო. ბარ-

მეფთიშე თაყაიშვილი

ნოვი- „ქართ. სიტყვიერების ისტ. გაკვეთილები“ და სხვა.

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია წარმოვადგინოთ, პირველი რესპუბლიკის არსებობის სამწლიან პერიოდში თბილისში გამოცემული სახელმძღვანელოების არასრული ჩამონათვალი, მცირე აღწერილობის დართვით:

1918 წელი

1. ახვლედიანი ზ. ენათმეცნიერების შესავალი (ლექციები). (ხელთნაწერების მაგიერ), I.

2. ახვლედიანი ზ. ენათმეცნიერების შესავალი (ლექციები). (ხელთნაწერების მაგიერ), II.

3. გოგებაშვილი იაკობ, ბუნების კარი ანუ ყრმათათვის საკითხავი წიგნი მესამე და მეოთხე წლისათვის, ოცდამეშვიდე შემოკლებული გამოცემა.

4. გოგებაშვილი იაკობ, დედა ენა, ნაწილი I, გამოცემა მე-40, ქართული ანბანი, პატარა მოთხრობები, ლექსები, აღწერით და დედაენით.

5. იაშვილი ს. მოკლე სახელმძღვანელო ბუნებისმეტყველებისა. ნაწ.-II.

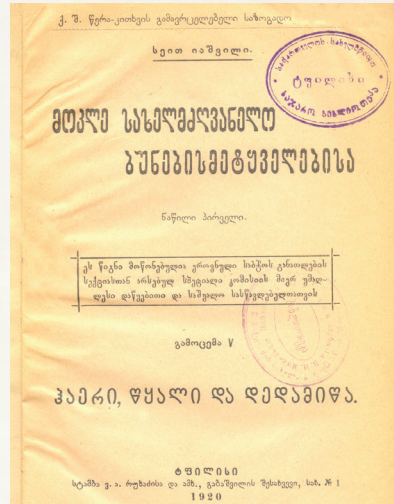
6. იაშვილი, ს. მოკლე სახელმძღვანელო ბუნებისმეტყველებისა. ნაწ.-III.

7. კოსონოგოვი ი. კონცენტრიული სახელმძღვანელო ფიზიკისა საშუალო სასწავლებლებისათვის სურათებითა და ამოცანებით, თარგმანი რუსულიდან.

8. ხახანაშვილი, ა. ქართული სიტყვიერების ისტორია მე-XIX ს. 10000 ც.

9. ხრამელაშვილი, ე. არითმეტიკულ ამოცანათა კრებული. ნაწ. I. 3000 ც.

10. ხრამელაშვილი, ე. არითმეტიკულ ამოცანათა კრებული. ნაწ. II. 3000 ც.

„მოკლე სახელმძღვანელო ბუნებისმეტყველებისა“

1919 წელი

1. ახვლედიანი, გ., ტფილისის უნივერსტ. პროფ.

რუსული ენის გრამატიკა.

უმადლეს-დაწყებითი სკოლებისათვის. I. ფონეტიკა. II. მორფოლოგია. - ტფილისი. ქართველთა შორის წერა-კითხვის საზოგ. გამოცემა N 170. სტამბა ქალაქთა კავშირი-სა. 140 გვ.

2. ბარნოვი, ვას. ქართული სიტყვიერების ისტორიის გაკვეთილები.

რვეული პირველი. - ტფილისი. წ. კ. გამავრცელებელ საზოგადოების გამოცემა N 177. სტამბა „სახალხო საქმე“. (23 X 17). 94 + [1] გვ.

3. გოგებაშვილი, ი. დედა ენა.

ნაწ. 1. - 50000 ც.

6. მოკლე სახელმძღვანელო ბუნებისმეტყველებისა, პირველი ნაწ., ს. იაშვილისა.

7. მოკლე სახელმძღვანელო ბუნებისმეტყველებისა, ბოტანიკა ს. იაშვილისა.

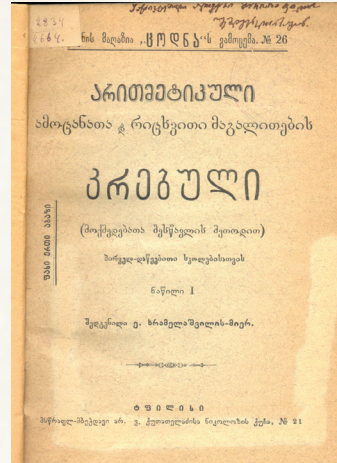
8. მოკლე სახელმძღვანელო საზოგადო გეოგრაფიისა, მესამე ნაწ. ს. იაშვილისა.

4. ხახანაშვილი, ალ. ქართულის სიტყვიერების ისტორია.

(უძველესი დროიდან მე-XVIII საუკ. გასულამდე). გამოცემა მესამე. - ტფილისი. ქართველთა შორის წ.-კ. გამავრცელებელ საზოგად. გამოცემა N 167. სტამბა ბართ. კილაძისა. (23 X 16). IV + 455 + III გვ. 1000 ცალი.

5. ხრამელაშვილი, ეგნათე. არითმეტიკული ამოცანების და რიცხვთა მაგალითების კრებული, მოქმედაბათა შეხსავლის მეთოდით. ნაწილი II.

ტფილისი. მე-5 შესწორებული და შევსებული გამოცემა ქართველ. შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებისა. სტამბა „სახალხო საქმე“. 112 გვ.

„არითმეტიკული კრებული“

1920 წელი.

- 1. ახვლედიანი, გ. „სანსკრიტი“. მოკლე გრამატიკა და ნაწყვეტები კლასიკური სანსკრიტიდან და რიგვადიდან ლექსიკონითურთ.** - ტფილისი. ტფილისის უნივერსიტეტის გამოც. II + 114 + [4] გვ.
- 2. აკიდო. ნიგნი პირველი. დაწყებითი სკოლის მესამე განყოფილების კურსი.**
შედგენილი ნ.-კ. გამავრც. საზოგად. მთავარი გამგეობის დავალებით კომისიის მიერ „ბუნების კარის“ სალიტერატურო ნაწილის მაგიერ. - ტფილისი. ნ.-კ. გამავრც. საზოგადოების გამოცემა N 211. სტამბა ვ. რუხაძისა და ბოლქვაძისა (21 X 15). 142 + გვ. 1000 ცალი. ყდა სურათით.
- 3. ახვლედიანი, გ. რუსული ენის გრამატიკა.**
ტფილისი. 8000 ცალი.
- 4. არითმეტიკული ამოცანები,**
I ნაწ. ხრამალაშვილისა.
- 5. არითმეტიკული ამოცანები,**
II ნაწ. ხრამალაშვილისა.
- 6. ბარნოვი, ვ. ქართული ისტორიის გაკვეთილები.**
ტფილისი. 2000 ცალი.
- 7. ბურჯ - ძისა, კ. ძველ და ახალ მწერალთა და გამოჩენილ პედაგოგთა აზრი ალფრედის შესახებ (რუსულიდან).**
ტფილისი. გამოცემა საქართველოს მასწავლებელთა კავშირისა N 11. სტამბა ვ. რუხაძისა. (22 X 15). 84 გვ. (პედაგოგიური ბიბლიოთეკა N 3).
- 8. გრაფიკები. ნაწილი 1. უმაღლეს-დაწყებითი სასწავლებლისათვის.**
ტფილისი. გამოცემა და სტამბა „სორაპანისა“. (23 X 17). 54 გვ.
- 9. გველესიანი, ი. და უზნაძე, დიგ. ახალი ისტორია [XV-XVII საუკ.].**
ტფილისი. 180 გვ. 5000 ცალი.

გრაფიკები ნაწ. I

10. დედა-ენა, პირველი ნაწილი,
მაჰმადიანთათვის.

11. დედა-ენა, მეორე ნაწილი,
მაჰმადიანთათვის.

12. ზედგენიძე, ი. ს. ანბანის სწავლება „ახალი ანბანით“ (მოკლე მეთოდური დარიგება).

ტფილისი. წიგნის გამომცემლობა ალ. არაბიძისა და ამხ. სტამბა „სორაპანი“ (23 X 15). 61 + [1] გვ.

13. კაკაბაძე, სარგის. შემოკლებული ისტორია საქართველოსი. ძველი ისტორია.

ტფილისი. ლ. არაბიძის და ამხ. გამომცემა. სტამბა ვ. რუხაძისა და გ. ბოლქვაძის. 32 გვ. (უმალესი დაწყებითი და საშუალო სასწავლებლების მეორე კლასის კურსი).

14. ნათაძე, გრ. პირველყოფილი კულტურა. პირველი კლასის კურსი, სურათებით.

ტფილისი. გამომცემლობა „ნორჩი საქართველო“ N 3. სახელმწიფო სტამბა. (22 + 15). 118 + [2] გვ. ყდა სურათით.

15. ოცხელი, ს. არითმეტიკული ამოცანებისა და მაგალითების კრებული.

პირველდანიწყებითი სკოლებისათვის, წელიწადი 1. მე-2 გამოცემა. – „განათლების“ ამხანაგობის გამომცემა. ქართველთა შორის წ.-კ. გამავრცელებელ საზოგადოების სტამბა. (23 X 16). 80 გვ. (საქართველოს რესპუბლიკის სახალხო განათლების სამინისტროს მიერ დაშვებულია სახელმძღვანელოდ სკოლებისათვის).

16. უზნაძე, დ. ძველი ისტორია.

ტფილისი. 5000 ცალი. გამომცემის ფოტო

17. ჩხენკალი, ა. ბოტანიკა (ანატომია, მორფოლოგია, სისტემატიკა). სისტემატიკური კურსი.

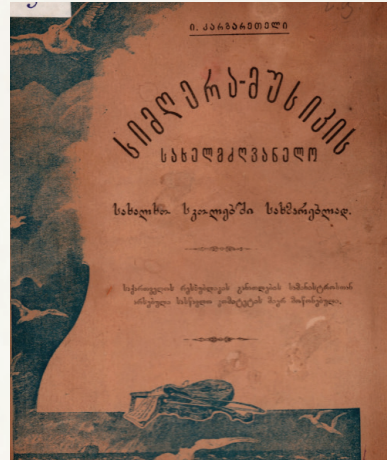
უმალეს-დანიწყებითი და საშუალო სასწავლებელთათვის. - ტფილისი. ქართული ბეჭდვითი ამხანაგობის გამომცემა. ქართული ბეჭდვითი ამხანაგობის სტამბა.

„დედა ენის“
ილუსტრაციები

1921 წელი

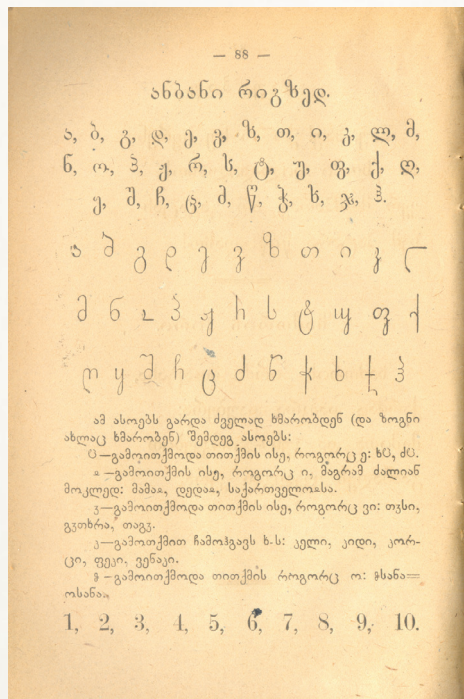
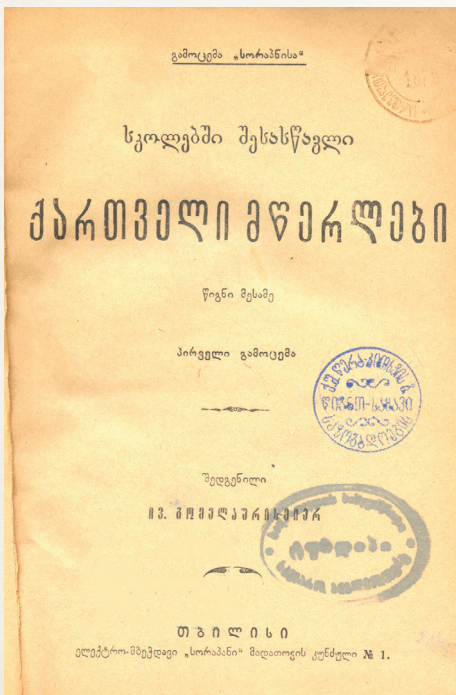
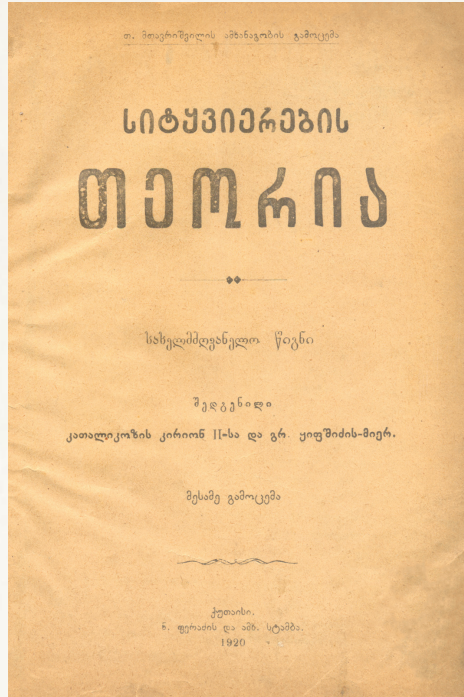
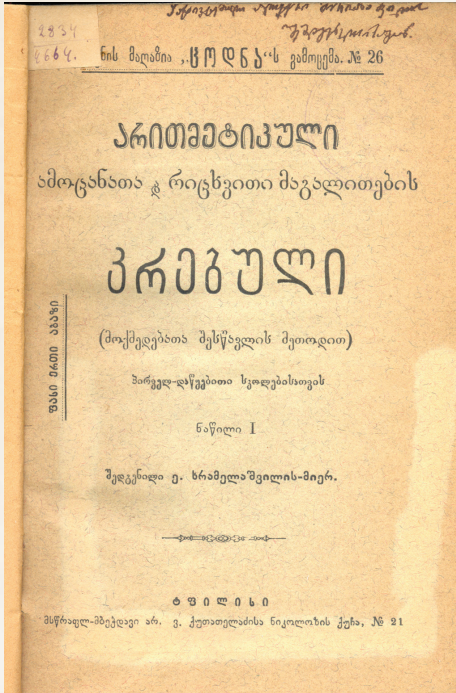
- 1. იაშვილი, ს. მოკლე სახელმძღვანელო ბუნების მეტყველებისა.**
მე-3 შესწ. და შევს. გამოც.. - ტფილისი : სახელმწ. გამ-ბა, 1921. - 23 სმ.
- 2. მოკლე სახელმძღვანელო გეოგრაფიისა. - მე-4 გამოც..**
ტფილისი, 1921. - 22 სმ.
- 3. კარგარეთელი, ი. სიმღერა-მუსიკის სახელმძღვანელო სახალხო სკოლებში სახმარებლად : (საქართველოს რესპუბლიკის განათლების სამინისტროსთან არსებულ სასწავლო კომიტეტის მიერ მოწონებული).**
ტფილისი: წკგ საბ-ბის გამოცემა N243, 1921 (საქ. ს. ს. რ. სტამბა-ლიტოგრაფია). - 104 გვ. ; 27 სმ. - 3000 მან. ც.
- 4. ხითარიშვილი, გ. გერმანული ენის სახელმძღვანელო : მე-2 კლასის კურსი.**
სკოლა, 1921 (ქ.შ.წ.-კ. გამ. საზ. სტ.). - 64 გვ. ; 22 სმ. - ფ.არ

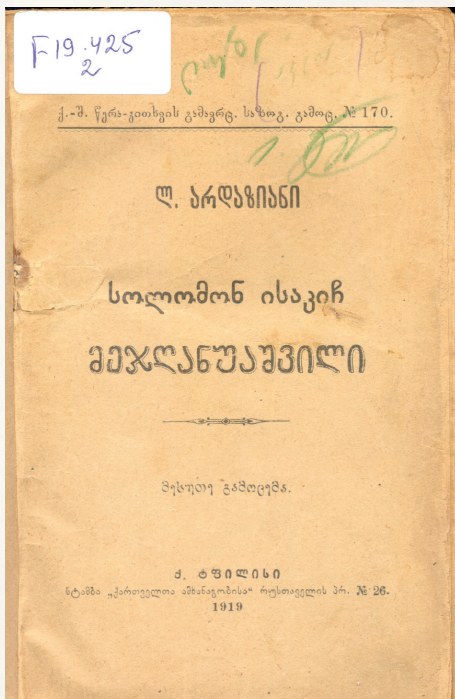
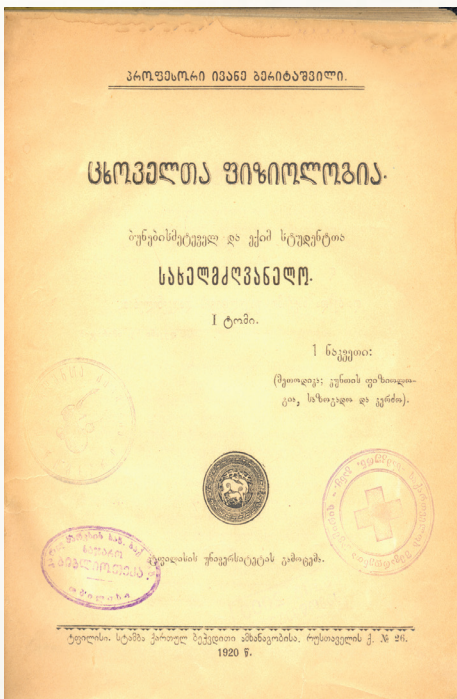
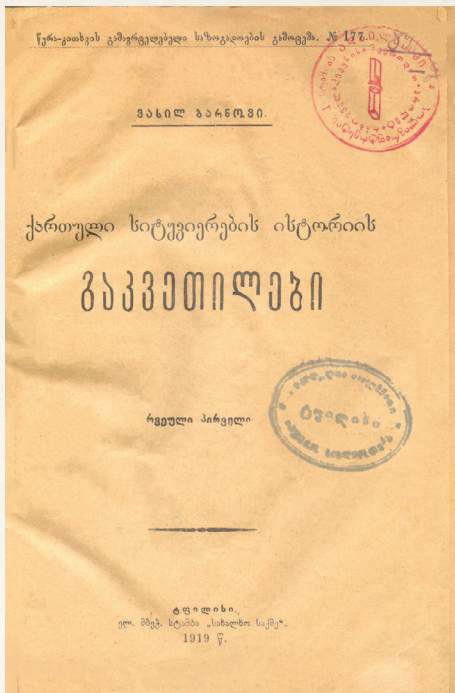

მუსიკის
სახელმძღვანელო

წიგნების ეს არასრული ჩამონათვალიც მოწმობს, რა მნიშვნელოვანი და ფართომასშტაბიანი სამუშაო ჩატარდა სახელმძღვანელოების გამოცემის კუთხით საქართველოს პირველი რესპუბლიკის არსებობის პერიოდში. ზემოთ წარმოდგენილია ჩამონათვალი თბილისის სტამბებში დაბეჭდილი წიგნებისა. მოგვეპოვება მრავალი სახელმძღვანელო, რომელიც შედგება, დიდი მოსამზადებელი მუშაობის, ყველა კლასიკური წიგნი შედგება ბეჭითი შრომისა. სახელმძღვანელოების გამოცემის საკითხში, გარდა შემდგენელ-გამომცემლებისა, მნიშვნელოვან როლს ასევე ასრულებდნენ კრიტიკოსები, რომლებიც დეტალურად განიხილავდნენ და შესაბამის კრიტიკასაც არ ერიდებოდნენ ამა თუ იმ ავტორიტეტული ავტორის მიმართ.

იმავე პერიოდში, ფართო საგამომცემლო საქმიანობას, თბილისის სტამბების გარდა საქართველოს ცალკეულ ქალაქებსა თუ დაბებში არსებული სტამბებიც აქტიურად ეწეოდნენ, განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქუთაისში მოქმედი „თ. მთავრიშვილისა და ამხანაგობის“ გამომცემლობა და სხვა. ქვეყანაში გამოცემული სახელმძღვანელოების მრავალფეროვნება და შინაარსი, ნათლად მიგვანიშნებს იმ პერიოდის ქართული საზოგადოების და სახელმწიფოს პროგრესულობაზე.

F

სახალხო გვარდიის
კანონი და მთავრები.

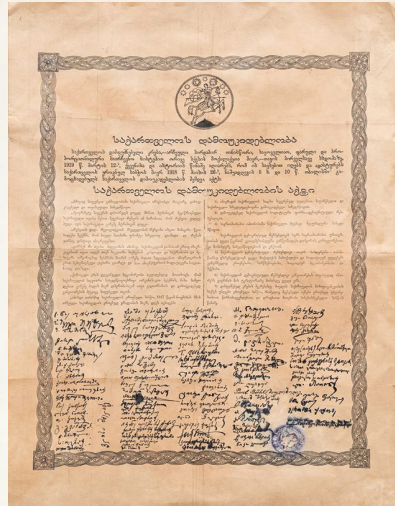
მიერ გაა

ლობ
რებ

სამხედრო წიგნი

საქართველოს ისტორიაში 1918-1921 წლები განსაკუთრებით საინტერესოა. რეგიონში შექმნილმა მდგომარეობამ და ქართული პოლიტიკური ელიტის სწრაფვამ დამოუკიდებლობისკენ შედეგი გამოიღო, 1918 წლის 26 მაისს საქართველომ თავისუფლება მოიპოვა. ქვეყანამ დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე ურთულესი გზა გაიარა. ქართლ-კახეთის სამეფოს გაუქმების შემდეგ (1801წელი) რუსეთის იმპერია ძალისხმევას არ იშურებდა, რათა ქართველ ხალხში ეროვნული მუხტი ჩაექრო, გარუსების პოლიტიკა სხვადასხვა გზით განუხრელად მიმდინარეობდა მთელი მეცხრამეტე საუკუნის მანძილზე. საერო თუ სასულიერო სივრცე იმპერიულმა ძალმომრეობამ მოიცვა. ქართული ეროვნული ცნობიერების გამოღვიძება ქართველ მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა დიდმა ნაწილმა იკისრა, გასაკუთრებით „თერგდალეულები“ იყვნენ ამ ბრძოლის ავანგარდში. პირველ მსოფლიო ომში უდიდესმა დანაკარგმა რუსეთის იმპერია კიდევ უფრო დაასუსტა, ამას დაერთო 1917 წლის რევოლუცია რამაც იმპერია საბოლოოდ დაამხო. ამ საერთო მზაობის ფონზე საქართველოში შექმნილმა ეროვნულმა საბჭომ დამოუკიდებლობის აქტი მიიღო, რომლის პირველ მუხლში ვკითხულობთ: „ამიერიდან საქართველოს ხალხი სუვერენულ უფლებათა მატარებელია და საქართველო სრულუფლებოვანი დამოუკიდებელი სახელმწიფოა“.

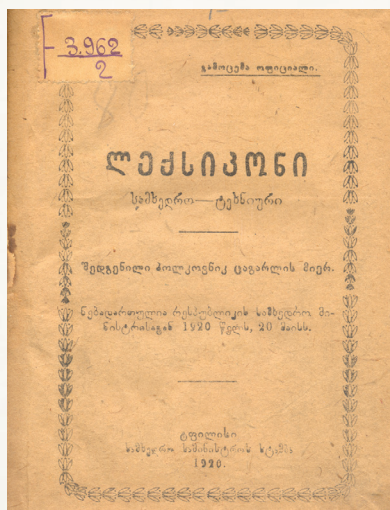
დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნისთანავე, სხვა სახელმწიფო ინსტიტუციებთან ერთად, მუშაობა დაიწყო სამხედრო სამინისტრომ (მინისტრი გრიგოლ გიორგაძე). „საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლება მოვალე იყო დაეცვა ახლად შექმნილი სახელმწიფოს სუვერენიტეტი, უზრუნველყო ქვეყნის შიდაპოლიტიკური სიმშვიდე და სტაბილურობა“ (ო. ჯანელიძე საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ისტორიის ნარკვევები. თბ., 2018, გვ. 69). ქართული სახელმწიფოს წინაშე იმ ხანად მრავალი პრობლემა იდგა, ახლად შექმნილ სახელმწიფო სტრუქტურებს საგარეო საფრთხე თუ შიდა სეპარატისტული მოძრაობა მუდმივად მზადყოფნაში ამყოფებდა. საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იყო შეიარაღებული ძალების სიძლიერე და მოწოდების სიმალლეზე ყოფნა. „საქართველოს დემოკ-

საქართველოს
დამოუკიდებლობის აქტი

რატული რესპუბლიკის 1918 წლის 20 აგვისტოს მიღებული სამხედრო მმართველობის დებულების მიხედვით, საქართველოს შეიარაღებული ძალების უზენაესი ორგანო ეროვნული საბჭო იყო, მისი აღმასრულებელი ორგანო კი მთავრობა, ეს უკანასკნელი თავის უფლებას შეარაღებული ძალების მიმართ სამხედრო სამინისტროს მეშვეობით ახორციელებდა. (საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა 1918-1921 ენციკლოპედიკა-ლექსიკონი. თბ., 2018, გვ. 354). სამხედრო სამინისტროს ოფიცრობა და პირადი შემადგენლობა დიდ წილად მეფის რუსეთის არმიაში ნამსახურები ქართველები იყვნენ, ოფიცრების დიდმა ნაწილმა პროფესიული განათლება რუსეთის იმპერიის სამხედრო განათლების სისტემაში მიიღეს. საქართველოს სამხედრო სამინისტროს მიზანი იყო სწრაფად გადაეყვანა სისტემა ახალ რელსებზე. პირველ რიგში საჭირო იყო საკანონმდებლო ბაზის შექმნა ქართული რეალობიდან გამომდინარე, ასევე პროფესიული ლიტერატურის ქართულ ენაზე გამოცემა და ადაპტირება ქართულ შეიარაღებულ ძალებთან. 1920 წელს გამოცემულ სამხედრო-ტექნიკურ ლექსიკონში ვკითხულობთ: „თავისუფლებას მოკლებულმა ცხოვრებამ მომაკვდავი დადი დაასვა საქართველოს და მის ეროვნულ კულტურას, თითქმის მიაღწია რუსეთის პოლიციურმა მთავრობამ თავის მიზანს და ქართველი ერი ლამის შეაყენა გადაგვარების გზაზე. მან თავის თავის სანუკვარ მიზნის განსახორციელებლად ჩვენი მშობლიური ენა ამოიღო თვალში, ამ ენის საშუალებით არ მიიღებოდა არც საშუალო, მით უმეტეს არც უმაღლესი სწავლა, ქართულ ენას არ ჰქონდა ასპარეზი, არ ჰქონდა გასავალი და, თუ არა ჩვენი ღარიბი ჟურნალ-გაზეთები და თეატრი, იგი მთლიანად მოკვდებოდა, ამოიფხვრებოდა. აღნიშნულ ისტორიულ უკულმართ პირობების გამო სამშობლოსთვის ბედნიერი თავისუფალი დღეები გაგვითენდა ისეთ დროს, როდესაც მეცნიერების თითქმის ყოველ დარგს და უმეტესად კი სამხედრო მეცნიერებას შეუკრეფელი და დაუმუშავებელი ტექნოლოგია ჰქონდა. თუმცა ბევრი საამისო მასალაა გაფანტული ჩვენს ძველს მწერლობაში, რომლის ამოწურვის ბევრი დრო და რამოდენიმე ათეული სპეციალი მომუშავე ეჭირება“ (ლექსიკონი სამხედრო ტექნიკური. ტფ., 1920, გვ. 2).

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლებამ დაინახა რა გარდაუვალი აუცილებლობა, დაიწყო სამხედრო სისტემის მშენებლობა. ამ მი-

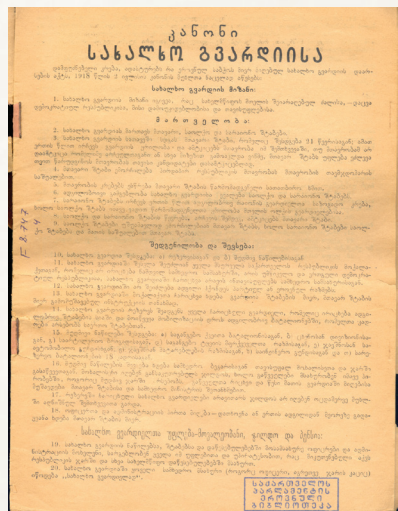
„სამხედრო-ტექნიკური“
ლექსიკონი

მართლებით ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა იყო. საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის #162 ბრძანებაში ვკითხულობთ: „1918 წლის 20 აგვისტოს საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული კანონი:

1. საქართველოს რესპუბლიკის შეიარაღებულ ძალათა მოწყობის შესახებ;
2. სამხედრო ბეგრის და საქართველოს რესპუბლიკის რეგულარული ჯარის შევსების შესახებ.
3. საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო მმართველობის მოწყობის შესახებ -საქართველოს დამფუძნებელი კრების მიერ გაუქმებულ არიან და მათ ნაცვლად მიღებულია შემდეგი კანონები:
 1. საქართველოს რესპუბლიკის შეიარაღებულ ძალათა მოწყობის შესახებ;
 2. სამხედრო ბეგრის და რესპუბლიკის შეიარაღებულ ძალათა შევსების შესახებ;
 3. საქართველოს რესპუბლიკის სამხედრო მმართველობის მოწყობის შესახებ -სამივე შესაფერისი შტატებით.

ამათ გარდა დამფუძნებელმა კრებამ მიიღო შემდეგი კანონები:

1. ხარისხების შესახებ დებულების შეცვლია;
2. საქართველოს რესპუბლიკის ოფიცრების, მოხელეებისა და ჯარის-კაცების ჯამაგირების შესახებ, ახალი შტატების მიხედვით;
3. ოფიცერთა და ჯარის-კაცთა ტანისამოსის ფორმის შესახებ;
4. მფრინავთა დამატებითი ჯამაგირით დაჯილდოვების შესახებ ჰაერში ფრენისათვის. თანახმად ამ კანონებისა, ვბრძანებ ეხლავე დაიწყოს არსებულ

„სახალხო გვარდიის კანონი“

ნაწილების, შტატების, სამმართველოების დაწესებულებათა ხელახლათ მოწყობა, ამასთანავე დართულ შტატების ხელმძღვანელობით“ (სამხედრო ძირითადი კანონების და შტატების კრებული, ტფ., 1919, გვ. 2).

ნოე ჟორდანიას სამხედროებთან ერთად

კანონდებლობის შედგენასა და რეგულირებასთან ერთად, სამხედრო სამინისტროს წინაშე დადგა სამხედრო საგანმანათლებლო სივრცის შექმნის საკითხი. ეს იდეა მალევე იქნა რეალიზებული და დედაქალაქში სამხედრო სკოლა გაიხსნა: „თბილისის სამხედრო სასწავლებელი შეიქმნა 1919 წ-ის სექტემბერში. სკოლის მიზანი იყო ქართული რეგულარული არმიისათვის მოემზადებინა უმცროსი ოფიცრები და ნაცვლები (სერჟანტები). სკოლის შექმნის ერთ-ერთი ინიციატორისა და პირველი მეთაურის, გენერალ კვინტაძის ჩანაფიქრის მიხედვით, სასწავლებლიდან გამოსული ოფიცრობა უნდა გამხდარიყო ახალი ქართული არმიის ძირითადი საყრდენი, ამიტომ სამხედრო საქმის სწავლასთან ერთად სასწავლებელში დიდი ყურადღება ექცეოდა სამხედრო-პატრიოტულ აღზრდას“ (საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა 1918-1921 ენციკლოპედია-ლექსიკონი, თბ., 2018, გვ. 355). ახლად შექმნილ სკოლას, ბუნებრივია, სამხედრო ლიტერატურა ესაჭიროებოდა, რომელიც 1918-1921 წლებში თბილისში აქტიურად გამოდიოდა. მისი შინაარსი საკმაოდ მრავალფეროვანი იყო. ორიგინალურ წიგნებისა და ბროშურების გვერდით, არსებობდა უცხო ენებიდან ნათარგმნი ლიტერატურა. ამ პერიოდში თბილისში გამოცემული სამხედრო ლიტერატურის არასრული ჩამონათვალი ასე გამოიყურება:

**ანერა 3-მ ხაზიან შაშხანა თოფისა, ნი-
მუში 1891 წლისა და 3-მ ხაზიან ლი-
ვარის, ნიმუში 1895 წლისა.**

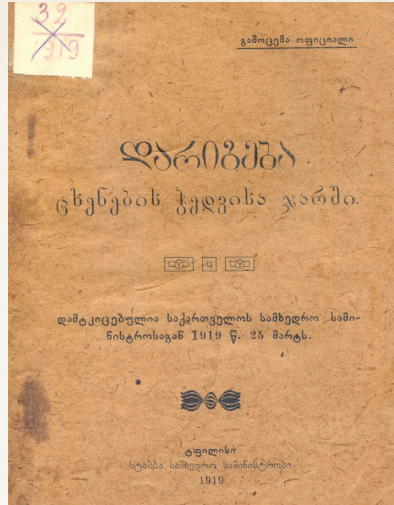
ტფ. : საქართველოს სამხედრო კა-
ვშირის გამოც., 1918 (სტ. „სახალხო
საქმე“). - 205, II გვ.

**ბრძანებები საქართველოს რეს-
პუბლიკის ჯარების მიმართ.**

ტფ., 1919. - [90] გვ. ; 27 სმ.. - ეგზ. დე-
ფექტიანია

**ბრძანება საქართველოს რესპუბლი-
კის მთავრობისა სამხედრო უწყე-
ბის მიმართ, 1 აგვისტო 1919 წ. ქ.
ტფილისი N162.**

[თბ., 1919]. - 88 გვ. ; 24

„დარიგება ცხენების
ჟედვისა ჯარში“

**ბრძანება მილიციის მთავარ სამმართველოსადმი N117 : 19 ღვინო-
ბისთვე 1921 წ. ქ. თბილისი :**

დამტკიცებული 19/9 მილ. მთავარ სამ. უფროსი კ. რატიშვილის მიერ.. -
[თბ., 1921]. - 24გვ. ; 26სმ.. - [ფ.ა.]

**დარიგება ცხენების ჟედვისა ჯარში : დამტკიცებულია საქ. სამხედ.
სამინისტროსაგან 1919 წ. 25 მარტს.**

ტფილისი, 1919 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 23გვ. : ნახ. ; 16სმ.. - გა-
მოცემა ოფიციალური.

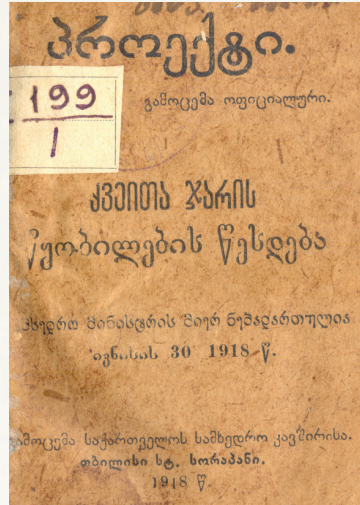
**დარიგება ბრძოლაში ქვეითა ჯარის მოქმედებისთვის / ნებადა-
რთულია რესპუბლიკის სამხედრო სამინისტროს მიერ 1920 წ. თი-
ბათვეს. - თბილისი, 1920 (სამხედრო სამინისტროს სტ.).**

[89]გვ. ცალკ. პაგ. ; 17სმ. - გამოცემა ოფიციალური. - [ფ. ა.]

**დარიგება შაშხანა თოფით, ყარაბინით და ლივარით სროლისათ-
ვის : ნებადართული რესპუბლიკის სამხედრო მინისტრის მიერ
1920 წელს, 21 იანვარს / [ლუქსიკონის შემდგენელი: ლ. ცაგარა-
ლი]. - ტფილისი, 1920**

(სამხედრო სამინისტროს სტ.). - [316]გვ

დარიგება კომანდირის კუთხსაზომის, ბუსოლის და დურბინდის მოხმარებისათვის / თარგ. კავ. ბარ[ნაბი]შვილისა რუსულ საოფიცრო საარტილერიო გამოცემიდან ; დ. ქარ[უმი]ძის რედაქტორობით და ნახაზებით. - ტფილისი, 1920 (ქალაქთა კავშირის სტ.). [120]გვ. ცალკ. პაგ.; 16 სმ. - დანართი: ლექსიკონი. - [ფ. ა.]

დებულება ქვეითა ჯარის სწავლებისათვის. - ტფილისი. გამომცემა საქართველოს გენერალური შტაბის საწესდებო კომისიისა.

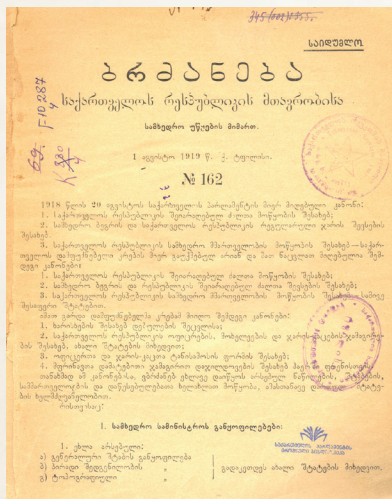
სტამბა „საქართველოს ბეჭდვითი ამხანაგობის“ (18X12). 57 გვ.

ქვეითი ჯარის წყობილების წესდება

ზარბაზნის სხეული : პირველი ნაწილი. 1902 წლის ნიშნის 3-დმ. სავალე ზარბაზანი / რუსულიდან გადათარგმანებული გ. ბარნაბიშვილის მიერ; გამომცემელია სამხედრო და საზღვაო კომისარიატის გენერალ. შტაბის უფროსის ანხ. გაბაშვილის განკარგულებით. ტფილისი, 1921 (სამხედრო და საზღვაო კომისარიატის სტ.). - 35გვ. : IIIგვ. ნახაზებით ; (25x17) სმ.

მაქსიმის ტყვიამფრქვევი 1905 და 1910 წ.წ. ნიშნისა.

1920. - II, 111გვ.. - [ფ.ა.]

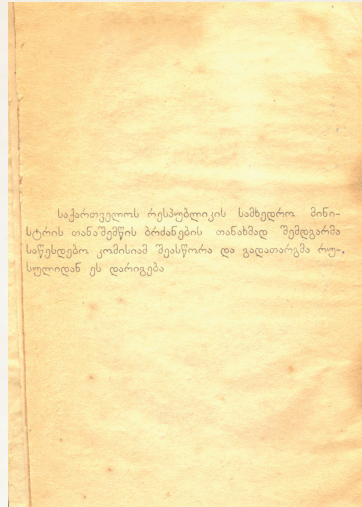
მოდურება თბილისის სამხედრო საკურობილის მკარეს

დაამტკიცა 8 მაისს 1919 წ. რესპუბლიკის ჯარების სამხედრო სასამართლოს თავმჯდომარემ ლენერალ-მაიორმა როინიშვილმა ; შეადგინა პოდპოლკოვნიკმა შამშურიმმა. - [ად.ა.], [1919]. - 12 გვ. ; 18 სმ.

რესპუბლიკის მთავრობის ბრძანება

მცირე ინსტრუქცია ტფილისის სასამართლო კალაბის პროკურორისა ქალაქის და მაზრის მილიციის მოხელეთადმი :

1. კვლევა-ძიების წარმოებისათვის და
2. უწყებების ჩაბარებისათვის და სასა-
მართლოს დაწესებულებათა და თანა-
მდებობის პირთა განკარგულებათა აღ-
სასრულებლად. - [ტფილისი] : გამოცემა
იუსტიციის სამინისტროსი, [1920] (კულ-
ტურისა და შრომის კავშირის სტ.). - 14გვ.
; 16სმ.. - [ფ.ა.]

სამხედრო დარიგება

**სამწყობრო წესდება სუბუჩი არტილერი-
ისა : ზარბაზნის სნაჰლა : შესწორებუ-
ლი და შევსებულია 1913 წ. 15 ოქტომბ-
რიდან.**

თფ. : გამოც. გენერალურ შტაბის განყ-ბის
სამხ. სამ., 1918 ("ქართ. ბეჭდვითი ამხ." სტ.).
- 101, 8 გვ. ; 13 სმ.. - ლექსიკონი: გვ. 1-8.

**სამთო არტილერიის წყობილუბის წესდება (1909 წლის ნიშუპის ზა-
რბაზნებისათვის) : ზარბაზნის შესწავლა / ნებადართულია სა-
ქართველოს სამხედრო მინისტრის მიერ 1919 წელს, 10 იანვარს.**
ოფიციალური გამოცემა. - თბილისი, [1919] (სამხედრო სამინისტროს
სტ.). - 182გვ. ; 17სმ.. - [ფ.ა.]

**სამხედრო ძირითადი კანონების და შტაბების კრებული (საიდუმ-
ლო).**

ტფ., 1919 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 88 გვ. ; 24 სმ. გამოცემის ფოტო

**საქართველოს რესპუბლიკა მთავრობა ბრძანება საქართვე-
ლოს რესპუბლიკის მთავრობისა სამხედრო უწყების მიმართ, 1
აგვისტო 1919 წ. ქ. თფილისი N162.**

[თბ., 1919]. - 88 გვ. ; 24 სმ..

**სადისციპლინარო წესდება. - თფილისი : გამოც. გენერალური
შტაბისა, 1920 (სამხედრო სამინ. სტ.).**

16 გვ. ; 16 სმ.. - [ფ.ა.]

**სროლის წესები : 3 დიუმ. სამთო და საველე სწრაფ-მსროლ ზარბაზ-
ნებით შეიარაღებულ ბატარეებისთვის / თარგმანი რუსულიდან
კაპ. ბარ-შვილისა.**

თბ., 1920 (ქალაქთა კავშირის სტ.). - 44, [2]გვ. ; 17სმ.. - [ფ.ა.]

ტყვიამფრქვევის სამასალო ნაწილის აღწერა. - ტფ., 1920 (სამხ. სამ. სტ.).

14სმ.. - რუს.-ქართ. ტერმინოლოგია: გვ. 106-111

ტატიშვილი. მ. სახელმძღვანელო ქალაქის რკინის გზის და მავრის მილიციის მოხელეთათვის.

ტფილისი: შინაგან საქმეთა სამინისტროს გამოცემა, 1920 (სახელმწიფო სტ.). - 15 გვ., უთავფურცლო ; 17 სმ.. - ტექსტის ბოლოს: სასამართლოს პალატის პროკურორი მ. ტატიშვილი. - [ფ.ა.]

ქარუმიძე, დ. 3-დღიანი სამთო ზარბაზანი (1909 წლის ნიშუხისა) / შედგენილი კავ. დ. ქარი-იძის მიერ.

გამოცემა 1-ლი. - ტფილისი. - 22 სმ.

ნან. 2 : ლაფიტი. - 1920 (სამხედრო სამინისტროს სტ.).

VI, 65, II, II გვ..

ქარუმიძე, დ. 3-დღიანი სამთო ზარბაზანი (1909 წლის ნიშუხისა) / შედგენილი კავ. დ. ქარი-იძის მიერ.

გამოცემა 1-ლი. - ტფილისი. - 22 სმ.

ნან. 2 : ლაფიტი. - 1920 (სამხედრო სამინისტროს სტ.).

VI, 65, II, II გვ.. - [ფ.ა.]

ქვეითა ჯარის წყობილების წესდება. - ოფიციალური გამოცემა.

თბილისი: საქართველოს სამხედრო კავშირის გამოცემა, 1918 („სორაპანი“-ს სტ.). - 180 გვ. ; 12 სმ.

შინა სამსახურის წესდება: დამტკ. სამხედ. სამინისტროსაგან, 1918 წელს ოქტომბრის 25. - ოფიციალური გამოცემა.

თბილისი, 1918 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - VIII, 224 გვ. ; 17 სმ.. - „ზოგიერთი სიტყვების ახსნა“ - ტექსტის ბოლოს.

გრიგოლ გიორგაძე
სამხედრო მინისტრი

ჩიჩავაძე, ლ. პრაქტიკული ჩვენებები საკავშირო მცირე გუნდის ორგანიზაციის და საბელაფონო კავშირის შესწავლისათვის / შედგენილი თანახმად რესპუბლიკის ჯარების ახალი შტაბებისა და საკავშირო ქონების მიხედვით ლ. ჩიჩავაძის მიერ.

ტფილისი, 1920 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 32გვ. ; 16სმ.

ცხენოსან ჯარის წყობილების წესდება : ნაწილი I. ცალკე სწავლება და 1896 წლისა ცხენოსან წყობილების წესდების სახელმძღვანელო მუხლები.

თანდართი ცხენოსან წყობილების წესდების პირველი ნაწილისა. - ტფილისი, 1919 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - [2], 184გვ. ; 16სმ.. - დანართი: „ზოგიერთი ტერმინები და სიტყვები“. - გამოცემა ოფიციალური. - [ფ.ა.]

ცაგარელი, ლ. ლეჟიკონი სამხედრო-თხინიკური:

ნებადართულია სამხედრო მინისტრისაგან 1920 წელს, 20 მაისს / შედგენილი პოლკოვნიკ ცაგარელის მიერ. - ტფილისი, 1920 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 90გვ. ; 16სმ.. - [ფ. ა.]

წესდება საგარნიზონო სამსახურისა:

დამტკიცებულია საქართველოს სამხედრო სამინისტროსაგან. 1918 წელს. - თბილისი, 1919 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 168გვ. : [1] ჩართ. ფურც. ; 16სმ.. - გამოცემა ოფიციალური. - [ფ.ა.]

წესდება საველე სამსახურისა:

ნება დართულია სამხედრო მინისტრის მიერ 1919 წელს, 20 მარტის თვისთვის. - ოფიც. გამოც.. - თბილისი, 1919 (სამხედრო სამინისტროს სტ.). - 350გვ. ; 15 სმ. - ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები, გვ. 348-50. - [ფ.ა.]

- 108 -

გვ. №	წიგნის სახელი	კანონი		წიგნის		შედგენილი	
		1919/20 წ.	წიგნის	1920/21 წ.	წიგნის	1918/20 წ.	წიგნის
		გ	წ	გ	წ	გ	წ
	ჩველებრივი ჯარები						
	საკლავო ოფიც.						
1	საწყო საპროცედურ.						
1	დამსახურებისა და სამხედრო სასტიკების შესახებ	495743	966044	4324701			
2	საბრძოლო ჯარები	24510742	211573183	18702441			
3	გამოცემა	115925705	519903695	104037090			
4	ჯიბიები	50465733	75630600	25174867			
5	სივლა და სივლისტოსტელეგრაფი ჯარები	317982	954816	616534			
6	საწყო და სატელეგრაფი ჯარები	1902981	4822488	2919537			
7	მოვლადნული ჯარები	1125503	7710196	6584605			
8	ცენტრის მოსალოდნელი დანაკლისის შეფასება		2110900	2110900			
	1-ლი წიგნი	199174339	832425934	632236095			
2	საბრძოლო სექცია						
1	პრაქტიკული მუხლების შესახებ	470400	1310200	748800			

„პროექტი სახელმწიფო ბიუჯეტისა“

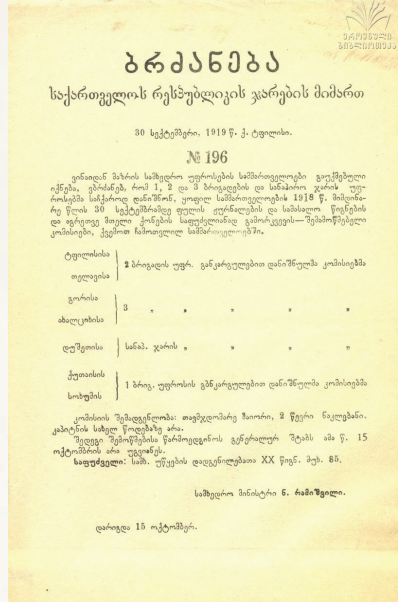

გრიგოლ ლორთქიფანიძე
სამხედრო მინისტრი

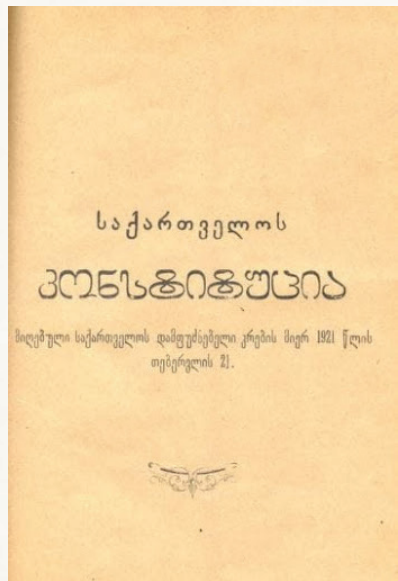
**1909 წ. და 1910 წ. ნიშნის 48 ხაზიანი
გაუბით შეიარაღებულ ბატარაი-
სათვის სროლის წესები / თარგ-
მანი რუსულიდან კავ. ბარ[ნაბი]
შვილისა.**

თბილისი, 1920 (ქალაქთა კავშირის
სტ.). - 50გვ. ; 17სმ.. - ლექსიკონი. - [ფ.
ა.]

დასახელებული მრავალფეროვანი
სამხედრო პროფესიული ლიტერატურის
დიდი ნაწილი, სამხედრო სამინისტროს
სპეციალურად დაარსებულ სტამბაშია
გამოცემული. ცხადია, ჩამოთვლილ ლი-
ტერატურაში სამხედრო საქმის ყველა
მიმართულებაა გათვალისწინებული
დანყებული იარაღის მოხმარების ინ-
სტრუქციებიდან, გაგრძელებული სამხე-
დრო, საბრძოლო ტაქტიკური სასწავლო
სახელმძღვანელოებით. სამხედრო რე-
ფორმასა და ლიტერატურის გამოცე-
მას უდაოდ დიდი ფინანსური რესურსი
სჭირდებოდა, იმ ხანად საქართველოში
მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა იყო,
საქართველოს ბიუჯეტს მრავალი მიმა-
რთულების გამკლავება მძიმე ტვირთად
აწვა. თუ დემოკრატიული რესპუბლიკის
საბიუჯეტო ხარჯებს გადავხედავთ, ვნა-
ხავთ რომ ბიუჯეტის ხარჯის მთავარი
ნაწილი ორ სამინისტროს: სამხედრო
და გზათა სამინისტროს ეკუთვნოდა,
რომელიც ასევე თავდაცვის საქმეს და
ეკონომიკური მდგომარეობის ხელ-
შეწყობას ემსახურებოდა. „სამხედრო
ძალა რესპუბლიკამ თავიდან შექმნა და
ააგო შეიარაღებული ძალები, ამ ძალე-
ბის ორგანიზაცია სავსებით რესპუბლი-
კის აღმშენებლობის შედეგია და აშკარად ასეთ დიდ საქმეს დიდი შრომა
და ხარჯები დასჭირდა: სამხედრო სამინისტროზე დაიხარჯა 1918-1919 წწ.
მთელი ბიუჯეტის 201.021.373 მან. - 30,29%. 1919-1920 წ წ. ნავარაუდები იყო

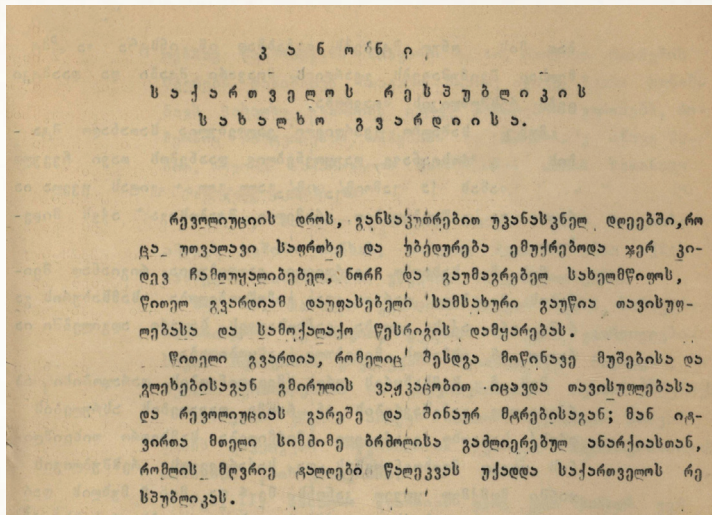

სამხედრო მინისტრის ნოე
რამიშვილის ბრძანება

საქართველოს
კონსტიტუცია 1921 წ.

251,246.399.მ. - 31.50%. დაიხარჯა კი 1,196. 611.877.მ. ანუ 36,56%. სამხედრო სამინისტროს ხარჯები შედარებით თვალსაჩინოთ არ შეცვლილა, ვარაუდი მთელ ბიუჯეტთან სწორი იყო, მხოლოდ გადამეტება გამონვეული იყო ომიანობით. 1920-1921 წწ. ვარაუდით, სამხედრო სამინისტროს ხარჯი შეადგენს მთელი ბიუჯეტის 1.862.769.383 მან. ანუ 21, 66%. შეიარაღებული ძალების მოწყობა ძლიერ დიდ თანხებს მოითხოვს. არ დადგა ისეთი დრო, რომ შეიარაღებული ძალების რიცხვი და საჭირო ხარჯები შემცირდეს, რადგან ჩვენ გარშემორტყმული ვართ არა მეგობრულად განწყობილი მეზობლებით. მილიტარიზმის ელფერი ბიუჯეტისა არის გამონვეული

„კანონი სახალხო გვარდიისა“

ჩვენგან დამოუკიდებელი მიზეზებისა და ვიდრე საერთაშორისო პირობები ძირიანად არ შეიცვლება, ვიდრე არ გამოირკვევა რუსეთის შინაური ცხოვრება, რესპუბლიკის ბიუჯეტი იქნება უეჭველად სამხედრო ხარჯებით დატვირთული. 1920-1921 წწ. ბიუჯეტში სამხედრო ხარჯების შედარებით შემცირება აიხსნება ამით, რომ სამხედრო ძალების მოწყობა თითქმის ჩამოყალიბებულია და გარკვეულ.“ (პროექტი სახელმწიფოს ბიუჯეტისა 1920-1921 წლისთვის. თფ., გვ. 5).

სრულიად ნათელია, რა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა საქართველოს მთავრობა თავდაცვის სისტემის განვითარებას, მთლიანად შეიარაღებული ძალების მშენებლობას და მასთან განათლებას სამხედრო საქმეში. სამხედრო სამინისტროს 1919 წლის ბიუჯეტში არსებულ სხვადასხვა ხარჯვით მუხლებს შორის ცალკე მუხლად იყო გამოტანილი სამხედრო სახელმძღვანელოების ბეჭდვა, რომლისთვისაც წლიურად 30150 მანეთი იყო გათვალისწინებული. შემდეგ, 1920 წელს კი სახელმ-

ბეჭდვითი სიტყვა თბილისში

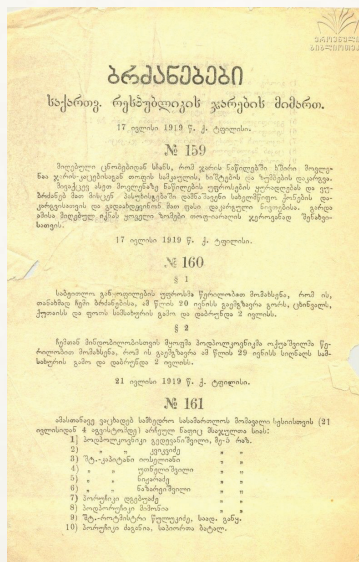
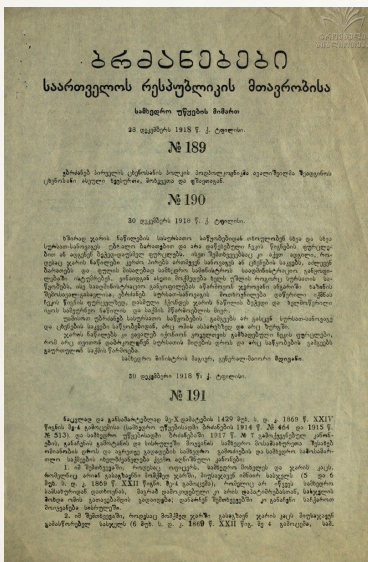
ძღვანელობის, ჟურნალ-გაზეთების და სხვა საქირო მასალის შესაძენად გამოყოფილი იყო 2 842 400 მანეთი, რაც იმ დროისთვის უპრეცედენტო თანხა იყო საგამომცემლო საქმიანობისთვის. ამ ფაქტებზე დაკვირვებით, ნათელია. რომ არსებობდა სამხედრო სისტემის მოწყობის სახელმწიფო პოლიტიკა, რომლის განუყოფელი ნაწილიც იყო პროფესიული ლიტერატურის შექმნა-გამოცემა. საქართველოს სახელმწიფოებრივი განვითარების გეგმას 1921 წლის ოკუპაციის გამო ლოგიკური გაგრძელება ვეღარ მოჰყვა.

განუყოფელი ნაწილიც იყო პროფესიული ლიტერატურის შექმნა-გამოცემა. საქართველოს სახელმწიფოებრივი განვითარების გეგმას 1921 წლის ოკუპაციის გამო ლოგიკური გაგრძელება ვეღარ მოჰყვა.

ჩვენთვის სამხედრო ლიტერატურასთან ერთად საინტერესოა იმ ბრძანებებისა და დადგენილებების კვლევა და თვალის გადავლება, რომელსაც სამხედრო სამინისტრო და ცალკეული სამხედრო მეთაურები გამოსცემდნენ. ეს ყოველივე კარგად ასახავს იმ პერიოდში საქართველოში სამხედრო ვითარებას.

განმარტების წელი	საჩუქრის დანიშნულება	კანონი 1919-20 წ.	ნაგარეუკა 1920-21 წლისთვის	შეღობილი 1918-20 წელათ
მ	მ	მ	მ	მ
	ჩველებრივი ხარჯები			
1	საქაწყო ოფიცე.			
1	საწირო სამართლებრივი			
1	დამკვეთობითი და სახელმწიფო სასარგებლოდების შენობა	495743	966044	4324701
2	საბარო ხარჯები	24510742	211573183	187802441
3	გზაგადასასრული	115925705	519963695	104037890
4	დახვარებები	50455733	76638600	25174867
5	საგზაო და სასაქონლო-ტელეგრაფიო ხარჯები	317982	954416	616534
6	საწირო და საკანონმდებლო ხარჯები	1902981	4822488	2919537
7	მთელმდებრივი ხარჯები	1185503	7710196	6564405
8	ცენტრის მთავრობის დანიშნული შენობები	—	2110900	2110900
	1-ლი წლის ჯამი	199174339	832425034	632236095
2	საბარო ხარჯები			
1	პარტიო შენობების შენობები	470400	1310200	748800

„პროექტი სახელმწიფო ბიუჯეტისა“

ИЛЪЯ ЗДАНЕВИЧ

ЖИЗНЬ И ЖИЗНИ

(набор 1919)

სიზნის გრაფიკა და დიზაინი

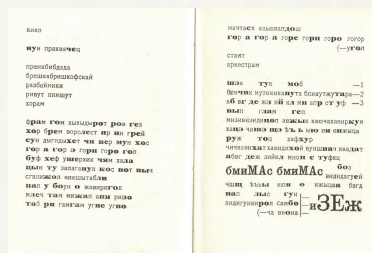
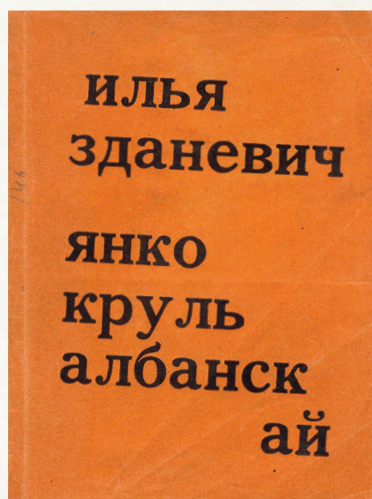
აღსანიშნავია, რომ ქართული წიგნებისა და ჟურნალების დასურათება გრავირებით XIX საუკუნის მეორე ნახევარში გრიგოლ ტატიშვილის თაოსნობით დაიწყო. ეს საქმე შემდგომში იმდენად განვითარდა, რომ პერიოდული გამოცემების გაფორმებაც დაიწყო. 1917 წლიდან ბეჭდვური გამოცემების გაფორმება მძაღრე გახდა, მიუხედავად იმისა, რომ ასპარეზზე გამოვიდა გრაფიკოსთა და დიზაინერთა ახალი თაობა: დავით კაკაბაძე, ლადო გუდიაშვილი, მოსე თოიძე, განსაკუთრებული ხაზგასასმელია ღვანლი ოსკარ შმერლინგისა და ჰენრიხ ჰრინეცკისა, რომლებმაც რევოლუციამდე დაიწყო თავიანთი შემოქმედება.

თუ განვიხილავთ 1918-1921 წლების თბილისის გამოცემათა სპექტრს, ცალკე აღსანიშნავია ილია და კირილ ზდანევიჩები, რომლებმაც იგორ ტერენტიევთან ერთად დააარსეს ფუტურისტული გაერთიანება. მალე მათ ჯგუფს ეწოდა „41“ სწორედ აქ დაიბადა ზაუმის პოეზია.

ზაუმი (Заумь) რუსულენოვანი შინაარსის ცნება (რუსული ენიდან: „За ум“ – გონების იქით, მიღმა) და მოდერნისტული მსოფლმხედველობის პროდუქტია, რომელსაც გამომხატვის არაორდინალობა ახასიათებს. ზაუმური აზროვნების პროპაგანდისტი, და შემოქმედი თბილისში პეტროგრადიდან ჩამოსული რუსი ფუტურისტი პოეტი, მხატვარი და გამომცემელი ალექსეი კრუჩონიხი იყო. „კრუჩონიხი წიგნს თითქმის ყოველ კვირაში უშვებდა... წიგნები შპალერის ფურცლებზე, წიგნები სხვადასხვა ზომის ფურცლებზე, წიგნები შესაფუთ ჭილობებზე, ლითოგრაფირებული წიგნები, ოლონდ „არანორმალურები“ (თ. პაიჭაძე, „ზაუმი“ – ლინგვისტური ექსპერიმენტიდან არტტენდენციისაკენ, „სჭა-

ილია და კირილ ზდანევიჩები

ილია ზდანევიჩის გამოცემა „ЯНКО КРУЛЬ АЛБАНСКАЙ“ თბილისი, 1918

ილია ზდანევიჩის გამოცემა
„acEl naпpaкAT“
ТИФЛИС: 41°, 1918

„OCTPAΦ ПАСХИ“. ТИФЛИС: 41°, 1919

ილია ზდანევიჩის გამოცემა
„PEKOPД HEЖHOCTИ“
ТИФЛИС: 41°, 1919

ნი“, 2017, # 18, გვ. 151-155). ეს წიგნები მცირე ტირაჟით შერეული ბეჭდვითი და ხელით ნაწერი ტექნიკით გამოიცემოდა, რაც მათ ორიგინალურობას განაპირობებდა.

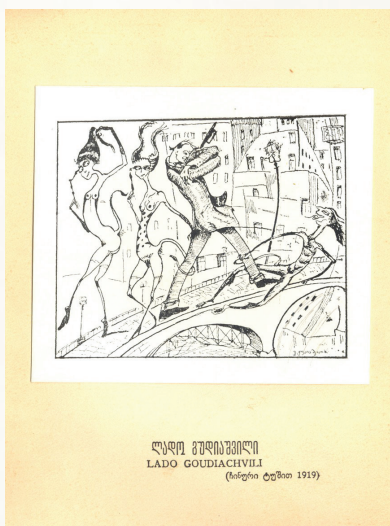
1918 თბილისში დაიბეჭდა ილია ზდანევიჩის „Янко крУль алнАнскай“ და პირველი „დრა“, რომელიც თავად შეადგინა. მხატვარი „ფანტასტიკურ დუქანში“ ატარებდა კონფერენციების ციკლს ფურთურიზმზე. მან თბილისში მოაწყო არაერთი მხატვრის საღამო, კირილ ზდანევიჩისა და ლადო გუდიაშვილის ნამუშევრების გამოფენა, დააარსა „41“-ის გამომცემლობა (1919). ამავე წელს გამოქვეყნდა ჯგუფ „41“-ის კოლექტიური ნაშრომი – „პატარა ფანტასტიკური დუქანი. ეძღვნება სოფია მელნიკოვას“, რომელშიც ზდანევიჩის მეორე „დრა“ შევიდა. სექტემბერში დაიბეჭდა მისი „acEl naпpaкAT“. 1921 წელს ილია ზდანევიჩი პარიზში გაემგზავრა.

კირილე ზდანევიჩი გახდა XIX საუკუნის ფურთურიზმის თვალსაჩინო ლიდერი. ის იყო საქართველოში ე. წ. არტისტული წიგნის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. 1917 წლიდან მუშაობდა რადიკალურ კუბო-ფურთურისტულ ექსპერიმენტებზე სტამბაში, ემნიდა წიგნის დიზაინს. თანამშრომლობდა ზაუმის პოეტებთან. შესრულებული აქვს კუბისტური და კუბო-ფურთურისტული გამოფენების აფიშები. ზიგა ვალიშევსკისთან ერთად გააფორმა ა. კრუჩიონიხის ფურთურისტული ლექსების კრებულები („Учитесь худоги, Малахолиа в Капоте, 1917-1918“). 1918 თბილისში გახსნილი მისი პერსონალური გამოფენა საქართველოში მემარცხენე ხელოვნების პირველი მნიშვნელოვანი წარდგენა იყო. ძმებმა ზდანევიჩებმა, პოეტებმა - ი. დეგენიმ, კ. ჩერნიავსკიმ, ყარა-დარვიშმა, მხატვრებმა - ლ. გუდიაშვილმა,

ზ. ვალიშევსკიმ, ა. კრუჩონიხმა, ი. ტერენტიევმა დააარსეს „ფუტურისტული სინდიკატი“. 1919 სინდიკატი დაიშალა და დაარსდა ახალი ჯგუფი - „41“, რომელმაც დააფუძნა იმავე სახელწოდების გაზეთი. ზდანევიჩი მონაწილეობდა ამ ჯგუფის მიერ დაარსებულ „ფუტურვისეუბიშიჩეს“ (футурвесеучище) ლექციებში, გამოდიოდა თბილისის არტისტულ კაფეებში - „ფანტასტიკურ დუქანსა“ და „არგონავტთა ნავში“ გამართულ არტისტულ საღამოებზე. მანვე მოხატა ეს კაფეები ლ. გუდიაშვილთან, ა. პეტროკოვსკისთან, ი. დეგენტან და ი. ზდანევიჩთან ერთად (Т. Никольская, «Фантастический город» Русская культурная жизнь в Тбилиси (1917-1921), М., 2000, с. 115-116).

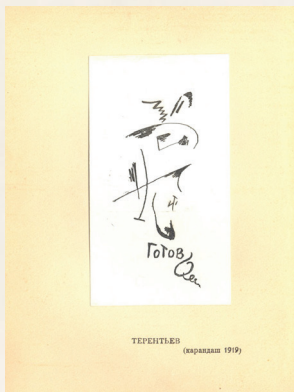
ილია ზდანევიჩის გამოცემა
„ЗГА Якабы“
ТИФЛИС: 41°, 1920

ლალო გუდიაშვილი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

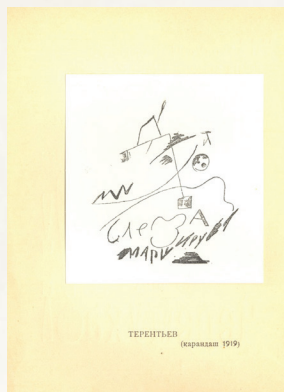

ილია ზდანევიჩის გამოცემა
Софии Георгиевне Мельниковой.
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

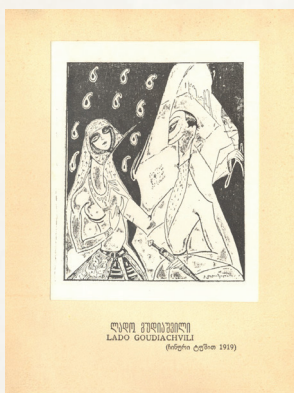
ТЕРЕНТЬЕВ
(мартаван 1919)

იგორ ტერენტიევი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

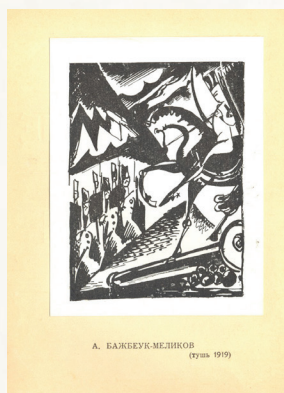
ТЕРЕНТЬЕВ
(мартаван 1919)

იგორ ტერენტიევი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

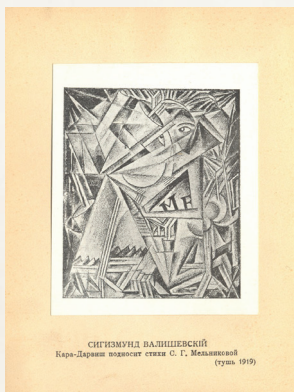
ლადა გუდიაშვილი
LADO GOUDIASHVILI
(ბეჭდვ. 1919)

ლადა გუდიაშვილი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

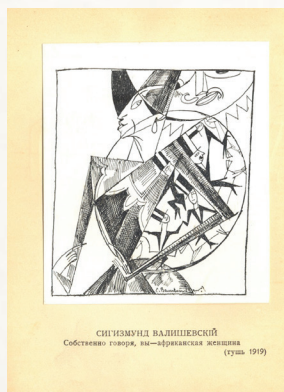
А. БАХУЧ-МЕЛИКОВ
(тушь 1919)

ალექსანდრე ბახუჩაშ-მელიქოვი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

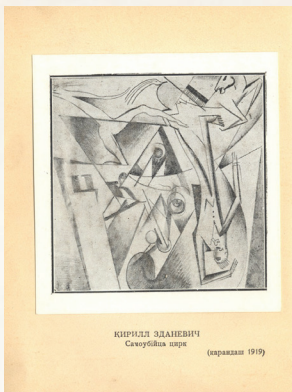
СИГМУНД ВАЛИНЬЕВСКИЙ
Кара-Дарвин подполит стужи С. Г. Мельникова
(тушь 1919)

სიგმუნდ ვალინევესკი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

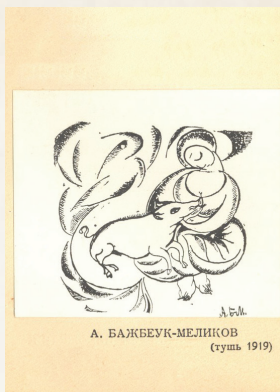
СИГМУНД ВАЛИНЬЕВСКИЙ
Собственно говоря, не—африканская женщина
(тушь 1919)

სიგმუნდ ვალინევესკი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

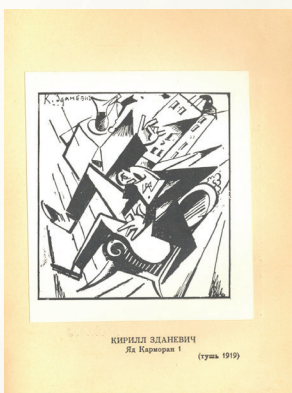
კირილ ზდანევიჩ
Сакубѣла нѣре (ორავალი 1919)

კირილ ზდანევიჩი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

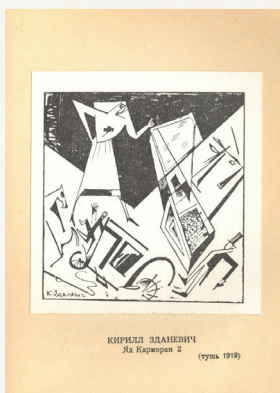
А. БАЖБЕУК-МЕЛИКОВ
(тушь 1919)

ალექსანდრე ბაჟბუეკ-მელიქოვი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

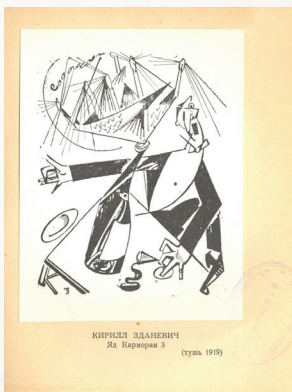
კირილ ზდანევიჩ
Як Кларома 1 (тушь 1919)

კირილ ზდანევიჩი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

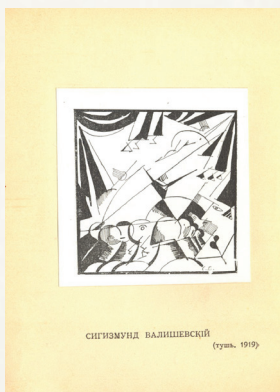
კირილ ზდანევიჩ
Як Кларома 2 (тушь 1919)

კირილ ზდანევიჩი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

კირილ ზდანევიჩ
Як Кларома 3 (тушь 1919)

კირილ ზდანევიჩი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

СИГМУНД БАЛШЧЕВСКИЙ
(тушь 1919)

სიგნიზმუნდ ბალშჩევსკი
Фантастический кабачек. (Сборник)
ТИФЛИС: 41°, 1919

ლადო გუდიაშვილი (1896-1980) - ქართველი ფერმწერი, გრაფიკოსი, თეატრისა და კინოს მხატვარი, საქართველოს სსრ სახალხო მხატვარი. თბილისში კავკასიის ნატიფი ხელოვნების საზოგადოების ფერწერისა და ქანდაკების სკოლის დასრულების შემდეგ მუშაობდა ხატვის მასწავლებლად თბილისის ვაჟთა მეორე გიმნაზიაში. 1915 წელს მოეწყო მისი ნამუშევრების პირველი პერსონალური გამოფენა. სხვა მოღვაწეებთან ერთად იყო „ქართველ ხელოვანთა საზოგადოების“ დამაარსებელი. მისი ინდივიდუალური, მხატვრული სტილი 1918-1919 წლებში ჩამოყალიბდა. მონაწილეობდა თბილისის მხატვრულ ცხოვრებაში, იყო „ფუტურისტთა სინდიკატის“ წევრი, ფუტურისტთა და „ცისფერყანწელთა“ საღამოების დისკუსიების აქტიური მონაწილე. დაასურათა კრებული „ფანტასტიკური დუქანი“, რომელიც ეძღვნება ს. მელნიკოვას.

მონაწილეობდა „დიდების ტაძარში“ „ქართველ მხატვართა საზოგადოების“ მიერ მოწყობილ გამოფენაში. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პრესაში მისი არაერთი ფოტო თუ ჩანახატი დაიბეჭდა. აღსანიშნავია ჟურნალ „თეატრი და ცხოვრებაში“ დაბეჭდილი ჩანახატი „აღდგომა - გაუმარჯოს თავისუფალ საქართველოს“, რომელიც საქართველოს დამოუკიდებლობას მიეძღვნა. 1919 წელს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის გადაწყვეტილებით დაენიშნა სტიპენდია და სასწავლებლად პარიზში გაიგზავნა. 1919-1926 წლებში ცხოვრობდა პარიზში და სწავლობდა რონსონის აკადემიაში, მონაწილეობდა გამოფენებში. მისი ნაწარმოებები იფინებოდა ბელგიაში და ამერიკაში. 1920 წლიდან თანამშრომლობდა ჟურნალ „ემმაკის მათრახში“, სადაც მისი არაერთი ჩანახატი და ჩანაწერი გამოქვეყნდა.

1946 წელს ლადო გუდიაშვილმა მოხატა ქაშვეთის ეკლესიის კედლები, რისთვისაც კომუნისტური პარტიიდან გარიცხეს და თბილისის სამხატვრო აკადემიიდანაც, დაითხოვეს, სადაც ის 1926 წლიდან ასწავლიდა.

1957 წელს თბილისში გაიმართა ლადო გუდიაშვილის ნაწარმოებების დიდი რეტროსპექტული გამოფენა, რომელსაც განსაკუთრებული წარმატება ხვდა წილად. გუდიაშვილი იყო შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი (1965), საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე (1950). თბილისის საპატიო მოქალაქე (1979). გარდაიცვალა 1980 წელს, დაკრძალულია მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა მთაწმინდის პანთეონში.

ლადო გუდიაშვილის ჩანახატი „გაუმარჯოს თავისუფალ საქართველოს“; შურნალი „თეატრი და ცხოვრება“, 64, 1919 წელი

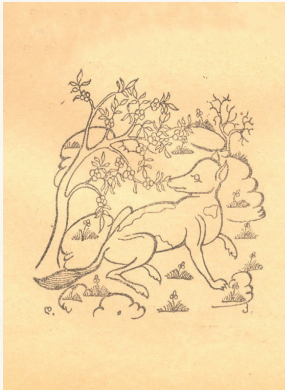
დავით კაკაბაძე

დავით კაკაბაძე
ჟურნალი „შვიდი მნათობი“
ილუსტრაციები
თბილისი 1919

დავით კაკაბაძე
ჟურნალი „შვიდი მნათობი“
ილუსტრაციები
თბილისი 1919

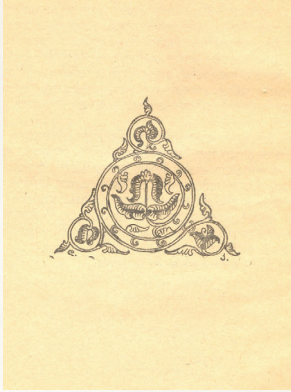
დავით კაკაბაძე
ჟურნალი „შვიდი მნათობი“
ილუსტრაციები
თბილისი 1919

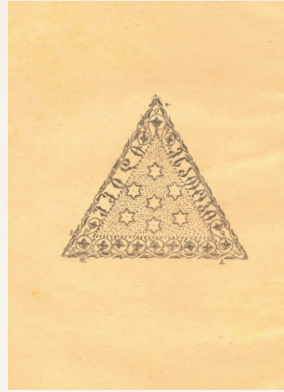
დავით კაკაბაძე
ჟურნალი „შვიდი მნათობი“
ილუსტრაციები
თბილისი 1919

დავით კაკაბაძე
ჟურნალი „შვიდი მნათობი“
ილუსტრაციები
თბილისი 1919

დავით კაკაბაძე
ჟურნალი „შვიდი მნათობი“
ილუსტრაციები
თბილისი 1919

დავით კაკაბაძე
ჟურნალი „შვიდი მნათობი“
ილუსტრაციები
თბილისი 1919

დავით კაკაბაძე 1889-1952 — ქართველი ფერმწერი, გრაფიკოსი, თეატრისა და კინოს მხატვარი, ხელოვნების მკვლევარი, გამომგონებელი, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, პროფესორი.

კაკაბაძე მოწაფეობის წლებიდან ბეჭდავდა ნახატებს ქართულ პერიოდულ პრესაში. 1916 დაამთავრა პეტერბურგის უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის საბუნებისმეტყველო განყოფილება, იმავე დროს, 1915-მდე, მეცადინეობდა მხატვარ ლ. დიმიტროვ-კავკაზსკის სახელოსნოში; გაეცნო რუსულ და დასავლეთევროპული მხატვრობის უახლეს მიმდინარეობებს და დაჯგუფებებს. სტუდენტობის წლებში დაიწყო ძვ. ქართული ხელოვნების კვლევა. პეტროგრადში კაკაბაძე 1918 წლამდე დარჩა.

1918–1919 კაკაბაძემ საქართველოში გაატარა. ამ პერიოდში საბოლოოდ ჩამოყალიბდა მისი, როგორც მკაფიო თავისებურებების მქონე მხატვრის შემოქმედებითი სახე.

1918 წელს კაკაბაძემ შექმნა სურათი "იმერეთი - დედაჩემი", სადაც მხატვრისთვის ჩვეული იმერეთის პეიზაჟის ფონზე გამოსახულია მოხუცი ქალის ალეგორიული ფიგურა. ამავე წელს შექმნა ლაკონური და გრაფიკულად მკაფიო "იმერული ნატურმორტი" (ორივე საქართველოს ხელოვნების მუზეუმი); ამავე პერიოდს განეკუთვნება ძვ. თბილისის ამსახველი ნახატები და წაღვერის სერია (მხატვრის ოჯახისა და დასავლეთ ევროპის სხვადასხვა მუზეუმების კუთვნილება). 1920–1927 წლებში კაკაბაძე პარიზში ცხოვრობდა.

საქართველოში დაბრუნების შემდეგ, სიცოცხლის ბოლომდე მიუხედავად საბჭოთა სისტემის წნეხისა, აქტიურ შემოქმედებით და პედაგოგიურ მუშაობას ეწეოდა.

მეოცნება ნიამორობი

წიგნი მეოცე

ჟურნალები

ივნისი
1920

ჟურნალების გამოცემის ტრადიცია საქართველოში სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამდეც არსებობდა. პოპულარული ჟურნალები იყო „ივერია“, „მოამბე“, „კრებული“, „მწყემსი“, „ნაკადული“, „ჯეჭილი“, „მოგზაური“, „განათლება“, „კლდე“ და სხვები.

ჟურნალიც, ისე როგორც გაზეთი, მასობრივი ინფორმაციის ბეჭდვური საშუალებაა, რომელსაც აქვს განსაზღვრული დარგობრივი პროფილი, მუდმივი რუბრიკები, მოიცავს სტატიებს სხვადასხვა თემაზე და გამოიცემა პერიოდულად, თუმცა რეგულარული გრაფიკით. პერიოდულობის მიხედვით არსებობენ ყოველკვირეული, ყოველთვიური, ყოველკვარტალური ან ყოველწლიური ჟურნალები.

ჟურნალი უფრო ხშირად წიგნის ფორმატის წერილობითი სტატიების ბეჭდური კრებულია. რადგან ჟურნალი გაზეთისაგან განსხვავებით იშვიათად გამოიცემა, მას რიგი თავისებურებანი გააჩნია. მათ შორის: ჟურნალი ნაკლებად ინფორმაციულია, არ არის აქცენტირებული ახალ ამბებზე, სამაგიეროდ შეიცავს ანალიტიკურ სტატიებს, მოვლენათა განსჯას, შეჯამებას და სხვა. მასში არამარტო მოკლე ლექსები შეიძლება გამოქვეყნდეს, არამედ გაგრძელებებით მოთხრობა, ნოველა, პოემა და რომანიც კი შეიძლება დაიბეჭდოს.

თუ გაზეთი ერთჯერადი მოხმარების გამოცემაა, ჟურნალს მკითხველი მრავალგზის შეიძლება მიუბრუნდეს, რადგან მას გაზეთებივით არა მხოლოდ საჯარო ბიბლიოთეკების საცავებში ინახავენ, არამედ კერძო, ოჯახური ბიბლიოთეკების თაროებზეც მიუჩენენ ადვილს.

ჟურნალები იყიდებოდა წიგნების მაღაზიებში, გამომცემლობებში, ვრცელდებოდა ხელმოწერის გზითაც და გამოცემათა ქალაქების მიღმა ადრესატებამდე ფოსტის მეშვეობით მიდიოდა. ტირაჟს ხშირად მკითხველთა ინტერესი და ხელმოწერთა რაოდენობა განსაზღვრავდა. გამომცემლები ჟურნალის გარკვეულ ხარჯს მასში გამოქვეყნებული სარეკლამო განცხადებების ან ილუსტრირებული რეკლამების საფასურით ფარავდნენ.

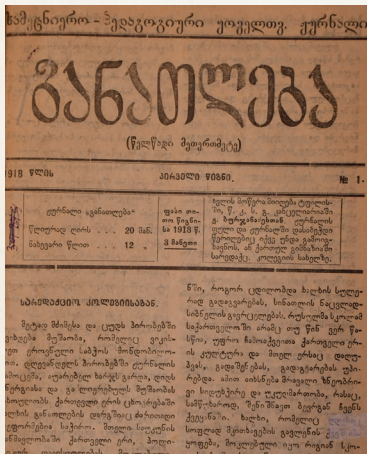
უნივერსალური ბრიტანული ენციკლოპედიის თანახმად, მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ადრინდელი ჟურნალი გერმანული „ყურადსაღები ყოველთვიური საუბრები“ (Erbauliche Monats Unterredungen) ყოფილა, რომელიც 1663-1668 წლებში გამოიცემოდა. (<https://www.britannica.com/topic/magazine-publishing#ref200910>). საქართველოში ბეჭდვური პროდუქციის ეს სახე XIX საუკუნის პირველ ნახევარში გავრცელდა. პირველი ქართული ჟურნალი „სალიტერატურონი ნაწილნი ტფილისის უწყებათანი“ 1832 წელს სოლომონ დოდაშვილმა გამოსცა. 1851 წელს გიორგი ერისთავმა კავკასიის მეფისნაცვალ მიხეილ ვორონცოვის მხარდაჭერით თბილისში ჟურნალი „ცისკარი“ დააარსა, 1863 წელს ილია ქავჭავაძემ თერგდალეულთა პირველი ჟურნალი „საქართველოს მოამბე“ დააფუძნა, ხოლო 1877

წელს მანვე „ივერიის“ გამოცემას დაუდო სათავე.

ადრე დაარსებული ჟურნალებიდან საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პერიოდში გამოცემა მხოლოდ ორმა ჟურნალმა განაგრძო. ესენი იყო: „განათლება“ და „თეატრი და ცხოვრება“.

ჟურნალი „განათლება“, რომელიც 1908 წლიდან ყოველთვიური სამეცნიერო-პედაგოგიური და სალიტერატურო ჟურნალი იყო, 1919 წელს აღმოსავლეთ საქართველოს, 1920 წელს კი სრულიად საქართველოს მასწავლებელთა კავშირის ორგანოდ ჩამოყალიბდა. მის გამოცემას ჯერ საქართველოს პარლამენტი, ხოლო შემდეგ განათლების სამინისტრო აფინანსებდა.

თავდაპირველი რედაქტორის ლუარსაბ ბოცვაძის გარდაცვალების შემდგომ ჟურნალს სარედაქციო კოლეგია უძღვებოდა ვარლამ ბურჯანაძის, პარმენ ჭანიშვილისა და სხვ. შემადგენლობით. წამყვან ავტორთა შორის იყვნენ: გრიგოლ ნათაძე, იპოლიტე ვართაგავა, ვასილ ბარნოვი, დავით თურდოსპირელი, ალექსანდრე მიქაბერიძე და სხვ. ჟურნალში თანამშრომლობდნენ ქართველი მეცნიერებიც, კერძოდ შალვა ნუცუბიძე, მიხეილ ზანდუკელი, სერგი დანელია. საგულისხმოა 1920 წელს „განათლების“ ფურცლებზე დაბეჭდილი პუბლიკაციები: შ. ნუცუბიძის „მეცნიერება და ფილოსოფია“, მ. ზანდუკელის „ახალი სკოლის ძირითადი პრინციპები“, ს. დანელიას „საქართველოს სკოლის სისტემის რეორგანიზაციის საკითხი“. მრავალმხრივ საინტერესოა ჟურნალში დაბეჭდილი რუსუდან ნიკოლაძე-პოლიევქტოვისა და გიორგი ნიკოლაძის მოხსენება „სასკოლო რეფორმა, ქართული მეცნიერული ენა და ქართული ზეპირი თვლა“.

ჟურნალი „განათლება“

ლუარსაბ ბოცვაძე

ჟურნალის საყურადღებო რუბრიკა იყო „ბიბლიოგრაფია“. აქ ხშირად ქვეყნდებოდა რეცენზიები სასკოლო სახელმძღვანელოებზე, ახლად გამოცემული წიგნების მიმოხილვა, დაიბეჭდა სერგი დანელიას რეცენზია თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მოამბის №1 ნაკვეთზე და სხვ.

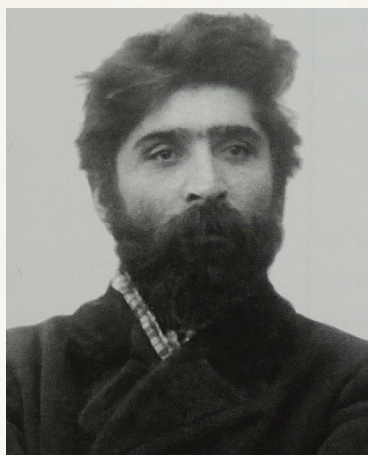
„განათლება“ აშუქებდა განათლების ეროვნული სისტემის ფორმირების პროცესს, მასწავლებელთა ყრილობების მიმდინარეობას, ყრილობათა ოქმებსა და

ლუარსაბ ბოცვაძე (1866-1919) - ქართველი პედაგოგი, პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე.

ხონის საოსტატო სემინარიის დასრულებისთანავე პედაგოგიურ მოღვაწეობას წყალტუბოს სკოლაში შეუდგა, საიდანაც წინამძღვრიანთკარის სასოფლო-სამეურნეო სასწავლებელში გადაიყვანეს. 1892 წელს ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ ლუარსაბ ბოცვაძე კავკასის (ამჟამად ვლადიკავკაზი) ქართული სკოლის უფროს მასწავლებლად დანიშნა. აქ მან 14 წელი იმუშავა, 1906 წლიდან კი თბილისის ქართულ გიმნაზიაში მიიწვიეს, სადაც სიცოცხლის ბოლომდე მოღვაწეობდა. 1908 დააარსა ყოველთვიური პედაგოგიური ჟურნალი „განათლება“, რომელსაც უცვლელად რედაქტორობდა მთელი 10 წლის განმავლობაში.

ლუარსაბ ბოცვაძის მიერაა შედგენილი სახალხო სკოლების მრავალი სასწავლო პროგრამა. 300-ზე მეტ პუბლიკაციაში გადმოცემული მისი პედაგოგიური შეხედულებები, რომელთა საფუძველია სახალხო განათლების დემოკრატიზაცია და ხალხურობის იდეა, ეროვნული კულტურის აღორძინებასა და მშობლიურ ენაზე სწავლებას გულისხმობდა. პედაგოგიკაში ლუარსაბ ბოცვაძე კონსტანტინ უშინსკისა და იაკობ გოგებაშვილის მიმდევარი იყო. აღზრდის მთავარ საშუალებად მას შრომა - ბავშვის შრომითი ჩვევების, შრომის უნარის გამომუშავება მიაჩნდა. იყო ცხოვრებასთან სკოლის კავშირის პრინციპის აქტიური მხარდამჭერი, მოსწავლეთა აღზრდის საქმეში დიდ როლს ანიჭებდა სკოლისა და ოჯახის თანამშრომლობას, ხოლო სწავლების პროცესში წამყვან ფიგურად მასწავლებელს მოიაზრებდა.

ლუარსაბ ბოცვაძე გარდაიცვალა 1919 წელს. დაკრძალულია მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა დიდუბის პანთეონში. გამოცემულია მისი „პედაგოგიური თხზულებანი“, ტ. 1, თბ., 1982.

ჟურნალი

იოსებ იმედაშვილი

„თეატრი და ცხოვრება“

რეზოლუციებს. ჟურნალში გამოქვეყნებულია განათლებისა და კულტურის სფეროსთან დაკავშირებული საკანონმდებლო აქტები, კანონპროექტები, დეკრეტები, იბეჭდებოდა მეთოდური ხასიათის პუბლიკაციებიც. რუბრიკით „მონერილი ამბები“ მკითხველი ეცნობოდა საქართველოს რეგიონებში განათლების სფეროში არსებულ მდგომარეობას.

ყოველკვირეული „სამხატვრო-სალიტერატურო სათეატრო სურათებიანი ჟურნალი“ „თეატრი და ცხოვრება“ იოსებ იმედაშვილმა 1910 წლის იანვარში თბილისში დააფუძნა. ჟურნალმა რთული გზა გაიარა, მაგრამ 1918 წლის 26 მაისს იმედიტა და ოპტიმიზმით შეხვდა. იგი ალტაცებით მიესალმა საქართველოს სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტის აღდგენას და მტკიცედ ჩადგა ეროვნული კულტურისა და ხელოვნების სამსახურში. „თეატრმა და ცხოვრებამ“ 1918-1921 წლებშიც შეინარჩუნა ის იდეური მრწამსი და მიზანდასახულობა, რომელიც დაარსებისას ასე ჩამოაყალიბა: „რომელიმე განკერძოებული პარტია, წოდება ... ჩვენთვის არ არსებობს. ჩვენი რწმენაა ხელოვნების უმაღლეს მოთხოვნილება-მისწრაფებათა დაცვა და განვითარება“ (ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1910, # 1, 2 იანვარი, გვ.2).

ქვეყანაში მიმდინარე კულტურული პროცესის, კონკრეტულად თეატრალური ცხოვრების გაშუქების პარალელურად, ჟურნალი საზოგადოებრივი ყოფა-ცხოვრების სხვა მხარეებითაც ინტერესდებოდა: ეხმაურებოდა სახელმწიფოებრივი მშენებლობის პრობლემებს, ბეჭდავდა კულტურული ცხოვრების ამსახველ ქრონიკას, წერილებს, რეცენზიებს თეატრალურ თუ საოპერო სპექტაკლებზე, პიესებს, ლექსებს, განცხადებებს, ნეკროლოგებს, აგრეთვე, ხელოვნების მოღვაწეების, პოლიტიკურ ლიდერთა, სამხედრო პირთა ფოტოსურათებსა და ბიოგრაფიებს. ჟურნალთან მჭიდროდ თანამშრომლობდნენ მხატვრები შალვა ქიქოძე, ლადო გუდიაშვილი, დავით კაკაბაძე, მიხეილ ჭიაურელი. იბეჭდებოდა მათი ჩანახატები, სახელმწიფო და პოლიტიკურ მოღვაწეთა შარუები და კარიკატურებიც. „თეატრი

იოსებ იმედაშვილი (1876-1952) - კრიტიკოსი, მწერალი, პუბლიცისტი, გამომცემელი და საზოგადო მოღვაწე.

იოსებმა ბავშვობა მწყემსობაში გაატარა. ადრე დაობლებული პროფესიის დასაუფლებლად თბილისის სახელოსნო-საზენკლო სკოლაში შევიდა და თვითგანათლებასაც დაენაფა. სწავლის პარალელურად, თბილისის ქარხნებსა და რკინიგზის სახელოსნოებში ეწეოდა რევოლუციურ აგიტაციას, ავრცელებდა არალეგალურ ლიტერატურას, რისთვისაც სასწავლებლიდან გარიცხეს. იოსებ იმედაშვილის სახელთანაა დაკავშირებული ავლაბრისა და ავჭალის მუშათა თეატრების დაარსება თბილისში, რომლებშიც მისივე რეჟისორობით არაერთი სპექტაკლი დაიდგა. მანვე შეადგინა და გამოსცა ორიგინალური და თარგმნილი პიესების ორი კრებული სახელწოდებით - „ცხოვრების სარკე“. თეატრთან ურთიერთობა არც შემდგომ წლებში გაუწყვეტია. იგი იყო დამაარსებელი და უცვლელი რედაქტორ-გამომცემელი ყოველკვირეული თეატრალურ-ლიტერატურული ჟურნალისა „თეატრი და ცხოვრება“.

1903 წლიდან რსდმპ-ს მენშევიკური ფრთის წევრი გახდა, 1905 წელს თბილისში, გარეკახეთის გლეხთა დეპუტაციასთან ერთად, პროტესტით წარუდგა მეფისნაცვალ ი. ვრონცოვ-დაშკოვს გური-აში დამსჯელი ექსპედიციის გაგზავნის გამო. 1906 წელს იყო რუსეთის პირველი სახელმწიფო სათათბიროს ამომრჩეველი. 1910 წელს რევოლუციურ-პროპაგანდისტული მუშაობისათვის 4 წლით კატორღა მიუსაჯეს, მაგრამ ავადმყოფობის გამო მეტეხის ციხეში პატიმრობა აკმარეს.

იოსებ იმედაშვილი თანამშრომლობდა გაზეთებთან „ივერია“, „ცნობის ფურცელი“ და „კვალი“. წერდა ფსევდონიმებით „უსავანი“, „ი. წინამძღვარი“, „ლია“, „ი-ელი“, „წინ-არი“. ახლო ურთიერთობა ჰქონდა ილია ჭავჭავაძესთან, აკაკი წერეთელთან, იოსებ გოგებაშვილთან, დავით სარაჯიშვილთან, მიტროფანე ლალიძესთან და სხვა ცნობილ მოღვაწეებთან.

1917 წელს რედაქტორობდა სოციალ-დემოკრატიული მიმართულების გაზეთს „ხალხის ერთობა“, რომელიც მესამე ნომრიდან გამოდიოდა სახელწოდებით: „ხალხის თავისუფლება“. 1918 თავისუფალ მსმენელად ჩაირიცხა თბილისის უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე, იმავე წლის ბოლოს მოხალისედ მონაწილეობდა სომხეთ-საქართველოს ომში.

გარდაიცვალა 1952 წელს თბილისში. დაკრძალულია მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა დიდუბის პანთეონში.

მის მიერ შედგენილი უცხო სიტყვათა ლექსიკონი პირველად 1904, ხოლო განმეორებით, შევსებულ-შესწორებული ვერსია - 1918 წელს გამოიცა. შეადგინა „ქართველ მოღვაწეთა ლექსიკონი“, გამოცემულია მისი მოგონებებიც „ჩემი ცხოვრების წიგნი“, თბ., 1978.

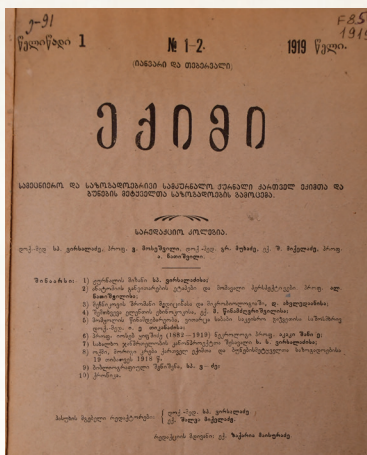
და ცხოვრება“ სხვა არაერთი ქართული ჟურნალისაგან ყოველ ნომერში ფოტოსურათების გამოქვეყნებითაც გამოირჩეოდა.

ჟურნალს სახელმწიფოს მხრიდან სუბსიდირება არ ჰქონია. ქვეყნად შექმნილ მძიმე ეკონომიკურ ვითარებაში „თეატრი და ცხოვრების“ რედაქციასაც არაერთხელ მოუწია ნივთიერი შემწეობის თხოვნით მიემართა ფართო საზოგადოებისათვის. გამოცემა იმდენად პოპულარული იყო, რომ მკითხველები მის სასარგებლოდ შემოწირულობებს არ იშურებდნენ, ჟურნალის სასარგებლოდ ქვეყნის სხვადასხვა კუთხეშიც არაერთი ღონისძიება, „სამუსიკო-სალიტერატურო-სამხატვრო საღამო“, საჯარო ლექცია და სხვა ღონისძიება გაიმართა (ს. ჭანტურიძე, თეატრი და ცხოვრება (1918-1920), საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921), ენციკლოპედია-ლექსიკონი, თბ., 2018, გვ. 193).

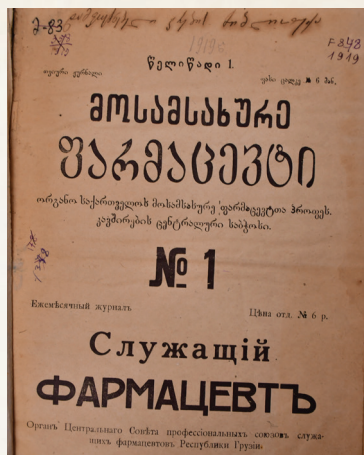
ჟურნალმა სპეციალური ნომრები მიუძღვნა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისა (26 მაისი) და სახალხო გვარდიის დღეს (12 დეკემბერი). 1920 წლის დასაწყისში „თეატრი და ცხოვრების“ 10 წლის იუბილე აღინიშნა.

1918-1921 წლებში თბილისში გამომავალი ჟურნალები სხვადასხვა პროფილის იყო: საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, ლიტერატურულ-მხატვრული, ეკონომიკური შინაარსის, პროფესიული, საგანმანათლებლო, სამედიცინო, სამხედრო, იუმორისტული და სხვა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია სამედიცინო და სამხედრო დარგები, რომელთა ინსტიტუციური განვითარება სწორედ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პირობებში დაიწყო და ამ მიმართულების პერიოდიკის გამოცემა მნიშვნელოვანწილად სახელმწიფოს ინტერესებში მოექცა.

1918 წლის იანვრიდან თბილისში გამოდიოდა ყოველთვიური ჟურნალი „ექიმის თანაშემწე“, რომელსაც „საქართველოს ექიმის თანაშემწეთა საზოგადოება“ გამოსცემდა. 1919 წელს გამოიცა სამედიცინო პერიოდული ორგანო „სამეცნიერო-საზოგადოებრივ სამედიცინო ჟურნალი“ „ექიმი“. ის იყო საქართველოს ექიმთა და ეროვნული სამეცნიერო საზოგადოების გამოცემა, იმავე წელს დაფუძნდა ყოველთვიური ჟურნალიც „მოსამსახურე ფარმაცევტი“. 1920 გამოსვლა იწყო „ჭლექთან მებრძოლი საზოგადოების“ ჟურნალმა „ჭლექი და მასთან ბრძოლა“, რომელიც ორ კვირაში ერთხელ ქვეყნდებოდა.

ჟურნალი
„ეჟიმი“

ჟურნალი
„მოსამსახურე ფარმაცევტი“

სახელმწიფო ზრუნავდა მოსახლეობაში სანიტარიული განათლების, ჰიგიენური კულტურის ასამაღლებლად, რაც განპირობებული იყო იმ ხანად მსოფლიოს ბევრ სახელმწიფოსა და საკუთრივ საქართველოში ეპიდემიური ვითარების გაუარესებით (1919 წლის ზამთარში თბილისში ტიფმა იფეთქა, რომელიც ორი თვის განმავლობაში მძვინვარებდა, რასაც შემდეგ ქვეყნის მასშტაბით ქოლერისა და შავი ჭირის გავრცელებაც მოჰყვა, რომლებმაც რამდენიმე ასეული ადამიანი იმსხვერპლა). სახალხო განათლების მინისტრის ბრძანებით გადაწყდა საგანმანათლებლო სამკურნალო წიგნაკების დაბეჭდვა. ამ საქმეში თაოსნობა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ იკისრა. საზოგადოების განცხადებით: „ქართველ ექიმებს კარგად მოეხსენება, თუ რა უმწეო მდგომარეობაში იმყოფება ჩვენი ხალხი საექიმო დახმარების მხრივ. სხვათა შორის, ეს გარემოებაც ხელს უწყობს ხალხში ათასგვარი ცრურწმენების გავრცელებას, რასაც, სამწუხაროდ, მკვიდრათ აქვს გადგმული ფესვები არა თუ სოფლებში, - ქალაქებშიაც კი. გასაჭირის დროს ხალხი გარბის მარჩიელთან, რომ მისგან გაიგოს თავისი ანმყო და მომავალი. მოკლედ რომ მოვსჭრათ, ჩვენი ხალხის უმრავლესობა ჯერ კიდევ ბნელით არის მოცული, და ასე იქნება, სანამ მისი სოციალ-პოლიტიკური მდგომარეობა არ შეიცვლება. მაგრამ დღევანდელ პირობებშიც კი კერძო თაოსნობას დიდი სარგებლობის მოტანა შეუძლია. ამიტომ ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების სამწინგობრო სექციამ განიზრახა, დაბეჭდოს მთელი რიგი სამკურნალო წიგნაკებისა... წიგნაკები უნდა დაიწეროს მეცნიერულად და მდაბიურად, რომ გასაგები იყოს საშუალო მკითხველისათვის“ (თ. ვერულავა, ჯანდაცვის სისტემა საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში (1918-1921). ახალი ეპოქის დასაწყისი. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921). კავკასი-

ის უნივერსიტეტი. სამეცნიერო კონფერენცია მიძღვნილი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დაარსების 100 წლისთავისადმი. შრომების კრებული, თბ., 2018, გვ. 222).

სამხედრო პროფილის ჟურნალებიდან საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამხედრო უწყების დაქვემდებარებაში იყო ყოველკვირეული ჟურნალი „რესპუბლიკის ჯარი“, რომლის პირველი ნომერი 1918 წლის 1 დეკემბერს გამოიცა. ჟურნალი 16 გვერდისაგან შედგებოდა და მის გამოცემას სარედაქციო კოლეგია უძღვებოდა. სახელწოდების ქვეშ ეწერა: „სამხ.[ედრო] სამინისტროს[ტროს] განკარგულებათა კრებული ლიტერატურულ-სამეცნიერო განყოფილებით“.

ჟურნალი მიზნად ისახავდა: რეგულარული ჯარის ფორმირებისათვის ხელშეწყობას, „სალი დისციპლინის და კეთილი განწყობილების ჩამოგდებას სამხედრო ხარისხოსანთა შორის; რესპუბლიკის მთავრობის დავალების აუცილებლად შესრულების შეგნებას ჯარების მიერ; სახალხო გვარდიასა და რეგულარული ჯარს შორის მჭიდრო კავშირის და სრული ნდობის განმტკიცებას; დივიზიებთან არსებულ კულტურულ-განმანათლებელ სექციებთან შეთანხმებულ მუშაობას, რომ საერთო ძალით ავსწიოთ განათლება ჩვენს ახალ ჯარში, შევავსოთ სამშობლო, განვამტკიცოთ პატრიოტიზმი და ამნაირად ის გავხადოთ სრულ საიმედო შეიარაღებულ ორგანიზაციად“ (ჟურნ. „რესპუბლიკის ჯარი“, 1918, # 1, 1 დეკემბერი, გვ. 4).

გამოცემას ორი მთავარი რუბრიკა ჰქონდა: ოფიციალური და არაოფიციალური. ოფიციალურ განყოფილებაში იბეჭდებოდა მთავრობისა და სამხედრო მინისტრის ბრძანებები, სამინისტროს განკარგულებანი და სახელმძღვანელო განმარტება-ინსტრუქციები. არაოფიციალური ნაწილი კი ეთმობოდა მთავრობის მეთაურის სიტყვებს, ინფორმაციებს საკანონდებლო ორგანოს მუშაობის შესახებ, ქრონიკას, კვირეულ მიმოხილვებს, ოფიცრებისათვის მიცემულ რჩევებსა და რეკომენდაციებს, ჯარისკაცებთან საუბრებს, არმიაში მიმდინარე კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობის ასახვას და სხვ.

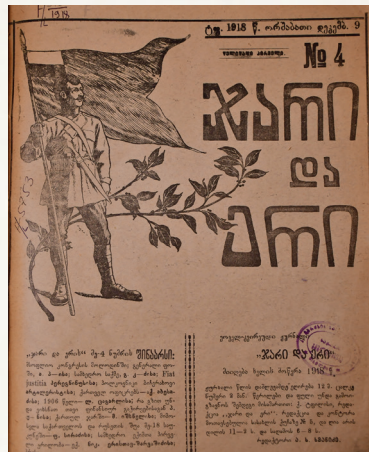
ჟურნალის თანახმად, ქართულ ჯარში კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობა შემდეგნაირად უნდა წარმართულიყო: 1. წერა-კითხვის სკოლების გახსნა ყველა ასეულში, ესკადრონსა და ბატარეებში; 2. სამკითხველოებისა და ბიბლიოთეკების გახსნა წერა-კითხვის მცოდნეებისათვის; 3. საუბრები ჯარისკაცებთან საერთო-სამხედრო განვითარებისათვის საკითხებზე: გეოგრაფიაზე, ისტორიაზე, სამშობლოზე, პოლიტიკურ, სოციალურ და საზოგადოებრივ პრობლემებზე, ჯანმრთელობაზე და სხვ. 4. მოხსენებები და ლექციები ოფიცრებისა და უნტეროფიცრებისათვის; 5. სოფლის მეურნეობის გაუმჯობესებელი საშუალებათა, სხვადასხვა სახაზინო თუ კერძო მეურნეობისა და სახელოსნოების გაცნობა; 6. ფიზიკური აღზრდა ტანვარჯიშის, ჯირითისა და ექსკურსიების საშუალებით; 7. ჯარისკაცებში ესთეტიური გრძნობის განვითარება გალობის, მუსიკის, თეატრალური წარმოდგენების, კინემატოგრაფისა თუ სხვათა საშუალებით.

8. კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობისათვის ისეთი მიმართულების მიცემა, რომელიც განავითარებს პატრიოტულ გრძნობას და გაამაგრებს სამხედრო დისციპლინის შეგნებას (ჟურნ. „რესპუბლიკის ჯარი“, 1918, # 2, 8 დეკემბერი, გვ. 14-15).

1918 წელს თბილისში კიდევ ერთი სამხედრო ჟურნალი „ჯარი და ერი“ გამოვიდა. მის დამფუძნებელთა შორის იყვნენ: გენერლები ალექსანდრე ანდრონიკაშვილი, გიორგი კვინიტაძე, ზაქარია ყიფშიძე, კონსტანტინე (?) ჩივაძე, ქართველი მწერლები და პოეტები შიო არაგვისპირელი, ვასილ ბარნოვი, იოსებ გრიშაშვილი, პროფესორები ივანე ჯავახიშვილი, ანდრია ბენაშვილი და სხვები. ჟურნალი ყოველკვირეული იყო და მას ა. სვანიძე რედაქტორობდა.

ჟურნალი
„რესპუბლიკის ჯარი“

ჟურნალი
„ჯარი და ერი“

ჟურნალის გამომცემელთა განზრახვა მეტდად კეთილშობილური და ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისითაც მნიშვნელოვანი იყო. „ჩვენი ჟურნალი თავის უწმინდეს მოვალეობად ჩასთვლის - მთელი მორალური ენერჯია მოახმაროს მთავრობის იმ ნაბიჯების დაცვას, რომელთაც სახეში ექნებათ ქართული სახელმწიფო, როგორც ეგეთი; ქართველი ერი როგორც ერთეული“. ...ჩვენი კრიტიკა იქნება ლოიალური მეგობრული, მას აზრათ ექნება არა დასუსტება მთავრობისა, არამედ მისი გაამაგრება... მხოლოდ იმ მიზნით, რომ საღი შეიქმნეს ჩვენი პოლიტიკური ატმოსფერა. ...უდიდეს საანმყოფო პრობლემად ჩვენ ჯარის შედგენა მიგვაჩნია. ჩვენს ჟურნალს მიზნათ დასახული აქვს ყოველ ღონისძიებით შეუწყოს ხელი ამ რთულ და თავსატეხ პრობლემის გამორკვევას“, - ხაზგასმულია სარედაქციო განცხადებაში (ჟურნ. „ჯარი და ერი“, 1918, # 1, 17 ნოემბერი, გვ. 1).

სამხედრო ხასიათის სხვა გამოცემებიდან აღსანიშნავია სახალხო გვარდიის მთავარი შტაბის ორგანო ჟურნალი „სახალხო გვარდიელი“. მისი პირველი ნომერი რესპუბლიკის სახალხო გვარდიის შექმნის მესამე წლისთავს დაემთხვა და 1920 წელს, გვარდიის დღეს - 12 დეკემბერს გამოვიდა. გამოცემის დანიშნულება ასე იყო ფორმულირებული: „ჟურნალის მიზანია ხელი შეუწყოს სახალხო გვარდიის რაზმებში სოციალისტურ, დემოკრატიულ, პოლიტიკურ მოძღვრების განვითარებას, გაძლიერებას, გამტკიცებას. ...თავისი სამხედრო და საზოგადოებრივი მუშაობით სახალხო გვარდიამ მისცა ისტორიას მდიდარი მასალები, რომლითაც ჩვენი ქვეყნის მძიმე და საომარი ეპოქები აღვსილია; და ჟურნალმა ყველა ამ მასალეს თავი უნდა მოუყაროს, რომ მით ნათელი დარჩეს მომავალში მემატრიანესათვის სახალხო გვარდიის თანამედროვე ისტორიული მოძრაობა. ...სახალხო გვარდია და მისი მთავარი შტაბი ...იბრძვის დემოკრატიული წყობილების გასამტკიცებლად და წინ გზას იკაფავს საუკეთესო მომავლისაკენ - სოციალიზმისაკენ. სახალხო გვარდიის ისტორიული, საზოგადოებრივი მოწოდება, მისი ნათელი მისია ასეთია და მისი ჟურნალიც ამ იდეების ქადაგებას შეუდგება, ემსახურება“ (ჟურნ. „სახალხო გვარდიელი“, 1921, # 2, 1 იანვარი, გვ. 1).

ჟურნალი თვეში ორჯერ გამოიცემოდა. მასში იბეჭდებოდა გვარდიის მთავარი შტაბის ოფიციალური მასალები, სოციალ-პოლიტიკური და სამეცნიერო ხასიათის წერილები, ისტორიული ცნობები სახალხო გვარდიის მოძრაობიდან, ომებში დაღუპულ გვარდიელების სურათები და მოკლე ბიოგრაფიები, მხატვრული ნაწარმოებები და სხვა.

საგულისხმოა, რომ ჟურნალთან აქტიურად თანამშრომლობდა გალაკტიონ ტაბიძე. „სახალხო გვარდიელის“ მეორე ნომერში სათაურის გარეშე დაიბეჭდა მისი ლექსი „მზეო თიბათვისა“. ჟურნალის მხოლოდ 5 ნომრის გამოცემა მოესწრო. ბოლო - მეხუთე ნომერი 1921 წლის 15 თებერვალს გამოქვეყნდა.

ჟურნალი
„მხედარი“

ჟურნალი
„სახალხო გვარდიელი“

1920 წლის 26 მაისიდან გამოსვლა დაიწყო კიდევ ერთმა სამხედრო ჟურნალმა სახელწოდებით „მხედარი“. მას საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამხედრო სამინისტროს კულტურა-განათლების სექცია გამოსცემდა პასუხისმგებელი რედაქტორის ნიკო კურდელაშვილის ხელმძღვანელობით. ჟურნალის რედაქციას მიაჩნდა, რომ „ქართველი მხედარი გარდა სამხედრო დარაზმულობისა და გულოვნობისა, გარდა საომარ ტექნიკისა და სამშობლოსათვის თავდადებისა, გამსჭვალული უნდა იყოს უმაღლესი ზნეობის სინაზით, განიცდიდეს კაზმულ მწერლობის შემოქმედების მშვენიერებას, აღფრთოვანდებოდეს მხატვრობის ფერადებით, სტკბებოდეს მუსიკის უმაღლესის ჰარმონიით“. ამ მიზნის სამსახურში ჩამდგარი „მხედარიც“ ქართული სამხედრო ძალის სარკედ უნდა ქცეულიყო. როგორც ჟურნალი წერდა: „მასში უნდა გამოსჭვიოდეს ჩვენი მხედრობის კულტურული საქმიანობა, მისი მწუხარება-დალხინება, იგი უნდა აძლევდეს პასუხს ჯარისკაცის გულში აღძრულ ყოველ სამხედრო-სამოქალაქო საკითხს“ (ჟურნ. „მხედარი“, 1920, # 1, 26 მაისი, გვ. 2). ყოველკვირეული ჟურნალი სახელმწიფო ხარჯით გამოდიოდა და სამხედრო ნაწილებს უფასოდ ურიგდებოდათ.

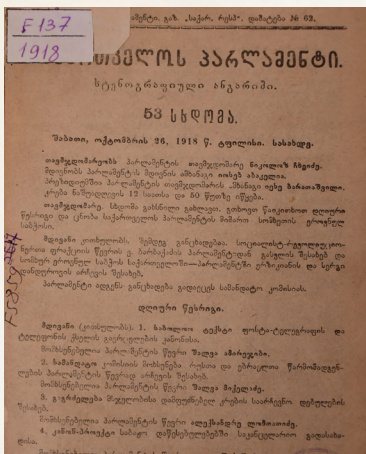
თბილისში გამოცემული ყველა სამხედრო ჟურნალი დასურათებული იყო შავ-თეთრი ფოტოსურათებით, მაგრამ მათი ხარისხით ვერცერთი დაიკვებინდა. როგორც ჩანს, ეს მაშინდელი სტამბების ტექნიკურ შესაძლებლობათა შეზღუდულობით და გამოცემის ხარჯების ეკონომიით იყო განპირობებული. ცხადია, იმ დროს ციფრული ბეჭდვის ტექნოლოგია ჯერ კიდევ არ არსებობდა, მაგრამ აქაური სტამბები პოლიგრაფიაში უკვე დაწინაურდნენ ღრმა ბეჭდვას, ოფსეტსა და ფერთა დაშლის ტექნოლოგიებს გამოცემათა ყდებისთვისაც კი არ იყენებდნენ, რომ არაფერი ითქვას ტექსტში ფერადი ილუსტრაციების ჩართვაზე.

1917 წლის ნოემბერში დაარსებული საქართველოს ეროვნული საბჭო პოლიტიკურ პარტიათა შეთანხმების საფუძველზე ამ ორგანიზაციების წარმომადგენლებით დაკომპლექტდა. დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდგომ იგი დამატებითი წევრებით, მათ შორის სამაჰმადიანო საქართველოს, ზაქათალის, ასევე ეროვნულ უმცირესობათა წარგზავნილებით შეივსო და 1918 წლის ოქტომბერში საქართველოს პარლამენტად გარდაიქმნა.

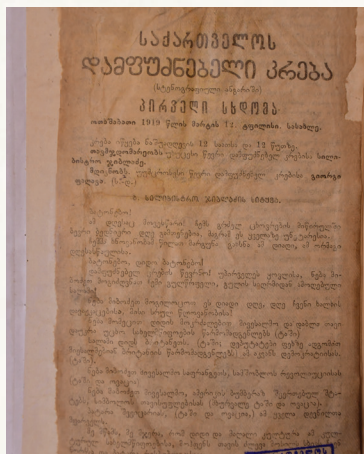
პარლამენტი ახალი ქართული სახელმწიფოს უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანო იყო. მისი გადაწყვეტილებები, მსჯელობა განსახილველ კანონპროექტებსა და მიღებული კანონები აისახებოდა გამოცემაში, რომელიც სპეციალურად შეიქმნა და მას „საქართველოს პარლამენტი“ ეწოდებოდა.

1919 წლის თებერვალში ჩატარდა უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს - საქართველოს დამფუძნებელი კრების საყოველთაო დემოკრატიული არჩევნები. შეიქმნა 130 დეპუტატისაგან შემდგარი საკრებულო, რომელიც სრულად ასახავდა ქვეყნის მრავალეროვანი მოსახლეობისა და

პოლიტიკური სპექტრის ინტერესებს. დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარედ კარლო (ნიკოლოზ) ჩხეიძე აირჩიეს. კრების პლენარული სხდომების სტენოგრაფიული ანგარიშები თავიდან მთავრობის ოფიციაზის, გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ დამატების სახით იბეჭდებოდა. ცოტა მოგვიანებით დაიწყო ანგარიშების ცალკე ნაკვეთებად დაბეჭდვა თვით დამფუძნებელი კრების სტამბაში სახელწოდებით: „საქართველოს დამფუძნებელი კრება. სტენოგრაფიული ანგარიშები“. ცალკე გამოიცემოდა „კანონთა და მთავრობის განკარგულებათა კრებული“

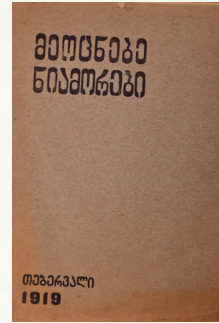
ქურნალი „საქართველოს პარლამენტი“

ქურნალი „საქართველოს დამფუძნებელი კრება, სტენოგრაფიული ანგარიში“

თავისუფალი საქართველოს დედაქალაქში, გალაკტიონის სიტყვით თუ ვიტყვით, როტაციონის მანქანა ბრუნავდა შუეჩერებლად, შეიძლება ითქვას, - მთელი დატვირთვით, რადგან საგრძნობლად გაიზარდა პერიოდულ გამოცემათა, როგორც რაოდენობა, ისე ტირაჟიც. განხილულთა გარდა თბილისში 1918-1921 წლებში სხვა არაერთი ქურნალიც გამოდიოდა. მათ შორის სალიტერატურო იყო:

„მეოცნებე ნიამორები“ - ყოველთვიური სალიტერატურო ჟურნალი. პირველი ნომრის რედაქტორები: ვალერიან გაფრინდაშვილი და სანდრო ცირეკიძე. მომდევნო ნომრებისა - ვალერიან გაფრინდაშვილი. 1919 წ. №№ 1, 2, 3; 1920 წ. - № 4; 1921 წ. - № 5, № 6.

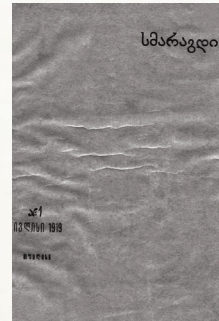
„პარნასი“ - ყოველთვიური სალიტერატურო ჟურნალი. რედაქტორობდა შალვა მეჩონგურე. 1920 წ. გამოვიდა ერთადერთი ნომერი.

„რუსთაველი“ - ქართული ჟურნალი, „საქართველოს ეროვნულ-ხალხოსნურის და საზოგადოებრიულ-თემოსნურის მუშა მშრომელთა“ ორგანო. რედაქტორ-გამომცემელი ევგენი დვალი. 1918 წ. გამოიცა სამი მონაკვეთის შემცველი ერთი ნომერი.

„სმარაგდი“ - ქართული ლიტერატურული ჟურნალი. რედაქტორი ვასილ გორგაძე. 1919 წ. გამოვიდა ერთადერთი ნომერი.

„შვიდი მნათობი“ - ლიტერატურული ჟურნალი, გამოიცემოდა 1919 წელს დავით და პოლიკარპე კაკაბაძეების თაოსნობით. უძღვებოდა სარედაქციო კოლეგია. სულ გამოვიდა ორი ნომერი.

„ტფილისი“- ხელოვნებათა და ლიტერატურის ყოველკვირეული ჟურნალი. უძღვებოდა - სარედაქციო კოლეგია. 1920 წ. დაიბეჭდა ერთადერთი ნომერი.

„ცისარტყელა“ - ქართული ყოველთვიური ლიტერატურული ჟურნალი. გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია (ივანე გომართელი, ალექსანდრე აბაშელი (ჩოჩია), პოლიო ირეთელი (კალანდაძე) და სხვ.). გამოდიოდა 1919-1921 წლებში.

რესპუბლიკა

მთავრობის მოახლოება

საქართველოს მთავრობის

№ 123

წელი 22 აგვისტო, 1918 წ.

№ 123

ქართული საშუსიკო საზოგადოება

სახელმწიფო თეატრის სეზონი 1918—19 წ.

ჩაგატე, 20 რამბოვა გამზ. 47333

ეროვნული კონსერტი

ქართული საზოგადოების სახელმწიფო თეატრის

სამშობლოდ დასამცველ მეთამართა სასარგებლოდ.

მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოდ დასამცველ მეთამართა სასარგებლოდ

ქართული საზოგადოების სახელმწიფო თეატრის

ახალი სახეობის დადგენა

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

საქართველოს მთავრობის თხოვნით

ქართული გაზეთები

საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში სრულად იყო დაცული მედიის თავისუფლება. ამიტომაცაა 1918-1921 წლების ქართული პერიოდიკა მრავალრიცხოვანიც და მრავალფეროვანიც. ჟურნალ-გაზეთებს გამოსცემდნენ პოლიტიკური პარტიები, თვითმმართველობის ადგილობრივი ორგანოები, უწყებები, პროფესიული თუ კოოპერატიული კავშირები. გაზეთები ქართულის გარდა რუსულ, სომხურ, ინგლისურ, გერმანულ და ფრანგულ ენებზეც გამოდიოდა. თბილისური პრესის ნაირგვარ სპექტრში შეიძლება გამოვყოთ: პარტიული, სასულიერო, სამხედრო, სახელოვნებო, ლიტერატურული, სამედიცინო, პედაგოგიური, სპორტული და იუმორისტული გამოცემები.

გაზეთი „ერთობა“.

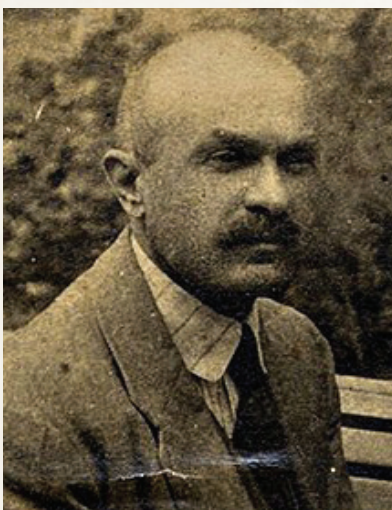
საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ჯერ დომინანტი და შემდეგ ერთპარტიულად მმართველი ძალის ბეჭდვური გამოცემა „ერთობა“ რუსეთის 1917 წლის თებერვლის რევოლუციიდან ახლო დღეებში - 15 მარტს დაარსდა. მან 1915-1917 წლებში გამომაგალი ქართული სოციალ-დემოკრატიული გაზეთი „თანამედროვე აზრი“ ჩაანაცვლა. მას შემდეგ, რაც ქართველი სოციალ-დემოკრატები 1918 წლის ნოემბრის ბოლო დეკადაში რსდმპ-ს გამოეყვნენ და დამოუკიდებელ პოლიტიკურ ორგანიზაციად დაფუძნდნენ, „ერთობა“ საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ორგანოდ იწოდებოდა. გაზეთს ჯერ სათავეში ვლადიმერ ბობოხიძე ედგა, ხოლო 1920 წლის ივლისიდან ლევან (ლეო) ნათაძე რედაქტორობდა.

გაზეთი დასაწყისში „რუხადის სწრაფლმბეჭდავ სტამბაში“ იბეჭდებოდა, 1917 წლის ივლისში კი „ერთობამ“ საკუთარი სტამბა შეიძინა და გამოცემაც იქ გადაიტანა. გაზეთს დევიზად ჰქონდა ფართოდ ცნობილი ფრაზა კარლ მარქსისა და ფრიდრიხ ენგელსის „კომუნისტური პარტიის მანიფესტიდან“ „პროლეტარებო, ყველა ქვეყნისა შეერთდით!“ ძირითადი რუბრიკები იყო: „ახალი ამბები“, „დეპეშები“, „პრესა“, „პროვინციის ქრონიკა“, „დამფუძნებელი კრება“, „სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაში“, „მუშათა წერილები“, „მუშათა შორის“, „უცხოეთი“ და სხვა. გაზეთში იბეჭდებოდა სამგლოვიარო და სარეკლამო განცხადებები.

გაზეთის პუბლიკაციათა დიდი ნაწილი ხელმოუწერელია, ხოლო ზოგიერთი ავტორი ფსევდონიმით სარგებლობს (მაგალითად, „განი“, „ნიალელი“, „ი. პერევისელი“, „საქარელი მ.“, „ჭინჭარი“). „ერთობა“, როგორც პარტიული გამოცემა, სპეციფიკიდან გამომდინარე, მკითხველს იდეო-

ლოგიური მიზანდასახულობით შერჩეულ, მეტწილად ინფორმაციული ხასიათის მასალას სთავაზობდა. თუმცა იბეჭდებოდა (ხშირად ავტორის მიუთითებლად) ანალიტიკური პუბლიკაციებიც, რომელთა უმრავლესობა სარედაქციო თვალსაზრისს გამოხატავდა და ქვეყნის მმართველი ძალის იდეური მხარდაჭერის ფუნქციას ასრულებდა (მ. შამილაშვილი, ერთობა (გაზეთი) - NPLG Wiki Dictionaries)

გაზეთი ბევრს წერდა სახელმწიფოებრივი მშენებლობის პრობლემებზე, საშინაო თუ საგარეო ფაქტორებით განპირობებული გამოწვევების შესახებ. ფართოდ აშუქებდა უმაღლესი საკანონმდებლო თუ აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობების (ერობების) საქმიანობას, რესპუბლიკის პროვინციების ცხოვრებას, ეკონომიკურ მდგომარეობას თუ მემარცხენე ოპოზიციური სპექტრის კრიტიკულ პუბლიკაციებსა და სხვა.

ლევან (ლეო) ნათაძე

გაზეთი „ერთობა“

სოციალ-დემოკრატიულ გაზეთში ნაკლებად შუქდებოდა ქართული კულტურისა და განათლების საკითხები. „ერთობა“ დიდად არც მხატვრულ სიტყვას წყალობდა, ბეჭდავდა მხოლოდ მიძღვნილი ხასიათის ლექსებს, რომელთა ავტორები იყვნენ ალექსანდრე აბაშელი, გიორგი ქუჩიშვილი (ნამდვილი გვარია ჩხეიძე), ვარლამ რუხაძე, ობოლი მუშა (ნამდვილი სახელი და გვარია სოლომონ თავაძე) და სხვები.

„ერთობა“ საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ერთადერთი გაზეთი იყო, რომელიც ნოე ჟორდანიას მთავრობის ემიგრაციაში გახიზვნის წინა დღემდე - 1921 წლის 16 მარტამდე გამოიცემოდა (უკანასკნელი ნომრები ქუთაისსა და ბათუმში დაიბეჭდა).

ლევან (ლეო) ნათაძე (1880-1922) - თვალსაჩინო სოციალ-დემოკრატი პუბლიცისტი და პოლიტიკური მოღვაწე. 1899 წელს ოქროს მედლით დაამთავრა თბილისის მესამე გიმნაზია და სწავლა მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე განაგრძო. სტუდენტურ მოძრაობაში მონაწილეობისათვის სამჯერ იყო დაპატიმრებული, ერთხელ გარიცხეს კიდეც, თუმცა მაინც შეძლო დაესრულებინა პეტერბურგის უნივერსიტეტი. ციხესა და თბილისიდან გასახლებებს ვერც შემდგომ პერიოდში გადაურჩა.

1902 წლიდან ლეო ნათაძე ჩაბმული იყო პარტიულ მუშაობაში. ეწეოდა აგიტაცია-პროპაგანდას მუშათა წრეებში, წერდა და ავრცელებდა პროკლამაციებს, ხელმძღვანელობდა გაფიცვებს, დემონსტრაციებსა და მანიფესტაციებს. თანამშრომლობდა ჟურნალ „კვალსა“ და მარქსისტული მიმართულების სხვა პერიოდულ გამოცემებში, რომლებშიც ათავსებდა პუბლიცისტურ, პოპულარულ-სამეცნიერო და კრიტიკულ წერილებს.

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ ოზაკომმა იგი კავკასიის სამოსწავლო ოლქის კომისრად დანიშნა, პარალელურად, მუშაობდა სკოლის მასწავლებლადაც, თბილისის სახალხო უნივერსიტეტში კითხულობდა საჯარო ლექციებს სოციალურ-პოლიტიკურ თემატიკაზე. რედაქტორობდა სოციალ-დემოკრატიული მიმართულების რუსულენოვან გაზეთს „Сорбна“-ს. წერდა ფსევდონიმებით: „გეორგიელი ლეო“, „ბა“ და „L“-ი.

1917 წლის ნოემბერში ლეო ნათაძე საქართველოს ეროვნულ საბჭოში, ხოლო 1919 წლის თებერვალში დამფუძნებელი კრების წევრად აირჩიეს საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის სიით. სათავეში ედგა კრების სახალხო განათლების კომისიას, იყო აგრეთვე, საკონსტიტუციო, სარეგლამენტო და ხელოვნების კომისიების წევრი.

1921 წლის თებერვალ-მარტში საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპირების შემდეგ დარჩა სამშობლოში და ჩაება წინააღმდეგობის მოძრაობაში. გარდაიცვალა 1922 წლის 3 თებერვალს. ლეო ნათაძის დაკრძალვა დიდუბის საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში დიდანთისაბჭოთა დემონსტრაციად იქცა.

გაზეთი „საქართველო“

თბილისში გამოცემულ ჟურნალ-გაზეთებს შორის ერთ-ერთი პოპულარული გამოცემა იყო საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის გაზეთი „საქართველო“.

ეს ყოველდღიური ბეჭდვითი ორგანო 1915 წელს თბილისში ჟურნალ „კლდის“ ბაზაზე დაფუძნდა. გაზეთის დაარსებას წინ უძღოდა ეროვნულ-დემოკრატიული მიმართულების თბილისისა და ქუთაისის ჯგუფების გაე-

რთიანება სპირიდონ კედიას დიდი ძალისხმევით.

„საქართველოს პირველი ნომერი 1915 წლის 24 მაისს დაიბეჭდა. გაზეთმა სათანამშრომლოდ ქართველი ინტელიგენციის თვალსაჩინო წარმომადგენლები - მწერლები, პუბლიცისტები, პოეტები შემოიკრიბა. მათ შორის: შალვა ამირეჯიბი, შიო არაგვისპირელი, ვასილ ბარნოვი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, შალვა დადიანი, გიორგი ლეონიძე, ტიციან ტაბიძე, მიხეილ ჯავახიშვილი და სხვები. „ცისფერყანწელი“ ლელი ჯაფარიძე 1918-1919 წლებში გაზეთში უძღვებოდა რუბრიკას „საქართველოს პარლამენტში“ და მკითხველს საქართველოს საკანონმდებლო ორგანოს მუშაობის შესახებ მოუთხრობდა. გაზეთში ეროვნულ-დემოკრატიული მსოფლმხედველობა კიდევ უფრო მკაფიოდ და ნათლად გამოიკვეთა. ამასთან, დროთა განმავლობაში ეს მსოფლმხედველობა პოლიტიკური პროგრამის ჩარჩოშიც მოექცა, რითაც მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი მომავალი პარტიის იდეურ და ორგანიზაციულ ფორმირებას.

გაზეთმა „საქართველომ“ არსებობის მთელი ხნის განმავლობაში რამდენიმე რედაქტორი გამოიცვალა. პირველი ორი წლის განმავლობაში მას სათავეში პოეტი და დრამატურგი სანდრო (ალექსანდრე) შანშიაშვილი ედგა. როდესაც ეროვნულ-დემოკრატებმა პარტიის ოფიციალურად ჩამოყალიბება გადაწყვიტეს და დამფუძნებელი ყრილობისათვის მზადებას შეუდგნენ, 1917 წლის 12 აპრილიდან, გაზეთის რედაქტორობა პუბლიცისტ გრიგოლ ვეშაპელს (ნამდვილი გვარია ვეშაპიძე) დაეკისრა. თუ მანამდე „საქართველო“ „ყოველდღიური საპოლიტიკო, საეკონომიო და სალიტერატურო გაზეთი“ იყო, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ორგანიზაციული ფორმირების შემდეგ გაზეთი მისი მთავარი კომიტეტის ყოველდღიური ორგანო გახდა.

სანდრო შანშიაშვილი

გაზეთი „საქართველო“

სანდრო შანშიაშვილი (1888-1979) - ქართველი მწერალი, დრამატურგი. 1908 წელს თბილისის ქართული სათავადაზნაურო გიმნაზიის დასრულების შემდეგ სწავლობდა ციურიხში, ბერნში, ბერლინსა და ლაიპციგში. პირველი მსოფლიო ომის დაწყების გამო იძულებული გახდა სწავლა შეეწყვიტა და სამშობლოში დაბრუნდა.

ჯერ კიდევ მოწაფეობის წლებში გიმნაზიაში გამოსცა და რედაქტორობდა ჟურნალ „ჩანგს“, რის გამოც სამი თვით მეტეხის ციხეში პატიმრობა მიუსაჯეს. პირველი ლექსი გაზეთ „ისარში“ 1906 წელს გამოაქვეყნა, ხოლო პირველი პოეტური კრებული „სევდის ბაღი“ 1909 წელს გამოიცა. სისტემატურად თანამშრომლობდა ქართულ ჟურნალებსა და გაზეთებში. 1915-1917 წლებში იყო გაზეთ „საქართველოს“ პირველი რედაქტორი. წერდა ლექსებს, პიესებს, მოთხრობებს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მისი დრამატული ნაწარმოებები („სპარტაკი“, „ჭერეთის გმირები“, „ანზორი“, „ლატავრა“, „არსენა“, „გიორგი სააკაძე“, „კრწანისის გმირები“ და სხვა), რომელთაც გაამდიდრეს ქართული თეატრის რეპერტუარი. 1920 წელს მისი პიესა „ბერდო ზმანია“ სანდრო ახმეტელმა წარმატებით დადგა თბილისის ქართული თეატრის სცენაზე.

სანდრო შანშიაშვილს ეკუთვნის ზაქარია ფალიაშვილის ოპერის „ლატავრასა“ და დიმიტრი არაყიშვილის ოპერის „თქმულება შოთა რუსთაველზე“ ლიბრეტო. თარგმნილი აქვს უილიამ შექსპირის „რომეო და ჯულიეტა“, ფრიდრიხ შილერის „ყაჩაღები“ და „დონ კარლოსი“, ალექსანდრ პუშკინის „ბორის გოდუნოვი“ და სხვა.

საბჭოთა პერიოდში მუშაობდა ჟურნალ „დროშის“ პასუხისმგებელ მდივნად.

მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, დაკრძალულია მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა დიდუბის პანთეონში.

1918 წელს ვეზაპელი თავის მიმდევართა ერთი ჯგუფით საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიას ჩამოშორდა და ახალი პოლიტიკური ორგანიზაცია - ეროვნული პარტია დააარსა. 1918 წლის 15 აგვისტოდან „საქართველოს“ რედაქტორად ლიტერატორი და მთარგმნელი გერონტი ქიქოძე მიიწვიეს. იგი გაზეთს 1919 წლის მაისამდე ხელმძღვანელობდა, ვიდრე პარტიის რიგებს საერთოდ დატოვებდა და ეროვნულ-დემოკრატებს გაემიჯნებოდა.

გრიგოლ ვეშაკაელი

გერონტი ქიქოძე

გერონტი ქიქოძე (1885-1960) - მწერალი, მთარგმნელი, კრიტიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე, საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის თვალსაჩინო წევრი. ქუთაისის რეალური სასწავლებლის დასრულების შემდეგ, 1903 წლიდან, სწავლობდა ლაიფციგის უნივერსიტეტში, 1912 წელს დაამთავრა ბერნის უნივერსიტეტების ფილოსოფიის ფაკულტეტი.

ცარიზმის საწინააღმდეგო საქმიანობისათვის ორჯერ (1905 და 1910 წწ.) იყო დაპატიმრებული სხვადასხვა ვადით. ლიტერატურული მოღვაწეობა დაიწყო 1910 წლიდან. ეწეოდა პუბლიცისტურ საქმიანობას ლიბერალური მიმართულების ჟურნალ-გაზეთებში, დაუახლოვდა მომავალ ეროვნულ-დემოკრატებს.

1917 წლის ივნისში, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის დამფუძნებელ ყრილობაზე აირჩიეს პარტიის მთავარი კომიტეტის წევრად. იყო საქართველოს ეროვნული საბჭოს წევრი, საბჭოს საკონსტიტუციო, ასევე, საბიუჯეტო და საფინანსო კომისიების წევრი.

1918-1919 წლებში რედაქტორობდა გაზეთს „საქართველო“. 1919 წლის თებერვალში ედპ-ს სიით აირჩიეს საქართველოს დამფუძნებელი კრების დეპუტატად. 1919 წელს გამოაქვეყნა წერილების კრებული „ეროვნული ენერჯია“, 1920 წელს - ბროშურა „პოლიტიკური წერილები“.

1919 წ. მაისში გ. ქიქოძე ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიიდან გავიდა, მაგრამ დამფუძნებელ კრებაში დარჩა როგორც დამოუკიდებელი დეპუტატი.

საქართველოში კომუნისტური რეჟიმის დამყარების შემდეგ გერონტი ქიქოძე ჩამოშორდა პოლიტიკურ საქმიანობას, 1921-1922 წლებში იყო მინათმოქმედების სახალხო კომისრის მოადგილე, ხოლო შემდეგ ლიტერატურულ და კულტურულ-საგანმანათლებლო ასპარეზზე გადაინაცვლა.

1920 წლის 1 იანვრიდან გაზეთი „თბილისის ვაჭარ-მრეწველთა პალატის“ მიერ შექმნილი სარედაქციო კოლეგიის პასუხისმგებლობით გამოიცემოდა (გაზ. „საქართველო“, 1920 წ., 1 იანვარი). ამ დროიდან „საქართველოს“ პირვანდელი სტატუსი დაუბრუნდა: „ყოველდღიური საპოლიტიკო, საეკონომიო და სალიტერატურო გაზეთი“. 1920 წლის ზაფხულიდან რედაქტორობა პარტიის თავმჯდომარე სპირიდონ კედიამ შეითავსა და გაზეთი კვლავ ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის მთავარი კომიტეტის გამოცემა გახდა.

1915-1916 წლებში გამოდიოდა გაზეთის ყოველკვირეული სურათებიანი დამატებაც, რომლის გამოცემა 1917 წლიდან შეწყდა. „საქართველოს“ რედაქცია განთავსებული იყო სასახლის ქუჩა # 5-ში, ქართული ქარვასლის შენობაში, გაზეთი კი ჯერ გაბაევის შესახვევის # 4-ში მდებარე ასლან კალანდაძის სტამბაში იბეჭდებოდა, რომელსაც „ცხოვრება“ ერქვა, ხოლო შემდეგ სამხედრო სამინისტროს სტამბაში, ლორის-მელიქოვის ქუჩა # 3-ში.

ფართო იყო გაზეთის საკორესპონდენტო ქსელი. მისი სპეციალური კორესპონდენტები მუშაობდნენ საქართველოს ყველა ქალაქსა და დაბაში, აგრეთვე აზერბაიჯანში, სომხეთში, ჩრდილოეთ კავკასიასა და ევროპაშიც, რაც საშუალებას იძლეოდა მკითხველისათვის მიეწოდებინათ ფართო ინფორმაცია, როგორც „შინაური ცხოვრების, ისე უცხოეთის ვითარებისა“.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში დაცული იყო ბეჭდვითი სიტყვის თავისუფლება, გაზეთი „საქართველო“, როგორც მემარჯვენე ოპოზიციური აზრის მთავარი ტრიბუნა, ხელისუფლების მხრიდან რამდენჯერმე მაინც იყო შევიწროებული.

მაგალითად, 1919 წლის ივლისის დამდეგს ბრიტანელი გენერლის ბიჩის სიტყვის დაბეჭდვის გამო, მთავრობამ გაზეთის გამოცემა ერთი კვირით შეაჩერა. ამ პერიოდში (4-12 ივლისი) გაზეთი „ახალი საქართველოს“ სახელწოდებით გამოიცემოდა.

სპირიდონ კედია

სპირიდონ კედია (1884-1948) - პოლიტიკური მოღვაწე, საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი დამფუძნებელი და თავმჯდომარე. 1906 წელს მოსწავლეთა გამოსვლებში მონაწილეობისათვის გარიცხეს ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიიდან. უმაღლესი განათლება საფრანგეთში მიიღო, სადაც სტიპენდიას ჭიათურის შავი ქვის მრეწველთა საბჭოსაგან იღებდა.

პირველი მსოფლიო ომის წინ სხვისი პასპორტით რუსეთში დაბრუნდა, მაგრამ დააპატიმრეს და კრონშტატის ციხეში ჩასვეს. მისი განთავისუფლება პეტერბურგის ქართული კოლონიის წევრთა ძალისხმევით გახდა შესაძლებელი. მალევე თბილისში ჩამოვიდა და 1915 წლისათვის, ქართველი მრეწველთა და მეცენატთა თანადგომით, დააარსა გაზეთი „საქართველო“. 1917 წლის ივნისში, საქართველოს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის დამფუძნებელ ყრილობაზე აირჩიეს პარტიის თავმჯდომარედ.

იყო საქართველოს ეროვნული საბჭოს წევრი, 1918 წლის მაისში მონაწილეობდა ამიერკავკასია-ოსმალეთის ბათუმის საზავო კონფერენციაში, საიდანაც, ქართველი ერის სრულუფლებიანი წარმომადგენლის მანდატით გაიგზავნა ბერლინში. აქ იგი შეუერთდა გერმანიის ხელისუფლებასთან მოსალაპარაკებლად ჩასულ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამთავრობო დელეგაციას და ასრულებდა მისი მდივნის მოვალეობას.

1918 წლის აგვისტოდან საქართველოშია. 1919 წლის თებერვალში აირჩიეს საქართველოს დამფუძნებელი კრების დეპუტატად. იყო მემარჯვენე ოპოზიციის ლიდერი, შედიოდა კრების საკონსტიტუციო, ასევე, თვითმმართველობისა და ადგილობრივი მმართველობის მუდმივი კომისიების შემადგენლობაში. აქტიური მონაწილეობა მიიღო საქართველოს კონსტიტუციის შემუშავებაში. მისი ხელმძღვანელობით მომზადდა კონსტიტუციის თავი „სახელმწიფო თავდაცვა“.

საქართველოს ბოლშევიკური ოკუპაციისას სპირიდონ კედია სამშობლოში დარჩა და ანტისაბჭოთა მოძრაობის ერთ-ერთ მეთაურად მოგვევლინა. 1922 წლის თებერვალში დააპატიმრეს და მომდევნო წელს საქართველოდან გაასახლეს. რამდენიმე თვით კონსტანტინოპოლში შეჩერების შემდეგ საფრანგეთში ჩავიდა და აქტიურად ჩაერთო პოლიტიკური ემიგრაციის ცხოვრებაში. სპირიდონ კედია არ იზიარებდა 1924 წლის აჯანყების იდეას, რის გამოც მისი და საქართველოს ემიგრირებული მთავრობის გზები გაიყარა.

1925 წელს პარიზში დააარსა ჟურნალი „სამშობლოსათვის“, ხოლო 1932-1936 წლებში იქვე გამოსცემდა გაზეთს „საქართველოს გუშაგი“. ხელმძღვანელობდა გიორგი მაჩაბლის ამერიკული პარფიუმერული კომპანიის – „პრინცი მაჩაბელი“-ს ფილიალს პარიზში. მეორე მსოფლიო ომის დროს იყო გერმანიის მიერ შექმნილი ქართული ეროვნული კომიტეტის წევრი. გარდაიცვალა პარიზში 1948 წელს, დაკრძალულია ლევილის ქართულ სასაფლაოზე.

გაზეთს ასევე შეცვლილი ჰქონდა სახელი და „ივერიის“ სახელწოდებით გამოდიოდა 1919 წლის 12 ნოემბრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით (სა-ვარაუდოდ, გაზეთი დაისაჯა 10 ნოემბერს გამოქვეყნებული მეთაურის ნე-რილის „უნესობანი“-ს გამოქვეყნებისათვის, რომელშიც ძალზე მწვავედ იყო გაკრიტიკებული ქვეყნის მმართველი სოციალ-დემოკრატიული პარტია და მთავრობა). მომხდარი ფაქტის გამო ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ქუთაისის კომიტეტის ორგანო გაზეთი „ჩვენი ქვეყანა“ წერდა: „პრესის წინააღმდეგ რეპრესიები, როცა პრესა კანონიერების, უფლებების საზღვარს არა სცილდება, მომაკვდინებელია“. მმართველმა პარტიამ უნდა იცოდეს, რომ „თუ ოპოზიციას მეტის პატივისცემით არ მოეპყრობი-ან, არა თუ საზოგადო, არამედ მათი საქმეც კი წახდება“ (გაზ. „ჩვენი ქვეყანა“, 1919 წ., 15 ნოემბერი).

1920 წლის 10 დეკემბერს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ გაზეთი „საქართველო“ დახურა. რედაქციამ მეორე დღეს „ახალი საქართველო“-ს სახელწოდებით შეძლო გამოცემის განახლება, მაგრამ იმავე სამინისტროს დადგენილებით, მისი გამოცემაც შეაჩერეს, „რედაქცია და სტამბა დაბეჭდეს, ხოლო გაზეთის ნომრებს კონფისკაცია უყვეს“ (გაზ. „სახალხო გაზეთი“ 1920 წლის 12 დეკემბერი).

გაზეთ „საქართველო“-ს გამოცემა მოკლე დროით ორჯერ ტექნიკური მიზეზის გამოც შეჩერებულა. მაგალითად, 1918 წლის 1 სექტემბრიდან 24 სექტემბრამდე ეს „ქალაქის გამოღვევისა და შრიფტის უვარგისობის გამო“ მომხდარა (გაზ. „საქართველო“, 1918 წ., 24 სექტემბერი). მეორედ - 1920 წლის მაის-ივლისში, თუმცა მიზეზი მითითებული არ არის.

გაზეთი „საქართველო“ გამოირჩეოდა თავისი ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი პოზიციითა და დემოკრატიული ხასიათით. იგი საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის, ტერიტორიული მთლიანობის, ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებისა და ეკონომიკური აღმავლობის პოზიციაზე იდგა, მხარს უჭერდა დემოკრატიული რეფორმების გატარებას. აკრიტიკებდა მმართველი სოციალ-დემოკრატიული ძალის მიერ სახელმწიფოს მშენებლობაში დაშვებულ შეცდომებს, საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკის ხარვეზებს, გმობდა მთავრობის სოციალისტურ კურსს და ეწეოდა დასავლური ღირებულებების პროპაგანდას.

გაზეთ „საქართველოს“ პუბლიცისტები განსაკუთრებულ ინტერესს იჩენდნენ საქართველოს იმ კუთხეების მიმართ (აფხაზეთი, შიდა ქართლის ოსებით დასახლებული სივრცე), სადაც სეპარატისტული მოძრაობა გართულებებს წარმოშობდა, ხშირად წერდნენ საინგილოს, სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოსა და ბათუმის ოლქის პრობლემურ საკითხებზე, დაუნდობლად აკრიტიკებდნენ ქართველ ბოლშევიკებს, მათ ძირგამომთხრელ საქმიანობას.

გაზეთი დიდ ყურადღებას უთმობდა ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის დაცვასა და მოვლა-პატრონობის თემას, საქართველოს ეკლესიასა და მის წინაშე მდგარ პრობლემებს, ზრუნვას ქართული ლიტერატურის, ხელოვნების განვითარებაზე და სხვა.

გაზეთი „სახალხო საქმე“.

საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის მთავარი კომიტეტის ყოველდღიური ორგანო გაზეთი „სახალხო საქმე“ 1917 წლიდან თბილისში გამოიცემოდა. იგი ამავე პარტიის გაზეთის „სახალხო ფურცლის“ ნაცვლად დაარსდა, თუმცა სრულად განაგრძო მისი იდეური მიმართულება და დიდაც არც სარედაქციო პოლიტიკა შეუცვლია.

გაზეთს საკუთარი სტამბა ჰქონდა (მისამართი ბარონის (დღევანდელი ანტონ ფურცელაძის) ქუჩა # 14), რაც მის თვითღირებულებას ამცირებდა, ხოლო გამოცემას სტაბილურს ხდიდა. „სახალხო საქმეს“ ფედერალისტთა პარტიის ერთ-ერთი თვალსაჩინო ლიდერი სამსონ ფირცხალავა უძღვებოდა. გაზეთს შემოკრებილი ყავდა პუბლიცისტთა ძლიერი ბირთვი, რომელშიც შედიოდნენ: ქრისტეფორე რაჭველიშვილი, არჩილ ჯაჯანაშვილი, სამსონ დადიანი, აკაკი პაპავა, თედო ღლონტი... გაზეთთან თანამშრომლობდნენ იოსებ გრიშაშვილი, კონსტანტინე გამსახურდია, დიმიტრი უზნაძე, შალვა ნუსტუბიძე და სხვები.

მეთაურ წერილებს, რომლებიც ქვეყნის ყველაზე აქტუალურ და საჭირობოროტო საკითხებს შეეხებოდა, სამსონ ფირცხალავა წერდა. მის პუბლიკაციებს გამოარჩევდა აზრის სიღრმე და სიცხადე, სადა და ფართო მკითხველისათვის გასაგები სტილი.

გაზეთი ფართოდ აშუქებდა საქართველოსა და კავკასიაში მიმდინარე მოვლენებს, სისტემატურად აქვეყნებდა დამფუძნებელი კრების მუშაობის მიმოხილვას, მთავრობის დადგენილებებს, საქართველოს ცალკეულ კუთხეთა წინაშე წამოჭრილ გამოწვევებს, ბეჭდავდა რუსეთის სამოქალაქო ომისა და საერთაშორისო პოლიტიკური ცხოვრების ამსახველ ამბებს.

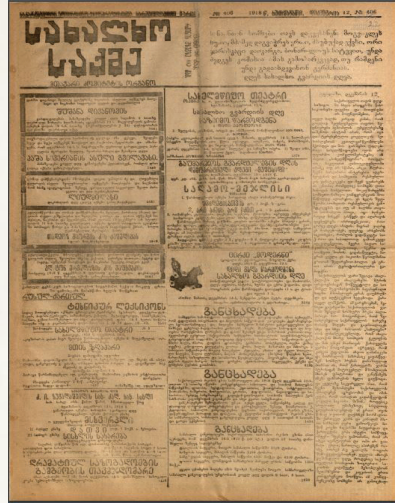
გაზეთში ქარბობდა საინფორმაციო მასალა, შეიმჩნევა სხვადასხვა სააგენტოს მიერ გავრცელებული ცნობების სიმრავლე, რაც დამახასიათებელია ყოველდღიური გაზეთისათვის, მაგრამ არცთუ იშვიათად იბეჭდებოდა ანალიტიკური სტატიებიც აქტუალურ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ საკითხებზე, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პრობლემებზე და სხვა.

„სახალხო საქმე“ მემარცხენე ოპოზიციის პლატფორმიდან აკრიტიკებდა საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ ხელისუფლებას, არ მოსწონდა მისი პოლიტიკური კურსი და აგრარულ საკითხშიც თავისი გამოკვეთილი, მმართველი პარტიისაგან განსხვავებული თვალსაზრისი გააჩნდა. მოითხოვდა კერძო საკუთრების მოსპობას, მიწის განსაზოგადოებრიობას, მიწის მხოლოდ მიწის მუშაკისათვის გადაცემასა და კოოპერატივების შემოღებას. გაზეთი იცავდა ფედერალისტურ თვალსაზრისს სოციალიზმის დაუყოვნებლივ პრაქტიკაში დანერგვის შესახებ, საპირისპიროდ სოციალ-დემოკრატების პოზიციისა, რომ ქვეყანას ჯერ კაპიტალისტური

განვითარების გზა უნდა გაეწყო, რომელიც საფუძველს მოამზადებდა მომავალი სოციალიზმისათვის.

სამსონ ფირცხალავა

ბაზეთი „სახალხო საქმე“

სამსონ ფირცხალავა (1872-1952) - ქართველი საზოგადო,

პოლიტიკური მოღვაწე, ჟურნალისტი და პუბლიცისტი, სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ერთ-ერთი დამფუძნებელი და ლიდერი. 1889-1893 წლებში სწავლობდა ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში. 1898 წელს დაამთავრა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი.

ქართულ ჟურნალ-გაზეთებთან თანამშრომლობა 1893 წლიდან დაიწყო. 1901-1902 წლებში იყო გაზეთ „ივერიის“ კორექტორი და აქვეყნებდა პუბლიცისტურ სტატიებსაც. 1902 წელს გადავიდა „ცნობის ფურცლის“ რედაქციაში. 1906-1910 წლებში სათავეში ედგა გაზეთებს „გლეხი“, „მინა“, „მზე“, ჟურნალს „ფასკუნჯი“. წერდა ფსევდონიმებით: „სიტყვა“, „კალამი“, „სანვინი“, „საფარი“ და სხვ.

1907-1909 წლებში ეკავა ფედერალისტთა პარტიის მთავარი კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილის თანამდებობა. პოლიტიკური საქმიანობისათვის არაერთხელ იყო რეპრესირებული: 1906 წელს ერთი თვით დააპატიმრეს, 1910 წელს კი სამი წლით გადაასახლეს. სამშობლოში 1913 წელს დაბრუნდა და განაგრძო როგორც პარტიული, ისე პუბლიცისტური საქმიანობა.

1917 წელს ნოემბერში სამსონ ფირცხალავა ეროვნულ ყრილობაზე აირჩიეს საქართველოს ეროვნული საბჭოს შემადგენლობაში. იყო საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს დამფუძნებელი კრების დეპუტატი სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიიდან. შედიოდა დამფუძნებელი კრების ადგილობრივი თვითმმართველობის, საპროპაგანდო, სარედაქციო და ხელოვნების კომისიებში. სათავეში ედგა ფედერალისტთა საპარლამენტო ფრაქციას, რომელმაც მმართველი სოციალ-დემოკრატიის მემარცხენე ოპოზი-

ცია შეადგინა. 1918 წელს გამოიცა მისი ნაშრომი „ეროვნება და ეროვნული თავისუფლება“. წიგნი საქართველოში ეროვნული საკითხის გადაწყვეტის გზების ძიებას ეძღვნება.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამხობისას სამსონ ფირცხალავა ემიგრაციაში არ გახიზნულა, სამშობლოში დარჩა და წინააღმდეგობის მოძრაობაში ჩაება. 1922 წლის თებერვალში დააპატიმრეს და მეტეხის ციხეში ჩასვეს. საქართველოს მწერალთა კავშირის შუამდგომლობით, იმავე წლის სექტემბერში საპყრობილიდან გაათავისუფლეს, მაგრამ აიძულეს დაეტოვებინა სამშობლო.

ცხოვრობდა საფრანგეთში, ლევილის ქართულ კერაში. აქტიურად იყო ჩართული ქართული ემიგრაციის პოლიტიკურ თუ კულტურულ მუშაობაში. შედიოდა ქართული პოლიტიკური პარტიების საერთო ფრონტში, თანამშრომლობდა გაზეთში „დამოუკიდებელი საქართველო“, იყო ფედერალისტური ჟურნალის „სახალხო საქმე“ გამომცემელი და რედაქტორი. თანამემამულე ემიგრანტების შვილებს ასწავლიდა მშობლიურ ენასა და ლიტერატურას. 1948 წელს, ირწმუნა რა საბჭოთა ხელისუფლების პროპაგანდის, დაბრუნდა საქართველოში. მუშაობდა სახელმწიფო მუზეუმის ბიბლიოთეკის გამგედ.

1951 წლის ბოლოს ანტისაბჭოთა საქმიანობის ბრალდებით დააპატიმრეს. მიუსაჯეს შრომა-გასწორების კოლონიაში 25 წლით პატიმრობა, მაგრამ ეტაპით რუსეთში გაგზავნამდე, თბილისში, ციხის საავადმყოფოში გარდაიცვალა.

სამსონ ფირცხალავა ავტორია ისტორიული თხზულებებისა ილია ჭავჭავაძეზე, თამარ მეფეზე, ძველ მესხეთზე, საქართველოს უძველესი ისტორიის საკითხებზე. გამოქვეყნებული აქვს საყურადღებო მემუარები „მოგონებათა ფურცლები“ და სხვ.

1907 წელს მისი მონაწილეობით შედგა და გამოიცა კრებული „ილია ჭავჭავაძის სიკვდილი და დასაფლავება“. 1908 წელს იყო აკაკი წერეთლის იუბილეს ერთ-ერთი ორგანიზატორი. მისი რედაქტორობით მომზადდა და 1922 წელს გამოქვეყნდა ნიკოლოზ ბარათაშვილის თხზულებათა საიუბილეო აკადემიური გამოცემა.

გაზეთი „შრომა“.

1918-1921 წლებში თბილისში თავიანთ ბეჭდური გამოცემა ჰქონდათ ესერებსაც. ეს იყო გაზეთი „შრომა“, რომლის პირველი ნომერი 1918 წლის 3 აგვისტოს გამოვიდა, როგორც „ორგანო საქართველოში მომქმედ სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის ცენტრალური კომიტეტისა“.

რუსეთის სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტია, რომელიც არსებითად ნაროდნიკულ იდეოლოგიას დაეფუძნა, ძირითადად სოციალური თავისუფლებისათვის იბრძოდა. ესერები საქართველოში არასოდეს ყოფილან პოპულარული და ბევრი არც მიმდევარი ჰყოლიათ ეროვნული საკითხისადმი მათი ინდეფერენტული დამოკიდებულების გამო. რომანოვთა იმპერიაში კი პარტიის როლი თვალსაჩინო იყო 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდგომ პერიოდში და განსაკუთრებით 1917 წლის ნოემბერში, რაც რუსეთის დამფუძნებელი კრების არჩევნებში გამარჯვებით გამოიხატა. ქართველი ესერები რუსეთის სოციალისტ-რევოლუცი-

ონერთა პარტიას მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ გამოეყვნენ და ცალკე ორგანიზაციად 1918 წლის ივნისში ჩამოყალიბდნენ.

„შრომის“ დაარსება ესერთა პარტიის ამიერკავკასიის ორგანიზაციის გაყოფას და საქართველოში არსებული საოლქო კომიტეტების ნაცვლად, 1918 წლის ივნისში, ქუთაისის ყრილობაზე, პარტიის მთავარი კომიტეტის შექმნას დაუკავშირდა. გაზეთი საქართველოში არსებული ესერთა პარტიული ორგანიზაციებისა და მისი ცენტრალური კომიტეტის ორგანოდ, „მათი ნება-სურვილის კანონიერ და სრულუფლებიან გამომხატველად“ გამოცემად იქცა.

გაზეთის დევიზი იყო: „ბრძოლაში ჰპოვებ შენს უფლებას“. რედაქცია თავიდან ქაჯაჯაძის ქუჩაზე მდებარე ერთ-ერთი სკოლის შენობაში იყო განთავსებული, შემდეგ კი ბარონის ქუჩაზე # 14-ში გადაინაცვლა. იბეჭდებოდა ჯერ რუსთაველის გამზირზე # 26-ში „ქართველთა ბეჭდვითი ამხანაგობის“ სტამბაში, ხოლო შემდეგ მთავრობის სტამბაში. ყოველდღიური გაზეთი 1919 წლის სექტემბრიდან ყოველკვირეულ გაზეთად გადაკეთდა.

„შრომას“ თავისი არსებობის სამი წლის განმავლობაში სარედაქციო კოლეგია უძღვებოდა, რომელშიც პარტიის თავმჯდომარე ლეო შენგელია, ივანე გობეჩია და ილია ნუცუბიძე შედიოდნენ. 1920 წლიდან რედაქტორობა ილია ნუცუბიძეს დაეკისრა. გაზეთის ძირითადი თანამშრომლები იყვნენ: ისტორიკოსი, საქართველოს დამფუძნებელი კრების დეპუტატი გრიგოლ (გიგო) ნათაძე, მ. ჩხეიძე, ივ. ბახტაძე, მ. ჭანიშვილი, ა. კაკაბაძე, გ. მეფარიშვილი და სხვ.

გაზეთის პირველი ნომრის მენინავეში რედაქციის აცხადებდა: „ჩვენ მხარს დავუჭერთ ყველაფერს, რაც ქეშმარიტად რევოლუციონურია,

ილია ნუცუბიძე

გაზეთი „შრომა“

რაც გააძლიერებს ჩვენი დემოკრატიის რევოლუციონურ პოზიციებს და ხელს შეუწყობს ამიერ-კავკასიის ერთა შორის სოლიდარობის განმტკიცებას, ხოლო ყველა იმას, რასაც შოვინიზმის ბეჭედი ედება, სასტიკად შევებრძოლებით!..“

პირდაპირ შეიძლება ითქვას, რომ „შრომა“ პარტიული გაზეთი იყო, ემსახურებოდა ესერული მსოფლმხედველობის პოპულარიზაციას და თანადროულ მოვლენებსაც პარტიის ინტერესების შესაბამისად აშუქებდა. ესერები ქვეყნის გლეხური მოსახლეობის ინტერესებს გამოხატავდნენ. ამიტომ დიდ ყურადღებას უთმობდნენ აგრარულ საკითხს. მხარს უჭერდნენ მიწის სოციალიზაციას, რაც მიწის განზოგადობას, მის სასოფლო თემებისათვის გადაცემას გულისხმობდა შემდგომი სამართლიანი განაწილების მიზნით.

„ჩვენი დროშა არის დროშა რევოლუციონური ინტერნაციონალისა, ჩვენი ორიენტაცია არის ორიენტაცია რევოლუციონური სოციალიზმისა!“ - წერდა გაზეთი. „შრომის“ გამომცემლებს მიაჩნდათ, რომ ბოლშევიზმი იყო „სოციალიზმი უდემოკრატიოდ“, მენშევიზმი კი - „დემოკრატია უსოციალიზმოდ“, იდეურად უპირისპირდებოდნენ ორივეს და აცხადებდნენ, რომ მათი ლოზუნგია: „დემოკრატია და სოციალიზმი!“ (გაზ. „შრომა“, 1918 წ., 3 სექტემბერი).

საინტერესოა, რომ 1921 წლის 23 იანვარს გაზეთში გამოქვეყნდა სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის მიერ მომზადებული საქართველოს კონსტიტუციის პროექტი, რომელიც მანამდე განსახილველად დამფუძნებელ კრებას წარედგინა. პროექტის მიხედვით, საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას „საქართველოს შრომის რესპუბლიკა“ უნდა დარქმეოდა.

ილია ნეცუბიძე (1883-?) – ქართველი პოლიტიკოსი, საქართველოს სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის თვალსაჩინო წევრი. დაასრულა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი, სწავლობდა თბილისის სასულიერო სემინარიაში, ჩაირიცხა კიევის კომერციულ ინსტიტუტში ეკონომიკურ განყოფილებაზე, რომლის დამთავრება ვერ შეძლო. გახდა ესერთა პარტიის წევრი და ჩაება რევოლუციურ მოძრაობაში, რისთვისაც 1907 და 1909 წლებში ორჯერ იყო დაპატიმრებული.

საქართველოში დაბრუნების შემდეგ, 1918 წლიდან იყო ეროვნული საბჭოს წევრი ესერთა პარტიიდან. ამავე პარტიის სიით, 1919 წლის თებერვალში აირჩიეს საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრად. არჩეული იყო სარეგლამენტო კომისიის მდივნად, საბიბლიოთეკო, სამხედრო, საბიუჯეტო-საფინანსო და მომარაგების კომისიების წევრად. შედიოდა ესერთა პარტიის ცენტრალური ორგანოს, გაზეთ „შრომის“ სარედაქციო კოლეგიაში და 1920 წლიდან იყო გაზეთის რედაქტორიც.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დაცემის შემდგომ, 1921 წელს დატოვა სამშობლო და ემიგრაციაში გაიხიზნა. ცხოვრობდა საფრანგეთში. აქტიურად იყო ჩართული ქართული ემიგრაციის პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. გარდაიცვალა პარიზში, დაკრძალულია ლევილის ქართველთა სასაფლაოზე.

„საქართველოს რესპუბლიკა“.

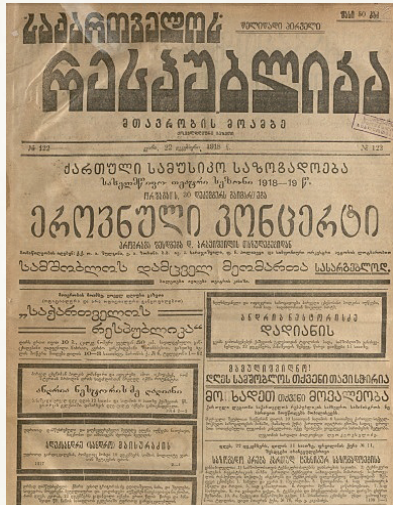
საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლებას პერიოდული პრესის როლი და მნიშვნელობა სახელმწიფოებრივ საქმიანობაში კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული. სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის გამოცხადებიდან ერთი თვეც არ იყო გასული, რომ მთავრობის თავმჯდომარის ნოე რამიშვილის ინიციატივით, მიიღეს გადაწყვეტილება ბეჭდვითი ორგანოს - გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის“ დაარსების შესახებ (საქართველოს ეროვნული არქივი, ცენტრალური საისტორიო არქივი, ფონდი 1861, ანან. 3, საქმ. 1, ფურც. 4). გაზეთის რედაქტორად ცნობილი სოციალ-დემოკრატი იურისტი პავლე საყვარელიძე დაინიშნა (1919 წლის 20 მაისიდან გაზეთის დროებითი რედაქტორი იყო ვიკტორ ნოზაძე, შემდეგ გაზეთს ხელს აწერდა რედაქტორის მოვალეობის აღმასრულებელი გრიგოლ მაჭავარიანი).

ახალი გამოცემა გაუქმებული გაზეთის - „Кавказ“-ის ბაზაზე ჩამოყალიბდა. „საქართველოს რესპუბლიკის“ პირველი ნომერი 1918 წლის 25 ივლისს გამოიცა. სახელწოდების ქვეშ მოთავსებული იყო წარწერა: „საქართველოს მთავრობის მოამბე. გამოდის ყოველდღე კვირა-უქმეების გარდა“.

გაზეთის დანიშნულება რედაქციამ მკითხველს გამოცემის პირველი ნომრიდანვე გააცნო: „ამიერიდან საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობას ექნება თავისი ოფიციალური ქართული ორგანო, სადაც განუწყვეტლივ იმეტყველებს მთელი ხალხის საყურადღებოდ და სახელმძღვანელოდ სახელმწიფოებრივი ენა, კანონი და სამართალი...“

პავლე საყვარელიძე

გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“

პავლე საყვარელიძე (1882-1937) - იურისტი, პოლიტიკური მოღვაწე, თვალსაჩინო სოციალ-დემოკრატი.

დაწყებითი და საშუალო განათლება მიიღო ქუთაისში, საუნივერსიტეტო - რუსეთში და შვეიცარიაში. 1900-იანი წლების დასაწყისიდან დაუკავშირდა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიას, იყო პარტიის იმერეთ-სამეგრელოს კომიტეტის წევრი და ორგანიზატორი. აქტიურად მონაწილეობდა 1905 წლის რევოლუციურ გამოსვლებში იმერეთში, 1906 წლიდან მუშაობდა ბაქოში. რევოლუციური საქმიანობისათვის დააპატიმრეს და გადაასახლეს.

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ, არ გაიზიარა თანაპარტიელთა კულტურული ავტონომიის იდეა, მხარი დაუჭირა საქართველოს „ეროვნულ-ტერიტორიალურ ავტონომიას“, სხვებთან ერთად ჩამოაყალიბა „ალიონის“ ჯგუფი და სათავეში ჩაუდგა მის პოლიტიკურ-ლიტერატურულ გაზეთს, რომელსაც ასევე „ალიონი“ ერქვა. წერდა ფსევდონიმებით: „პ-ნი“, „პ. ს-მე“, „პ. ს-ძე“ და „პ.ს.ნ-ს-ლი“, პარტიულ მეტსახელად კი ჰქონდა „დიდი პავლე“.

1917 წლის ნოემბერში აირჩიეს საქართველოს ეროვნული საბჭოს წევრად. 1919 წლის თებერვალში სოციალ-დემოკრატიული

პარტიის სიით გახდა საქართველოს დამფუძნებელი კრების დეპუტატი. იყო კრების სარეგლამენტო, სახელოვნებო და ტექნიკური კომისიების წევრი. არჩეული იყო აგრეთვე საკონსტიტუციო კომისიის შემადგენლობაში ჯერ წევრად, შემდეგ კი თავმჯდომარედ. მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუციის შემუშავებაში.

1921 წლის დასაწყისში საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიაში ჩამოაყალიბა ოპოზიციური ჯგუფი, ხოლო შემდეგ „დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატიული პარტია - სხივი“, რომელმაც დამფუძნებელ კრებაში ცალკე ოპოზიციური ფრაქცია შეადგინა.

საქართველოს ბოლშევიკური ოკუპაციისა და გასაბჭოების შემდეგ დარჩა სამშობლოში. პოლიტიკურ ასპარეზს ჩამოშორდა და მუშაობდა ამიერკავკასიის საბჭოთა სოციალისტური ფედერაციული რესპუბლიკის შინავაჭრობის სახალხო კომისარიატში. გარდაიცვალა 1937 წელს (ერთ-ერთი ვერსიის თანახმად, მკურნალობისას მონამღეს). დაკრძალულია თბილისში ვაკის სასაფლაოზე.

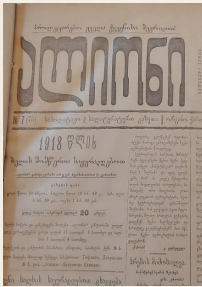
ქართველი ერი დღევანდლამდე მოკლებული იყო საშუალებას მშობლიურ ენაზე სავსებით ეგრძნო და გაეგონა ჩვენი დემოკრატიული სახელმწიფოს უზენაესი ორგანოების ოფიციალური სიტყვა და ნებისყოფა. დღეიდან საქართველოს ყველა მოქალაქე ვალდებულია მთავრობის მოამბიდან დაკვირვებით ამოიკითხოს სახელმწიფოს კანონი და ბრძანება და მათი გონიერი, უარ უთქმელი ასრულებით ხელი შეუწყოს სახელმწიფოებრივ შემოქმედებას“ - აღნიშნულია „საქართველოს რესპუბლიკაში“.

სამთავრობო გაზეთის დაარსების მიზანი სახელმწიფო ინსტიტუციების საქმიანობის გაშუქება, ზოგადად, აღმასრულებელი ხელისუფლების მოღვაწეობის შესახებ მოსახლეობის დროული ინფორმირება იყო. ამასთან, ყოველდღიური გაზეთი იმ დროს ინფორმაციის სწრაფი გავრცელების, ხალხთან კომუნიკაციის საგულისხმო საშუალებაც იყო.

„საქართველოს რესპუბლიკას“ ჰქონდა რუბრიკები: „ოფიციალური განცხადება“, „არაოფიციალური განცხადება“, „ახალი ამბები“, „დეპეშები“, „პრესის მიმოხილვა“, „მთავრობაში“, „მუნიციპალური ცხოვრება“, „უცხოეთში“, „პროვინცია“ და სხვა. გაზეთი მთავრობის სტამბაში იბეჭდებოდა. „ოფიციალურ განცხადებაში“ თავსდებოდა ქრონიკა, მთავრობის დადგენილებები, ბრძანებები, განკარგულებანი, დეკრეტები, კანონები და სხვა სამართლებრივი აქტები, განცხადებები, საქართველოს დამფუძნებელი კრების სხდომათა ანგარიშები და სხვა. არაოფიციალური განცხადება ეთმობოდა ქვეყანაში მომდინარე სოციალ-ეკონომიკურ, საზოგადოებრივ თუ პოლიტიკურ მოვლენებს, კულტურულ ვითარებას და ა. შ.

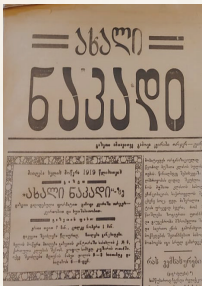
გაზეთს დამატების სახით ერთვოდა „საქართველოს დამფუძნებელი კრების სხდომათა სტენოგრაფიული ანგარიშები“.

1918-1921 წლებში თბილისში გამოდიოდა ქვემოთ ჩამოთვლილი ქართული გაზეთებიც:

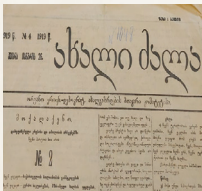
ალიონი

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი თბილისი, 1917-1918. საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის „ალიონი“-ს („ალიონისტების“) ჯგუფის ორგანო
რედაქტორი: პავლე საყვარელიძე
გამოდიოდა ხუთშაბათობითა და კვირაობით
1917 N 1 (1/V)-68 (31/XII); 1918 N 1 (7/I)-68 (31/XI)

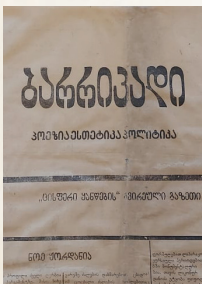
ახალი ნაკადი

საქართველოს მემარცხენე სოციალისტ-ფედერალისტ მამურალთა პარტიის („საქართველოს სარევოლუციო სინდიკალისტ მამურალთა კავშირის“) ორგანო. თბილისი, 1919-1920. ყოველკვირეული გაზეთი.
რედაქტორი: სარედაქციო კოლეგია
სტამბა „ქართულ ბეჭდვითი ამხანაგობისა“
1919 N 1 (1/I)-45 (12/X); 1920 N 1 (14/III)-6 (19/IV)

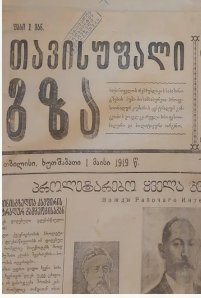
ახალი ძალა

ორგანო ეროვნულ-დემოკრატიული ახალგაზრდობის მთავარი კომიტეტისა. თბილისი, 1918-1919
რედაქტორი: მთავარი კომიტეტის რწმუნებული მიხ. ხერხეულიძე
1919 N 3 (5/I)-5 (2/II)

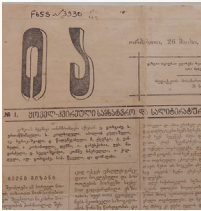
ბარრიკადი

ცისფერი ყანების სალიტერატურო ორგანო. თბილისი, 1920-1924
კვირეული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ლიტერატურული გაზეთი
რედაქტორი ტიციან ტაბიძე
1920 N 1 (18/X)-3 (8/XI); 1922 N 4 (7/I)-7 (17/II); 1924 N 1 (6/I)

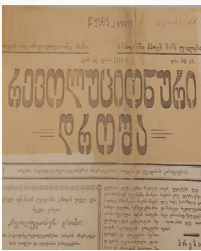
თავისუფალი გზა

საქართველოს რესპუბლიკის რკინისგზების მთავარ კომიტეტის პროფესიონალური და პოლიტიკური ორგანო. თბილისი, 1918-1919
სოციალ-დემოკრატიული მიმართულების ყოველკვირეული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
რედაქტორი: სარედაქციო კოლეგია. საქართველოს რკინისგზის სამმართველოს სტამბა-ლითოგრაფია.
1918 N 2 (5/VIII); 1919 N 3 (24/I)-44 (25/XII)

ია

ყოველ-კვირეული სმხატვრო და სალიტერატურო გაზეთი თბილისი, 1919
ერთჯერადი გამოცემა. სტამბა საქართველოს რესპუბლიკის ქალაქთა კავშირისა
1919 N 1 (25/V)

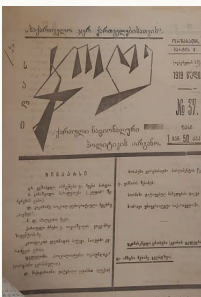
რევოლუციონერი დროება

სოციალისტ-რევოლუციონერთა ამიერკავკასიის საოლქო და ტფილისის კომიტეტების ორგანო. თბილისი, 1918
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური არარეგულარული გაზეთი.
რედაქტორი: სარედაქციო კოლეგია. სტამბა „სორაპანი“
გაჩეჩილაძისა; სტამბა „ეკანომია“ მუგვიდას-აკოფოვისა
1918 N 1 (16/VI)-6 (21/VII)

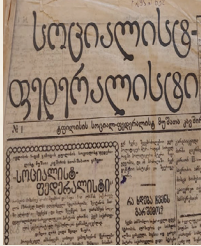
რკინისგზელი

საქართველოს რესპუბლიკის სახაზინო რკინის გზების მუშა-მომსახურეთა პროფკავშირის ცენტრალური გამგეობის ყოველკვირეული პროფესიული და პოლიტიკური ორგანო. თბილისი, 1920-1921
თემატიკა: საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ყოველკვირეული გაზეთი
რედაქტორი: სარედაქციო კოლეგია
1920 N 1 (1/I)-47 (28/XII). 1921 N 1 (17/I)-3 (7/II)

სალი კლდე

ქართული ნაციონალური პოლიტიკის ორგანო. თბილისი, 1919.
(გაზეთ „კლდის“ გაგრძელება. „სალი კლდის“ შემდეგ გამოდიოდა „პიტალო კლდე“).
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ყოველკვირეული გაზეთი
რედაქტორი: გრიგოლ ვეშაპელი (ვეშაპიძე)
1919 N 34 (18/I)-57 (21/VII)

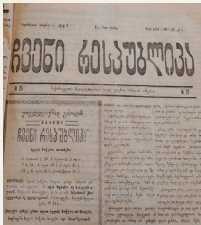

სოციალისტ-ფედერალისტი

საქართველოს სოციალისტ-ფედერალისტთა სარევოლუციო პარტიის დროებით მთავარი კომიტეტის ორგანო. თბილისი, 1918-1921.

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ყოველდღიური გაზეთი გამომცემლობა: დროებით მთავარი კომიტეტი. სტამბა „სახალხო საქმე“.

1918 1919 1920 1921 1921 N 1 (27/II)-120 (26/III)

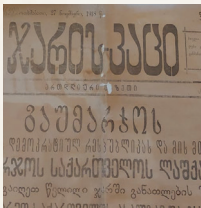
ჩვენი რესპუბლიკა

საქართველოს რადიკალ-დემოკრატიული გლეხთა პარტიის საორგანიზაციო კომიტეტის ორგანო. თბილისი, 1917-1918. საზოგადოებრივ-პოლიტიკური

რედაქტორი: დავით ჩიქოვანი. სტამბა „სორაპანი“.

1917 N 1 (15/X)-23 (31/XII)

1918 N 24 (3/I)-90 (1/IV)

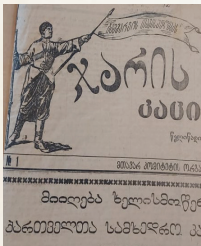

ჭარის კაცი

სამხედრო პირთა გაზეთი: ქართველთა სამხედრო კავშირის ყოველკვირეული ორგანო. თბილისი, 1917-1918. „ჭარის კაცის“ შემდეგ გამოდიოდა „ჭარი და ერი“ (1918). საზოგადოებრივ-პოლიტიკური; სამხედრო

რედაქტორი: ვ. ცქიტიშვილი. სტამბა „ქართლი“, შემდეგ სტამბა „სახალხო ფურცელი“.

1917 N 1 (7/V)-32 (24/XII) 1918 N 1 (14/I)-15 (12/V); 1 (7/VI)-7 (27/IX)

ჭარის ტატი

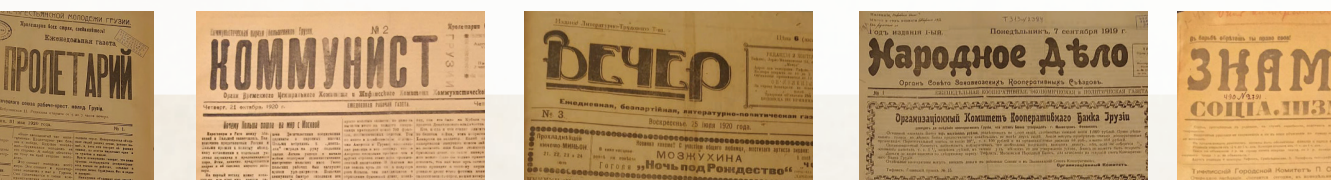
ჭარისა და გვარდიის ნაწილების (ერთდროული) გაზეთი. თბილისი, 1920.

რედაქტორი: სარედაქციო კოლეგია. კილაძის სტამბა.

1920 [N1] (25/XII)

უცხოური გაზეთები თბილისში

1918-1921 წლების თბილისში ქართული ჟურნალ-გაზეთების გარდა არაერთი უცხოენოვანი პერიოდული გამოცემა გამოდიოდა. მათ შორის, გერმანულ, ინგლისურ, ფრანგულ, რუსულ და სომხურ ენებზე.

გერმანულენოვანი გაზეთი „Kaukasische Post“ (კავკასიის ფოსტა) თბილისში საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენამდე კარგა ხნით ადრე გამოიცემოდა. იგი 1906 წელს დაარსდა და განპირობებული იყო სამხრეთ კავკასიასა და საქართველოში გერმანული ახალშენების არსებობით.

გერმანელთა პირველი კოლონია საქართველოში ჯერ კიდევ 1817 წელს გაჩნდა, როდესაც აქ ვიურტემბერგელი პიეტისტი შვაბების 31 ოჯახი ჩამოვიდა (პიეტისტი ლუთერანულ ეკლესიაში წარმოშობილი მიმდინარეობა იყო, რომლის წევრთა აზრით, მეორედ მოსვლა ახლოვდებოდა, გადარჩენა კი იერუსალიმთან ან არარატის მთის ახლოს მშვიდ ადგილას დამკვიდრებით შეიძლებოდა). კავკასიის ადგილობრივი რუსული ადმინისტრაციის გადაწყვეტილებით, შვაბები სართიქალის მახლობლად დაასახლეს. მათ თავიანთ ახალშენს მარიენფელდი უწოდეს. მომდევნო წლებში ჩამოსახლებულ გერმანელთა რიცხვი გაიზარდა, რაც გამოწვეული იყო იმ დროს გერმანიის სოციალ-ეკონომიკური, პოლიტიკური და რელიგიური ვითარებით, განსაკუთრებით ვიურტემბერგის მხარეში შექმნილი მძიმე მდგომარეობითა (ნაპოლეონის ომების შედეგად მეურნეობის ნგრევა, მოსახლეობის გადატაცება, გაზრდილი გადასახადები, მოუსავლიანობა, სასურსათო კრიზისი) და „რელიგიური მისწრაფებით“ (მ. წერეთელი, გერმანელები საქართველოში. <https://www.gfsis.org/files/my-world/18/8.pdf>).

საქართველოს ტერიტორიაზე ოცზე მეტი გერმანული ახალშენი არსებობდა, მათ შორის: ალექსადერსდორფი (თბილისი, დიდუბე), ელიზაბეტთალი (თეთრინწყარო, სოფელი ასურეთი), კატარინენფელდი (ქალაქი ბოლნისი), ნოიდორფი (სოხუმის მახლობლად), ნოი-ტიფლისი (დავით აღმაშენებლის გამზირი და მისი მიმდებარე სივრცე), პეტერსდორფი (გარwwwდაბანი, სოფელი სართიქალა), როზენტალი (მცხეთა, სოფელი ვარდისუბანი) და სხვები. ღვინის, ლუდის, შვეიცარიული ყველის წარმოებაში დაოსტატებული, ხელოსნობის სხვადასხვა დარგისა და სოფლის მეურნეობის მცოდნე, კულტურტრეგერი გერმანელების კავკასიის რეგიონში ჩამოსახლებას ხელს უწყობდა რუსეთის საიმპერიო მთავრობაც. გერმანული კოლონიები აზერბაიჯანის ტერიტორიაზეც შეიქმნა. რაც შეეხება ჩრდილოეთ კავკასიას, აქ ძირითადად „შვილობილი კოლონიები“ აღმოცენდნენ (Образование и развитие немецких колоний наавказе. <https://geschichte.rusdeutsch.ru/16/57>).

ლუთერანული ეკლესია თბილისში

მასზე ასეთი შეზღუდვა არ არსებობდა. გაზეთის გამომცემლის პასუხისმგებლობა საქართველოში მცხოვრებმა შეძლებულმა გერმანელმა მენარმემ კურტ ფონ კუჩენბახმა იკისრა. იგი მსხვილი ადგილობრივი ფერმერი და მრეწველი იყო. ევროპული სტილის მესაქონლეობის ფერმასა და შვეიცარული ყველის ქარხანასთან ერთად, კუჩენბახს მინის ქარხანაც ჰქონდა, რომელიც საოჯახო ქურჭელს აწარმოებდა.

გაზეთის რედაქტორად მწერალი და ჟურნალისტი არტურ ლაისტი დაინიშნა. სარედაქციო კოლეგიის წევრები იყვნენ: ალექსანდრე ფუფაევი, ერის ბერშტეინი, ალექსის ვალინგი, ოტო მადერი, ჰუგო ჰერდე, თეოდორ ვარმბრუნი, ალბერტ კირხოფერი, კურტ ფონ კუჩენბახი და ჰელენ უოლტერი.

„Kaukasische Post“-ს საქართველოში თავიდან ცოტა ხელმომწერი ჰყავდა და ტირაჟი 500 ცალს არ აღემატებოდა. გაზეთის ცალკე ნომერი 10 კაპიკი ღირდა, გამონერა წლიურად კი 5 მანეთი ჯდებოდა (თბილისში - 6 მანეთი).

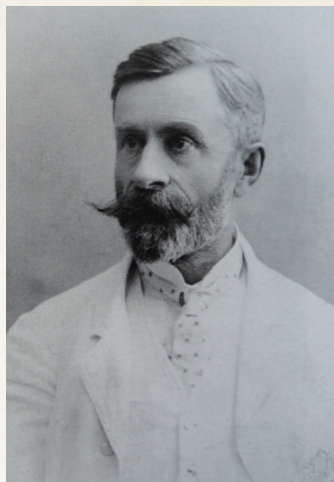
ეს ფასები 1914 წლამდე ფაქტობრივად არ შეცვლილა. თბილისის გარდა გაზეთის გამოსაწერი პუნქტები გახსნილი იყო: მოსკოვში, სანკტ-პეტერბურგში, ვარშავაში, დონის როსტოვში, ბაქოში, ვლადიკავკაზში, ბათუმში, ბერლინში, პარიზსა და თეირანში.

გამოცემა ვრცელდებოდა რუსეთის იმპერიის არაერთ ქალაქში, ასევე, ოსმალეთში, ირანსა და დასავლეთ ევროპაშიც (ლ. ბრეგაძე, მოგზაურობა „კაუკაზიმე პოსტის“ ფურცლებზე, თბ., 2010, გვ. 17). მომდევნო წლებში მდგომარეობა უკეთესობისაკენ შეიცვალა და გაზეთის ტირაჟი 1911-1912 წლებში, მაგალითად, 1100 ეგზემპლარამდე გაიზარდა (<https://enc.rusdeutsch.ru/articles/1075>).

„კაუკაზიმე პოსტ“

მთელს კავკასიაში ეს პირველი გერმანულენოვანი პერიოდული ორგანო იყო, რომელსაც რეგიონში მცხოვრები გერმანელების ინტერესები უნდა აესახა. გაზეთის ამოცანებში შედიოდა ადგილობრივი გერმანელების ყოფა-ცხოვრების გაშუქება, მათი განათლების დონის ამაღლებაზე ზრუნვა, მშობლიურ ენაზე მნიშვნელოვანი ინფორმაციისა და სასარგებლო რჩევების მიწოდება, მეურნეობის დარგების განვითარებაში ხელშეწყობა და სხვ. გაზეთი სამხრეთ კავკასიაში გადმოსახლებული გერმანელი კოლონისტების შთამომავლებისათვის სამშობლოსთან დამაკავშირებელი ერთგვარი ხიდის როლსაც ასრულებდა. „Kaukasische Post“-ი კავკასიაში გერმანული კულტურის ნაწილი იყო, თუმცა გაზეთი „გარკვეულწილად, ქართული სულით სუნთქავდა“ (მ. შამილიშვილი, კაუკაზიშე პოსტ - Kaukasische Post. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა (1918-1921), ენციკლოპედია-ლექსიკონი, თბ., 2018, გვ. 217).

არტურ ლაისტნი

გაზეთს ჰქონდა რუბრიკები: რუსეთი; ამიერკავკასიის გერმანული კოლონიები; გერმანელები კავკასიაში; საზღვარგარეთ; ახალი ამბები თბილისიდან და კავკასიიდან და სხვა. სისტემატურად ქვეყნდებოდა რუსეთის იმპერიისა თუ უცხოეთის მნიშვნელოვანი მოვლენების მიმოხილვა, სიახლეები სხვადასხვა გუბერნიიდან და მხარიდან, ცნობები სკოლების, ეკლესიების, კულტურული ცხოვრების შესახებ, ინფორმაცია სოფლის მეურნეობისა თუ ჯანმრთელობის სფეროდან. იბეჭდებოდა მკითხველთა წერილები და სხვა.

საგულისხმოა, რომ „Kaukasische Post“-ი კავკასიის მცირე ერთა მდგომარეობასაც ეხმიანებოდა, რაც უმთავრესად არტურ ლაისტნის დამსახურება იყო. იგი გაზეთისათვის სპეციალურად წერდა რეგიონის მკვიდრი ხალხების ყოფა-ცხოვრებისა თუ კულტურის წარმომჩენ პუბლიკაციებს, რომლებსაც პერიოდულად აქვეყნებდა. გაზეთში იბეჭდებოდა არტურ ლაისტნის მიერ თარგმნილი ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლისა და სხვ. ქართველ შემოქმედთა ლექსები თუ პროზაულ ნაწარმოებთა ნაწყვეტები. „ადგილობრივი კოლორიტი“ შთამბეჭდავი ასახვისათვის გაზეთს მაღალ შეფასებას აძლევდნენ სანკტ-პეტერბურგში, რიგასა და ოდესაში გამომავალი გერმანულენოვანი ჟურნალები და გაზეთები.

გამოცემა ილუსტრირებული არ ყოფილა და ფოტოსურათებს ძალზე იშვიათად აქვეყნებდა. სამაგიეროდ, დროდადრო ბეჭდავდა ცნობილი კარიკატურისტის ოსკარ შმერლინგისა და ავსტრიელი გრაფიკოსის იოზეფ

როტერის კარიკატურებს. მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობოდა რეკლამას, მაგრამ რედაქციას ფინანსურად უჭირდა, რაც გაზეთის არაერთ ნომერშია ხაზგასმული. უსახსრობის გამო გაზეთის გამოცემა რამდენჯერმე კიდევაც შეჩერდა, მაგრამ არ შეწყვეტილა, ვიდრე პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე, 1914 წლის აგვისტოში, მთავრობამ იგი საერთოდ არ დახურა.

ამ ხნის განმავლობაში გაზეთს რედაქტორი და სარედაქციო კოლეგიაც რამდენჯერმე შეეცვალა. დახურვის წინ „Kaukasische Post“-ის რედაქტორი იყო ვალტერ ფონ ზასი, ხოლო გამომცემელი - იოანეს შლოინინგი.

1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ, საქართველოში მცხოვრებ გერმანელთა შორისაც ეროვნული კონსოლიდაცია გაძლიერდა. საერთო ინტერესების დასაცავად, შეკავშირებისა და გაზეთის გამოცემის იდეა მომწიფდა. აღმოცენდა გერმანელთა ეროვნული საბჭო და დაიწყო სამზადისი გაზეთ „Kaukasische Post“-ის აღსადგენად. გამოცემა 1918 წლიდან განახლდა. იგი ორგვერდიანი იყო და კვირაში ორჯერ - ოთხშაბათსა და კვირა დღეს გამოდიოდა. რედაქტორობა ლუდვიგ როტეკერს დაეკისრა, გამომცემელი კი „კავკასიის გერმანელთა ასოციაცია“ გახდა. როტეკერი ოდესაში მცხოვრები გერმანელი ესერი იყო, რომელიც 1917 წელს საცხოვრებლად თბილისში გადმოვიდა. მუშაობა გერმანულ საეკლესიო სკოლაში მასწავლებლად დაიწყო და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ საქმიანობაშიც აქტიურად ჩაერთო. იგი გაზეთს 1918 წლის აპრილის ბოლომდე უძღვებოდა, შემდეგ კი გამოცემა ალექსანდრე ფუფაევმა ჩაიბარა. ბალტიისპირეთში დაბადებული, დედით გერმანელი და მამით რუსი, პროფესიით იურისტი ალექსანდრე ფუფაევი გაზეთის არსებობის მთელი ხნის განმავლობაში რედაქციის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მუშაკი იყო. 1918 წლის მაისიდან გაზეთის დახურვამდე იგი ხან რედაქტორად და ხანაც მთავარ რედაქტორად მოიხსენიება. 1922 წელს „Kaukasische Post“-ი თავისი „ნაციონალისტურ-რელიგიური და კონტრრევოლუციური ხასიათის“ გამო საბჭოთა ხელისუფლებამ აკრძალა (<https://enc.rusdeutsch.eu/articles/1075>). ამის შემდეგ ფუფაევი საქართველოში გერმანიის გენერალურ საკონსულოში იურისტად მუშაობდა. 1936 წელს იგი დააპატიმრეს და პოლიტიკური ბრალდებით, თბილისის ციხეში დახვრიტეს.

1918 წლის 26 მაისს საქართველომ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა აღიდგინა. შეიქმნა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა, რომლის სუვერენიტეტის დაცვა, ადრე გაფორმებული შეთანხმების შესაბამისად, გერმანიამ იკისრა. დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის მოწვევით, 1918 წლის ივნისში, საქართველოში ორი ბავარიული ათასეული შემოვიდა. გერმანიის სამხედრო-დიპლომატიურ მისიას, რომელმაც ბინა თბილისში დაიდო, გენერალ ფონ კრეს კრესენშტაინი მეთაურობდა.

გერმანული ჯარის შემოსვლა თბილისში

„ქართველებო, ამდენ ხანს თქვენ მხოლოდ ერთი გერმანელი გყავდათ მეგობარი ჩემი სახით, ახლა კი მთელი გერმანია თქვენი მეგობარია. გაუმარჯოს თავისუფალ საქართველოს“ - ასე მიმართავდა არტურ ლაისტი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობას 1918 წლის 26 ივნისს გერმანიის სამხედრო-დიპლომატიური მისიისა და ცენტრალურ სახელმწიფოთა წარმომადგენლების პატივსაცემად გამართულ საზეიმო ბანკეტზე (გაზ. „სახალხო საქმე“, 1918 წ., 28 ივნისი). ლაისტს, ცხადია, მხედველობაში ჰქონდა ის გარემოება, რომ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა აღდგენილ იქნა კაიზერული გერმანიის დიდი თანადგომით.

გერმანელები საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საშინაო საქმეებში არსებითად არ ჩარეულან, მათ, დაპირებისამებრ, ახლად წარმოშობილი ქართული სახელმწიფო ოსმალეთიდან მომდინარე საფრთხისაგან გადაარჩინეს. 1918 წლის ივნისში, როდესაც საქართველოს სამხრეთში თურქთა ქვედანაყოფები შემოიჭრნენ, გერმანელმა ჯარისკაცებმა, ქართველთა მხარდამხარ, სიცოცხლეც შესწირეს საქართველოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა-შენარჩუნებას.

პირველ მსოფლიო ომში ცენტრალურ სახელმწიფოთა მარცხმა და 1918 წლის ნოემბერში გერმანიაში განხორციელებულმა რევოლუციამ მნიშვნელოვანი კორექტივები შეიტანა როგორც საერთაშორისო ვითარებაში, ისე საქართველოსა და გერმანიის ურთიერთდამოკიდებულებაშიც. გერ-

მანია იძულებული გახდა თავისი სამხედრო კონტიგენტი საქართველოდან გაეყვანა. ვიქტორ ნოზაძის სიტყვით, „საქართველოდან მეგობარი გერმანიის ჯარის წასვლა დიდი უბედურება იყო ქართველი ერისათვის, რომელსაც გულითადი მფარველი აკლდებოდა“ (ჟურნ. „ქართველი ერი“, 1944, მაისი, # 8/9, გვ. 4-5).

სამხრეთ კავკასიაში შემოსული ბრიტანეთის არმიის სარდლობა შეეცადა ხელი შეეშალა გერმანელთა სამშობლოში დაბრუნებისათვის, მაგრამ ქართველობამ ყველაფერი გააკეთა, რათა თავის მოამაგე გერმანიის მხედრობას უვნებლად დაეტოვებინა რესპუბლიკის ფარგლები. საქართველოს მთავრობამ ღირსეულად გააცილა თბილისიდან მიმავალი გერმანული ეშელონები. საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დაცვაში შეტანილი წვლილისათვის მრავალი გერმანელი ჯარისკაცი და ოფიცერი თამარ მეფის ორდენით დაჯილდოვდა.

ვიდრე გერმანიის ჯარები საქართველოში იდგნენ (მათი რიცხვი დაახლოებით 19 ათას მებრძოლამდე გაიზარდა. გ. ასტამაძე, ქართულ-გერმანული ურთიერთობები 1918-1921 წლებში. <http://german-georgian.archive.ge/ka/blog/5>), თბილისში გერმანული გაზეთის არსებობამ სხვა დატვირთვაც შეიძინა. გაზეთმა თავი მოვალედ ჩათვალა, შემოსულ გერმანელ სამხედროებში ქართველი ხალხისადმი კეთილგანწყობის გაღრმავებაზეც ეზრუნა.

საქართველოში გერმანული სამხედრო კონტიგენტის შემოსვლის შემდეგ „Kaukasische Post“-ს გერმანელი ჯარისკაცებისა და ოფიცრების სახით მკითხველი მოემატა. სასტამბო საქმის მცოდნე გერმანელი ჯარისკაცები რედაქციას დასაბეჭდი ტექსტების აწყობაშიც ეხმარებოდნენ, რისი წყალობითაც, 1918 წლის 22 ოქტომბრიდან 1919 წლის დასაწყისამდე, გაზეთი კვირაში სამჯერ გამოდიოდა. მერე ისევ წინანდელ გრაფიკს დაუბრუნდნენ. ამ პერიოდში გაზეთის სარედაქციო კოლეგიაში ერის (ერიკ) ბერნშტეინი, იაკობ პრინცი, ფრანც შულცი, ალექსის უოლინგი და სხვები საქმიანობდნენ.

პროფესიით მასწავლებელი ერის ბერნშტეინი 1917 წელს საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიას შეუერთდა. 1918 წელს იგი ამიერკავკასიის სეიმის წევრი გახდა. 1919 წლის თებერვალში აირჩიეს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრად. იყო კრების საბიუჯეტო-საფინანსო კომისიის მდივანი და მომარაგების კომისიის წევრი.

ერის ბერნშტეინი

ბერნშტეინი საქართველოში მცხოვრებ გერმანელთა ინტერესების ერთ-ერთი აქტიური დამცველი და გამომხატველი იყო. მონაწილეობდა ქვეყნის დიპლომატიურ საქმიანობაშიც: როგორც ოფიციალური დელეგაციის წევრი, იმყოფებო-

და ბერლინში, საიდანაც დაბრუნების შემდეგ „Kaukasische Post“-ს საინტერესო ინფორმაცია მიანოდა ქართულ-გერმანული ურთიერთობის პერსპექტივის შესახებ. ერის ბერნშტეინი მხარს უჭედა საქართველოში მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობებს, მათ შორის, გერმანელთა კულტურულ ავტონომიას.

„Kaukasische Post“-ში ფართოდ თანამშრომლობდა საქართველოს დამფუძნებელი კრების კიდევ ერთი გერმანელი დეპუტატი პავლე (პაულ) ბიული (K. August Fisher, Die „Kaukasische Post“, Leipzig, 1944, p. 21). იგი საქართველოში დაიბადა და გაიზარდა. ბესარაბიის გუბერნიაში მასწავლებლის პროფესიას დაეუფლა და წლების განმავლობაში საქართველოში არსებულ გერმანულ კოლონიებში პედაგოგიურ საქმიანობას ეწეოდა. პოლიტიკური მრწამსით ბიული მარქსისტი იყო და თავის ბედი მუშათა (მენშევიკების) პარტიას დაუკავშირა.

1919 წელს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის სიით საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრად აირჩიეს. არჩეული იყო კრების აგრარული, სახალხო განათლებისა და საბიბლიოთეკო კომისიების წევრად. აქტიურად მუშაობდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლების განმტკიცებისთვის გერმანელ კოლონისტთა შორის და ბორჩალოს მაზრაში (<http://archive.ge/ka/biography/111/artefacts>).

1918 წლიდან „Kaukasische Post“-ში მცირედ, მაგრამ კვლავ გამოჩნდა არტურ ლაისტის პუბლიკაციები. კულტურის თემატიკას ამჯერად პოლიტიკური ხასიათის სტატიებიც დაემატა. მათ შორის ქართულ-გერმანული თანამშრომლობის არსსა და პერსპექტივაზე, წერილი „ოსური „აგუნდა“-ს შესახებ და სხვა.

„Kaukasische Post“-ი არ ერეოდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შიდა ცხოვრებაში, ფრთხილობდა ამ თემაზე გამოეხატა საკუთარი პოზიცია და უპირატესობას ადგილობრივი პერიოდიკიდან ამოღებული მასალების გამოქვეყნებას ანიჭებდა. განსაკუთრებულ ყურადღებას კი საქართველოში განვითარებულ მოვლენებს უთმობდა. გაზეთში ხშირად იბეჭდებოდა ამონაწერები ქართული და სომხური ჟურნალ-გაზეთების პუბლიკაციებიდან სხვა თემებზეც, რასაც ამ ენების კარგი მცოდნე ადამიანები ჭირდებოდა, ასეთი არტურ ლაისტის გარდა პაულ ბიულიც იყო.

გამოცემა სარგებლობდა ოფიციალური საქართველოს დეპუტათა სააგენტოს ინფორმაციებით ინგლისური, ფრანგული, რუსული რადიო ცნობებით, ასევე, საქართველოში გერმანიის დიპლომატიური და სამხედრო მისიის პრესსამსახურის მასალებით. რეგიონში არსებული არასტაბილური ვითარება, საგარეო თუ საშინაო გამონვევებით შექმნილი სირთულეები, მათ შორის ინფლაცია, საბეჭდი ქალაქის დეფიციტი და სხვ. „Kaukasische Post“-ზეც აისახებოდა, თუმცა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის სამი წლის განმავლობაში მისი გამოცემა არ შეფერხებულა.

არტურ ლაისტი (1852-1927) - გერმანელი მწერალი, პუბლიცისტი და მთარგმნელი. დაიბადა გერმანიის იმპერიაში შემავალ სილეზიის ოლქში, მასწავლებლის ოჯახში. სკოლის დასრულების შემდეგ სწავლობდა ბრესლაუს (დღეს პოლონეთის ქალაქი ვროცლავი) უნივერსიტეტში. მოღვაწეობა ჟუნალისტური საქმიანობით დაიწყო, რაშიც დიდად გამოადგა პოლონური ენის საფუძვლიანი ცოდნა. პოლონეთის ქალაქებში მოგზაურობის შემდეგ, გარკვეული დროით ვარშავაში დასახლდა და ეწეოდა კერძო მასწავლებლობას. სწორედ ამ ქალაქში, რუსეთ-ოსმალეთის 1877-1878 წლების ომის დროს, გაეცნო რა ნიკო ნიკოლაძის კორესპოდენციებს ფრონტის ხაზიდან, დაინტერესდა საქართველოთი.

გერმანელი მწერლისა და მოგზაურის ფრიდრიხ ფონ ბოდენშტედტის რჩევით, არტურ ლაისტმა ქართული და სომხური ენების შესწავლა დაიწყო. იგი დაუკავშირდა ნიკო ნიკოლაძეს, ილია ჭავჭავაძეს, აკაკი წერეთელსა და იონა მეუნარგიას. 1882 წელს პოლონურ პრესაში დაბეჭდა სტატია „ქართველებისა და სომხების ლტოლვა განათლებისაკენ“, ხოლო მომდევნო წელს გერმანულ ჟურნალში - „მივიწყებული ლიტერატურა“.

საქართველოში პირველად, ილია ჭავჭავაძის მოწვევით, 1884 წელს ჩამოვიდა და აქ ერთი თვე დაჰყო. სამშობლოში დაბრუნებულმა, 1885 წელს გერმანულ ენაზე გამოსცა წიგნი „საქართველო, ბუნება, ადათ-წესები და მოსახლეობა“, რომელიც შემდეგ პოლონურადაც გამოაქვეყნა.

1885 წელს ლაისტი კვლავ ეწვია საქართველოს და დაიწყო მზადება კლასიკური ქართული და სომხური ლიტერატურის ნიმუშების სათარგმნად. 1887 წელს მან გერმანულ ენაზე გამოსცა ქართული პოეზიის ანთოლოგია. არტურ ლაისტმა ილია ჭავჭავაძისა და ივანე მაჩაბლის დახმარებით, გერმანულად თარგმნა და 1890 წელს დრეზდენსა და ლაიფციგში გამოაქვეყნა შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“.

საქართველოში მესამე ჩამოსვლის შემდეგ, 1892 წლიდან არტურ ლაისტი თბილისში დამკვიდრდა და მთელი თავისი ცხოვრება ქართული კულტურის, ისტორიის, ეთნოგრაფიის, ლიტერატურის შესწავლასა და პოპულარიზაციას მიუძღვნა, აქტიურად იყო ჩართული ქვეყნის საზოგადოებრივ ცხოვრებაშიც.

1904 წელს გამოაქვეყნა ნაშრომი „ქართველი ხალხი“, რომელიც მრავალ ევროპულ ენაზე ითარგმნა და გამოიცა. მოგვიანებით დაიბეჭდა მისი წიგნი „საქართველოს გული“. არტურ ლაისტი საინტერესო მოთხრობების ავტორიცაა და მასვე ეკუთვნის ავტობიოგრაფიული თხზულება „რუდოლფ ბოლტის სამოგზაურო ცხოვრება“, „მოგზაურობის დღიური“ და სხვა ნაწარმოებები.

ართურ ლაისტმა 1906წელს თბილისში დააარსა ყოველკვირეული გერმანული გაზეთი „Kaukasische Post“, რომლის გამოცემას საქართველოში მცხოვრები მდიდარი გერმანელი კოლონისტი ბარონი კურტ ფონ კუჩენბახი აფინანსებდა. გაზეთი 1914 წლამდე შეუფერხებლად გამოდიოდა, პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე კი იგი იმპერიის ხელისუფლებამ აკრძალა.

მას შემდგომ, რაც საქართველომ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა აღიდგინა „Kaukasische Post“-ის გამოცემა განახლდა. მას სათავეში კვლავ არტურ ლაისტი ჩაუდგა.

1918 წელს არტურ ლაისტი ახლად დაარსებულ თბილისის უნივერსიტეტში გერმანული ენის ლექტორად მიიწვიეს. მისი თაოსნობით თბილისში დაფუძნდა „ქართულ-გერმანული კულტურული საზოგადოება“.

ართურ ლაისტმა საქართველოში თითქმის ოთხი ათწლეული იცხოვრა. აქ წერდა სტატიებს გერმანული ჟურნალ-გაზეთებისათვის, რომლებიც საქართველოსა და ქართველი ხალხისადმი დიდი სითბოთია გამთბარი. ქართული თემა ასახულია მის მხატვრულ ნაწარმოებებშიც. 1922 წელს თბილისში არტურ ლაისტის საქართველოში მოღვაწეობის 40 წლის იუბილე აღინიშნა. საიუბილეო მიმართვაში კონსტანტინე გამსახურდიამ გერმანელ მწერალს „კარგი ევროპელი“ უწოდა. 1923 წელს ლაისტის დაბადებიდან 70 წლისთავისადმი მიძღვნილი საღამოც მოეწყო.

ართურ ლაისტი გარდაიცვალა 1927 წელს, დაკრძალულია მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა დიდუბის პანთეონში.

ინგლისურენოვანი გაზეთის „The Georgian Messenger“-ის („საქართველოს მოამბე“) დაარსება საქართველოში ბრიტანელთა ჯარის შემოსვლას უკავშირდება. როგორც ცნობილია, პირველი მსოფლიო ომი მოკავშირე სახელმწიფოების გამარჯვებით დასრულდა. ომის დამთავრებისთანავე კავკასიაში ბრიტანეთის სამხედრო ნაწილები შემოვიდნენ, რის საფუძველსაც მათ მოკავშირე სახელმწიფოთა შორის 1917 წლის 23 დეკემბერს, პარიზში გაფორმებული შეთანხმება აძლევდათ. შეთანხმების მიხედვით, კავკასიის რეგიონი დიდი ბრიტანეთის საპასუხისმგებლო ზონად იყო გამოცხადებული.

1918 წლის ბოლოს კავკასიაში გენერალ ჯორჯ ფორესტიე უოკერის სარდლობით ბრიტანეთის ერთი დივიზია შემოვიდა, რომელსაც მალე გენერალ უილიამ ტომსონის მეთაურობით მოქმედი კიდევ ერთი ბრიგადა დაემატა. მთლიანობაში, რეგიონში მოკავშირეთა ეგიდით დისლოცირებული სამხედრო შენაერთების რიცხვმა 20 ათასს მიაღწია.

დიდი ბრიტანეთის ჯარი საქართველოში

ეს ჯარები სამხრეთ კავკასიის რესპუბლიკების მთავრობებს არ მოუწვევიათ. ისინი აქ, უინსტონ ჩერჩილის სიტყვებით რომ ვთქვათ, პირველი მსოფლიო ომის „მემკვიდრეობით“ აღმოჩნდნენ. როგორც დეკლარირებული იყო, მათ დანიშნულებას რეგიონში წესრიგის დაცვა, მშვიდობისა და სტაბილურობის შენარჩუნება წარმოადგენდა.

დიდი ბრიტანეთი კარგა ხანს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობას ოფიციალურად არ ცნობდა. ასეთ ვითა-

რებაში, აქ მყოფი ჯარების მეთაურებს, რომლებსაც წარმოედგინათ, რომ იმყოფებოდნენ რუსეთის სამხრეთში და არა დამოუკიდებელ საქართველოში, ქვეყნის ლეგიტიმურ მთავრობასთან მაინც უწევდათ თანამშრომლობა. ბრიტანელთა უმაღლესი სარდლობის დამოკიდებულება საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლებისადმი შორს იყო კეთილგანწყობისაგან და იგი ორი ქვეყნის დაახლოებას ხელს არ უწყობდა. ცალკეულ გენერალთა მოქმედება ცდებოდა საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებს და ზოგჯერ საქართველოს სახელმწიფოებრივ ინტერესებსაც კი ლახავდა, რაც ქართული პოლიტიკური სპექტრის, მთლიანად ქართული საზოგადოებრივი აზრის უარყოფით რეაქციას იწვევდა.

სწორედ შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავლის ძიებამ დაბადა ინგლისურენოვანი გაზეთის დაარსების აზრი, რაც მალევე განხორციელდა. 1919 წლის 23 თებერვლიდან, თბილისში გამოსვლა დაიწყო გაზეთმა სახელწოდებით „The Georgian Messenger“. ეს ინგლისურენოვანი გამოცემა ოთხ გვერდს შეიცავდა და კვირაში ერთხელ გამოდიოდა. გაზეთს რედაქტორობდა ფრიად განათლებული არისტოკრატი ქართველი ქალი ელისაბედ ორბელიანი.

გაზეთი „THE GEORGIAN MESSENGER“

ელისაბედ ორბელიანი

ელისაბედ ბაგრატიონ-ორბელიანი (1871-1942) ქართლ-კახეთის მეფის ერეკლე II-ის შთამომავალი და პოეტ ალექსანდრე ჭავჭავაძის შვილიშვილი იყო. მან განათლება პარიზში მიიღო, დაასრულა უცხო ენების ინსტიტუტი და ფრანგულის გარდა ზედმინევენით შეისწავლა ინგლისური ენაც. ჩინებულად ფლობდა ასევე რუსულ, გერმანულ, ესპანურ და იტალიურ ენებსაც. ერთხანს იტალიასა და შვეიცარიაშიც ცხოვრობდა და 1894 წელს სამშობლოში დაბრუნდა. ჩაბმული იყო ლიტერატურულ პროცესში, ფრანგულ ენაზე თარგმნიდა ქართული სიტყვაკაზმული მწერლობის ნიმუშებს. ნათარგმნი აქვს „ვეფხისტყაოსანი“ (პროზაულად), ალექსანდრე ჭავჭავაძის, გრიგოლ ორბელიანის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, ილია ჭავჭავაძის, ვაჟა-ფშაველასა და სხვათა ნაწარმოებები. თვითონაც წერდა ლექსებს ქართულად და ფრანგულად. 1916 წელს „საზანდარი“-ს ფსევდონიმით თბილისში გამოაქვეყნა საკუთარი ლექსების პირველი კრებული. ელისაბედის მეუღლე იყო თავადი მამუკა ორბელიანი, ხოლო შვილი - ფართოდ ცნობილი პიანისტი ირაკლი ორბელიანი.

თბილისის უნივერსიტეტის დაარსებისთანავე ელისაბედ ორბელიანი პროფესორთა საბჭომ უცხო ენათა ლექტორად მიიწვია, კითხულობდა ფრანგული და ინგლისური ენების კურსს.

1919 წელს მას დაეკისრა თბილისში დაარსებული გაზეთის „The Georgian Messenger“-ის რედაქტორობა. ამ გამოცემის შეჩერების შემდეგ ელისაბედ ორბელიანი სათავეში ჩაუდგა და რედაქტორობდა ფრანგულენოვან გაზეთს „La Géorgie in dépendante“-ს, შემდეგ კი „La République géorgienne“-ს, რომლებიც ასევე, 1919-1920 წლებში თბილისში გამოდიოდა.

„The Georgian Messenger“-მა თავის მიზანდასახულობა მკითხველს ასე გააცნო: „ჩვენს ქვეყანაში მყოფი ინგლისელი ჯარისკაცები მოკლებულნი არიან საშუალებას თვალი ადევნონ ინგლისურ პრესას და იყვნენ ევროპისა და მსოფლიო მოვლენების კურსში. მათთვის გაუგებარია ქვეყანაში სხვადასხვა ადგილობრივ ენებზე გამოშვებული გაზეთებიც, რის გამო მოუხერხებელი ხდება ინფორმაციის მიღება თვით ამიერკავკასიის შესახებ.

ჩვენი გაზეთის მიზანია ამოივსოს ეს ხარვეზი შეძლებისდაგვარად. ტექნიკურ სიძნელეთა გამო, გაზეთი, სამწუხაროდ, კვირაში ერთხელ გამოვა. თითოეულ ნომერში ჩვენ მოვათავსებთ მოკლე ინფორმაციას იმ უმნიშვნელოვანეს მოვლენებზე, რომელთაც გასული კვირის მანძილზე ადგილი ჰქონდა ევროპაში. უცხოელ მკითხველებს აგრეთვე გავაცნობთ

ქალაქის კულტურულ ცხოვრებას. ...ჩვენ შევეცდებით მკითხველებს დაწვრილებით მოვუთხროთ იმ ღირშესანიშნავ ადგილებსა და ისტორიულ ძეგლებზე, რომლებიც შეიძლება საინტერესო იყოს უცხოელისათვის, მოვუთხრობთ საერთოდ ქვეყანასა და ხალხზე, სადაც იგი ცხოვრობს. გავაცნობთ მას ამ ხალხის კულტურას, ჩვევებს, მორალურ სულისკვეთებას, პოლიტიკურ შეხედულებებს.

ჩვენი სურვილია, რომ ინგლისელ მეომრებს დაახლოებითი წარმოდგენა მაინც ჰქონდეთ იმის შესახებ თუ რას წარმოადგენს საქართველო სინამდვილეში. გვნამს, რომ ჩვენი პატარა დემოკრატიული რესპუბლიკა თითოეულ მათგანში გულწრფელ და სანდო მეგობარს იპოვის“ (პ. სურგულაძე, გაზეთები: „The Georgian Messenger“ და „The Georgian Mall“, როგორც წყარო ინგლისური პოლიტიკის გარკვევისათვის ამიერკავკასიასა და ახლო აღმოსავლეთში (1919-1920), თსუ შრომები, ისტორია, ხელოვნებათმცოდნეობა, ეთნოგრაფია, 1982, №227, გვ. 119).

„The Georgian Messenger“-ს ჰქონდა რუბრიკები: „ევროპაში“, „ტიფლისი“, „საქართველო“, ქვერუბრიკები: „ინგლისი“, „გერმანია“, „რუსეთი“, „ავსტრია-უნგრეთი“, „სერბია“ და სხვა. გაზეთში სისტემატურად ქვეყნდებოდა პარიზის სამშვიდობო კონფერენციის ქრონიკა, საქართველოს ოფიციალური დელეგაციის საქმიანობა ამ კონფერენციის ფარგლებში, შუქდებოდა მოკავშირე სახელმწიფოთა ინტერესები კავკასიის რეგიონში, მათი დამოკიდებულება საქართველოს საკითხისადმი და სხვა.

გამოცემის ყოველ ნომერში ქვეყნდებოდა ინფორმაცია ოპერის, დრამატული თეატრების, თბილისის კინოდარბაზების რეპერტუარის შესახებ. რედაქცია ინგლისურენოვან მკითხველს სთავაზობდა ქართული ლიტერატურის ნიმუშებს, მათ შორის სულხან-საბა ორბელიანის, ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას ნაწარმოებთა ოლივერ უოლდროპისა და ელისაბედ ორბელიანისეულ თარგმანებს, გამოაქვეყნა ოქსფორდის უნივერსიტეტის სლავისტი პროფესორის, უილიამ მორფილის სტატია საქართველოზე, რომელიც „აზიის სამეფო საზოგადოების ჟურნალიდან“ გადმობეჭდა. იბეჭდებოდა წერილები ქართული ხალხური მუსიკის შესახებ, გამოქვეყნდა რეცენზია იმ ხანად თბილისის სახაზინო თეატრში დადგმული ზაქარია ფალიაშვილის ოპერაზე „აბესალომ და ეთერი“. გაზეთმა ფართოდ გააშუქა 1919 წლის 26 მაისს თბილისში გამართული საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისადმი მიძღვნილი დღესასწაული და სხვა. საგულისხმოა ეკატერინე შიუკაშვილის მიმართვა ინგლისელი ქალებისადმი, რომელიც შეიცავს მოწოდებას პარიზის სამშვიდობო კონფერენციისადმი, რომ მან შეიმუშაოს ისეთი პრინციპები, რომლებიც ბოლოს მოუღებენ ომებსა და სისხილის ღვრას, დაიცავს ადამიანის და მათ შორის ქალთა უფლებებს (მ. სურგულაძე, გაზეთი „The Georgian Messenger“ ქართული კულტურის შესახებ, ჟურნ. „ცისკარი“, 1979, # 7, გვ. 135-135).

1919 წლის ივლისის ბოლოს „The Georgian Messenger“-ის გამოცემა შეწყდა, თუმცა მალევე გამოვიდა იგივე ფორმატის ახალი ინგლისურენოვანი გაზეთი სახელწოდებით „The Georgian Mail“. რედაქტორად ბრიტანელი სამხედრო კორესპოდენტი რობერტ სკოტლანდ ლიდელი დაინიშნა.

რობერტ სკოტლანდ ლიდელი (1885-1972) - ინგლისური გაზეთის „The Sphere“-ს ფოტოგრაფი და კორესპოდენტი, წარმოშობით შოტლანდიელი იყო. იგი მკითხველს გაზეთში პირველ მსოფლიო ომში რუსეთის იმპერიის მონაწილეობის შესახებ მოუთხრობდა. 1915 წელს იგი პეტროგრადში, იქიდან კი ვარშავაში ჩავიდა და რუსეთის არმიის შემადგენლობაში წითელი ჯვრის მოხალისე სანიტრად ჩაენერა. შემდეგ მცირე ხნით ბრიტანეთის შეიარაღებული საავტომობილო დივიზიის რიგებში რუმინეთის ფრონტზე იმყოფებოდა, საიდანაც კვლავ რუსეთის სამსახურში გადაინაცვლა და ერთ-ერთი სამხედრო შენაერთის სატრანსპორტო ქვედანაყოფის ოფიცერი გახდა.

ომის დასკვნით ეტაპზე ლიდელის საქმიანობა სამხრეთ კავკასიას დაუკავშირდა. წერდა სტატიებს რეგიონის პოლიტიკური სიტუაციის შესახებ, აგრეთვე, ერთაშორის ურთიერთობის საკითხებზე, ფართოდ აშუქებდა სომხებსა და აზერბაიჯანელებს შორის არსებულ კონფლიქტებს, აქვეყნებდა ინფორმაციებს კავკასიაში ბოლშევიკების პროვოკაციული საქმიანობის შესახებ და სხვა.

რობერტ სკოტლანდ ლიდელი რამდენიმე წიგნის ავტორიცაა, მათ შორის: „Sestra“: Sketches from the Russian Front. Hodder and Stoughton, 1917; Actions and Reactions in Russia. Chapman & Hall, 1917, BiblioBazaar; Fifty Thousand Miles of Sun. Cassell and co., Ltd., 1925 და სხვა.

განსხვავება ამ გაზეთებს შორის ის იყო, რომ პირველი, საქართველოს დემოკრატიული რსპუბლიკის ხელისუფლების მხარდაჭერით, ქართველმა ინტელექტუალებმა დააარსეს და იგი ერთგვარი ტრიბუნა იყო ბრიტანელებისათვის საქართველოსა და მის ხალხის გასაცნობად, მეორე კი თავად ბრიტანელთა ინიციატივით გამოიცა და მას რეგიონში დიდი ბრიტანეთის ინტერესების გამოხატვის, საქართველოსადმი მისი კეთილგანწყობის დემონსტრირების ამოცანა ეკისრებოდა. შეიძლება ითქვას, რომ ახალი ინგლისურენოვანი გაზეთის დაარსების იდეა ცნობილ ინგლისელ დიპლომატს, თვალსაჩინო ქართველოლოგს ოლივერ უორდროპს ეკუთვნოდა. თბილისში გამომგზავრებამდე, ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა სა-

მინისტროში წარდგენილ, სამხრეთ კავკასიაში თავის სამოქმედო გეგმის ერთ-ერთ პუნქტად მას შეტანილი აქვს „ბრიტანული პრესის გავრცელება“ (სერ ოლივერ უორდროპი 150. წიგნი შეადგინა, შენიშვნები და კომენტარები დაურთო, რედაქტირება გაუკეთა, ინგლისური ტექსტი ქართულ თარგმანს შეუდარა ისტორიის დოქტორმა ბეჟა კობახიძემ, თბ., 2015, გვ. 13).

ოლივერ
უორდროპი

სკოტლანდ
ლიდელი

გაზეთი
„THE GEORGIAN MAIL“

ოლივერ უორდროპის დანიშვნა სამხრეთ კავკასიაში დიდი ბრიტანეთის უმაღლეს კომისრად და მისი თბილისში ჩამოსვლა რეგიონისადმი დამოკიდებულებაში ლონდონის აშკარა შემობრუნებას ნიშნავდა. თუ აქამდე დიპლომატიურ ფუნქციებს კავკასიის საქმეებში სრულიად ჩაუხედავი ბრიტანელი გენერლები ითავსებდნენ, ახლა ეს საქმე პროფესიონალს, და რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, კავკასიის ხალხებისადმი და მათ შორის, საქართველოსადმი უაღრესად კეთილგანწყობილ დიპლომატს ჩაბარდა. ამ ცვლილებამ თავისი დადებითი შედეგი გამოიღო: მოკავშირე სახელმწიფოებმა სამხრეთ კავკასიის რესპუბლიკები დე ფაქტო აღიარეს (1921 წლის იანვარში საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა დე იურედაც იქნა აღიარებული).

მიუხედავად იმისა, რომ თბილისში ახალი ინგლისურენოვანი გაზეთის გამოცემის დროისათვის ბრიტანეთის სამხედრო შენაერთები საქართველოდან გადიოდნენ და ბათუმში მათი მხოლოდ ერთი ბრიგადაღა რჩებოდა, გაზეთის ტირაჟი 800-ს ეგზემპლარს აღწევდა.

„The Georgian Mail“-ში საინტერესოაა გაშუქებული, როგორ აღიქვამდა ქართული საზოგადოება საქართველოდან ბრიტანელთა ჯარის გასვლას: „ყველა ქართველს ამჟამად ანუხებს ინგლისელთა მოახლოებული გამგზავრება. ყველა ძველი გაუგებრობა გაფანტულია საქართველოს მთავრობის მეოხებით, რომელმაც დახურა ის გაზეთები, რომლებიც ანტიბრიტანულ პოლიტიკას ატარებდა, ბევრი პროვოკატორი აიძულეს აგრეთვე ხმა

ჩაეკმიდა. ...ახლა ყველაფერი გამოსწორებულია. ადამიანებმა სწორი შეფასება მისცეს ინგლისელთა საქმიანობას ამიერკავკასიაში. ინგლისელი ჯარისკაცი და მისი სამაგალითო საქციელი იქცა საყოველთაო აღფრთოვანების საგნად და ხალხი ნამდვილად გულდანყვეტილია ინგლისელთა წასვლის მოახლოებით“, - აღნიშნულია გაზეთში. იქვე დაწვრილებითაა მოთხრობილი იმ საზეიმო სადილის შესახებ, რომელიც ბრიტანეთის ჯარის საქართველოდან გასაცილებლად თბილისში გაიმართა და დაბეჭდილი ამ ჯარების სარდლის გენერალ კორის გამოსათხოვარი სიტყვა.

გაზეთი ფართოდ გამოეხმაურა მოკავშირე სახელმწიფოთა მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დე ფაქტო ცნობას, მას „დიადი დღე“ უწოდა, ქართველ ხალხს ეს ღირშესანიშნავი მოვლენა მიულოცა და მიუთითა დიდი ბრიტანეთის როლზე ამ აღიარების საქმეში.

გაზეთს უყურადღებოდ არ დაუტოვებია საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკასა და საბჭოთა რუსეთს შორის 1920 წლის 7 მაისს მოსკოვში გაფორმებული ხელშეკრულება, იგი „საქართველოს დემოკრატიის მორიგ გამარჯვებად“ მიიჩნია, თუმცა იქვე აღნიშნა ის საფრთხეც, რაც ამ ხელშეკრულებაზე ხელმოწერამ საქართველოს შეუქმნა (იგულისხმება ბოლშევიკური ორგანიზაციებისათვის ლეგალური პრესის მიცემა, საქართველოს უღელტეხილების ნეიტრალიზება და სხვ.). ლიდელი მოსკოვის ხელშეკრულებას იმ სტიქიურ უბედურებას ადარებდა, რომელიც 1920 წლის თებერვალში საქართველოს თავს დაატყდა გორის მიწისძვრის სახით.

გაზეთი ფართოდ აშუქებდა კავკასიასა და ახლო აღმოსავლეთთან დაკავშირებულ დიდი ბრიტანეთის საგარეო პოლიტიკის საკვანძო საკითხებს, გამოირჩეოდა ანტისაბჭოური მიმართულებით, წერდა ბოლშევიკური რუსეთისაგან მოსალოდნელ აგრესიაზე საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის მიმართ, ბეჭდავდა საქართველოს შესახებ ინგლისურ პრესაში გამოქვეყნებულ პუბლიკაციებს და ა. შ.

„The Georgian Mall“-ის ბოლო, 46-ე ნომერი 1920 წლის 1 ივნისით თარიღდება. გაზეთის გამოცემის შეწყვეტა, სავარაუდოდ, რეგიონიდან დიდი ბრიტანეთის საერთოდ გასვლით უნდა აიხსნას, რაც 1920 წლის ივლისის პირველ დეკადაში ბათუმიდან ჯარის გაყვანით, ქალაქისა და მთლიანად აჭარის (ბათუმის ოლქი) საქართველოსათვის გადმოცემით დასრულდა.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის უცხოენოვნ გაზეთთა შორის უნდა მოვიხსენიოთ აგრეთვე ფრანგული „La Géorgie indépendante“, რომელიც 1919 წლის აპრილში ასევე, თბილისში დაფუძნდა. მისი რედაქტორიც ელისაბედ ორბელიანი იყო, რომელიც პარალელურად სათავეში ედგა „The Georgian Messenger“-საც და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში უცხო ენების პედაგოგად მუშაობდა. საგულისხმოა, რომ ელისაბედ ორბელიანი ერთადერთი ქალი იყო, რომელმაც სიტყვა წარმოთქვა თბილისის უნივერსიტეტის გახსნისას გამართულ ზეიმზე 1918 წლის 26 იანვარს. მან განაცხადა: „ბატონებო! დიდი მღელვარებით აღსა-

ვსე გამოვდივარ თქვენს წინაშე, რადგანაც გათვალისწინებული მაქვს ამ წუთის სიდიადე და განსაკუთრებით ვაფასებ იმ პატივს, რომელიც წილად მხვდა მე. ვხსნით ჩვენს საკუთარ უნივერსიტეტს და ამით ხელახლა ვნასკვავთ ჩვენი ძველი კულტურის შეწყვეტილ ძაფს. აღმოსავლეთის მზებზე გაბრწყინებული კულტურა უფრო მშვენიერდება დასავლეთის აზრებთან დაახლოებით“ (ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1918, # 6, 2 აპრილი, გვ. 4).

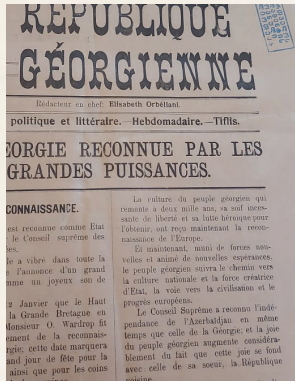
რედაქციას ბინა სასტუმრო „ინტერნაციონალში“ ედო. გაზეთი პოლიტიკურ-ლიტერატურული პროფილის რვა გვერდიანი გამოცემა იყო, რომელიც დასაწყისში თვეში ორჯერ, ხოლო 22 ივნისიდან ყოველკვირეულად გამოდიოდა (http://www.kronobase.org/timeline-le_bimensuel__la_g%C3%A9orgie_ind%C3%A9pendante__%C3%A9dit%C3%A9_en_fran%C3%A7ais_devient_hebdomadaire-71231.html). 1920 წლისათვის გაზეთს შეეცვალა სახელწოდება და გამოდიოდა „La République Géorgienne“-ს სახელით.

გაზეთს ისეთივე მიზანდასახულობა ჰქონდა, როგორც „The Georgian Messenger“-ს. იგი ფრანკოფონურ საზოგადოებას აწვდიდა ინფორმაციას საქართველოს შესახებ, ფართოდ აშუქებდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საზოგადოებრივ ცხოვრებას, წარმოაჩენდა მის კულტურულ მემკვიდრეობას და სხვა.

ყურადღება ეთმობოდა საქართველოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკური ვითარების წარმოჩენას, სამხრეთ კავკასიაში არსებულ მდგომარეობას, შუქდებოდა საერთაშორისო ურთიერთობისა და პარიზის სამშვიდობო კონფერენციის მიმდინარეობის საკითხები, ქვეყნდებოდა პუბლიცისტური წერილები. გაზეთის ბოლო გვერდებზე იბეჭდებოდა ქართველ მწერალთა ნაწარმოებების ფრანგული თარგმანები და სხვა.

„La Géorgie indépendante“-მა თავისი წვლილი შეიტანა ქართულ-ფრანგული ურთიერთობის გაღრმავებაში, ისე, როგორც საქართველოში მცხოვრებმა ფრანგებმა, რომელთა რიცხვი არც თუ უმნიშვნელო იყო. თბილისში ფრანგული კლუბიც კი არსებობდა (გაზ. „სახალხო საქმე“, 1919 წ., 29 აპრილი), ხოლო მოგვიანებით შეიქმნა ფრანგულ-ქართული სავაჭრო პალატა, რომელიც ორივე სახელმწიფოს მთავრობების მფარველობით საქმინობდა (ო. ჯანელიძე, დახვრეტილი თავისუფლება, თბ., 2000, გვ. 11).

პრესის განხილული ორგანოების გარდა თბილისში 1919-1920 წლებში კიდევ ერთი ინგლისურენოვნი გამოცემა გაზეთი „The Trans-Caucasian Post“-ი გამოდიოდა. იგი საქართველოს სომხურმა საზოგადოებამ დააარსა. გაზეთის რედაქცია განთავსებული იყო ბებუთოვის ქუჩის # 37-ში. გაზეთის დამფუძნებლებად მითითებულნი არიან მ. ეპრიკიანი და ჰ. მელიქიანი, ხოლო რედაქტორად ს. მელიქიანი.

საზავთი
„LA GÉORGIE INDÉPENDANTE“

საზავთი
„THE TRANS-CAUCASIAN POST“

„The Trans-Caucasian Post“-ი ცდილობდა ბრიტანელთათვის შეექმნა შთაბეჭდილება, რომ სამხრეთ კავკასიის რესპუბლიკებს შორის თავისი უცვლელი დასავლური ორიენტაციით თითქოს მხოლოდ სომხეთი გამოირჩეოდა, რომელიც დიდი ბრიტანეთის „ერთგული მოკავშირე“ იყო. გაზეთის პირველივე ნომერი საგანგებოდ აღნიშნავდა: „მრავალი საუკუნის განმავლობაში სომხეთის პოლიტიკური და სოციალური მიმართულება იყო დასავლური. ომის დროს, ჩვენი ლოზუნგი იყო „დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთისა და ამერიკისთვის! სამართლიანობისა და თავისუფლებისთვის!“ რედაქცია ამკვიდრებდა აზრს, რომ მოკავშირე სახელმწიფოები ვალში იყვნენ სომხეთის წინაშე. აღწერდა რა სომხეთში არსებულ მძიმე ვითარებას, „The Trans-Caucasian Post“-ი ქვეყნის აღორძინების მთელ იმედს დიდ ბრიტანეთზე ამყარებდა. „მხოლოდ მათ შეუძლიათ ახალი ცხოვრების აშენება ჩვენს განადგურებულ მიწაზე“, - წერდა გაზეთი, რომელიც პირფერობდა ინგლისელთა წინაშე, იმ იმედით, რომ ისინი მხარს დაუჭერდნენ სასაზღვრო ცვლილებებს სომხეთის სასარგებლოდ. ცნობილია, რომ სომხეთის რესპუბლიკას განსაკუთრებული პრეტენზია ჰქონდა ოსმალეთისადმი, რომლის ექვს ვილაიეთს (ერზრუმში, ვანი, დიაბექირი, ბითლისი, ელაზიგი და სივასი) სომხურ პროვინციებად თვლიდა და მათ შემოერთებას ესწრაფოდა (E. Şahin, An Important Armenian Source: The Trans-Caucasian Post Newspaper. <https://turksandarmerians.marmara.edu.tr/en/an-important-armenian-source-the-trans-caucasian-post-newspaper/>).

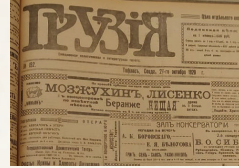
გაზეთი ინგლისელ მკითხველს მოუთხრობდა სომხეთის ისტორიასა და კულტურაზე, წარმოაჩენდა სომეხი ერის როლსა და ღვაწლს კაცობრიობის წინაშე და ხშირად იმონებდა დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრის უილიამ გლადსტონის ფრაზას: „ემსახურო სომხეთს, ნიშნავს ემსახურო ცივილიზაციას“. მთლიანობაში გაზეთი მისი კონკრეტული მიზანდასახულობის გამო პროპაგანდისტული ხასიათით გამოირჩეოდა.

1918-1921 წლების თბილისის რუსული გაზეთები

1918 წელი

Грузия, 1918-1921

ყოველდღიური ლიტერატურული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
რედაქტორ-გამომცემელი: ე. გორდელაძე

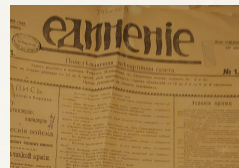

Еврейский голос

ყოველდღიური ებრაული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ლიტერატურული გაზეთი
რედაქტორი: სარედაქციო კოლეგია
გამომცემელი: სიონისტური სახალხო ფრაქციის თბილისის კომიტეტი

Единение, 1918-1919

ყოველკვირეული უპარტიო საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
რედაქტორი: ი. ლვოვი

1919 წელი

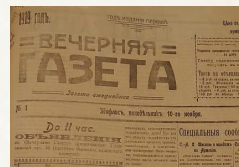
Вечерние Тифлиссские известия

ყოველდღიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
რედაქტორი: ც. არაქელიანი

Вечерняя газета

ყოველდღიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი

Волна

ყოველდღიური მუშათა გაზეთი (ბოლშევიკური)
გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

Вольный горец, 1919-1920

სოციალ-დემოკრატიული აზრის ორგანო: ყოველკვირეული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და სალიტერატურო გაზეთი რედაქტორია ა. ცალიკოვი გამომცემელი: კავკასიის მთიელთა საკავშირო მეჭლისი; კავკასიის მთის რესპუბლიკის თავდაცვის საბჭო.

Грядущий день

ყოველკვირეული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი რედაქტორი: ი. კანაზოვი

Закавказское слово

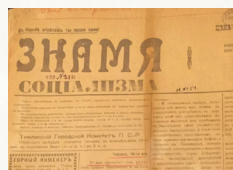
ყოველდღიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი რედაქტორი: ი. დოლუხანოვი

Знамя революции

სოციალისტ-რევოლუციონერთა პარტიის ამიერკავკასიის საოლქო კომიტეტის ყოველკვირეული ორგანო გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

Знамя социализма

სოციალისტ-რევოლუციონერების პარტიის ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტის ყოველკვირეული ორგანო გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

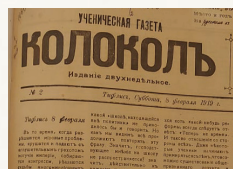

Искусство

ყოველდღიური სახელოვნებო გაზეთი გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

Колоколь

სამოსწავლო გაზეთი. გამოდიოდა კვირაში ორჯერ რედაქტორი: გ. ტერ-ნიკოგოსიანი

Маленькая Тифлисская газета

ყოველდღიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური საღამოს გაზეთი
რედაქტორი: ს. არაქელიანი

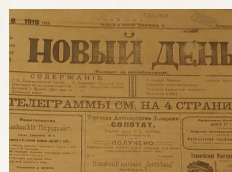
Народное дело

ყოველდღიური კოოპერატიული, ეკონომიკური და საზოგადოებრივი გაზეთი
გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

Новый день

ყოველკვირეული პოლიტიკური, საზოგადოებრივი და სალიტერატურო გაზეთი
გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

Понедельник, 1919-1921

ყოველკვირეული უპარტიო საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
რედაქტორი: ი. კამსკი

Северный Кавказ

ერთჯერადი პოლიტიკური, საზოგადოებრივი და სალიტერატურო გაზეთი
რედაქტორი: ა. ნიკიტინი

Слово, 1919-1921

ყოველდღიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
რედაქტორი: ვ. ანანოვი
გამოსცემდა თბილისის ბეჭდვითი საქმის ამხანაგობა.

Студенческая речь

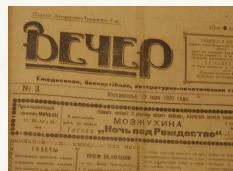
ყოველკვირეული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და სალიტერატურო გაზეთი.
სახალხო თავისუფლების პარტიის სტუდენტური ფრაქციის ორგანო
რედაქტორი: გ. ხანდანოვი

1920 წელი

Вечер

ყოველდღიური, უპარტიო, ლიტერატურულ-პოლიტიკური გაზეთი
რედაქტორი: ა. ბალაგინი

Коммунист Грузии

საქართველოს კომუნისტური პარტიის დროებითი ცენტრალური კომიტეტისა და თბილისის კომიტეტის ყოველდღიური ორგანო
რედაქტორი: მ. ზაგანია

Молодой пролетарий

საქართველოს მუშურ-გლეხური ახალგაზრდობის კომუნისტური კავშირის ცენტრალური კომიტეტის ყოველკვირეული ორგანო
გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

Наш путь

ყოველკვირეული მუშურ-გლეხური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

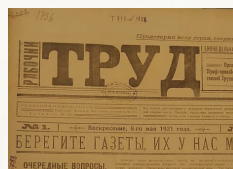
1921 წელი

Последние новости

ყოველდღიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
რედაქტორი: ს. მაჭავარიანი

Рабочий труд

საქართველოს პროფესიულ-საწარმოთა კავშირთა საბჭოს ყოველკვირეული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი
გამოსცემდა სარედაქციო კოლეგია

1918-1921 წლების თბილისის სომხური გაზეთები

Մշակ / მშაკ / მუშა. 1872-1918
ყოველდღიური საზოგადოებრივ-
პოლიტიკური გაზეთი
რედაქტორი: ჰ. არაქელიანი, შემდეგ
ლევონ ქალანთარი

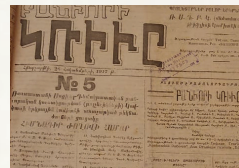
Նոր խոսք / ნორ ხოსქ / ახალი სიტყვა.
1920
ყოველკვირეული სოციალ-
დემოკრატიული (ინტერნაციონალური
გაზეთი)
პასუხისმგებელი რედაქტორი:
ს. დოვლათიანი

Պայքար / ჰაიქარ / ბრძოლა. 1916-1918.
ლიტერატურული, საზოგადოებრივი,
პოლიტიკური და ეკონომიკური გაზეთი.
რედაქტორ-გამომცემელი: ი. სარქისიანი

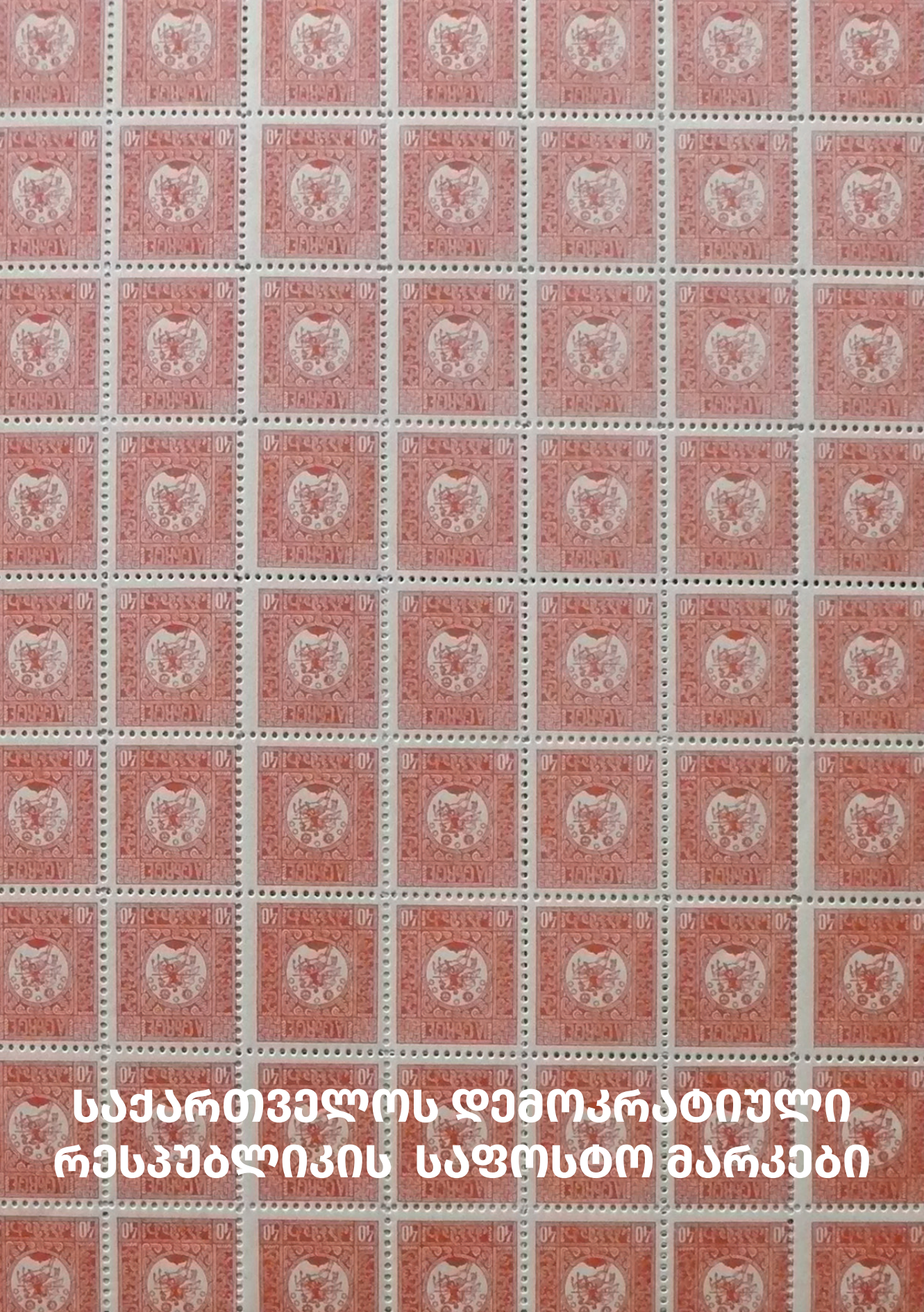

Բასկորի կռիվ / ბანვორი კრივ / მუშის
ბრძოლა / 1917-1918. ბოლშევიკური გაზეთი.
რედაქტორი: სარქის ხანოიანი, შემდეგ
ასკანაზ მრავიანი

Աշխատավոր / აშხატავორი / მუშა / 1918-
1920. ყოველდღიური გაზეთი.
გამომცემელი: არტაშეს ბაბალიანი.
რედაქტორი: ვან დერ-გევორქიანი (ვან
ხორენი)

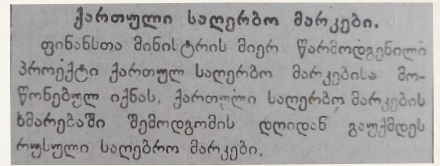

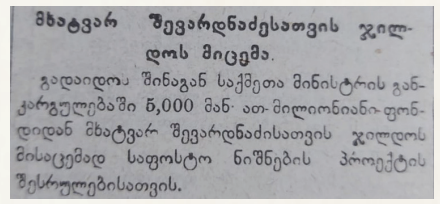
საქართველოს დემოკრატიული
რესპუბლიკის საფოსტო მარკები

1918-1921 წლების თბილისში გამოშვებულ ბეჭდვურ პროდუქციაში ქართული საფოსტო მარკებიც უნდა მოვიხსენიოთ. საფოსტო მარკას პრაქტიკული დანიშნულება აქვს, ის არის ნიშანი, რომელიც ამოწმებს საფოსტო მომსახურების - კორესპონდენციის გაგზავნის, ასევე, ადრესატთან მიტანის გადახდას და ამარტივებს ამ სერვისისათვის გაწეული ხარჯების აკრეფას. იმავდროულად, ეროვნული საფოსტო მარკა ქვეყნის სუვერენიტეტის ერთ-ერთი სიმბოლო და ქვეყნის სახეცაა, რომელშიც ეპოქაც ირეკლება.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნისთანავე, მთავრობას უნდა ებრუნა ეროვნული საფოსტო მარკის დამზადებაზეც, მაგრამ ფაქტია, რომ 1918 წელი ისე მიილია, ამ მიმართულებით ნაბიჯი არ გადადგმულა. ეს განპირობებული იყო უპირველესად იმ პრობლემებით, რომლებიც ჩვენს ქვეყანას მეფის რუსეთისაგან მემკვიდრეობით ერგო. ამასთან, რესპუბლიკის მწირი ფინანსური შესაძლებლობების გამო, ერთხანს მოქმედებაში დატოვეს რუსული საფოსტო მარკები. მაგრამ ყველაფერს დასასრული აქვს. 1919 წლისათვის მდგომარეობა შეიცვალა. ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრის 1919 წლის 15 აგვისტოს განკარგულებით, აიკრძალა რუსული საგერბო მარკების ხმარება. ამიერიდან უნდა გამოეყენებინათ ახლად დამზადებული ქართული საგერბო მარკები (გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1919 წ., 6 აგვისტო). ჩანს, ამ დროისათვის უკვე შექმნილი და გამოშვებული იყო ქართული მარკები. პირველი ქართული საფოსტო მარკის დაბეჭდვის ზუსტი თარიღი უცნობია, სავარაუდოდ კი 1919 წლის 26 მაისი - საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დაარსების პირველი წლისათვის დღე მიიჩნევა.

გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“ 1919 წელი 6 აგვისტო ცნობა პირველი ქართული საფოსტო მარკის გაშვებაში მისაღობის შესახებ

გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“ 1919 წელი 6 აგვისტო. ცნობა მხატვარ დიმიტრი შვეარდნაძისათვის პირველი საფოსტო მარკის დიზაინის პროექტის შესრულებისათვის 5000 მანეთის გამოყოფის შესახებ

მხატვარი დიმიტრი შვეარდნაძე (1885-1937) პირველი ქართული საფოსტო მარკის დიზაინის ავტორი

**საქართველოს დემოკრატიული
რესპუბლიკის პირველი
სტანდარტული საფოსტო
ქართული მარკა 1919 წელი.**

ეს მარკა დაბეჭდილი იყო ლითოგრაფიული წესით, თეთრ ქაღალდზე, წყლის ნიშნის გარეშე. პერფორირების (კბილების) გარეშე, 3 ნომინალი: 40 კაპ., 60 კაპ., 70 კაპ.

პერფორირებით (კბილებით) 2 ნომინალი: 40 კაპ, 60 კაპ.

მათი ტირაჟის დადგენა ვერ ხერხდება. ამ საქმეში ჩახედული ძველი ფილატელისტების ინფორმაციით, არ უნდა აღემატებოდეს: კბილების გარეშე 500 ცალს, კბილებით - 1500 ცალს.

მარკების პერფორაციის პროცესის შეყოვნების გამო (გაფუჭდა პერფორაციის მანქანა) მარკების გამოცემა 1919 წლის ივლისამდე შეყოვნდა.

საქართველოში ეკონომიკური მდგომარეობის დამძიმების გამო, ქაღალდისა და ბევრი სამრეწველო პროდუქციის დეფიციტის პირობებში, მარკების ტირაჟირების პროცესში გაუარესდა ქაღალდისა და წებოს ხარისხი, ასევე უხარისხო გახდა საღებავიც. როგორც ჩანს, შესუსტდა კონტროლი მარკების წარმოებაზე. სავარუდოდ, გაუარესდა სახელმწიფო სტამბების დაცვა, მათში შეაღწიეს ფილატელისტებმა, რომელთაც დაიწყეს კურიოზული ნიმუშების მარკების ნაირსახეობათა ბეჭდვა. აღსანიშნავია, რომ იყო საფოსტო მარკების „ფარული ბეჭდვის მცდელობები შეცვლილი ფერადოვანი იერიითა და ნომინალური ღირებულებით“. მაგრამ ასეთი სახის მარკე-

ბი ბეჭდვიდან არ გამოსულა (ა. მუჩაიძე, დ. ბუჩიძე, დამოუკიდებელი საქართველოს საფოსტო მარკები, ჟურნ. „ომეგა“, 2003. # 10, გვ. 83).

საგულისხმოა, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პერიოდში ბოროტმოქმედებს ყალბი ბონების დაბეჭდვაც მოუხერხებიათ (გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 1919 წ., 18 მაისი).

საქართველოს პირველი რესპუბლიკის საფოსტო მარკებმა რამდენიმე ოფიციალურ ემისიას გაუძლო. ისინი ერთმანეთისაგან ფერადოვნებით, ქალაქის ხარისხით, ვიზუალთა და გარკვეული პოლიგრაფიული ნორმების სხვაობით განირჩევიან. მარკების ყველა შემდგომი გამოშვება იმავე ტიპო-ლითოგრაფიას უკავშირდება, სადაც დაიბეჭდა პირველი ქართული საფოსტო მარკა.

საფოსტო ბარათი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პირველი მარკით 1918 წელი. მარკის გვარდით ჩანს რუსეთის იმპერიის აღმნიშვნელი საფოსტო სიმბოლიკა

**საქართველოს დემოკრატიული
რესპუბლიკის
სტანდარტული საფოსტო ქართუ-
ლი მარკა. მეორე გამოშვება.
1920 წელი. მაისი**

ეს მარკა დაბეჭდილი იყო
ლითოგრაფიული წესით, რუხ ქალა-
ლდზე. პერფორირების გარეშე, 4 ნო-
მინალი: 10 კაპ. – 60 კაპ.– 1 მან. – 2
მან.

პერფორირებით: 9 ნომინალი: 10
კაპ.– 40 კაპ.– 50 კაპ.– 60 კაპ.– 70 კაპ.– 1
მან.– 2 მან.– 3 მან.– 5 მან.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სტანდარტული საფოსტო ქართული მარკა. მესამე გამოშვება.

1920–1921 წელი.

ეს მარკა დაბეჭდილი იყო ლითოგრაფიული წესით, რუხ ქაღალდზე. დროთა განმავლობაში ლითოგრაფიული ქვის დაზიანების და ცვეთის გამო, დაბეჭდილ მარკებს შეეცყოთ, დაბეჭდილი გამოსახულება გახდა გადღაბნილი.

გამოშვებულია:

პერფორირების გარეშე: 9 ნომინალი: 10 კაპ. – 40 კაპ. – 50 კაპ. – 60 კაპ. – 70 კაპ. – 1 მან. – 2 მან. – 3 მან. – 5 მან.

პერფორირებით: 8 ნომინალი: 10 კაპ. – 40 კაპ. – 50 კაპ. – 70 კაპ. – 1 მან. – 2 მან. – 3 მან. – 5 მან.

სტანდარტული საფოსტო ქართული მარკის მესამე გამოშვება სხვა გამოშვებათა შორის არის ყველაზე მასობრივი.

ამ გამოშვებაში არის არაერთი კურიოზული ნაბეჭდი ნიმუში, სპეციალურად დაბეჭდილი ფალსიფიკატორების მიერ თვით ორიგინალ ლითოგრაფიულ ქვაზე. მაგალითად, არსებობს 40 კაპიკიანი ნომინალი, ცხენით მხედრის გარეშე. 2 მანეთიანზე ფარი ან მარცხნივ არის მიტრიალებული, ან მარჯვნივ.

5 მანეთიანზე ფალსიფიკატორთა ფანტაზია უფრო შორს წასულა: დედოფალს თავი აქვს დახრილი და ოდნავ წამოწეული ფეხი. მას დღეს ფილატელისტთა სამყაროში „მძინარე თამარს“ უწოდებენ.

სტანდარტული საფოსტო ქართული მარკა. მესამე გამოშვება. ზედ დაბეჭდილი წარწერით: 27/1 21 საქართველოს დემოკრატიული ცნობა „DE JURE“

მარკა გამოიცა სხვადასხვა სახელმწიფოთა მიერ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის ცნობის აღსანიშნავად. ამ დღეს – 1921 წლის 27 იანვარს, უპრეცედენტო მოვლენა მოხდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ცხოვრებაში. ის იურიდიულად აღიარა საფრანგეთმა, ინგლისმა, იტალიამ, იაპონიამ, ბელგიამ.

მარკის ეს გამოშვება ძალზე იშვიათია. საქართველოს ოკუპაციამ რუსეთის საბჭოთა ჯარების მიერ, მისი და, საერთოდ, ქართული ფოსტის ისტორია დროებით შეაჩერა. ამ მოცემის მარკების თითქმის მთელი ტირაჟი ემიგრაციაში მოხვდა და იქ განადგურდა.

მარკა დაბეჭდილი იყო ლითოგრაფიული წესით, წარწერა შავი საღებავით.

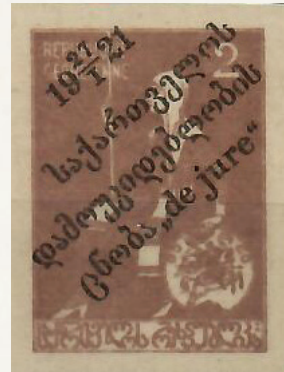
პერფორირების გარეშე 8 ნომინალი: 10 კაპ.– 40 კაპ.– 50 კაპ.– 60 კაპ.– 70 კაპ.– 2 მან.– 3 მან.– 5 მან.

საქართველოს საფოსტო მარკების გაფორმებაში გამოყენებულია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გერბისა და ბონების დიზაინის ელემენტები, მეტიც, მარკაზე და 500 ბონიან კუპიურაზე ახალგაზრდა ქალია გამოსახული სხვადასხვა რაკურსით. ცნობილია, რომ ქართული ბონების გაფორმებაზე იაკობ შარლემანი, ჰენრიხ ჰრინგესკი და დიმიტრი შევარდნაძე მუშაობდნენ. ჩვენს მიერ მოძიებული ცნობა, დაბეჭდილი 6 აგვისტოს გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკაში“ დიმიტრი შევარდნაძის 5000 მანეთით დაჯილ-

დოვების შესახებ ადასტურებს, რომ საქართველოს პირველი რესპუბლიკის საფოსტო მარკები მხოლოდ დიმიტრი შევარდნაძის ნახელავია. სამეცნიერო ლიტერატურაში ბონზე და მარკაზე გამოსახული ახალგაზრდა ქალი თამარ მეფედ არის მოხსენიებული, სინამდვილეში კი ეს ქალი ზოგადად საქართველოს სიმბოლოა. მარკის სხვა გამოშვებაში ქალის მაგივრად საქართველოს ეროვნული გერბია გამოსახული. ყველა შემთხვევაში წარწერა გაკეთებულია ორ ენაზე: ქართულად და ფრანგულად, რადგან მაშინ ფილატელიის ენად ფრანგული ითვლებოდა. ერთგვარად სიმბოლურია, რომ დემოკრატიული რესპუბლიკის ემიგრირებულმა მთავრობამ თავის შემდგომ ნავთსაყუდლად საფრანგეთი აირჩია. ეროვნულ სიმბოლოებზე ფრანგულენოვანი წარწერების პრაქტიკა საქართველოს ოკუპაციის შემდგომაც გაგრძელდა. კურიოზულია, მაგრამ ფაქტია, რომ საქართველოს სსრ გერბზე წარწერა: „პროლეტარებო, ყველა ქვეყნისა შეერთდით!“ რუსულ და ქართულ ენებთან ერთად, ფრანგულ ენაზეც იყო.

საქართველოს ოკუპაციის პირველ წელს (1921) ძალაუფლებას დაუფლებული რევოლუციური კომიტეტი უტიფრად აცხადებდა, რომ საქართველო დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ დარჩა, ოღონდ საბჭოთა ხასიათი შეიძინა, ამიტომაც საფოსტო მარკად კვლავ დემოკრატიული რესპუბლიკის მარკები დატოვეს ზედ შტამპით: 19 25/2 21.

არის შემორჩენილი მარკები, რომელსაც წითელი საღებავით ხუთქიმიანი ვარსკვლავი აქვს დარტყმული ცენტრში და კუთხეებში რუსული ასოებით საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის აბრევიატურის თითოეული ასო.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სტანდარტული საფოსტო ქართული მარკა. მესამე გამოშვება. ზედ დაბეჭდილი წარწერით სახალხო გვარდიის დღე. 1920 . 12 X II.

ეს მარკა დაბეჭდილი იყო ლითოგრაფიული წესით, წარწერა შავი საღებავით.

პერფორირების გარეშე 9 ნომინალი: 10 კაპ. – 40 კაპ.– 50 კაპ.– 60 კაპ.– 70 კაპ.– 1 მან.–2 მან.– 3 მან.– 5 მან.

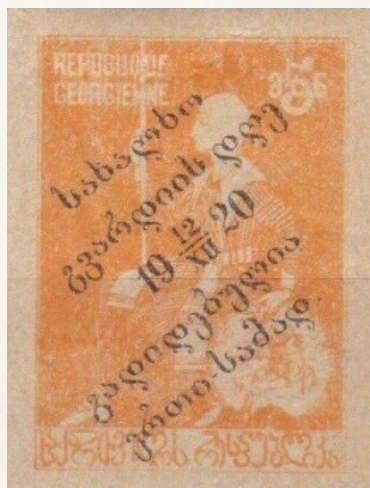
წარწერები ამ მარკებზე ორი ზომის იყო: პატარა კაპიკებიანებზე და დიდი – მანეთიანებზე.

წარწერა: „სახალხო გვარდიის დღე. 19 . 12 X II 20. გადიდებულია ერთი სამადა“.

ეს მარკები იყიდებოდა სამჯერ მეტი ფასად, ვიდრე ნომინალია მითითებული. დამატებული ორი მესამედი სახალხო გვარდიის სასარგებლოდ იყო განზრახული.

საქართველოს დემოკრატიული პრესბუბლიკის მთავრობა ამ მარკის გაყიდვას აპირებდა 1920 წლის დეკემბერში, სახალხო გვარდიის დღისათვის, მაგრამ მისი დაბეჭდვა შეფერხდა სახელმწიფო სტამბის მუშათა გაფიცვის გამო და გაყიდვაში გამოვიდა მხოლოდ 1921 წლის 24 იანვარს. თითქმის მთელი ტირაჟი ამ გამოშვებისა საზღვარგარეთ წაიღო დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობამ 1921 წლის მარტში. მიმოქცევაში მოხვდა 3 მანეთიანი ნომინალი, ისიც ძალზე ცოტა. ამიტომ მისი გამოჩენა აუქციონებზე განსაკუთრებული მოვლენაა.

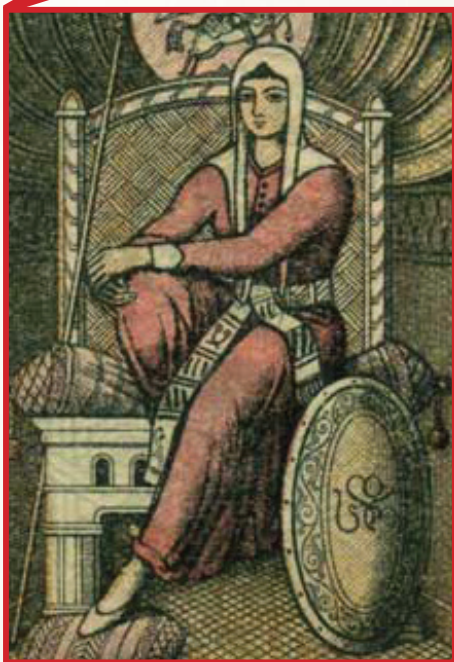
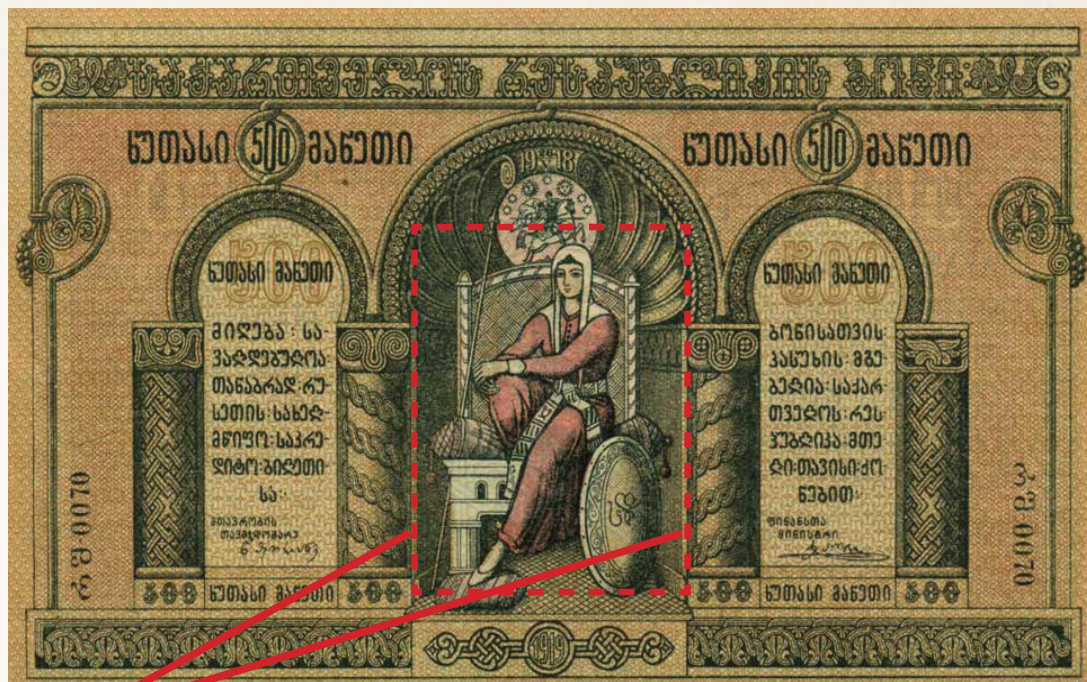

საფოსტო ბარათი საფოსტო მარკებით დაბეჭდილი წარწერით: 27/1 21 საქართველოს დამოუკიდებლობის ცნობა „DE JURE“ დამადასტურებელი იმისა, რომ დემოკრატიული რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის აღიარების ცნობის აღსანიშნავად გამოცემული მარკები მიმოქცევაში იყო ნასული.

ორიგინალი და ფალსიფიცირებული 5 მანეთიანი მარკა ე.წ. „მძინარე თამარი“

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბონი 1919 წ. 500 მანეთი

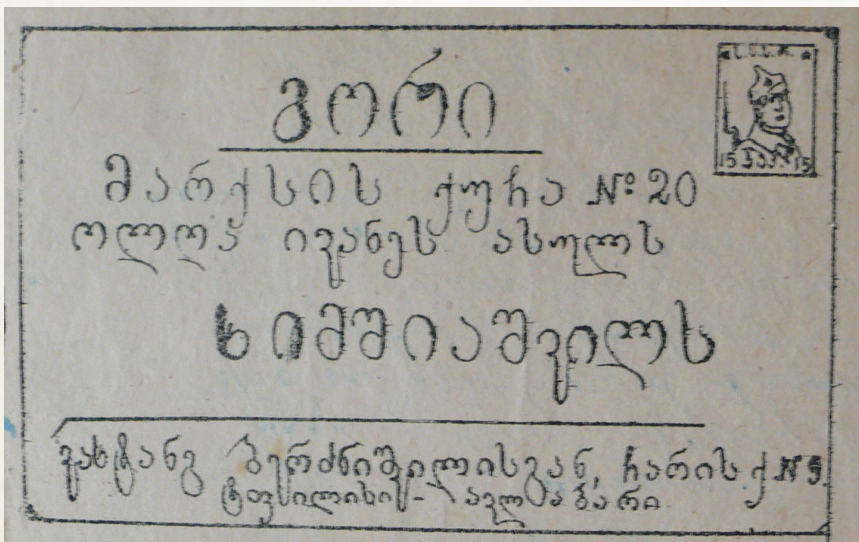
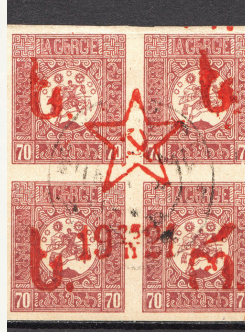
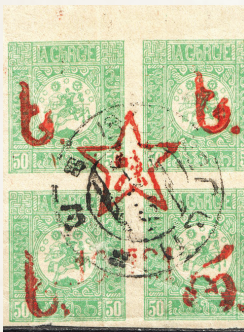
საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ბონი 1919 წ. 500 მანეთი ფრაგმენტი

არგანსორციელაბული 10 მანეთიანი საფოსტო მარკის ესკიზი 1920 წ.

ბეჭდვითი სიტყვა თბილისში

პირველი ქართული საფოსტო მარკის ბედი ოკუპაციის შემდეგ: 1921 - 1922 წლებში მას მიმოქცევაში იყნებდნენ სპეციალური შტამპით დათევილებს. თეგზე ეწერა საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის აბრევიატურა რუსულ ან ქართულ ენაზე და წითელი ვარსკვლავი

დემოკრატიული რესპუბლიკის მარკების ამონაწილის შემდეგ საფოსტო გზავნილებაზე მარკას ხელით ახატავდნენ. 1922 წელი

დიმიტრი შევარდნაძე (1885-1937) - ქართველი ფერმწერი, თეატრისა და კინოს მხატვარი, თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი. მისი შექმნილია საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკის გერბის ჰერალდიკა, ფულის ერთეულისა და საფოსტო მარკების ესკიზები, ქართული შრიფტის ახალი გრაფიკული მოხაზულობა, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პირველი გერბი და ბეჭედი. საზოგადოებრივი მოღვაწეობის პარალელურად, მუშაობდა ფერწერაში, გრაფიკაში, თეატრისა და კინოს მხატვრობაში.

1906 წელს ქუთაისის რეალური სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ უმაღლესი განათლების მისაღებად საზღვარგარეთ გაემგზავრა. 1907-1912 წლებში სწავლობდა მიუნხენის სამხატვრო აკადემიაში. პარალელურად, დაიწყო ფოტოსაქმიანობა. ხატავდა კარიკატურებს ქართული იუმორისტული ჟურნალისათვის „მათრახი და სალამური“.

1916 წელს საქართველოში დაბრუნდა. იმავე წელს დიმიტრი შევარდნაძემ დააფუძნა მხატვართა პირველი პროფესიული ორგანიზაცია საქართველოში „ქართველ ხელოვანთა საზოგადოება“.

1917 წელს პროფესორ ექვთიმე თაყაიშვილთან ერთად მოაწყო სამეცნიერო-სამხატვრო ექსპედიცია სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში, თორთუმისპირის ხეობის ისტორიული ძეგლების შესასწავლად და ფრესკების პირების

საბჭოთა პერიოდში დიმიტრი შევარდნაძე იყო კულტურის ძეგლთა

გადასაღებად. იყო პირველი ქართული მხატვრული ფილმის „ქრისტიანე“-ს დამდგმელი მხატვარი. 1919 წელს მანვე შექმნა კოსტუმების ესკიზები დიმიტრი არაყიშვილის ოპერისათვის „თქმულება შოთა რუსთაველზე“. 1920 წელს დაინიშნა ახლად დაარსებული საქართველოს ეროვნული სამხატვრო გალერეის დირექტორად. მის სახელს უკავშირდება ნიკო ფიროსმანის სურათების მოძიება, თავმოყრა და გადარჩენა.

დაცვის კომიტეტის თავმჯდომარე. რეპრესირებულია 1937 წელს.

ნაცემართა თავმჯდომარე.

ძველათ ამბობდენ, ყველა გზა რომში მიდისო. ეხლა ეს ანდაზა უნდა შეიცვალოს, რადგან დღეს ყველა გზა საქართველოში მიდის.

კლაკატი და აფიშა

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის მცირე პერიოდმა განსაკუთრებული და მნიშვნელოვანი კვალი დატოვა საქართველოს ისტორიაში. საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვებამ განვითარების განსაკუთრებულ და ახალ სიმაღლეზე აიყვანა სახელმწიფოს სისტემის სხვადასხვა სფერო. დამოუკიდებლობა ქვეყნისა სწორედ ის მნიშვნელოვანი მონაპოვარი იყო რაც ქართულ-ეროვნულ რელსებზე გადაყვანას გულისხმობდა სახელმწიფოსი.

დამოუკიდებლობა ცხადია კულტურის სფეროსაც შეეხო და კულტურული ცხოვრება განსხვავებული რიტმით წარიმართა, ვიდრე რუსეთის იმპერიის ბატონობის ხანაში. ცარიზმის წნეხისაგან განთავისუფლებულმა ქართული კულტურის მოღვაწეებმა დიდი ენერჯით დაიწყეს-განაახლეს საკუთარი შემოქმედების წარმოჩენა. საგულისხმოა რომ რუსეთში მოღვაწე მრავალი ხელოვანი ადამიანი უდიდესს წნეხს განიცდიდა რუსული ცენზურისაგან. მათთვის დამოუკიდებლობა მოპოვებული საქართველო კულტურულ ოაზისს წარმოადგენდა. საზღვრების გახსნამ რუსეთიდან და სხვა ქვეყნებიდანაც უამრავმა კულტურის მოღვაწემ მოაშურა საქართველოს, უფრო კონკრეტულად კი თბილისს. თბილისში მათი თავმოყრა ბუნებრივიცაა, რადგან საქართველოს დედაქალაქი რეგიონში არამართო ეკონომიკურ, არამედ კულტურულ ცენტრსაც წარმოადგენდა. ყოველივე აქედან გამომდინარე, ინტერკულტურულმა გარემომ და ურთიერთობებმა შემოქმედებითი ცხოვრების განვითარებაზე დადებითი გავლენა იქონია.

დამოუკიდებელ საქართველოში ურბანიზაციის დონე წინა წლებთან შედარებით მაღალი იყო, ურბანიზაციის მაღალი ტემპი კი განსაკუთრებით თბილისში იგრძნობოდა. იგი როგორც აღვნიშნეთ მიზიდულობის არეალად იქცა. მულტიკულტურულმა ურთიერთობებმა და კულტურათა შორის დიალოგმა თბილისში მრავალფეროვანი ღონისძიებების ბუმი გამოიწვია.

თბილისის სხვადასხვა თეატრალურ სცენაზე ერთმანეთის მიყოლებით იდგმებოდა სპექტაკლები. განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩეოდა იმ ხანად სახაზინო თეატრი (დღეს ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრი) რომლის სცენაზე ქართველი და უცხოელი არტისტები მრავალ საინტერესო ჩვენებებს წამოადგენდნენ მაყურებლის წინაშე. დამოუკიდებლობის მოპოვების დროიდან თბილისში მრავალი არტისტული კაფე გაიხსნა, რომლებიც არა მხოლოდ შეკრების ადგილი, არამედ კულტურული ცხოვრების ერთ-ერთი ცენტრიც იყო - აქ იკრიბებოდნენ მწერლები და პოეტები, იმართებოდა ლექციები და პოეზიის საღამოები. (საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კულტურის ქრონიკები. თბილისი. 1918 წელი. გვ.7)

ქალაქის ყოველდღიური ამბები მრავალფეროვანი იყო და საკმაოდ აქტიურად მიმდინარეობდა. დაარსდა მრავალი საზოგადოებრივი თუ საგანმანათლებლო წრე სხვადასხვა ინტერესთა მიხედვით. განსაკუთრებული აქტივობა პოლიტიკურ ველზე შეიმჩნეოდა. სხვადასხვა პოლი-

ტიკური ორგანიზაციები გამუდმებით ატარებდნენ აგიტაცია პროპაგანდას. ყოველივე აღნიშნული აქტივობის ერთ-ერთი მძლავრი იარაღი იყო პლაკატი და აფიშა, როგორც გრაფიკის მონუმენტური, პროპაგანდისტული ფორმა. დამოუკიდებელ საქართველოში პლაკატის და აფიშის ფორმას და შინაარსს ცხადია განსაზღვრავდა ის, თუ ვინ იყო დამკვეთი პლაკატის შექმნისა. აქედან გამომდინარე თითოეული მათგანი მოსახლეობისთვის წარმოადგენდა სხვადასხვა ინფორმაციის მიწოდებისა თუ იდეა-ლოზუნგების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საინფორმაციო წყაროს.

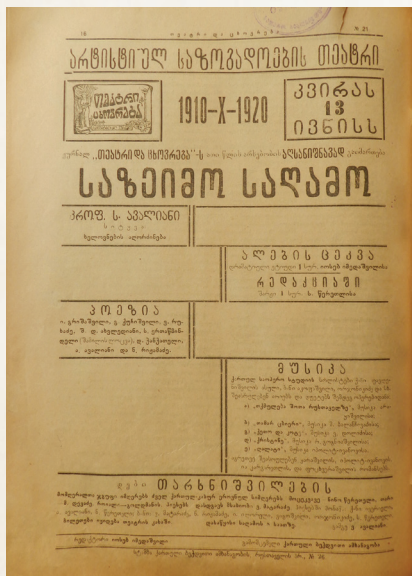
უდაოდ საინტერესოა თეატრალური აფიშები, საიდანაც მაყურებელს ამცნობდნენ: სპექტაკლის მოკლე შინაარსს, მონაწილე მსახიობებს, რეჟისორს და სხვა საჭირო ინფორმაციას, რომელიც მაყურებელს შთაბეჭდილებას უქმნიდა ამა თუ იმ დადგმის მიმართ

ოპერა „თქმულება შოთა რუსთაველზე“, აფიშა, 1920 წ.

საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის ჩამოყალიბებისთანავე, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო, ქართული ენისა და კულტურის განვითარება-წარმოჩენას. სწორედ ამ საქმეს ქართულ თეატრალურ სცენაზე დადგმული სპექტაკლებიც ემსახურებოდნენ. სწორედ ამ ამბავს გვამცნობს აფიშა ოპერში დადგმული წარმოდგენის შესახებ: „თქმულება შოთა რუსთაველზე“, საგულისხმოა რომ ასეთი საოპერო სპექტაკლი პირველად დაიდგა ქართულ ენაზე 1920 წელს.

ძალიან საინტერესო აფიშას ვხვდებით ჟურნალში „თეატრი და ცხოვრება“. საიდაც ვეცნობით რომ არტისტული საზოგადოება აწყობდა საზეიმო საღამოს ათი წლის იუბილესთან დაკავშირებით.

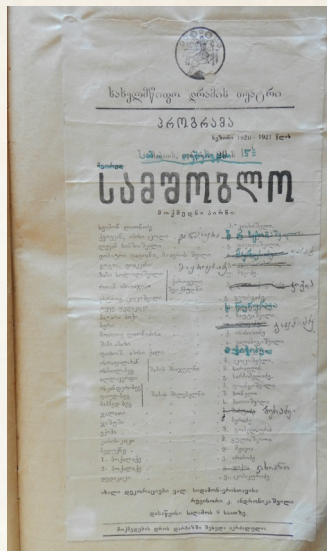
ჟურნალის „თეატრი და ცხოვრება“ 10 წლის იუბილე, აფიშა

1920 წელს სახელმწიფო დრამის თეატრი აქვეყნებს აფიშას, სადაც წამოდგენილია შალვა დადიანის კომედია გუშინდელი. საგულისხმოა რომ ამ აფიშაზე წარმოდგენილია 1920-1921 წ პროგრამა და ამ სპექტაკლში მონაწილე არტისტთა სია.

სახელმწიფო დრამის თეატრის აფიშა, საინტერესო წარმოდგენას სთავაზობდა თბილისის მაცხოვრებლებს და მის სტუმრებს, სახელწოდებით „სამშობლო“ 1920-1921 წწ.სეზონზე. თბილისში თეატრალურ წარმოდგენებთან ერთად სიმფონიური კონცერტებიც იმართებოდა. ამ ყოველივეს წარმოგვიდგენს აფიშა, სადაც დაანონსებულია სიმფონიური კონცერტი ანტონ რუბენშტეინის ნაწარმოებების შესრულებით, 1920 წელს.

კიდევ ერთი საინტერესო წარმოდგენა მაყურებლისთვის, მორიგი აფიშის მეშვეობით ხდებოდა ცნობილი: ქართული სამუსიკო საზოგადოების, სამუსიკო სკოლის კონცერტი, 1920 წელს. ამ აფიშაზე წარმოდგენილია როგორც კონცერტის ჩატარების დრო და ადგილი, ისე მასში მონაწილე შემსრულებელთა სია და შესასრულებელ ნაწარმოებთა ჩამონათვალი.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის მოკლე პერიოდში განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს პოლიტიკური პლაკატის შექმნის კულტურა. ამ მხრივ საინტერესოა წინასაარჩევნოდ პოლიტიკური პარტიების პლაკატები, როგორც აგიტაცია-პროპაგანდის იარაღი. მნიშვნელოვანია რომ, მათზე დაკვირვებით ცხადი ხდება ამა თუ იმ პარტიას რა იდეოლოგია გააჩნდა იმ ხანად, რა ლოზუნგებით მოუწოდებდნენ საკუთარ ამომრჩევლებს

წარმოდგენა „სამშობლო“, სახელმწიფო დრამის თეატრის აფიშა, 1920-1921 წწ.

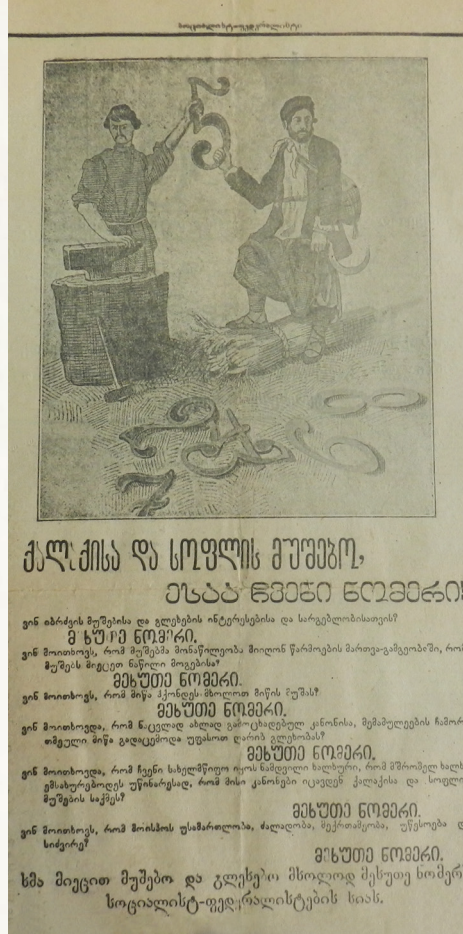

საქართველოს ნაციონალური (ეროვნული) პარტიის საარჩევნო პლაკატი ბაზეთი „სალი კლდე“, 1919, №31

მათთვის მხარი დაეჭირათ. ცხადია იმდროინდელი პარტიათა უმრავლესობა იმ აქცენტებს აკეთებდა და ამახვილებდა ყურადღებას ისეთ საკითხებზე, რა პრობლემებიც გააჩნდა საქართველოს მოსახლეობას. ეს ყოველივე კი იმ დროის პოლიტიკური შინაარსის პლაკატების კვლევისას ჩანს.

საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლებაში სოციალ დემოკრატიული პარტია იყო. დამფუძნებელ კრებშიც სწორედ ისინი წარმოადგენდნენ უმრავლესობას. მათი სააგიტაციო პლაკატის შინაარსიც სწორედ ამ პარტიის იდეოლოგიის და მოწოდებების გამომხატველია. სოციალ დემოკრატიული პარტია თავისი იდეოლოგიის მოსახლეობაში გასავრცელებლად და გასაძლიერებლად არ ზოგავდა ძალისხმევას, რასაც კიდევ ერთი სააგიტაციო პლაკატი მოწმობს. სახელწოდებით „მე გლეხი ვარ“. ამ პლაკატის მიხედვით ძალიან საინტერესო ფორმით ხდება პოლიტიკური აგიტაციის გავრცელება. სადაც გარკვეული მოსაზრებებია გამოსატული ქართველი გლეხის მხრიდან. ეს პლაკატი ტიპური მაგალითია პოლიტიკური სააგიტაციო კომპანიისა. იმ ხანად საქართველოს მოსახლეობის დიდ უმრავლესობას გლეხოზა წარმოადგენდა, სწორედ მოსახლეობის ამ ნაწილზე ცდილობდა შთაბეჭდილების მოხდენას სოციალ დემოკრატიული პარტია. რამაც შედეგიც გამოიღო საქართველოს შიდა არჩევნებში.

საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის მანძილზე პოლიტიკური პარტიები საკმაო აქტიურობით გამოირჩეოდნენ, აგიტაციისთვის მათთვისაც ერთ-ერთი საჭირო იარაღი პლაკატი იყო. საინტერესო პლაკატს ვხვდებით 1919 წლის გაზეთ კლდის #31 ნომერში. საქართველოს ნაციონალური (ეროვნული) პარტიის საარჩევნო პლაკატი გარკვეულ წილად სატირულ-იუმორისტულ სტილშია წარმოდგენილი. პოლიტიკური პარტიებიდან სოციალ-ფედერალისტთა საარჩევნო პლა-

სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის საარჩევნო პლაკატი გაზეთი „სოციალისტ-ფედერალისტი“, 1919, №21

კატიც სხვებთან ერთად გარკვეულ მოწოდებებსა და აგიტაცია-პროპაგანდას შეიცავს, ამ პლაკატის მიხედვით სოციალ-ფედერალისტები ქალაქისა და სოფლის მუშებს მოუწოდებდნენ მხარდაჭერისკენ და მათსავე საარჩევნო ნომერს ახსენებდნენ. (გაზეთი „სოციალისტ-ფედერალისტი“, 1919, №21)

დასახელებული პერიოდისთვის ძალიან საინტერესო საარჩევნო პლაკატებს აქვეყნებდა ეროვნულ დემოკრატიული პარტია, რომელსაც გააჩნდა მარტივი ლოზუნგი და მოწოდება „ მე ხმას ვაძლევ ეროვნულ დემოკრატიულ პარტიას“ და ამ მოწოდების შემდეგ იყო გამოქვეყნებული საარჩევნო სია. ანუ ეს პარტია თითოეული თავისი წევრის წარმოჩენით საკუთარ ორგანიზაციას წარმოაჩენდა. მათი სია კი ასე გამოიყურებოდა: ნიკო ნიკოლაძე, სპირიდონ კედია, გერონტი ქიქოძე, გიორგი გვაზავა, ექვთიმე თაყაიშვილი და სხვა. ეროვნულ დემოკრატიული პარტიის ხუთეულის დასახელებაც კი საკმარისია იმის აღსაქმელად თუ რა დიდი ძალა და ჩვენი ქვეყნის გამორჩეული მოღვაწეები იყვნენ ერთად თავმოყრილი. იმ ხანად პოლიტიკურ პლაკატს ოფიციალურ მოწოდებებთან ერთად, არც შარჟი და იუმორი აკლდა. ერთ-ერთი ასეთი პლაკატია შალვა ქიქოძის კარიკატურა „ახირებული ხმის მიცემა“.

„ახირებული ხმის მიცემა“, შალვა ქიქოძის კარიკატურა
ჟურნალი „ახირებული“, 1919, №2

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის გერბი

ТИФЛИССКІМ ЛИСТОКЪ

PRINT MEDIA IN TBILISI (1918-1921) **Summary**

Print Media in Tbilisi (1918-1921) Summary The print media with its varieties is generally a part of the cultural heritage. Its diversity, themes and quality significantly determine the level and character of the culture itself.

The Democratic Republic of Georgia is rich in cultural achievements. Among them, the abundance and thematic diversity of print media - books, magazines, newspapers. As well as posters, billboards, postage stamps, postcards, etc., the vast majority of which were printed in the capital. Publishing activities in Tbilisi, local libraries, printing houses and their owners, publishing houses and their printed products are the main topics of this book.

In parallel with the state-building in Georgia in 1918-1921, certain attention was paid to the protection, maintenance, study and popularization of the national culture. There were established the Museum of Georgia, Central Scientific Archive, the National Gallery, a library with the Constituent Assembly of Georgia, also there was organized an exhibition of old Georgian architecture, an exhibition of works by Georgian artists and several research expeditions were carried out to describe historical-cultural monuments.

The government of the First Republic of Georgia did not have a specially developed vision and cultural strategy, but the attitude of the authorities towards the national cultural heritage gives us an idea of the direction of the country's cultural policy. It should be noted that the rulers and political leaders of the Republic were well aware of the historical value of books, magazines and newspapers.

In the Democratic Republic of Georgia, which existed for less than three years, but had established a democratic environment, political pluralism and freedom of the media, the print media revived and was progressing. Alongside state-owned printing and publishing houses, private and cooperative print enterprises sprung up. Printing and publishing თბილისი 1918- 1921 წწ. 123 companies existed in many cities and towns of Georgia, the number of which reached two dozen.

After May 28, 1918, several new printing houses were added to the capital

of Free Georgia, new publishing houses and libraries were established. Attention was paid to the publication of fiction, textbooks and more.

The study showed that in 1918-1921 about 600 books, up to 60 magazines and over 150 newspapers were published in Tbilisi. A comprehensive study, comprehension and generalization of this material, an irreplaceable primary source of the history and culture of the country, united in one book, will contribute to a complete understanding of the cultural progress of the First Republic of Georgia, especially its capital.

At the time of the establishment of the Democratic Republic of Georgia, there were several private or state printing houses in operation in Tbilisi, most of them were Russian, and no Georgian fonts were available. Of non-Georgian origin were also the majority of type-setters. In 1918-1921, several printing houses were opened in Tbilisi, including the printing houses of the government, the Consistent Assembly, the Union of Cities, the newspaper "Sakhalkho Sakme", ("People's Affair"), the printing unions of the Georgians, of Aslan Kalandadze, Bartlome Kiladze, Varlam Rukhadze and others. Numerous Armenian and Russian printing houses also functioned. It is noteworthy that the Bolshevik organizations managed to open two illegal printing houses in the capital of Georgia.

There were state, private or cooperative publishing houses of different profiles in Tbilisi. Among them are: Tbilisi State University, Ministry of Defense, Botanical Garden, "Arabidze and Company Publishing House", "Toma Mtavrishvili and Partnership Publishing House" and others.

During the period before the restoration of Georgia's State Independence, the difficulties caused by the World War left their mark on all spheres of life. Among them, the publication of books and textbooks was delayed. There was no longer enough literature for schools either. To improve the publishing business and existing situation, Society for the Spreading of Literacy among Georgians demanded a loan of 5 million manats from the government. This money was to be spent primarily on printing of "Mother language", "The Door of the Nature", other textbooks, and publishing of works by Georgian classics.

In 1918-1921, the printing and distribution of books, especially textbooks, became one of the priority directions of the Ministry of Public Education of the Democratic Republic of Georgia.

Before the restoration of Georgia's state independence, Society for the Spreading of Literacy among Georgians took care of the creation of a library network. After the establishment of the Democratic Republic of

Georgia, this activity also became part of the state policy. The government aimed to make state-owned magazines and newspapers available to the general public through libraries.

Local self-governments were obliged to establish one central library in regions and to open reading rooms near schools. Where there was no school, a bookstore with a reading space was to be arranged at the village administration. It was intended to establish 500 bookstores and reading rooms in the country.

In 1918, Ekvtime Takaishvili raised the issue of establishing a library with the Constituent Assembly before the supreme legislative body. Indeed, the library was set up and called the Parliament Library.

The government allocated 120 thousand rubles for the creation of the library fund. The library bought the fund of books of the famous Caucasiologist Eugene Weidenbaum for 40 thousand manats, in which 2607 books were preserved and so on.

Under the chairmanship of Ekvtime Takaishvili, the Chairman of the Library Commission of the Constituent Assembly, a draft law on Compulsory Copies was prepared. Based on it, the relevant law was issued on December 5, 1919. From now on, 12 copies of printed products from Georgian printing houses had to be handed over to the Ministry of Education, which would distribute them to the main book depositories of the country.

A rich library was also set up at Tbilisi State University, which hosted an impressive book collection of the Society for the Spreading of Literacy among Georgians, at the same time the book fund of the university was filled with private donations.

Since Georgia gained state independence, education became a priority among many other concerns of the Republican government too. Literacy and literature played a leading role in the development of the system of თბილისი 1918- 1921 წწ. 125 education. There were obvious care and efforts made to support especially children's literature on the part of the state.

During the period of the democratic republic of Georgia, there were fulfilled translations of many books. Both books for children as well as fiction in general written by various prominent foreign authors were translated into Georgian. Among them: Giovanni Boccaccio "Monastery News", "Hell News", Prosper Merimee "Jacquerie", Daniel Defoe "Robinson Crusoe" and others.

Tbilisi literary salons often hosted presentations of translations of works by foreign writers and books written by Georgian authors, as well as events by the participation of famous artists.

It is noteworthy that the issue of publishing children's and fiction books in the First Republic of Georgia was unorganized at the state level. Publishers chose to print books or individual works according to market requirements. Some authors published their books themselves. Due to complicated communication, magazines were ineffectively distributed, and their editors were obliged to survive on charity donations.

The graphics of the books published in Tbilisi in 1918-1921 are a matter of interest. Grigol Tatishvili was a prominent master of Georgian book art design. His creativity features rich imagination, moderation and compositional integrity. Tatishvili's artistic elements were used in the illustrations of the renewed "Mother Language" by Iakob Gogebashvili and in the works of many other authors. Such artists as Valerian Sidamon-Eristavi, Mose and Irakli Toidze, Shalva Kikodze were actively involved in the graphic design of the books.

The variety of books published in Tbilisi in 1918-1921 and a large number of contemporary writers show that at that time there was a great demand for a variety of literature by the readers. The Georgian state took the European path of development, where literacy was considered one of the priority areas.

Georgia has a long tradition of creating original scientific works, translating from any language, interpreting, and distributing them. In our antiquities are preserved numerous manuscripts with scientific content from different fields of science, which clearly reflect the development of national scientific thought at this or that stage of the past and show the level and scale of creative thinking of their authors.

The 1712 edition of Shota Rustaveli's "The Knight in the Panther's Skin" can be considered as the first printed scientific book in Georgian, which is accompanied by significant comments and explanations of King Vakhtang VI, containing a scientific-critical analysis of the poem.

In the four decades since the establishment of the Russian administration in Georgia, we have not published a scientific book in Georgian. The collapse of national statehood in Georgia ruined the foundation for the development of science, but interest in this field of culture did not die down. Georgian scholars continued their scientific or research activities abroad, in Moscow and St. Petersburg.

From the second half of the XIX century, the publication of scientific books was resumed in Georgia and first of all in Tbilisi. In 1858 the work of the famous high priest Gabriel Kikodze “Fundamentals of Experimental Psychology” was published, there were published books by Platon Ioseliani, Dimitri Bakradze, Tedo Jordania, Alexander Tsagareli, Alexander Khakhanashvili, Mose Janashvili, Ekvtime Takaishvili, Tedo Sakhokia, Vasil Petriashvili, and others.

Nevertheless, according to Ivane Javakhishvili, due to the lack of national-scientific institutions in Georgia at that time, the educated intelligentsia was alienated from their country, and even if they wanted to work in “scientific writing and scientific thinking”, it was not possible. That is why many skeptics did not believe that it would be possible to “establish Georgian science” and “scientific writing” in Georgian. Everything changed when the National Higher Education Institution in Georgia - Tbilisi University - was established.

The establishment of the University was a landmark event on the path of development of Georgian scientific thought. It indeed opened as a private higher education institution, but in September 1918 it acquired the status of a state university and became fully established in the service of national culture, education, and science.

Shortly after the opening of Tbilisi University, a publishing commission was established at the suggestion of Ivane Javakhishvili. Its first chairman was Akaki Shanidze. The publishing commission was committed to promoting the scientific, educational, and teaching activities of the University.

Zakaria Kanchaveli’s textbook on botany is considered to be the first book published by the University. The exact title of this book, published in 1919, is: “A Variety of Ferns and Flowering Plants. A guide during practical training. The paper contains 94 pages and is printed in the “Georgian Printing Society Printing House”.

Zakaria Kanchaveli (1890 - 1932) was the first Georgian doctor in Botany, for years he headed the Department of Botany at Tbilisi State University, was the director of the Tbilisi Botanical Garden. His name is associated with the development of botanical terminology in the Georgian language, the creation, and publication of the first textbook of botany for higher education.

“The Moambe of the University of Tbilisi” (“Tbilisi University News”) was founded in 1919, the first issue of which was published by the decree of

the Board of Professors and was published in 1919/1920. This was the first printed collection of research papers published in Georgian reality. The publication combined the scientific articles of the professors of all three educational units of the University - Faculty of Philosophy, Mathematics-Natural Sciences, and Medicine - and fully presented the scientific level of the young higher education institution.

The development of national science was unthinkable without the creation of Georgian scientific terminology. The development of terminology in such fields as economics, politics, technology, military affairs, banks, finance, and others became relevant for the independent state. At the same time, extensive lexicological and lexicographical activities were necessary, which, along with competent staff, required solid financial support. From the very beginning, the university administration paid special attention to the organization of term-creative work, introduction, and implementation of terms in lecture practice or scientific research.

A terminology section was established at the university in 1918, headed by Professor Ivane Javakhishvili. He laid the foundation for the creation of metrology terminology in the Georgian language. Studied and determined the controversy of measures, their area, and amount of distribution created the first scientific study on the history of the development of money, credit, and finance in Georgia.

Other professors of the university also contributed to the development of Georgian scientific terminology. Among them, astronomical terms introduced by Andria Benashvili were widely reflected in the scientific vocabulary, as well as medical terminology translated by Spiridon Virsaladze, Alexander Natishvili, Grigol Mukhadze, and others.

In addition to the University of Tbilisi, the Georgian Technical Society was also involved in finding Georgian concepts corresponding to foreign scientific terms which with the active participation of Rusudan and Giorgi Nikoladze, prepared and published in 1920 "Russian-Georgian technical dictionary (vocabulary) with the addition of the terminology of gymnastics" etc.

Two books by Ivane Javakhishvili were published in Tbilisi publishing and printing houses in 1919: 1. "Relations between Russia and Georgia in the XVIII Century" (Georgian Club Edition) and 2. "Georgian Borders Discussed Historically and Modernly" (edition of the Society for the Spreading of Literacy among Georgians)

These papers have a strange fate. During the Soviet period, both of them were hidden. Their author, Ivane Javakhishvili, is a star of such magnitude in science that he could not be overshadowed (they tried - he was expelled from the university, his methodology and worldview were condemned, but in vain!). The books were tabooed and were not included in the complete collection of scholarly works until the Soviet system was changed.

May 9, 1920, is an important date in the development of Georgian national science. On this day, the defense of the first doctoral dissertation was held at Tbilisi State University. The dissertation was made by Akaki Shanidze, who presented a paper published a few months ago entitled “Subjective prefix in the second person and objective prefix in the third person in Georgian verbs” to defend the panel of professors of the Faculty of Philosophy. Official opponents, Professors Giorgi Akhvlediani and Ivane Javakhishvili highly estimated the qualification paper. The defense, which lasted for 6 hours, ended successfully: Akaki Shanidze was awarded the degree of a Doctor of Linguistics.

Famous Georgian linguist, Honored Scientist Akaki Shanidze was the თბილისი 1918- 1921 წწ. 129 co-founder and academician of the Georgian Academy of Sciences. In different years he was elected as the Secretary of the University Board of Professors and the Secretary of the Faculty of Philosophy, he headed the university’s print body - “Tbilisi University News” and managed the university library.

He founded the teaching of Caucasian languages at Tbilisi State University, headed the departments of Georgian language and Arabic language, and made a great contribution to the establishment of the Georgian school of linguistics. He created landmark books: “Grammar of the Georgian Language” and “Grammar of the Old Georgian Language”.

In 1920, several more books were added to the scientific publications of Tbilisi State University. Scientific books by Giorgi Akhvlediani, Shalva Nutsubidze, Simon Avaliani, Leon Meliksetbek, Dimitri Uznadze, Andria Razmadze, and others were published.

It should be noted that the series “Monumenta Georgica” was founded at Tbilisi University and the publication of historical works began. In 1920, four books from this series were published. The first of these was Ekvtime Takaishvili’s “Royal Court Regulations”, which was published based on the decision of the Faculty of Philosophy of May 5, 1920. The next books in this series belonged to Korneli Kekelidze, Simon Kauhch-

ishvili, and Leob Meliksetbek.

In just three years of Georgia's independence, Tbilisi State University has managed to publish up to fifty books. It should be noted that these books are not very distinguished by their printing characteristics (cover, paper, inserts, etc.), which was due to the shortcomings of printing technologies in Georgia at that time. At the same time, the number of publications is small, but if we take into account the difficult economic background in the Georgian state and the scarcity of the budget in 1918-1921, the publication of up to 50 scientific books should be considered as much as possible. In the following years, in the conditions of stable development of the country, the financial situation of the university with internal autonomy would improve, the school would buy its own printing house and new fundamental works would be created, the printing and quality of published books would increase, but from February to March 1921, the reality changed substantially.

After the independence of Georgia, the government of the Democratic Republic paid special attention to the field of education. Despite the many difficulties and challenges the country was facing at that time, the government managed to allocate 7% of its budget for education needs. The implementation of the national education system was led by the Ministry of Public Education, headed by Giorgi Laskhishvili. According to the realized reforms, the unified school system consisted of three stages, the first a so-called public school, the second- a primary school, and the third a four-grade secondary school, starting from the 5th year. Particular attention was paid to the creation of textbooks in the mother tongue and their involvement in the teaching process. The special commission was carefully informed about the content of each subject, paying great attention to the teaching methodology, selection of textbooks, use of visual facilities in teaching and application of practical skills based on theoretical knowledge.

Immense importance was given to the publication of such textbooks as Iakob Gogebashvili's "Mother Tongue" and "The Door of Nature", Dimi-tri Uznadze's "Ancient Greece" and "The History of Rome", Mikheil Zaalishvili's "Short Textbook of Nature - Human Anatomy and Physiology", Simon Khundadze's "A Textbook of Georgian Literature ", Alexander Jan-elidze's "Basic Physics ", Giorgi Akhvlediani's "Grammar of the Russian Language "etc.

It should be noted that in parallel with the textbooks, Georgian lan-

guage textbooks were created for the students of the higher education institution, which is the merit of the professors and teachers of the Tbilisi State University.

The topic of the textbooks was given a lot of attention by the magazine “Ganatleba”, (“Education”), which actively covered the school reform process, the scientific and pedagogical life of the country, reviewed the content and methodological aspects of the books to be published, as well as published reviews of the textbook.

Society for the Spreading of Literacy among Georgians was also actively involved in the educational life of the newly created state, under the auspices of which several noteworthy textbooks were published during 1918-1921.

Upon the establishment of the Democratic Republic of Georgia, a Ministry of Defense was established, along with other state institutions (Minister Grigol Giorgadze).

In the construction of the military system, the Ministry, along with the formation of the Armed Forces, paid great attention to the creation and publication of professional literature in Georgian, as well as to the translations from foreign languages, and their adaptation to the military education system.

In September 1919, under the leadership of General Giorgi Kvintadze, the Tbilisi Military Academy (Cadet School) was established to train junior officers and substitutes (sergeants) for the Georgian regular army.

In the expenditure part of the 1919 and 1920 budgets of the Ministry of Defense, the printing of military textbooks, periodicals and visual materials were allocated as a separate item, for which the corresponding number of finances were provided. During the period under review, more than 30 books of military content were published in Tbilisi. There were issued military magazines (“Army and Nation”, “Army of the Republic”, “People’s Guard”) and newspapers (“A Soldier”, “Front Christmas Tree”). During the period of the Democratic Republic of Georgia, an average of 150 books was printed per year in 560,000 copies. Most of the books of this period were printed on poor quality paper due to paper shortages and were often not even bound. Illustrated and artistic publications were also rare, although a new generation of graphic designers and artists appeared on the scene: Davit Kakabadze, Lado Gudiashvili, Mose Toidze. The merits of Oscar Schmerling and Henrik Hrinevsky, who worked in the capital of Georgia, are especially noteworthy. Russian fu-

turists, most of whom came to Georgia from Moscow and Petrograd in 1918-1919, added peculiarities to the graphics and design of the books published in Tbilisi.

The tradition of publishing magazines existed even before the restoration of state independence in Georgia. The first Georgian magazine the “Literary Parts of Tbilisi News” was published in 1832 by Solomon Dodashvili. In 1851, Giorgi Eristavi, with the support of Mikhail Vorontsov, Viceroy to the Tsar in the Caucasus, founded the magazine “Tsiskari” (The “Down”) in Tbilisi. In 1863 Ilia Chavchavadze founded the Tergdaleuli magazine “Sakartvelos Moambe”, and in 1877 he also started publishing “Iveria”. Popular magazines were “Iveria”, “Moambe”, “Krebuli”, “Mtskemi”, “Nakaduli”, “Jejili”, “Traveler”, “Education”, “Klde” and others.

Only two of the previously established magazines continued to be published during the period of the Democratic Republic of Georgia. These were: the “Education” and “Theater and Life”.

The magazine “Education”, which was a monthly scientific-pedagogical and literary magazine since 1908, was established in 1919 as an organ of the Teachers’ Union of Eastern Georgia, and in 1920 as a magazine of Teachers’ Union of the whole country. Its publication was first funded by the Parliament of Georgia and then by the Ministry of Education. The magazine was headed by the editorial board of Varlam Burjanadze, Parmen Chanishvili and others. Among the leading authors were: Grigol Natadze, Ipolite Vartagava, Vasil Barnov, Davit Turdospireli, Alexander Mikaberidze and others. Georgian scientists also collaborated in the journal, in particular, these were Shalva Nutsubidze, Mikheil Zandukeli and Sergi Danelia.

The attention section of the “Education” was “Bibliography”. Reviews of school textbooks and newly published books were often published here, Sergi Danelia’s review was published on Moambe of Tbilisi State University, etc. The magazine covered the formation of the national education system, the progress of teachers’ congresses, congress protocols and resolutions, published legislation acts in the field of education and culture, also published methodical publications. Under the rubric “Written News” the reader was informed about the current situation in the field of education in the regions of Georgia.

Ioseb Imedashvili founded the weekly “Art and Literary Theater Picture Magazine” -the “Theater and Life” in January 1910 in Tbilisi. The magazine highly welcomed the restoration of Georgia’s state sovereignty and

stood firmly in the service of national culture and art.

In addition to covering the current cultural process in the country, specifically the theatrical life, the magazine was also interested in other aspects of public life: responding to the problems of state construction, printing chronicles of cultural life, letters, reviews of theatrical or opera performances, plays, poems, speeches, photographs and biographies თბილისი 1918- 1921 წწ. 133 of figures, political leaders, military personnel. Artists Shalva Kikodze, Lado Gudiashvili, Davit Kakabadze, Mikheil Chiaureli collaborated closely with the magazine. Their sketches, cartoons and caricatures of state and political figures were also published there. The “Theater and Life” was distinguished from many other Georgian magazines by publishing photos in each it issues.

The magazine was not subsidized by the state. In the difficult economic situation in the country, the editorial board of the “Theater and Life” had to repeatedly appeal to the general public for material assistance. The publication was so popular that the readers did not hesitate to donate in its favor. Several events, “Music-Literary-Art Evenings”, public lectures and other events were held in different parts of the country in favor of the magazine.

The magazine dedicated special issues to the Day of State Independence of Georgia (May 26) and the People’s Guard (December 12) day. The early 1920s marked the 10th anniversary of the “Theater and Life”.

Freedom of the media was fully protected in the Democratic Republic of Georgia. Magazines and newspapers were published by political parties, local self-government bodies, agencies, professional or cooperative unions.

The magazines published in Tbilisi in 1918-1921 were of different profiles: socio-political, literary-artistic, economic, professional, educational, medical, military, humorous, and others. Especially noteworthy are the medical and military fields, the institutional development of which began in the conditions of the Democratic Republic of Georgia, and the publication of periodicals in this direction became significant issues in the interests of the state.

From January 1918, the monthly magazine “Doctor’s Assistant” was published in Tbilisi, which was published by the “Georgian Doctor’s Assistants Society”. In 1919 the medical periodical “Scientific-Social Medical Journal” “Doctor” was published. It was a publication of the Georgian Doctors and the National Scientific Society, and in the same year, the

monthly magazine “Pharmacist” was founded. In 1920 the publication of magazine “Tuberculosis and Fighting against it”, was published once every two weeks by the Society for the elimination of Tuberculosis.

The state took care of raising the sanitary education and hygienic culture of the population. This was conditioned by the deterioration of the epidemic situation in many countries of the world at that time and in Georgia itself. By the order of the Minister of Public Education, it was decided to print educational medical books. The Society for the Spreading of Literacy among Georgians took the lead in this case. The printed medical publications of the Literary Section of the Society were written in a scientific-popular style, understandable to the general public.

One of the military profile magazines was the weekly magazine “Army of the Republic”, by the Military body of the Democratic Republic of Georgia. The first issue of which was published on December 1, 1918. The magazine consisted of 16 pages; its publication was led by an editorial board. The aim of the magazine was: to promote the formation of a regular army, “to bring down good discipline and goodwill among the officers; Awareness of the necessary fulfillment of the task of the Government of the Republic by the troops; Strengthening close ties and full trust between the People’s Guard and the regular army; To form and strengthen a patriotic spirit”.

The publication had two main sections: official and unofficial. Orders of the Government and the Ministry of Defense, ordinances of the Ministry and manual explanation-instructions were printed in the official department. The unofficial part was devoted to the speeches of the head of the government, information about the work of the legislature, chronicles, weekly reviews, advises and recommendations to officers, conversations with soldiers, reflection on the current cultural and educational activities in the army, etc.

In 1918 another military magazine the “Army and Nation” was published in Tbilisi. Among its founders were: Generals Alexander Andronikashvili, Giorgi Kvinitadze, Zakaria Kipshidze, Konstantine Chivadze, Georgian writers and poets Shio Aragvispireli, Vasil Barnov, Ioseb Grishashvili, Professors Ivane Javakhishvili, Andria Benashvili, and others. The magazine was weekly; the editor-in-chief was A. Svanidze.

The intention of the magazine’s publishers was also significant from a თბილისი 1918- 1921 წწ. 135 more noble and national-state point of view. “Our magazine considers it its most sacred duty - to use all its

moral energy to protect the steps of the government, which will be in the face of the Georgian state as such; Georgian nation as a unit. “Our magazine aims to support the formation of the Georgian regular army with every effort - emphasized the editorial statement.

Among other military publications, the People’s Guard’s main staff is the People’s Guard magazine. Its first issue released on December 12, 1920, on National Guard Day. The purpose of the publication was formulated as follows: “The magazine aims to promote and strengthen socialist, democratic, political doctrines in the People’s Guard. ... Through its military and public work, the People’s Guard made history rich in materials presented and depicting difficult periods and war epochs of our country; the magazine aimed to gather all these materials to make the modern historical movement of the People’s Guard as clear as possible, to the chroniclers in the future. ... the People’s Guard and its headquarters ... fight to strengthen the democratic system and paves the way for the best future - socialism. The historical, public call of the People’s Guard, its clear mission is like this, and its magazine also begins to promote and serve these ideas. “

The magazine was published twice a month. It published official materials of the General Staff of the Guard, socio-political and scientific articles, historical information from the People’s Guard movement, pictures and short biographies of guards killed in the wars, works of arts, and more. There were published only five issues of the magazine. The last, fifth issue, was published on February 15, 1921.

On May 26, 1920, another military magazine called the “Rider” was published. It was published by the Culture-Education Section of the Military Ministry of the Democratic Republic of Georgia under the direction of Niko Kurdgelashvili, Editor-in-Chief. According to the editorial office, the “Rider” should have become a mirror of the Georgian military force. As the magazine wrote: “It should reflect the cultural activities of our military, its joys, and sorrows, it should address every military-civil issue that arises in the heart of a soldier.” The weekly magazine was published at state expense and was distributed free of charge to military units.

All military magazines published in Tbilisi were illustrated with black and-white photographs, but none boasted of their quality. This was due to the limited technical capacity of the printing houses at that time and the cost savings of publishing.

Numerous other magazines were published in Tbilisi in 1918-1921. Among

them literary: “Aisi”, “Cranes of Baghdad”, “Belt of Tolabulis”, “Mirror of Kronos”, “Leila”, “Dreaming Wild Goats”, “Parnassus” and others.

Socio-political profile magazines were: “Prometheus”, “First Step”, “Proletarian”, “Social Society”; The field publications were: “Georgian Economist”, “Georgian Trade and Industry”, “Vine and Wine”, “Road Agency News”; The journals “Tbilisi University News” and “Proceedings of the Georgian Museum” had a scientific character; Humorous - “Whimsical”, “Khatabala”, “Devil’s whip” and others.

The printed edition of the ruling political force of the First Republic of Georgia the “Ertoba” (the “Unity”) was founded on March 15, 1917. It replaced the Georgian Social-Democratic newspaper “Modern Thought” published in 1915. When the Georgian Social Democrats ousted the RS-DLP in November 1918 and established themselves as an independent political organization, the “Ertoba” was called the body of the Central Committee of the Georgian Social Democratic Workers’ Party. The newspaper was first headed by Vladimer Bobokhidze, and from July 1920 Levan (Leo) Natadze became its editor.

The motto of the newspaper was “Proletarians, of all countries unite!”, The main sections were as follows: “News”, “Telegrams”, “Press”, “Provincial Chronicles”, “Consistent Assembly”, “Social Democratic Party”, “Workers’ Letters”, “Among the Workers”, “Abroad” and others. Also, funeral and advertising announcements were published in the newspaper. The “Unity” was a party publication. It offered the reader-selected materials, most informative, for ideological purposes. There were also published analytical publications (often without indication of the author), most of which expressed an editorial point of view and served as ideological support for the country’s ruling power.

The newspaper wrote a lot about the problems of state-building, challenges caused by domestic or foreign factors. It widely covered the activities of the supreme legislative and executive authorities and local self-governments (erobas), the life of the provinces of the republic, responded to critical publications of the rightist and leftist opposition spectrum, and more.

The “Ertoba” was the only newspaper of the First Republic of Georgia, which was published before the day of Noe Jordania government emigration - March 16, 1921 (the last issues were published in Kutaisi and Batumi).

Free media was fully protected in the Democratic Republic of Georgia.

That is why the Georgian periodicals of 1918-1921 are both numerous and diverse. One of the most popular editions of magazines and newspapers published in Tbilisi was the newspaper of the Georgian National-Democratic Party the “Georgia”. It was founded in May 1915 as a “daily political, economic and literature newspaper”, but from June 1917 it became a daily organ of the National Democratic Party and its running committee. “Georgia” changed several editors. For the first two years, it was headed by poet and playwright Sandro Shanshiashvili. In 1917-1918 its editor was a publicist and politician Grigol Veshapeli, later writer, translator and politician Geronti Kikodze, and finally the leader of the National-Democratic Party Spiridon Kedia.

The newspaper gathered famous representatives of the Georgian intelligentsia - writers, publicists, poets - for cooperation. Among them: Shalva Amirejibi, Shio Aragvispireli, Vasil Barnov, Valerian Gaprindashvili, Shalva Dadiani, Giorgi Leonidze, Titsian Tabidze, Mikheil Javakhishvili and others.

The newspaper stood for Georgia’s state independence, territorial integrity, strengthening the country’s defence capabilities and economic prosperity, and support of the implementation of democratic reforms. It criticized the mistakes made by the ruling social-democratic force in the construction of the state, the shortcomings of domestic or foreign policy, condemned the socialist course of the government and promoted Western values.

Publicists of the “Sakartvelo” (the “Georgia”) newspaper took a special interest in those parts of Georgia (Abkhazia, the Ossetian-populated area of Shida Kartli) where the separatist movement was causing complications. It often wrote articles about the problems of Saingilo, southwestern Georgia and Batumi district, also highly criticized Georgian Bolsheviks and their destructive activities.

The newspaper paid great attention to the protection and maintenance of the national cultural heritage, Georgian Church the problems it was facing, to the issues of the development of Georgian literature, art and more.

The newspaper “Sakhalkho Sakme” was a daily body of the main committee of the Georgian Socialist-Federalist Revolutionary Party. It was published in Tbilisi in 1917 under the editorship of Samson Pirtskhala-va, one of the most prominent representatives of the Federalist Party. A highly qualified group of Georgian publicists collaborated with the

newspaper. Among them: Christopher Rachvelishvili, Archil Jajanashvili, Samson Dadiani, Akaki Papava, Tedo Glonti, Shalva Nutsubidze and others.

The newspaper widely covered the current events in Georgia and the Caucasus, systematically published reviews of the activity of the Constituent Assembly, government resolutions, challenges existing in certain parts of Georgia and covered the cases of Russian Civil War and international political life. More than often, there were published analytical articles on current socio-political issues, problems of the country's economic development, etc.

The "Sakhalkho Sakme" criticized the social-democratic government of Georgia from the platform of the left-wing opposition, demanded the abolition of private property, nationalization of the land and the introduction of cooperatives.

The newspaper defended the federalist view of the immediate introduction of socialism into practice, as opposed to the position of the Social Democrats who claimed that the country should first follow the path of capitalist development, which would prepare the ground for future socialism.

The "Sakhalkho Sakme", published in Tbilisi in 1917, was the daily organ of the main committee of the Georgian Socialist-Federalist Revolutionary Party.

The newspaper had its own printing house, which reduced its cost while making the publication more stable. Samson Pirtskhalava, one of the prominent leaders of the Federalist Party, headed the "Sakhalkho Sakme". The newspaper had a strong core of publicists, including Christopher Rachvelishvili, Archil Jajanashvili, Samson Dadiani, Akaki Papava, Tedo Glonti and others.

The newspaper widely covered the current events in Georgia and the Caucasus, systematically published reviews of the work of the Constituent Assembly, government resolutions, challenges facing certain parts of Georgia and published news about the Russian Civil War and international political life. Analytical articles on current socio-political issues, problems of the country's economic development and others were not uncommon.

The "Sakhalkho Sakme" criticized the social-democratic government of Georgia from the platform of the left-wing opposition, did not like its political course and had a different point of view on the agrarian issue

from its ruling party. It demanded the abolition of private property, the generalization of land, the transfer of land only to land workers, and the introduction of cooperatives. The newspaper defended the federalist view of the immediate introduction of socialism into practice, contrary to the position of the Social Democrats that the country should first follow the path of capitalist development, which would prepare the ground for future socialism.

The newspaper considered the Socialist-Federalist Party to be “a relevant opposition that never went beyond the borders of the state and was a staunch defender of its freedom”.

Public works of “Sakhalkho Sakme” on the topics of education and culture, reviews and feedback on the works of Georgian writers, etc. are important.

In 1918-1921, the SRs also had their printed edition in Tbilisi. This was the “Shroma” (the “Labor”) newspaper, the first issue of which was published on August 3, 1918, as the “body of the Central Committee of the Socialist-Revolutionary Party operating in Georgia.”

The establishment of the “Shroma” was connected with the division of the Transcaucasian organization of the Socialist Party and the establishment of the main committee of the party at the Kutaisi Congress in June 1918. The newspaper became a publication of “legal and full-fledged expression of will” of the SR party organizations in Georgia.

The newspaper had the motto: “You will find your right in the fight”. The “Shroma” was originally a daily newspaper, but in September 1919 it was transformed into a weekly publication. During the three years of its existence, the “Shroma” was managed by an editorial board, which included the party chairman Leo Shengelaia, Ivane Gobechia and Ilia Nutsbidze. Ilia Nutsbidze has been the editor since 1920. The main employees of the newspaper were: historian, MP of the Constituent Assembly of Georgia Grigol (Gigo) Natadze, M. Chkheidze, Iv. Bakhtadze, M. Chanishvili, A. Kakabadze, G. Meparishvili and others.

The “Shroma” was a party newspaper, it served to popularize the SR worldview and also covered contemporary events following the party’s interests. The SRs expressed the interests of the country’s peasant population. Therefore, great attention was paid to the agrarian issue. They advocated the socialization of the land, which meant the generalization of the land, the transfer of it to rural communities for further equitable redistribution.

“Our flag is the flag of the Revolutionary International, our orientation is the orientation of revolutionary socialism!” wrote the newspaper as its publishers thought that Bolshevism was “socialism without democracy”, and Menshevism was “democracy without socialism”. The SRs opposed both, claiming that their slogan was “Both Democracy and Socialism!”

It is interesting that, on January 23, 1921, a draft of the Constitution of Georgia prepared by the Socialist-Revolutionary Party was published in the newspaper, which had previously been submitted to the Constituent Assembly for consideration. According to the project, the Democratic Republic of Georgia was to be called the “Labor Republic of Georgia”.

At the initiative of Noe Ramshvili, the first Chairman of the Government of the Democratic Republic of Georgia, the newspaper “Republic of Georgia” was founded in July 1918 (the editor was the well-known Social Democrat Pavle Sakvarelidze). It was the bulletin of the Government of Georgia, the purpose of which was declared as follows: “From now on, the Government of the Republic of Georgia will have its official Georgian body, which will continuously speak for the attention and guidance of all people in the state language, law and justice.”

The purpose of establishing a government newspaper was to cover the activities of state institutions, in general, and to inform the population about the activities of the executive body in time. At the same time, the daily newspaper was a significant means of rapid distribution of information and communication with the people at that time.

The Republic of Georgia had sections: “Official Section”, “Unofficial section”, “News”, “Telegrams”, “Press Review”, “Government”, “Abroad”, “Province” and others.

The “Official Section” printed government decrees, orders, directions, laws and other legal acts. The unofficial section was dedicated to the socio-economic, social or political events, the cultural situation in the country etc.

The newspaper was supplemented with “Stenographic reports of the sessions of the Constituent Assembly of Georgia.”

In addition to Georgian newspapers, several foreign language periodicals were published in Tbilisi in 1918-1921, among them in German, English and French languages.

The German-language newspaper “Kaukasische Post” was published in Tbilisi long before the restoration of Georgia’s state independence. It was founded in 1906 and was due to the existence of German settle-

ments in the South Caucasus, which were established here in the first half of the XIX century.

The first issue of the *Kaukasische Post* was published on July 18, 1906. It was a twenty-page newspaper in the format of a magazine and was printed in the Gothic font on good quality paper. A writer and journalist Arthur Laist were appointed the editor in chief, and the publisher was a wealthy entrepreneur and farmer Kurt von Kuchenbach.

Arthur Laist move to live in Tbilisi in 1892 and devoted his entire life to the study and popularization of Georgian culture, history, ethnography, literature, and was actively involved in the public life of the country.

“*Kaukasische Post*” (the “*Caucasian Post*”) initially had few subscribers in Georgia and the circulation did not exceed 500 copies. The publication was distributed in many cities of the Russian Empire, as well as in the Ottoman Empire, Iran and Western Europe. The newspaper was the first German-language periodical in the Caucasus to reflect the interests of Germans living in the region. He covered the life of the German colonists, took care of their education, culture and more.

The publication had rubrics: Russia; German colonies in the Caucasus; Germans in the Caucasus; Abroad; News from Tbilisi and the Caucasus and more. Overview of important events in the Russian Empire or abroad, information about schools, churches, cultural life, information from the field of agriculture or health were published regularly. Letters from readers were printed, and so on.

The *Kaukasische Post* was not illustrated and rarely published photographs. Instead, it occasionally printed cartoons of the famous cartoonist Oscar Schmerling and the Austrian graphic artist Josef Rother. An important place was given to advertising, although the editors had financial difficulties. Due to lack of funds, the publication of the newspaper was stopped several times, but it did not stop until August 1914. It was closed by the government shortly after the outbreak of World War I. The editor in chief at the time was Walter von Zas, and the publisher was John Schoening.

After the February Revolution of 1917, national consolidation among the Germans living in Georgia was strengthened. The German National Council emerged and began preparations for the restoration of the “*Kaukasische Post*”. Edition resumed in January 1918?? It was a two-page newspaper and was published twice a week. The editorship was mandated first to Ludwig Roteker, and from May 1918 to Alexander Fufaev.

On May 26, 1918, Georgia regained its state independence, which was defended by Germany. At the invitation of the Government of the Democratic Republic of Georgia, in June 1918, a limited German military contingent entered the country. From this period the existence of a German newspaper acquired another importance. The editorial office considered itself indebted and took care to deepen the goodwill towards the Georgian people in the incoming German military. The newspaper's editorial board included Erich (Eric) Bernstein, Jacob Prince, Franz Schultz, Alex Walling, and others.

Erich Bernstein, a member of the Georgian Social Democratic Workers' Party, was one of the most active advocates and exponents of the interests of Germans living in the Caucasus. In 1918 he was elected a member of the Transcaucasian Seim, and the following year a member of the Constituent Assembly of the Democratic Republic of Georgia.

Another German member of the Georgian Constituent Assembly, also a Social Democrat Paul Bühl, collaborated extensively with the "Kaukasische Post". Arthur Laist's publications reappeared again in the newspaper.

The publication supported the sovereignty of Georgia, widely covered the events developed in Georgia and more.

The unstable situation in the region, difficulties created by external or domestic challenges, including inflation, shortage of printing paper, etc., was also reflected on the "Kaukasische Post", although its publication was not delayed for three years during the existence of the Democratic Republic of Georgia. The newspaper was banned by the Soviet authorities in 1922 because of its "nationalist-religious and counter-revolutionary nature."

The establishment of the English-language newspaper "The Georgian Messenger" is connected with the entry of British troops into the South Caucasus and Georgia. These troops were not invited by the governments of the local republics. They entered the region as the victors of World War I to maintain order, peace and stability.

The first issue of "The Georgian Messenger" was published on February 23, 1919. The four-page edition, published once a week, was edited by the aristocratic Georgian woman Elisabeth Orbeliani. The newspaper was supposed to introduce Georgia, its people and cultural heritage to the British people, as well as provide information about current events

in the region.

The Georgian Messenger had headings: “Europe”, “Tbilisi”, “Georgia”, sub-headings: “England”, “Germany”, “Russia”, “Austria-Hungary”, “Serbia” and others. The newspaper regularly published the chronicle of the Paris Peace Conference, the activities of the official Georgian delegation within the framework of the conference, the interests of the Allies in the Caucasus region, their attitude towards the Georgian issue and more.

Each issue of the publication published information about the opera, drama theatres, repertoire of Tbilisi cinemas. The editors offered readers works of Georgian literature, including translations of the works of Sulxan-Saba Orbeliani, Ilia Chavchavadze, Akaki Tsereteli, Vazha-Pshavela, published works by the professor of Slavic languages of Oxford University William Morfill about Georgia. There were published articles about Georgian culture, historical monuments and so on. The newspaper widely covered the celebration of the 26th anniversary of the restoration of Georgia’s state independence on May 26, 1919, which became a public holiday in Tbilisi. The publication of “The Georgian Messenger” was stopped at the end of July 1919.

Another English-language newspaper, “The Georgian Mall”, was published in Tbilisi from July 6, 1919, to June 1, 1920. Its editor was British military correspondent Robert Scotland Liddell.

The idea of founding an English-language newspaper belonged to the famous English diplomat, prominent Kartvelologist Oliver Wardrop. The newspaper was tasked with expressing Britain’s interests in the region and demonstrating its goodwill towards Georgia.

Even though at the time of the newspaper’s establishment, British troops were passing through Georgia and had only one brigade left in Batumi, the circulation of the publication reached 800 copies.

The newspaper widely covered key issues of British foreign policy in the Caucasus and the Middle East wrote about the expected aggression from Soviet Russia against Georgia, Armenia and Azerbaijan, published articles about Georgia in the English press, and so on.

“The Georgian Mall” interestingly covers how the Georgian society perceived the withdrawal of British troops from Georgia. It was emphasized that the people were well aware of the British mission in the region, which is why they were desperate to approach their departure. The newspaper widely responded to the de facto declaration of the Democratic Republic of Georgia by the Allies, calling it a “great day”, congrat-

ulating the Georgian people on this remarkable event and pointing to the role of Great Britain in this recognition.

“The Georgian Mall” considered the agreement between the Democratic Republic of Georgia and Soviet Russia signed in Moscow on May 7, 1920, “another victory for Georgian democracy,” but noted the danger that the signing of the agreement posed to Georgia.

The cessation of the publication of “The Georgian Mall” “should be explained by the general withdrawal of Great Britain from the region, which ended in the first decade of July 1920 with the withdrawal of troops from Batumi and transfer of the city and the whole Batumi district to Georgia.

In April 1919, another foreign language newspaper was established in Tbilisi. It was the French “La Géorgie Indépendante”, (the “Independent Georgia”), edited by Elisabeth Orbeliani. The newspaper was an eight-page edition of the political-literary profile, which was published twice a month in the beginning and weekly since June 22. By 1920, the newspaper had changed its name to “La République Géorgienne”, (the “Republic of Georgia”).

The newspaper provided information about Georgia to the Francophone community, widely covered the public life of the Democratic Republic of Georgia, presented its cultural heritage and more. Attention was paid to the presentation of Georgia’s domestic and foreign political situation, the situation in the South Caucasus, issues of international relations and the ongoing Paris Peace Conference, and publicist letters were published. The last pages of the newspaper featured French translations of works by Georgian writers and more.

“La Géorgie Indépendante” contributed to the deepening of Georgian-French relations, as did the French living in Georgia, whose numbers were not insignificant in independent Georgia.

In 1919-1920, another English-language edition of “The Trans-Caucasian Post” was published in Tbilisi. It was founded by the Armenian Society of Georgia. The founders were M. Eprikian and H. Meilian, with S. Melikian as its editor-in-chief.

“The Trans-Caucasian Post” sought to give the British the impression that, with its unchanging Western orientation among the South Caucasus republics, it was as if only the Armenian editorial board was implying that the allied states were indebted to Armenia. Describing the complicated situation in Armenia, “The Trans-Caucasian Post” pinned

all its hopes of reviving of the country to the UK.

The newspaper told English readers about the history and culture of Armenia, the role and merits of the Armenian nation in the face of humanity, and often quoted the words of the British Prime Minister William Gladstone: "Serve Armenia, it means serve civilization." On the whole, the newspaper was propagandistic due to its specific purpose. Georgian postage stamps were also printed in Tbilisi in 1918-1921. Together with a practical purpose, a postage stamp has another load as well: the national postage stamp is one of the symbols of the sovereignty of the country and the face of the country in which the whole epoch is reflected.

The first Georgian postage stamp was printed in May 1919 - to mark the first anniversary of the founding of the Democratic Republic of Georgia. The postage stamps of the First Republic of Georgia have withstood several official issues. They differ from each other in color, paper quality, visuals, and certain polygraphy norms.

In 1920, a postage stamp was issued with the inscription: "People's Guard Day. 1920. 12 X II", and the following year - to celebrate the legal recognition of the Democratic Republic of Georgia.

Elements of the coat of arms and bonuses of the Democratic Republic of Georgia are used in the decoration of Georgian postage stamps, and one of the stamps depicts a young woman from different angles. She is referred to as Queen Tamar, but in fact, the woman is a symbol of Georgia in general. Postage stamps were designed by Dimitri Shevardnadze. The inscription on the stamps is made in two languages: Georgian and French because at that time French was considered the language of Philately.

